

A tőke megfelelés belső értékelési folyamata (ICAAP),
a likviditás megfelelőségének belső értékelési folyamata
(ILAAP)
és felügyeleti felülvizsgálatuk, valamint az üzleti modell elemzés (BMA)

MÓDSZERTANI KÉZIKÖNYV A FELÜGYELT INTÉZMÉNYEK RÉSZÉRE

Utolsó felülvizsgálat: 2018. január

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	2
I. Bevezetés	9
I.1 Az ICAAP, az ILAAP és a BMA vizsgálat a SREP folyamat tükrében	9
I.2 A tőke megfelelés belső értékelési folyamata (ICAAP)	11
I.2.1 Az ICAAP kialakítására vonatkozó felügyeleti alapelvek.....	12
I.3 A likviditás megfelelőségének belső értékelési folyamata (ILAAP)	15
I.3.1 Az ILAAP kialakítására vonatkozó felügyeleti alapelvek	16
I.4 Üzleti modell elemzés (BMA)	17
I.5 Az ICAAP és az ILAAP felülvizsgálatok során érvényesítendő általános alapelvek.....	17
I.5.1 Nemzetközileg elfogadott alapelvek	17
I.5.2 Az MNB által lefolytatott felülvizsgálati folyamatok során alkalmazott általános alapelvek..	18
II. Az ICAAP, az ILAAP és felügyeleti felülvizsgálatuk hatálya	20
II.1 ICAAP és ILAAP megfelelés és felügyeleti felülvizsgálat egyedi szinten.....	20
II.2 ICAAP és ILAAP megfelelés és felügyeleti felülvizsgálat csoport szinten	21
III. Az ICAAP, az ILAAP és a BMA vizsgálat fokozatai és a felügyelt intézmények csoportosítása	25
III.1 Komplex SREP alá tartozó intézmények köre.....	25
III.2 Sztenderd ICAAP felülvizsgálat és likviditás megfelelőség értékelés a kis és közepes méretű intézményeknél.....	26
III.3 Egyszerűsített ICAAP felülvizsgálat és likviditás megfelelőség értékelés a kis és közepes méretű intézményeknél.....	26
IV. Az ICAAP, az ILAAP és a BMA vizsgálat folyamata	27
IV.1 Az ICAAP, az ILAAP és a BMA vizsgálat előkészítése	27
IV.2 Az ICAAP, az ILAAP és a BMA vizsgálatok dokumentációjának bekérése.....	27
IV.3 Az ICAAP, az ILAAP és a BMA vizsgálat felügyeleti értékelése	29
IV.4 A kockázatcsökkentő intézkedések és a gazdasági tőkeszükséglet, valamint a likviditási többlettartalék meghatározása.....	29
IV.5 Közös kockázatértékelés és együttdöntési eljárás	30
IV.6 Az ICAAP, az ILAAP és a BMA vizsgálatok lezárása, felügyeleti intézkedések	31
IV.6.1 A teljes felügyeleti felülvizsgálati folyamathoz (SREP) kapcsolódó intézkedések alkalmazásának esetei a hitelintézetekkel szemben.....	32
IV.6.2 A teljes felügyeleti felülvizsgálati folyamathoz (SREP) kapcsolódó intézkedések alkalmazásának esetei a befektetési vállalkozásokkal szemben	35
IV.7 Éves értékelés a teljes SREP folyamat tapasztalatairól a komplex SREP alá tartozó intézmények esetén	37
V. Az ICAAP összetevői és felügyeleti felülvizsgálata	38
V.1 ICAAP irányítás és kontrollrendszerek – kockázatkezelés	38
V.1.1 ICAAP tudatosság.....	38

V.1.2	ICAAP szabályozottság, vállalatirányítás és belső ellenőrzés	39
V.1.3	A tőke megfelelés belső értékelési eljárására kialakított keretrendszer	39
V.1.4	Az ICAAP integráltsága.....	41
V.1.5	Kockázati stratégia.....	41
V.1.5.1	Kockázatvállalási politika	41
V.1.5.2	Kockázati étvágy, kockázatvállalási hajlandóság megfogalmazása	42
V.1.5.3	Elérni kívánt kockázati szerkezet	43
V.1.5.4	Kockázatkezelési folyamat lépései	43
V.2	Lényeges kockázatok értékelése	45
V.2.1	Hitelkockázat	46
V.2.1.1	A hitelkockázati modell feltevései	48
V.2.1.2	Modellekkel és minősítő rendszerekkel kapcsolatos alapvető elvárások	49
V.2.1.3	Rating modellek	50
V.2.1.4	Nemteljesítési valószínűség becslése	51
V.2.1.5	TTC (Through the Cycle) PD	52
V.2.1.6	A nemteljesítéskori veszteségráta becslése	54
V.2.1.7	Lakossági jelzalog LGD – felügyeleti benchmark	56
V.2.1.8	Nemteljesítő tételek, várható veszteség és értékvesztés	56
V.2.1.9	Részesedések (Részvényjellegű kitettségek)	58
V.2.1.10	Speciális hitelezési kitettségek	59
V.2.1.11	Mérlegen kívüli tételek kezelése	62
V.2.1.12	Partnerkockázat.....	63
V.2.1.13	A White Label szerződések partnerkockázata a befektetési vállalkozásoknál	66
V.2.1.14	Hitelértékelési korrekciós kockázat (CVA).....	66
V.2.1.15	Devizahitelezés kockázata	67
V.2.1.16	Reziduális kockázat	69
V.2.1.17	Elszámolási kockázat (settlement risk)	71
V.2.1.18	Nyitva szállítás	72
V.2.1.19	Értékpapírosítás kockázata	73
V.2.1.20	Koncentrációs kockázat	74
V.2.1.21	Országkockázat	79
V.2.1.22	Egyéb eszközök kockázatai	80
V.2.1.23	Hitelkockázati tőkekövetelmény számítása.....	80
V.2.1.24	Hitelösztönzés keretein belül nyújtott tőkekövetelmény kedvezmény	81
V.2.2	Működési kockázat	82
V.2.2.1	Reputációs kockázat	87
V.2.2.2	Jogi kockázatok.....	88

V.2.2.2.1. Üzletvitel kockázata (Conduct risk).....	89
V.2.2.3 Információs és kommunikációs technológiai kockázat	92
V.2.3 Piaci kockázat.....	94
V.2.4 Banki könyv kamatláb kockázata.....	98
V.2.5 Modellkockázat.....	103
V.2.6 Kockázatos portfóliók	105
V.2.7 Egyéb lényeges kockázatok	106
V.2.7.1 Szabályozói környezetből adódó kockázat	106
V.3 Stressz-tesztek	107
V.3.1 Az alkalmazott kockázati modellek megbízhatósága	109
V.3.2 Integrált kockázatkezelési szemlélet érvényesítése	109
V.4 Capital guidance meghatározásához használt stresszteszt keretrendszer bemutatása	111
V.5 Tőkekövetelmény meghatározása.....	113
V.5.1 Különbségek az alkalmazott módszerek kifinomultságában	113
V.5.2 Lehetséges eltérések az 1. és 2. pillér között	113
V.5.3 Tőkeallokáció	115
V.5.4 A tőkeszükséglet megállapítása a felügyeleti felülvizsgálat után.....	115
V.5.4.1 Pótlólagos többlet-tőkekövetelmény meghatározása	116
V.5.4.2 SREP tőkekövetelmény (TSCR).....	117
V.5.4.3 SREP tőkekövetelmény mutató	118
V.5.4.4 Kombinált tőkepuffer-követelmény	118
V.5.4.5 Teljes tőkekövetelmény (OCR)	119
VI. Az ILAAP összetevői és felügyeleti felülvizsgálata	120
VI.1 A likviditási és finanszírozási kockázat belső, intézmény általi értékelése.....	120
VI.2 A likviditás megfelelőségének felügyeleti felülvizsgálati folyamata.....	122
VI.2.1 A likviditási és finanszírozási kockázatok átfogó értékelése.....	122
VI.2.2 A megfelelő mennyiségű, megalapozott és hatékony likviditási fedezettség számszerűsítése	124
VII. Az üzleti modell elemzés	125
VIII. A kis intézmények belső tőkeszükséglet-számítására, likviditás megfelelőségére vonatkozó felügyeleti elvárások és a vonatkozó felügyeleti felülvizsgálati folyamat.....	128
VIII.1 Arányosság elvének alkalmazása.....	128
VIII.2 A kis intézmény meghatározása	128
VIII.3 Kis intézmények belső tőkeszükséglet-számítására vonatkozó felügyeleti elvárások	129
VIII.4 Kis intézmények által alkalmazott módszertanok	129
VIII.5 A belső tőkeszükséglet-számítás lépései	130
VIII.6 Kis hitelintézetek tipikus kockázatai	130

VIII.7	A befektetési vállalkozások esetében a szokásostól eltérő többlet kockázatot generáló tevékenységek.....	130
VIII.8	Felügyeleti felülvizsgálatok a kis intézményeknél	131
VIII.9	A befektetési vállalkozások esetében a legjellemzőbb többlet-tőkekövetelmény előírások	131
VIII.10	Felügyeleti intézkedések a kis intézményekkel szemben.....	131
VIII.10.1	Felügyeleti intézkedések kis hitelintézeteknél	132
VIII.10.2	Felügyeleti intézkedések befektetési vállalkozásoknál	133
VIII.11	A felügyeleti felülvizsgálat lezárása	134
IX.	Dokumentum-lista	135
IX.1	Összefoglaló.....	135
IX.2	A jelenlegi és a tervezett tőkehelyzet bemutatása	135
IX.3	Tőkemegfelelési számítás részletes ismertetése.....	136
IX.4	A belső tőkeszükséglet-számítási módszertan beépülése a folyamatokba.....	136
IX.5	A likviditás megfelelőségének belső értékelési folyamatának ismertetése	136
X.	Melléletek.....	138

Rövidítések

AIRB	Advanced Internal Ratings Based Approach	belső minősítésen alapuló módszer fejlett változata (PD, LGD, CCF becslés)
AMA	Advanced Measurement Approach	fejlett mérési módszer (működési kockázat)
ALCO	Asset Liability Committee	Eszköz-Forrás Bizottság a likviditási kockázat menedzselésére
ASA	Alternative Standardised Approach	alternatív sztenderd módszer (működési kockázat)
AVA	Additional Valuation Adjustments	kiegészítő értékelési korrekció
BCM	Business Continuity Management	üzletmenet-folytonosság menedzsment
BIA	Basic Indicator Approach	alapmutató módszer (működési kockázat)
BMA	Business Model Analysis	Üzleti Modell Elemzés
BSZT		2007. évi CXXXVIII. törvény a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól
CCF	Credit Conversion Factor	(hitel) egyenértékesítési (konverziós) tényező
CEBS	Committee of European Banking Supervisors	Európai Bankfelügyeleti Bizottság
CET1	Common Equity Tier 1	elsődleges alapvető tőke (részletesen lsd. CRR Második rész: Szavatoló tőke fejezet)
CCP	Central Counterparty	központi szerződő fél
CRD	Capital Requirement Directives	2006/48/EC (módosított 2000/12) és 2006/49/EC (módosított 93/6) direktívák
CRD IV	Capital Requirement Directive IV	az Európai Parlament és a Tanács 2013/36/EU irányelve a hitelintézetek tevékenységéhez való hozzáférésről és a hitelintézetek és befektetési vállalkozások prudenciális felügyeletéről, a 2002/87/EK irányelv módosításáról, a 2006/48/EK és a 2006/49/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről
CRR	Capital Requirement Regulation	az Európai Parlament és a Tanács 575/2013/EU rendelete a hitelintézetekre és befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről és a 648/2012/EU rendelet módosításáról
CVA	Credit Valuation Adjustment	hitelértékelési korrekció
DA	Delegated Act	A Bizottság (EU) 2015/61 felhatalmazáson alapuló rendelete (2014. október 10.) az 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek a hitelintézetekre vonatkozó likviditásfedezeti követelmények tekintetében történő kiegészítéséről
DMM		devizafinanszírozás megfelelési mutató
DVP	Delivery Versus Payment	szállítás fizetés ellenében
EAD	Exposure At Default	nemteljesítés bekövetkezésekor a kockázati kitettség értéke

EBA	European Banking Authority	Európai Bankhatóság
EL	Expected Loss	várható veszteség
EGT		Európai Gazdasági Térség
FIRB	Foundation Internal Ratings Based Approach	belső minősítésen alapuló módszer alap változata (PD becslés)
HPT		2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról
ICAAP	Internal Capital Adequacy Assessment Process	a tőkemegfelelés belső értékelési folyamata
IG	Intergiro	
ILAAP	Internal Liquidity Adequacy Assessment Process	likviditás megfelelőségének belső értékelési folyamata
IRB	Internal Rating Based Approach	belső minősítésen alapuló módszer
IRRBB	Interest Rate In The Banking Book	banki könyv kamatláb kockázat
JRAD	Joint Risk Assessment and Decision	közös kockázatértékelés és együttes döntés
KRI	Key Risk Indicator	kulcskockázati mutató
LCP	Liquidity Contingency Plan	likviditási üzletfolytonossági terv
LCR	Liquidity Coverage Ratio	likviditás fedezeti követelmény
LGD	Loss Given Default	nemteljesítés esetén a veszteség átlagos mértéke
LTV	Loan To Value	hitel-fedezet arány
MNB		Magyar Nemzeti Bank
NFSR	Net Stabil Funding Ratio	nettó stabil forrás ellátottsági mutató
OCR	Overall Capital Requirement	teljes tőkekövetelmény
OTC	Over The Counter	másodlagos, más néven tőzsdén kívüli vagy származtatott értékpapírpiac
PD	Probability of Default	a nemteljesítés valószínűsége
PIT	Point-In-Time	PD modell típus, amely a gazdasági ciklus pillanatnyi helyzetét figyelembe véve ad előrejelzést a PD-re teljesítési határidő
SD	Settlement Day	
SL	Specialized Lending	speciális hitelezés
SREP	Supervisory Review and Evaluation Process	Felügyeleti felülvizsgálati és értékelési folyamat
RVP	Receive versus Payment	kézhez vétel fizetés ellenében
T1	Tier 1	alapvető tőke (részletesen lsd. CRR Második rész: Szavatoló tőke fejezet)
T2	Tier 2	járulékos tőke (részletesen lsd. CRR Második rész: Szavatoló tőke fejezet)
TSA	Standardised Approach	sztenderd módszer (működési kockázat)
TREA	Total Risk Exposure Amount	teljes kockázati kitettség érték
TSCR	Total SREP Capital Requirement	SREP tőkekövetelmény
TSCR ratio	Total SREP Capital Requirement ratio	teljes SREP tőkemutató
TTC	Through-The-Cycle	PD modell típus, amelynél a PD a hosszú távú trendeket ragadja meg, egy gazdasági ciklusra

UL	Unexpected Loss	jellemző átlagos értéket ad vissza nem várt veszteség
VAR	Value at Risk	kockázatos érték
VIR		vezetői információs rendszer

I. Bevezetés

A hazai felügyeleti hatóság 2008-ban adta ki először a CRD hatálya alá tartozó intézmények számára a tőke megfelelés belső értékelési folyamatával (ICAAP) és annak felügyeleti felülvizsgálatával (SREP) foglalkozó módszertani útmutatókat, amelyeket a jogszabályi változások és a gyakorlati tapasztalatok alapján rendszeresen felülvizsgált. Az útmutatók alapjául szolgáló európai szintű szabályozás a CRD IV és a CRR bevezetésével 2014-től jelentősen módosult, ezért az útmutatókat az éves felülvizsgálat során szerkezetileg jelentősen átalakította a Magyar Nemzeti Bank (a továbbiakban MNB vagy Felügyelet), és egy olyan kézikönyvet állított össze, amely felöleli a tőke megfelelés (ICAAP) és a likviditás megfelelés belső értékelési folyamatának (ILAAP) és ezek felügyeleti felülvizsgálatának alapelveit is. Az EBA a SREP vizsgálat gyakorlatának és módszertanának európai szintű harmonizálására törekedve kidolgozta ajánlását¹ (EBA SREP Ajánlás), amely szintén a kézikönyv módosításához vezetett. Ennek következtében a módszertani kézikönyv kiegészült az üzleti modell elemzéssel (BMA) foglalkozó fejezettel. Jelen kézikönyv azonban a kiegészítéssel együtt sem fedi le teljes mértékben az EBA SREP Ajánlás szerinti teljes SREP folyamatot, ugyanis kizárólag az ICAAP-ILAAP-BMA vizsgálatokkal kapcsolatos felügyeleti elvárásokat rögzíti, figyelembe véve az EBA SREP Ajánlásban meghatározott egységes európai módszertant, az uniós szabályozói előírásokat, valamint a hazai gyakorlati tapasztalatokat.

A kézikönyv aktuális éves felülvizsgálata kapcsán fontos szempont volt, hogy a felügyeleti elvárások és iránymutatások még transzparenssebbek legyenek, és még hatékonyabban segítsék az intézmények munkáját.

A módszertani kézikönyv tartalmazza a felülvizsgálati folyamat tárgyi és időbeli hatályát, bemutatja a felülvizsgálati folyamat főbb alapelveit, kitér a felügyeleti felülvizsgálat fokozataira. Részletesen tárgyalja a tőke- és a likviditás megfelelés belső értékelési eljárásának elemeit, üzleti modell elemzés alapvető módszertanát, és iránymutatást ad a rendelkezések tartalmi értelmezésére. Ezen túlmenően ismerteti a felügyeleti szerepkörében eljáró MNB álláspontját arra vonatkozóan, milyen elvek és módszerek alapján kívánja az intézmények tőkeszükséglet-számítását, likviditás fedezettségét értékelni, valamint az üzleti és stratégiai tervek életképességét és fenntarthatóságát vizsgálni.²

Jelen kézikönyv elsősorban alapelveket fogalmaz meg, mivel a belső tőkeszükséglet és likviditás számítására vonatkozó szabályozói elvárások eltérőek az adott intézmény típusától, méretétől és tevékenységének összetettségétől függően. Mivel nem adható minden intézményre egységes és egyformán alkalmazható módszer, ezért az MNB az arányosság elvét szem előtt tartva alakítja ki elvárásait az egyes intézményekkel szemben.

I.1 Az ICAAP, az ILAAP és a BMA vizsgálat a SREP folyamat tükrében

Az EBA SREP Ajánlás alapján a tágran értelmezett felügyeleti felülvizsgálati folyamat (SREP) a nemzetközi és hazai szabályozás értelmében az intézmények üzleti modelljének, vállalatirányításának, kockázati profiljának, tőke- és likviditási helyzetének a felügyeleti hatóság részéről megvalósuló ellenőrzését és értékelését jelenti. Az MNB a teljes SREP folyamatot az ICAAP-ILAAP-BMA vizsgálaton kívül a folyamatos felügyelés, valamint a helyszíni téma- és célvizsgálatok keretében fedi le.

A CRD IV rendelkezéseket tartalmaz a felügyeleti felülvizsgálati folyamatra³ vonatkozóan, melynek keretében az MNB megítéli, hogy az intézmény – stratégiája, szabályzatai, kialakított folyamatai és belső eljárásai alapján – elegendő tőkével rendelkezik-e az általa felvállalt kockázatok fedezésére. A felügyeleti felülvizsgálati folyamat keretében az MNB elemzi az intézmény üzleti modelljét, feltérképezi az

¹ Guidelines on common procedures and methodologies for the supervisory review and evaluation process (SREP), EBA/GL/2014/13

² A kézikönyv elsősorban a CRD IV/CRR rendelkezéseire, a Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság ajánlásának vonatkozó cikkelyein és a European Banking Authority (EBA) ebben a témában kiadott ajánlásain alapul. A kézikönyv forrásmunkáihoz tartoznak a társfelügyeletiek, elsősorban az EU területén működő felügyeletiek honlapján hasonló témában közzétett anyagai is.

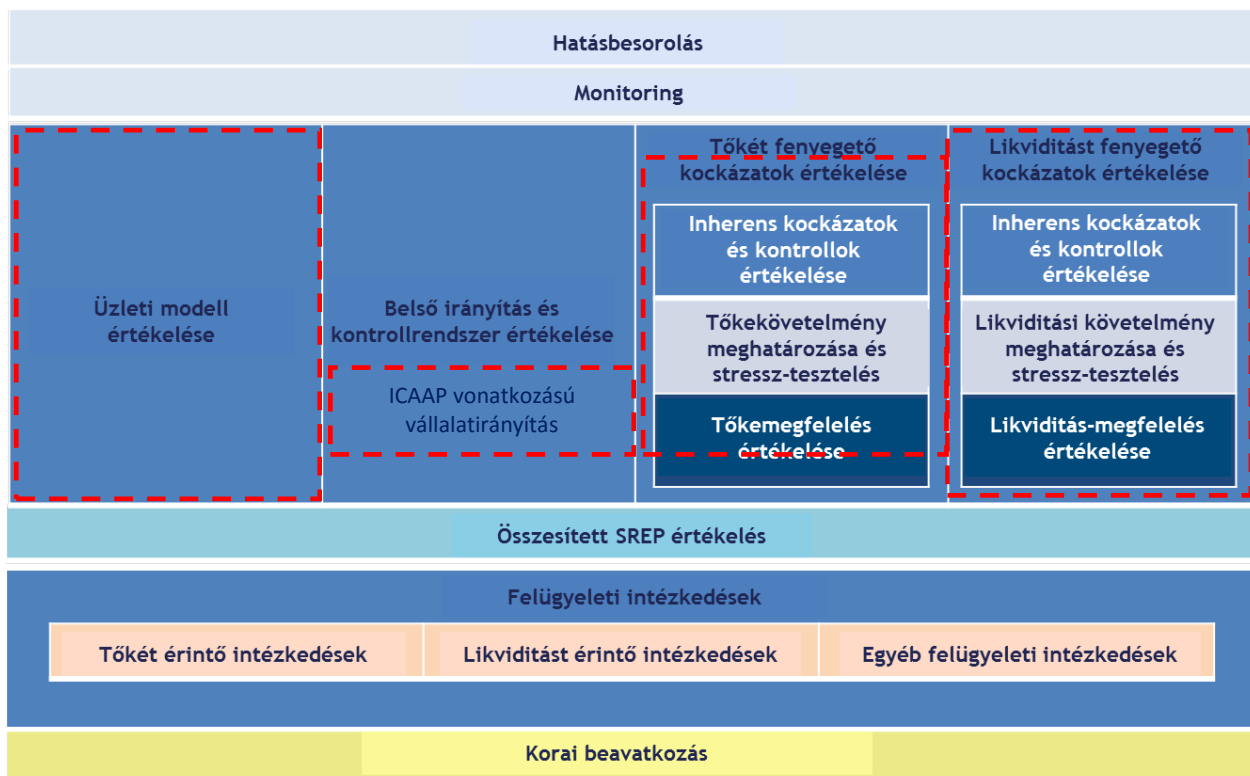
³ 2013/36/EK 97-101. cikk

intézmény lényeges kockázati kitétségeit, vizsgálja a belső irányítást, és a belső tőkeszükséglet-, illetve likviditás megfelelés számítási eljárásának megfelelését és megbízhatóságát, valamint ellenőrzi a törvényi szabályozás minimumkövetelményeinek teljesülését. A felügyeleti felülvizsgálati folyamat értelemszerűen csak akkor lehet eredményes, ha az intézmény átfogó módon és részletesen bemutatja az alkalmazott kockázati modelljeit, illetve a belső tőkeszámítás, valamint a belső likviditás megfelelés biztosításának módszertanát.

Az elmúlt évek során a felügyeleti közösség fokozatosan átértékelte a 2. pilléres folyamatok jelentőségét, felismerve, hogy az intézmények prudens és kiszámítható működése tartósan kizárólag színvonalas és széleskörű kockázatomérési és kezelési eljárások révén biztosítható, a rendelkezésre álló tőke magas szintje önmagában nem nyújt teljes körű biztonságot. Jelen kézikönyv révén ezzel összhangban az MNB azt kívánja hangsúlyozni, hogy a 2. pilléres ICAAP-ILAAP-BMA vizsgálat nem egy önálló folyamat, hanem az intézményfelügyeleti tevékenység integráns és kiemelten fontos része. Az ICAAP felülvizsgálat keretében az MNB vizsgálja az intézmények ICAAP vonatkozású vállalatirányításának megfelelését is.

Európai szinten egyre nagyobb hangsúlyt kap az üzleti modell elemzése, ezért – az arányosság elveit is szem előtt tartva – a komplex SREP alá tartozó intézményeknél az évenkénti helyszíni ICAAP és ILAAP felülvizsgálat mellett megtörténik az üzleti modell elemzése is.

Az alábbi ábra az EBA SREP Ajánlásban kialakított teljes SREP folyamatot mutatja be, amelynek alapján az MNB is kialakította felügyeleti felülvizsgálati folyamatait. A teljes folyamatból a kézikönyv által érintett témaköröket az alábbi ábrán piros szaggatott vonal jelöli.

Az eddigi felülvizsgálatok tapasztalatait felhasználva az MNB az ICAAP-ILAAP-BMA vizsgálat számos elemére vonatkozóan eljárásrendet, következetes módszertant és megalapozott álláspontot alakított ki. A kézikönyv ezzel összhangban tételes elvárásokat fogalmaz meg többek között a kockázattípusok széles körére, a külső tényezők figyelembevételére vonatkozóan. Az elvárások pontosabb és részletesebb megfogalmazása reményeink szerint javítja a felügyelt intézmények tájékozottságát és kockázattudatosságát, a felülvizsgálatokat pedig gördülékenyebbé teszi.

I.2 A tőke megfelelés belső értékelési folyamata (ICAAP)

A tőkekövetelmény meghatározásával kapcsolatos hazai és európai uniós szabályozás valamennyi hitelintézet és befektetési vállalkozás (a továbbiakban: intézmény, intézmények) számára kötelezővé teszi egy olyan belső tőkeszükséglet-számítási eljárás kifejlesztését, amelynek célja annak felmérése, hogy az intézmény saját számításai alapján mekkora összegű tőkekövetelményt tart szükségesnek az általa vállalt és felmerülő kockázatokból fakadó esetleges veszteségek fedezésére.⁴ A tőke megfelelés belső értékelési folyamata tehát azt hivatott biztosítani, hogy

- az intézmény kellően szofisztikált kockázatkezelési rendszert működtessen, amely megfelelően azonosítja, méri, összesíti és monitorozza az intézmény összes lényeges kockázatát, illetve
- ezek fedezetére elegendő – belső szabályok szerint meghatározott – tőkével rendelkezzen.

A belső tőkeszámítási eljárás a CRD IV hatálya alá tartozó valamennyi intézményre vonatkozik, alkalmazása a CRD szerinti minimum tőkekövetelmény-számítás bevezetésétől kezdve, azaz 2008. január 1-től kötelező. A belső tőkekövetelmény-számítási eljárás megfelelő implementálásáért, illetve annak minősége vonatkozásában elsődlegesen az intézmény felsővezetése viseli a felelősséget. Ez akkor is fennáll, ha a vonatkozó eljárások csoportszinten kerülnek meghatározásra.

A tőke megfelelés belső értékelési folyamata az alábbi területeket foglalja magában:

- átfogó kockázatelemzés, mely feltárja és értékeli az intézmény lényeges kockázatait;
- megalapozott tőkeelemzés, mely számszerűsíti a kockázatok mértékét és meghatározza a kockázatok fedezéséhez szükséges tőke szintjét;
- az intézmény igazgatóságának és felsővezetésének megfelelő tájékoztatása, illetve bevonása a tőke megfelelési eljárás folyamataiba;
- megfelelő felülvizsgálati és jelentéstételi struktúra kialakítása, amely keretében az intézmény rendszeres időközönként képes bemutatni kockázati profilját és tőke helyzetét;
- megfelelő belső ellenőrzési mechanizmusok kiépítése, független belső felülvizsgálat biztosítása.

A kézikönyv központi fogalmai az ICAAP vonatkozásában a tőke és a kockázat. A jelenleg érvényes szabályozás az intézmény tőkével való ellátottságát alapvetően a nem várt veszteségek fedezése céljából kívánja meg⁵, amely mintegy állandó biztosítékként lehetővé teszi az intézmény prudens működését minden szokványosnak tekinthető üzleti és gazdasági helyzetben⁶. A tőkekövetelmény nagysága ezzel összhangban valamely módszer alapján számszerűsített kockázatokkal, illetve az ezekből következő lehetséges veszteség nagyságával áll összhangban.

Az ICAAP keretében a 2. pillérben a gazdaságilag szükséges tőke nagysága kerül meghatározásra, amely az intézmény által végzett üzleti tevékenységekből adódó kockázatokat a lehetséges jövőbeni veszteségek statisztikai és/vagy valószínűség-számítási becslésén keresztül ragadja meg egy adott, az intézmény által választott valószínűségi szint mellett, meghatározott (általában egyéves) időszakra vonatkozóan.

⁴ CRD IV 73. cikke

⁵ A működési kockázatok esetében mind a várt, mind a nem várt veszteségekre is fedezetet kell nyújtania a tőkének

⁶ A kockázat fogalmát explicite a bázeli ajánlás és az uniós jogszabályok sem definiálják, de általában a tőkével kapcsolatban a nem várt veszteséget értik alatta. Ettől függetlenül igaz azonban, hogy mind a tervezésnél, mind a tőke megfelelés vizsgálatánál a teljes veszteséget kell szembeállítani az értékvesztés, céltartalék és tőke összegével. Akkor elegendő csak a nem várt veszteség és a tőke megfelelését vizsgálni, ha biztosak lehetünk abban, hogy az értékvesztés- és céltartalék-képzés fedezetet nyújt a várható veszteségekre.

A tőke megfelelés számításakor az összes kockázati típust lefedő, aggregált gazdasági tőkeszükségletet az intézmények korábban olyan forráselemekkel is összevethették, melyeket a szabályozói (1. pilléres) tőkefogalom nem tartalmazott (pl. a jövőbeli eredmény). 2015. január 1-jétől az MNB már csak a szabályozói (1. pilléres) szavatoló tőkét fogadja el a kockázatok fedezésére rendelkezésre álló tőkeként a SREP tőke megfelelés számítása során. Az EBA SREP Ajánlásnak megfelelően további lényeges változás a 2015. év előtti gyakorlathoz képest, hogy a kockázatok közötti diverzifikáció nem vehető figyelembe a 2. pilléres tőke követelmény megállapítása során.

Az intézményeknek az 1. pillér keretében meghatározott szabályozói tőke követelményen túl a 2. pillér keretében saját belső eljárásuk szerint is kell tőke követelményt számítaniuk. A megközelítések különbözősége miatt a kétfajta mérési módszertan általában eltér egymástól. A 2. pillérben az intézménynek az összes releváns kockázati típusára (1. pillérben nem kezelt kockázatokra is, pl.: kockázatos portfóliókra, koncentrációs kockázatra, banki könyvi kamatkockázatra) vonatkozóan tőke követelményt kell meghatározni, és az 1. pilléres kockázatokra kockázatonként és összesítetten is a minimum tőkeszint a CRR-ben meghatározott szabályozói tőke. Az 1. pillérben nem szabályozott kockázatokra számított további tőke követelmény miatt a belső tőkeszámítás eredménye azonban jellemzően meghaladja a szabályozói tőke követelményt, a 2. pillérben addicionális tőke követelményt megjelenítve. Az intézményektől elvárt, hogy a 2. pillérben a kockázatokra képzett tőke követelmény összege kockázatonként kerüljön megállapításra. Előfordulhat azonban, hogy az 1. pilléres kockázatokra a 2. pillérben a belső tőkeszükséglet számítás alacsonyabb tőkeszükségletet eredményez, ebben az esetben a 2. pilléres tőkeszükséglet kockázatonkénti minimuma a CRR szerinti szabályozói tőke (Pillér 1+ módszer, lásd részletesebben a tőkeszükséglet meghatározásáról szóló fejezetben). A 2. pillérben a többlet-tőke követelmény szükségességét a felügyeleti felülvizsgálat során szintén kockázatonként ítéli meg az MNB.

A 2. pilléres tőke követelmény-számításnak ugyanakkor nem csak az a célja, hogy az intézmény a szabályozói szintet meghaladó többlettőkét képezzen. Az MNB ennél fontosabbnak gondolja azt az ösztönző hatást, melyet az a tudatosabb, hatékonyabb kockázatkezelési technikák és belső eljárások alkalmazása révén, az intézmény kockázatainak pontosabb feltárása, mérése és jobb kezelése érdekében gyakorol. Ennek keretében az intézmények ösztönözve vannak arra is, hogy fejlesszék 1. pilléres tőke követelmény-számítási módszereiket is, törekedve a belső minősítésen alapuló módszerek bevezetése, illetve továbbfejlesztése felé méretük, tevékenységük jellege, nagyságrendje és összetettsége függvényében. A belső tőke megfelelési eljárás így az intézmény mindennapos folyamataiba ágyazódva nagyban elősegítheti annak prudens működését.

1.2.1 Az ICAAP kialakítására vonatkozó felügyeleti alapelvek

Az alábbiakban az európai szinten megfogalmazott általános ICAAP alapelvek – kiegészülve az MNB rendelkezésére álló tapasztalatokkal – kerülnek ismertetésre, melyek minden intézmény számára útmutatóul hivatottak szolgálni belső tőke megfelelési eljárásuk kialakításánál.

ICAAP 1: Minden intézménynek rendelkeznie kell olyan belső eljárással, amely értékeli a kockázati profiljához igazodó tőke megfelelését (ICAAP).

Minden intézménynek rendelkeznie kell megfelelő vállalatirányítási és kockázatkezelési folyamatokkal, ideértve a stratégiát, valamint az adott intézmény tevékenységével, kockázataival összhangban levő tőkeszint elérésére és fenntartására irányuló folyamatokat is. Ennek teljesülése vizsgálható csoport- és egyedi szinten is.

ICAAP 2: Az ICAAP-ért az adott intézmény viseli a felelősséget.

Az intézmény kockázati profiljának és a működési környezetének megfelelő ICAAP eljárás kidolgozása és a tőke célok belső meghatározása az intézmény felelőssége. Az ICAAP-et az intézmény a körülményeihez és a szükségleteinek megfelelően alakítja ki, azokat az inputokat és definíciókat használva, amelyeket az intézmény belső céljaira is használ. Az eljárásnak igazolhatóan meg kell

felelnie a felügyeleti elvárásoknak is. Az ICAAP-ért való felelősség ugyanakkor a kiszervezett tevékenységekre való tekintet nélkül továbbra is az intézményt terheli.⁷

Amennyiben az intézmény csoporttag és az anyavállalat által alkalmazott módszereket, modelleket használja, akkor az adott intézmény felelős a csoportban használt módszerek, modellek helyi körülményeknek, feltételeknek megfelelő és az intézmény saját kockázati profiljához illeszkedő implementálásért és alkalmazásáért, valamint igazolnia kell az MNB felé a csoport módszertan kockázati profilnak való megfelelését. Elvárt továbbá az is, hogy az intézmény a csoport módszertant teljeskörűen és részletesen is ismerje és az adott módszer, modell alkalmazása előtt vizsgálja, és évente ellenőrizze annak helyi körülmények között való alkalmazhatóságát.

ICAAP 3: Az alkalmazott belső tőkeszükséglet-számítási módszernek jól kidolgozottnak és dokumentálnak kell lennie. Az intézmény vezető testülete mind irányító, mind felvigyázó funkciójában felelős az ICAAP megfelelő működéséért, annak jóváhagyásáért és továbbfejlesztéséért.

Az ICAAP bevezetéséért és megtervezéséért való felelősség a vezetői testületé (mind a felvigyázói, mind pedig az irányítási funkcióban). A vezető testületek szintjén a felvigyázói funkciónak kell jóváhagyni az ICAAP fogalmi tervét, elvi háttérét, általános módszertanát, valamint felhasználási céljait. A technikai részletek kidolgozása a menedzsment feladata.

A vezető testület (mind a felvigyázói, mind pedig irányítási funkciójában) felel a tőketervezés és a tőkemenedzsment integrálásáért az intézmény kockázatkezelési kultúrájába és szemléletébe. Az intézménynek megfelelően dokumentált belső tőkemegfelelési eljárásrenddel kell rendelkeznie, melyet az intézmény felsővezetése jóváhagy, illetve rendszeresen felülvizsgál.

Az ICAAP eredményének meg kell jelennie a vezető testületnek szóló jelentésekben.

ICAAP 4: Az ICAAP az intézmény irányítási és döntéshozatali folyamatainak integrált részét kell, hogy képezze.

Az ICAAP-nak szerves, elválaszthatatlan részét kell képeznie az intézmény irányításának, segítve a vezető testületeket az intézmény működésében rejlő kockázatok folyamatos értékelésében. A tevékenység összetettségétől függően ez jelentheti azt, hogy az ICAAP alapján történik az üzletágak közötti tőkeallokáció, alakulnak ki a növekedési tervek, illetve akár az egyedi hiteldöntésekben is szerepet kaphat. A kisebb intézményeknél fontos továbbá, hogy az ICAAP szempontjai már a döntés-előkészítési folyamat során érvényesüljenek, mind az üzleti, mind pedig a banküzemi területen.

ICAAP 5: Mivel az ICAAP folyamatokra, eljárásokra épül, ezért a megfelelő működést rendszeresen – legalább évente egyszer – felül kell vizsgálni.

Az ICAAP felülvizsgálatát olyan rendszerességgel – de legalább évente egyszer – kell elvégezni, hogy biztosítva legyen a kockázatok megfelelő lefedettsége, és a tőkefedezet tükrözze az intézmény tényleges kockázati profilját. Az éves felülvizsgálatnak ki kell terjednie az MNB előző évi vizsgálatok előírt feladatok teljesítésére is. A vizsgálatot úgy kell megvalósítani, hogy a következő felügyeleti felülvizsgálat előtt érdemben elvégzésre kerüljön.

A tőkemegfelelés belső értékelési folyamatát intézményen belül független belső felülvizsgálatnak kell alávetni.

Bármilyen változás az intézmény stratégiai fókuszában, üzleti terveiben, működési környezetében, vagy bármilyen olyan tényezőben, amely lényegesen befolyásolja az ICAAP feltételezéseit vagy módszertanát, az ICAAP módosítását kell, hogy maga után vonja. Az intézmény üzleti életében előforduló új kockázatokat fel kell ismerni, és be kell építeni az ICAAP-ba.

⁷ lásd ICAAP megfelelés csoport-szinten c. fejezetet, illetve a CEBS kiszervezésről szóló ajánlását (Guideline on Outsourcing – CP 02 revised, CEBS 2006. december 14.)

ICAAP 6: A belső tőkeszükséglet-számítási folyamatnak kockázatalapúnak kell lennie.

Az intézmény tőkemegfelelése a kockázati profiljának függvénye. Az intézménynek olyan tőkecélokot kell meghatároznia, melyek az MNB számára is bizonyíthatóan megfelelnek a kockázati profiljának és a működési környezetének. Ezen felül az intézmény más szempontokat is érvényesíthet a tőketervezésben, így például a megfelelő külső minősítés elérését, fenntartását, piaci reputációs szempontokat, stratégiai célokat.

Az intézménynek egyértelműen meg kell határoznia azon kockázatait, melyek mérhetősége biztosított. Azon kockázatok esetében, melyeknél a minőségi tényezők dominálnak, a hangsúly a kockázatok kezelésére, illetve kockázatcsökkentő technikák alkalmazására helyeződik.

A belső tőkeszükséglet-számítási folyamat, illetve a kapcsolódó főbb irányító és ellenőrző funkciók akkor is az adott intézmény tényleges kockázataira kell, hogy épüljenek, ha az intézmény az 1. pillérbeli kockázatok (hitelezési, működési és piaci kockázatok) mérésére az egyszerűbb módszereket alkalmazza.

ICAAP 7: Az ICAAP-nak átfogónak, minden részletre kiterjedőnek (széleskörűnek) kell lennie.

Az intézmény rögzíteni köteles minden lényeges (materiális) kockázatát. Mivel a kockázati típusok kategorizálásának, illetve a lényegesség fogalmi meghatározásának nincs kialakult, egységes gyakorlata, az intézmény szabadon használhatja saját megközelítését és terminológiáját. Az MNB elvárja, hogy az ICAAP keretében alkalmazott megközelítéseket és fogalmi elhatárolásokat – továbbá azok eltérését a szabályozói tőkekövetelmény-számítás megoldásaitól – az intézmény a felügyeleti párbeszéd során részletesen be tudja mutatni.

A belső tőkeszükséglet-számítási folyamatnak átfogónak kell lennie. Az ICAAP keretében valamennyi releváns kockázatot figyelembe kell venni, így különösen:

- az 1. pillérben szereplő hitelezési, működési és piaci kockázatot, az ICAAP-ben az 1. pillértől eltérő kezelésüket is beleértve,
- az 1. pillérben szereplő, az egyszerűbb módszerekkel kellően le nem fedett kockázatokat (pl. reziduális kockázat),
- a 2. pillérben szereplő kockázatokat (pl. banki könyv kamatkockázat, koncentrációs kockázat, stratégiai és reputációs kockázat),
- az intézményen kívül álló kockázati tényezőket (pl. gazdasági környezet megváltozása).

ICAAP 8: Az ICAAP előretékintő és jövőorientált.

Az ICAAP-nek figyelembe kell vennie az intézmény stratégiai tervét, illetve annak makrogazdasági tényezőkkel való összhangját. Az intézménynek ki kell fejlesztenie egy belső stratégiát a tőkeszint fenntartására, amely kiterjed a hitelezési tevékenység várható alakulására, egy esetleges jövőbeni tőkeemelés lehetséges forrásaira, a tervezett osztalékpolitikára, illetve az 1. pillérben alkalmazott kockázati mértékek ciklikus hatásaira.

Az intézménynek világos és jóváhagyott tőketervvel kell rendelkeznie, amely meghatározza az intézményi célokat, azok elérésének módját és szükséges időhorizontját, a tőketervezés gyakorlatát és felelőseit. A tőketervnek azt is be kell mutatnia, hogyan tervezi az intézmény kezelni az azonnali beavatkozást igénylő váratlan helyzeteket.

ICAAP 9: Az ICAAP megfelelő mérési és értékelési eljárásokon alapul.

Az ICAAP a kockázatok megfelelő mérésén és értékelésén alapul, amely különféle megközelítések és módszerek révén biztosítható. Az MNB a módszerválasztási szabadság jegyében többféle megközelítést is elfogadhatónak tart, és nem feltétlen várja el szofisztikált gazdasági tőkeszámítási

modellek alkalmazását. Az arányosság elve alapján mindemellett megköveteli, hogy a komplex, sokrétű tevékenységet folytató intézmények – egyedi és rendszerszintű kockázataikkal összhangban – megfelelően fejlett kvantitatív kockázatkezelési technikákat alkalmazzanak. A Hpt. 124. cikk (3) bekezdése alapján és a CRD IV 77. cikkével is összhangban az MNB-nek ösztönöznie kell a belső módszerek használatát a hitelintézeteknél. Az MNB különösen a nagy, komplex, sok ügyféllel rendelkező intézmények esetében várja el, hogy azok fokozatosan áttérjenek a belső modell alkalmazására a tőkekövetelmény számítása során. Mivel a belső modell által számított tőkekövetelményben jobban tükröződnek az adott intézmény működésére jellemző kockázatok, mint a sztenderd módszer szerinti tőkekövetelményben, ezért ha az intézmény az ICAAP folyamatában ilyet alkalmaz, arra az MNB is jobban tud hagyatkozni az ICAAP felülvizsgálata során.

Bizonyos kockázati típusokra vonatkozóan a tőkekövetelmény számszerűsítése tipikusan nehézségbe ütközik. Ezzel együtt az MNB elvárja, hogy szakértői becslés segítségével ezen kockázati tőkeszámok is meghatározásra kerüljenek.

Fontos, hogy az intézmények az ICAAP keretében ne kizárólag kvantitatív módszerek eredményeire támaszkodjanak, hanem alkalmazzanak kvalitatív megfontolásokat és szakértői becsléseket azok értelmezése és felhasználása kapcsán.

ICAAP 10: Az ICAAP elfogadható végeredményt eredményez.

A tőkemegfelelés belső értékelési folyamata az egyes kockázati típusok tőkekövetelményének meghatározását követően az intézmény a teljes gazdasági tőkeszükségletet megadja. Ennek ésszerű mértékűnek kell lennie, vagyis arányban kell állnia az intézmény tényleges kockázataival, illetve kellő összhangba hozhatónak kell lennie a szabályozói tőkekövetelmény szintjével. Amennyiben a felügyeleti felülvizsgálati folyamat során a felügyeleti elvárás és az intézmény tőkeszükséglet-számítása között jelentős eltérés mutatkozik, akkor különösen fontossá válik, hogy az intézmény meggyőzően tudja bizonyítani az általa alkalmazott módszertan megfelelőségét és teljességét.

1.3 A likviditás megfelelőségének belső értékelési folyamata (ILAAP)

A likviditási kockázat kezelésére vonatkozóan mind a CRD IV, CRR, valamint az azt kiegészítő Delegated Act (DA)⁸, mind a Hpt. és Bszt. részletes szabályokat tartalmaz. A Hpt. és a Bszt. előírásai szerint az intézménynek a tevékenységének jellegével, nagyságrendjével és összetettségével összhangban kell, hogy kialakítsa likviditási kockázati profilját, valamint írásban rögzített hatékony eljárásrendekkel, szabályzatokkal kell rendelkeznie:

- az egyes üzletágakhoz, devizanemekhez és a csoporthoz tartozó jogi személyekhez igazítva a likviditási kockázata megfelelő – akár egy napon belüli – időtávokon történő azonosítására, mérésére, kezelésére és nyomon követésére, ideértve a likviditási költség-, nyereség- és kockázat-allokációs eljárásokat is,
- a piaci likviditási kockázatok valamennyi lényeges forrásának és hatásának mérésére és kezelésére, és a rövid pozíció hosszú pozíciót megelőző esedékességéből fakadó likviditási hiány kockázatának kezelésére.

A fentiek teljesítése érdekében – egyebek mellett – a hitelintézet irányítási jogkörrel rendelkező vezető testületének megfelelő stratégiát kell kialakítania és kockázattűrési mértéket kell meghatároznia minden érintett üzletágra. További feladata a vezető testületnek, hogy a likviditási pozíciókra és a kockázatomérséklő eszközökre vonatkozó alternatív forgatókönyvek figyelembevételével át kell tekintenie, és legalább évente egyszer felül kell vizsgálnia a finanszírozási pozícióval kapcsolatos

⁸ A BIZOTTSÁG (EU) 2015/61 FELHATALMAZÁSON ALAPULÓ RENDELETE (2014. október 10.) az 575/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek a hitelintézetekre vonatkozó likviditásfedezeti követelmények tekintetében történő kiegészítéséről

döntéseket alátámasztó feltételezéseket. Az alternatív forgatókönyvnek ki kell térnie a mérlegen kívüli tételekre és más függő kötelezettségekre, adott esetben azon különleges célú gazdasági egységre is, amellyel összefüggésben a hitelintézet szponzorként lép fel, vagy amelynek lényeges likviditási támogatást nyújt.

A hitelintézetnek a finanszírozási pozíciók azonosítására, mérésére, kezelésére és nyomon követésére belső szabályzatot kell kidolgoznia, amely tartalmazza az eszközökből, a forrásokból, a mérlegen kívüli tételekből - ideértve a függő kötelezettségeket is - eredő aktuális és várható pénzáramlásokat, valamint a hírnévkockázat esetleges hatásai miatti becsült pénzáramlásokat is. A hitelintézetnek likviditási kockázatot mérséklő eszközöket kell alkalmaznia, ideértve a megfelelő limitrendszert, a különféle stressz-eseménykor is fedezetet nyújtó likviditási többlettartalékokat, a kellően diverzifikált finanszírozási szerkezetet, valamint különféle finanszírozási forrásokhoz való hozzáférést is, amelyeket rendszeresen – legalább évente egyszer – felül kell vizsgálnia. A hitelintézetnek rendelkeznie kell az esetleges likviditási hiányok megszüntetésére irányuló stratégiákat és végrehajtási intézkedéseket tartalmazó, az irányítási jogkörrel rendelkező vezető testület által jóváhagyott (a másik EGT-államban létrehozott fióktelepére is vonatkozó) tervekkel, amelyeket az alternatív forgatókönyvek kimenetele alapján legalább évente tesztelni és frissíteni kell.

A Hpt. előírás természetesen minden érintett intézményre vonatkozik, azonban az MNB az arányosság elvét követve a rendszerszinten jelentős intézményekkel szemben elvárja ILAAP folyamat kialakítását. A CRD IV és a CRR előírásai a befektetési vállalkozásokra is vonatkoznak, azonban az MNB itt is az arányosság elvét követi, és a tevékenységük összetettségének megfelelő folyamatok kialakítását várja el.

A likviditás megfelelés belső értékelési folyamata az alábbi területeket foglalja magában:

- az intézmény likviditási kockázat kezelési rendszere, kapcsolódó mutatói, és kulcsmutatói megfelelőségének és megbízhatóságának belső elemzése,
- átfogó kockázatelemzés, mely feltárja és értékeli az intézmény likviditási és finanszírozási kockázatait,
- megalapozott likviditás fedezettség elemzés, mely számszerűsíti a kockázatok mértékét és az intézmény a saját számításai alapján meghatározza a fedezésük szükséges szintjét,
- az intézmény igazgatóságának és felső vezetésének megfelelő tájékoztatása, illetve bevonása a likviditás megfelelési eljárás folyamataiba,
- megfelelő felülvizsgálati és jelentéstételi struktúra kialakítása, amely keretében az intézmény rendszeres időközönként képes bemutatni likviditási kockázati profilját és fedezettségét,
- megfelelő belső ellenőrzési mechanizmusok kiépítése, független belső felülvizsgálat biztosítása.

1.3.1 Az ILAAP kialakítására vonatkozó felügyeleti alapelvek

Az ILAAP lefolytatására kötelezett intézményeknél az ILAAP kialakítása során az alábbi alapelveket kell figyelembe venni. Ezen alapelvek tartalmilag jelentős átfedést mutatnak az ICAAP-nél megfogalmazott, részletezett alapelvekkel.

ILAAP 1: Az ILAAP-ért az adott intézmény viseli a felelősséget.

ILAAP 2: Az alkalmazott módszereknek jól kidolgozottak és dokumentáltak kell lenniük. Az intézmény vezető testülete mind irányító, mind felvigyázó funkciójában felelős az ILAAP megfelelő működéséért, annak jóváhagyásáért és továbbfejlesztéséért.

ILAAP 3: Az ILAAP az intézmény irányítási és döntéshozatali folyamatainak integrált részét kell, hogy képezze.

ILAAP 4: Mivel az ILAAP folyamatokra, eljárásokra épül, ezért a megfelelő működést rendszeresen - legálább évente egyszer - felül kell vizsgálni.

ILAAP 5: Az ILAAP folyamatának kockázatalapúnak kell lennie.

ILAAP 6: Az ILAAP-nak átfogónak, minden részletre kiterjedőnek (széleskörűnek) és megfelelően dokumentálnak kell lennie.

ILAAP 7: Az ILAAP előrettekintő és jövőorientált.

ILAAP 8: Az ILAAP megfelelő mérési és értékelési eljárásokon alapul.

ILAAP 9: Az ILAAP egyértelmű, megalapozott végeredményt eredményez, esetlegesen feltárt kockázatok esetén szükséges lépéseket is meghatároz

1.4 Üzleti modell elemzés (BMA)

A rendszeres üzleti modell elemzés célja az üzleti és stratégiai kockázatok értékelése, valamint a felügyeleti álláspont kialakítása az intézmény üzleti modellje életképességének és stratégiája fenntarthatóságának tekintetében. Az üzleti modell elemzés eredményeit az MNB felhasználja a SREP vizsgálat összes további elemének, így különösen a tőke megfelelés és a likviditás megfelelés értékeléséhez, és az értékelések alátámasztásához is.

Az adott intézmény irányítási jogkörrel rendelkező vezető testületének felelőssége, hogy a külső és belső adottságok és lehetőségek mérlegelésével kialakítsák és rendszeresen felülvizsgálják, és szükség esetén módosítsák az intézmény működési modelljét annak érdekében, hogy az képes legyen elfogadható bevételt / megtérülést termelni.

Az üzleti modell rendszeres felülvizsgálata során értékelni kell az üzleti környezet változásaiból adódó kockázatokat, valamint a stratégiában meghatározott célok megvalósulásának kockázatait is.

Az üzleti modell kapcsán elvárja az MNB, hogy

- összhangban legyen az intézmény stratégiájával,
- az intézmény irányítási és döntéshozatali folyamatainak integrált részét képezzék,
- a feltárt és azonosított kockázatokat az ICAAP / ILAAP eljárásokban figyelembe vegyék, valamint az üzleti és stratégia tervezés során kezeljék azokat.

Az MNB elvárja, hogy az intézmény az üzleti tervek kialakításának és felülvizsgálatának eredményét, az alkalmazott feltételezéseket részletesen dokumentálja.

1.5 Az ICAAP és az ILAAP felülvizsgálatok során érvényesítendő általános alapelvek

1.5.1 Nemzetközileg elfogadott alapelvek

A felügyeleti felülvizsgálat nemzetközileg elfogadott alapelvei a következők:

- **Az intézmények önállóan mérik kockázati kitétségüket, illetve biztosítják a szükséges likviditási és tőkeszint fenntartását.** Az intézményeknek kockázati profiljuknak megfelelő tőkekövetelmény-számítási eljárásokkal és a tőkeszint fenntartására irányuló, valamint likviditási stratégiával kell rendelkezniük.
- **Az intézmények belső eljárásait a felügyeleti hatóság felülvizsgálja.** Az MNB az intézmények belső tőke megfelelés értékelési eljárásait, kockázati stratégiáját, tőketervét, likviditás megfelelési eljárásait és kockázatkezelési rendszerét megvizsgálja és értékeli. Ennek során megítéli, hogy az intézmény képes-e folyamatosan biztosítani a prudens működéshez szükséges tőkeszint és likviditás meglétét. Amennyiben az intézmény tőke megfelelési vagy likviditás megfelelési eljárásait nem tartja megfelelőnek, az MNB intézkedéseket tesz.

- **Az intézmény rendelkezésre álló tőkéje meghaladja a szabályozói minimumszintet.** A felügyeleti hatóság az intézményektől elvárja, illetve megköveteli, hogy a szabályozói minimum szintnél magasabb tőkével működjenek. **A felügyeleti hatóság külön vizsgálja az intézmény üzleti modelljével összhangban a megfelelő mennyiségű, megalapozott és hatékony likviditási fedezettség meghatározás folyamatát és meglétét.**
- **A felügyeleti hatóság szükség esetén beavatkozik.** A felügyeleti hatóság időben beavatkozik, illetve korrekciós intézkedéseket tesz, amennyiben az intézmény tőkemegfelelését, megfelelő tőkeellátottságát, illetve likviditását nem látja biztosítottnak.

Mivel a felülvizsgálat a felügyelt intézmények működésének egészére és összes kockázatára kiterjed, az – összhangban a pénzügyi intézmények tevékenységének komplexitásával – meglehetősen sokrétű és összetett folyamat. Ennek megfelelően az MNB indokolt esetben egyedi felügyeleti szakértői döntést hoz a felügyeleti felülvizsgálat során tekintettel az intézmények egyedi sajátosságaira, és a felügyelési tapasztalatokra. Az MNB az ICAAP és ILAAP értékelése során holisztikus szemléletet érvényesít, szem előtt tartva, hogy a kockázatok kezeléséhez szükséges kontrollok, valamint a kockázatok fedezéséhez elegendő tőke minden intézménynél biztosított legyen.

1.5.2 Az MNB által lefolytatott felülvizsgálati folyamatok során alkalmazott általános alapelvek

A felülvizsgálati folyamat elemei egy átgondolt és kiegyensúlyozott rendszert alkotnak, amely a nemzetközileg elfogadott alapelveken túl további általános alapelvekre épül. Ezek áthatják a felülvizsgálati folyamat egészét, és az intézményfelügyelés legtöbb területén érzékelhető hatást gyakorolnak a felügyeleti eljárásokra.

Az arányosság elve

A CRD IV és a CRR előírásai és értelmező rendelkezései alapján a felülvizsgálati folyamat egészére, illetve az összes, annak hatálya alá tartozó intézményre vonatkozik. Azt jelenti, hogy a felügyeleti elvárások mértéke és mélysége arányban kell, hogy álljon az adott intézmény típusával, üzleti modelljével, méretével, tevékenységével és kockázati kitettséggel. Mivel a CRD IV hatálya alá az intézmények nagyon széles köre tartozik, ezért a felügyelt intézményeknek és a felügyelő hatóságoknak egyaránt rugalmasan és belátással kell alkalmazniuk a rájuk vonatkozó jogszabályi előírásokat. A felügyeleti felülvizsgálat keretében főszabályként az intézményeknek kell demonstrálni a felügyeleti hatóságok felé, hogy az általuk választott módszertan az összes materiális kockázatra kiterjed, és azokat kellően szofisztikált módon ragadja meg.

Az arányosság elvének gyakorlati érvényesítése azt jelenti, hogy a felügyeleti felülvizsgálati folyamat mélysége és horizontja, illetve az intézménnyel folytatott dialógus jellege, formája és intenzitása intézményenként nagyon különböző lehet. Míg az egyszerű tevékenységet folytató, piaci rendszerre gyengébb hatást gyakorló intézmények esetén, korlátozott nemzetközi és piaci jelenléttel jellemezhető intézmények felügyeleti felülvizsgálata egységesített kérdőíves módszerrel és eseti vezetői konzultációkkal, illetve az átfogó vizsgálatok keretében lefolytatott felügyeleti felülvizsgálattal megoldható, addig a jelentős piaci részesedéssel rendelkező, komplex tevékenységet folytató intézménycsoportok esetében az egyedi jellemzőkre kiterjedő önálló felülvizsgálati folyamat, valamint intenzív ICAAP-SREP párbeszéd fenntartása indokolt.

A kockázatkezelés elsődleges a tőkeképzéssel, likviditási pufferképzéssel szemben

A 2. pilléres felülvizsgálati folyamat fő funkciója az intézmények kockázati folyamatainak teljes körű megismerése és materiális kockázati kitettségeinek minél pontosabb azonosítása, ami alapján meghatározható a szolvens működést biztosító tőkeszint és megítélhető az intézmény likviditási helyzete. A folyamat eredményeként a felügyelt intézmények és a felügyeleti hatóságok egyaránt pontosabb képet kapnak az intézmények kockázati profiljáról, ami kétségtelenül a megalapozott és hatékony üzleti, illetve szabályozói döntések záloga.

A felülvizsgálati folyamat fő célja ebből következően nem az intézmények tőkekövetelményének 2. pillérben megvalósuló pótlólagos emelése, vagy likviditási többletpuffer képeztetése, hanem a kockázattudatosság és a folyamatszabályozás erősítése. A felülvizsgálat folyamán az MNB határozottan érvényesíteni kívánja ezt az alapelvet: a kockázatkezelés színvonalának javítására vonatkozó előírások mellett az ICAAP tőkekövetelmény feletti pótlólagos többlet-tőkekövetelmény meghatározása ugyanis olyan ideiglenes és kényszerű felügyeleti intézkedés, amely egyrészt ellensúlyozza az intézmények kockázatomérési és kezelési hiányosságait, másrészt feltétlen ösztönzőleg hat az érintett intézmény belső tőkeemfelelési eljárásainak – általánosabban pedig kockázatkezelési rendszerének – színvonalasabb jövőbeni kialakítására.

A kockázati módszerek és elvárások folyamatos fejlődésének követése

Az MNB határozott álláspontja, hogy a mindenkor változó pénzügyi, gazdasági és kockázati viszonyok, szabályozói környezet között az intézmények prudens működésének biztosítása megköveteli az alkalmazott üzleti folyamatok és kockázati módszerek folyamatos fejlesztését. A felügyelt intézményeknek ezért rendszeres időközönként szükséges újragondolniuk kockázatkezelési folyamataik megfelelőségét és tőkeszámítási, likviditás megfelelési módszereik helyénvalóságát. Ennek igényét még inkább hangsúlyossá teszi az, hogy a legjobbnak ítélt iparági és szabályozói módszerek – az elmúlt időszakban és a belátható jövőben egyaránt – jelentős fejlődésen mentek és mennek keresztül, ami a felügyeleti elvárások folyamatos bővülését és mélyülését vonja maga után.

Az MNB az intézményektől belső tőke- és likviditás megfelelési eljárásaik terén tehát kettős alkalmazkodást vár el: egyrészt igazodást a mindenkori piaci és kockázati helyzethez, másrészt folyamatos fejlesztést az iparági sztenderdekkel és szabályozói elvárásokkal összhangban. Mindebből az következik, hogy a korábbi felülvizsgálatok során megfelelőnek ítélt megközelítések és mértékek helyénvalósága egyáltalán nem biztosított automatikus módon a jelenben.

A felülvizsgálat két pillérének egyenrangúsága és egymást kiegészítő jellege

Az 1. pillérről vonatkozó jogszabályi előírások kógens módon, egységes módszertan alapján határozzák meg a tőkeszükséglet számításának módját, illetve a prudens működéséhez szükséges tőke nagyságát. Mivel az intézményi sokszínűség miatt a szabályozói pillérben⁹ nem feltétlen biztosítható a tőkekövetelmény illeszkedése a tényleges kockázati kitétségekhez, ezért a felügyeleti tevékenység nem merülhet ki a szabályozói minimumkövetelményeknek való megfelelés ellenőrzésében. A 2. pilléres felülvizsgálati folyamat célja – többek között – éppen az, hogy a formális jogszabályi megfelelésen túlmenően a prudens működés biztosítása érdekében közgazdasági szempontból is felmérhető legyen az intézmények kockázati profilja és tőkeemfelelése.

A tőkekövetelmény-számítás két pillérének egyenrangúsága és egymást kiegészítő jellege közvetlen módon következik a szabályozó azon felfogásából, miszerint az 1. és 2. pillérben lefedett kockázatok kezelése ugyanolyan fontossággal bír. Míg azonban az 1. pillérben a kockázatok egy jól körülhatárolt csoportjára vonatkozóan kötelezően alkalmazandó kockázatomérési megoldások kerültek előírásra, addig a 2. pillérben az intézmények az összes lényeges kockázatra vonatkozóan szabadon vagy diszpozitív jelleggel alkalmazhatják a kockázatalapú szemléletet. Ebből kifolyólag az 1. pillérben az MNB a jogszabályi előírásoknak való megfelelésre helyezi a hangsúlyt, a 2. pilléres felülvizsgálat során viszont alapvetően a belső tőkeszámítási folyamatok minősége, megbízhatósága és teljességük felett őrködik.

Az említett különbségek indokolják ugyan a két pillér önálló létét, azonban egyúttal rávilágítanak kölcsönös függőségükre. Az egyik pillérben szerzett kockázatkezelési tapasztalatok és kialakított módszerek (pl. hitelkockázati modellekhez használt minősítő rendszerek, paraméterbecslések) szinte kivétel nélkül sikerrel hasznosíthatók, illetve továbbfejleszthetők a másik pillérben is.

⁹ A továbbiakban az 1. pillér és a szabályozói pillér megjelöléseket szinonimaként használjuk.

II. Az ICAAP, az ILAAP és felügyeleti felülvizsgálatuk hatálya

A tőkével és a likviditással összefüggő előírásoknak való megfelelés alkalmazási szintjeit a CRR 6-17. cikke rögzíti. A tőke megfelelés belső értékelési eljárásának alkalmazási követelményeit a CRD IV 108-109. cikke határozza meg, az ILAAP tekintetében nincs még ilyen jogszabályi előírás. A Hpt. és a Bszt. előírásai alapján a felügyeleti felülvizsgálatot és értékelést a CRR első rész II. címében meghatározottaknak megfelelően kell végezni, a felügyeleti felülvizsgálat hatályának igazodnia kell a prudenciális előírások teljesítésére vonatkozó alkalmazási szintekhez.

A belső tőkeszükséglet-számítás és likviditás értékelése a SREP értékelési folyamat részeként történhet egyedi intézményi szinten, illetve csoport-szinten konszolidáltan vagy szubkonszolidáltan.

A nemzetközi bankcsoportok belső tőke megfelelés-értékelésének felülvizsgálati folyamata ún. közös kockázatértékelés (joint risk assessment) formájában történik az illetékes felügyelet részvételével. A közös értékelés központi intézményei az ún. felügyeleti kollégiumok, melyek keretében az adott bankcsoport felügyeletét ellátó (host) illetékes hatóságok – a konszolidáló (home) felügyelet vezetésével – közösen értékelik a csoporttagok kockázati kitettségét és kontrollját. A közös értékelés ún. közös döntéssel (joint decision) zárul, mely részeként a felügyeleti kollégium közös megegyezéssel határoz a 2. pilléres tőke megfelelésről, egyben megállapítja az összevont és egyedi szinten tartani szükséges szabályozói tőke nagyságát, és a végső tőkekövetelmény rátát (TSCR). 2014. január 1-jétől a közös döntési folyamat részeként a likviditás megfelelőségéről is közös megegyezéssel hoz határozatot a kollégium, így a felülvizsgálati folyamat különálló, önálló eleme az intézmény likviditási és finanszírozási kockázatának értékelése, és a likviditás megfelelőségének értékelése. A többoldalú eljárás szabályait a Hpt. 173. cikke, illetőleg a Bszt. 173/A. cikke rögzíti.

II.1 ICAAP és ILAAP megfelelés és felügyeleti felülvizsgálat egyedi szinten

Tőkeszükséglet értékelése

A CRD IV 108. cikk (1) bekezdése alapján az ICAAP felügyeleti felülvizsgálatának egyedi szinten mindazon, a CRR hatálya alá tartozó intézményekre kell kiterjednie, amelyeknek egyedi szintű tőke megfelelési belső értékelési eljárást kell lefolytatniuk, és amelyeknek az MNB nem adott mentességet a tőkére vonatkozó CRR követelményeknek való megfelelés alól.

A tőkére vonatkozó előírásoknak való egyedi szintű megfelelés alól felmentés (a felügyeleti hatóság döntése alapján) csak az alábbi esetekben adható:

- az intézmény egy másik intézmény leányvállalata, és mindkettőt ugyanazon tagállam felügyeleti hatósága felügyeli, és teljesülnek a CRR 7. cikk (1) bekezdésében meghatározott további feltételek,
- egy intézmény pénzügyi holding társaság vagy vegyes pénzügyi holding társaság leányvállalata, és teljesülnek a CRR 11. cikk (1) bekezdésében meghatározott feltételek,
- az intézmény olyan anyavállalat, amely az adott tagállamban összevont felügyelet alá tartozik, továbbá teljesülnek a CRR 7. cikk (3) bekezdésében meghatározott további feltételek,
- az intézmény központi szervhez kapcsolt, és fennállnak a CRR 10. cikkében meghatározott feltételek.

Egyedi alapú ICAAP készítése alól mentesítés adható továbbá a CRR 10. cikke (integrációra vonatkozó döntés) alapján.

Befektetési vállalkozások csoportjainak mentesítése a tőkekövetelmények összevont alapú alkalmazása alól a CRR 15. cikke szerinti történhet.

Likviditás megfelelés értékelése

A CRR alapján likviditásra vonatkozó előírásoknak való megfelelés esetében is kiindulópont az egyedi alapon történő megfelelés, miközben a likviditási adatszolgáltatás egyedi szinten történő teljesítése minden esetben követelmény. A megfelelésre vonatkozó mentesség csak a befektetési vállalkozásokra, a likviditási alcsoporthoz, illetőleg a szövetkezeti integrációhoz tartozó intézményekre adható.

II.2 ICAAP és ILAAP megfelelés és felügyeleti felülvizsgálat csoport szinten

Tőkesükséglet értékelése

A CRR tőkére vonatkozó előírásainak abban az esetben kell konszolidáltan is megfelelni, ha:

- az intézmény anyavállalatnak minősül abban a tagállamban, ahol engedélyezték, illetve ahol felügyelik,
- az intézmény pénzügyi holding társaság anyavállalat vagy vegyes pénzügyi holding társaság anyavállalat által ellenőrzött és összevont felügyelet alá tartozik,
- fennáll a CRR 22. cikke szerinti esetkör (egyéb szubkonszolidált szintű megfelelés),
- az intézmény központi szerv, a csatolt intézményeivel együtt.

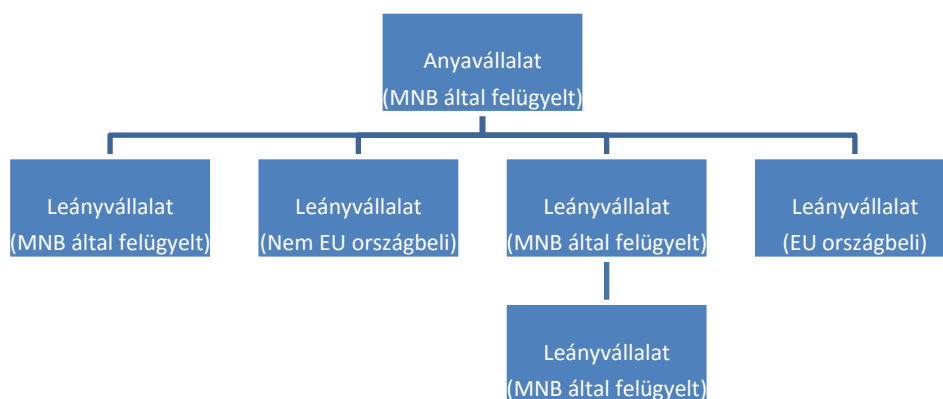
A CRD IV 108. cikke alapján – a CRR tőkére vonatkozó előírásainak való csoport szintű megfelelés alól nem mentesített csoportoknak – ICAAP-et szubkonszolidált és EU-szintű konszolidáció szintjén is kell folytatni.

A csoportszintű ICAAP megfelelés és a felügyeleti felülvizsgálat típusai

- **Nemzetközi csoportok**

A. A csoport EU-szintű anyavállalata Magyarországon rendelkezik székhellyel

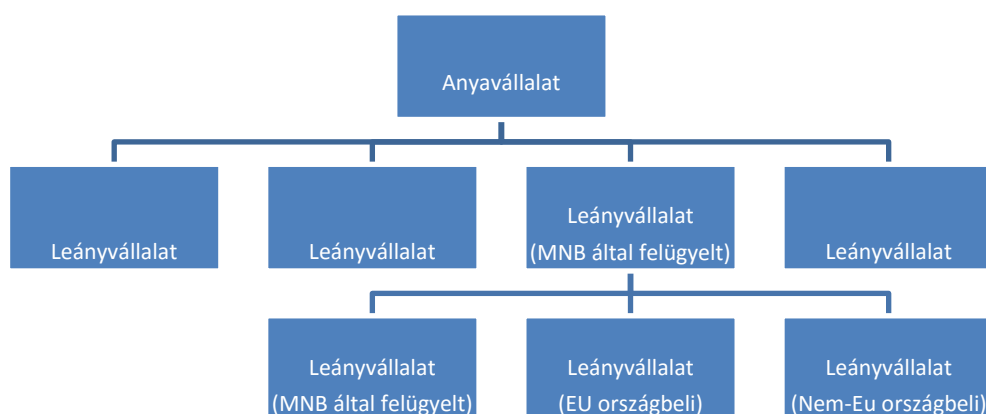
Ha az EU-szintű hitelintézeti anyavállalat, EU-szintű pénzügyi holding társaság és EU-szintű vegyes pénzügyi holding társaság anyavállalat Magyarországon rendelkezik székhellyel, akkor a belső tőkekövetelmény számítási követelményeknek való összevont alapú megfelelés egyetlen konszolidációs szintet jelent.

Az ICAAP felügyeleti felülvizsgálatát az MNB végzi közös döntési eljárás lefolytatásával. A tőkével összefüggő közös döntés során a CRR 20. cikke szerint szükséges eljárni.

B. A csoport EU-szintű anyavállalata más tagállamban rendelkezik székhellyel¹⁰

Ha a csoport EU-szintű hitelintézeti anyavállalata, EU-szintű pénzügyi holding társaság és EU-szintű vegyes pénzügyi holding társaság anyavállalata más tagállamban rendelkezik székhellyel, akkor a CRD IV 108. cikkével összhangban az MNB elvárja a belső tőkekövetelményeknek való tagállami szintű megfelelést is, azaz, hogy a hazai leányvállalat az összevont felügyeleti körébe tartozó intézmények vonatkozásában összevont alapon is végezzen ICAAP-et. A tőkekövetelmény-számítás minőségéért a hazai csoport vezetése a felelős abban az esetben is, ha a hazai csoport vonatkozásában a belső tőkekövetelmény számítási folyamatok magasabb, EU-szinten kerülnek kialakításra. Ebben az esetben az EU-szinten központilag kidolgozott stratégiáknak, folyamatoknak és rendszereknek alkalmasnak kell lennie a hazai csoportvezető intézmény összevont felügyeleti körébe tartozó intézménycsoport kockázatainak felmérésére és a kockázati profilnak megfelelő tőkekövetelmény megfeleltetésére, és ezt az MNB, mint host felügyelet részére elfogadható módon be kell mutatni.

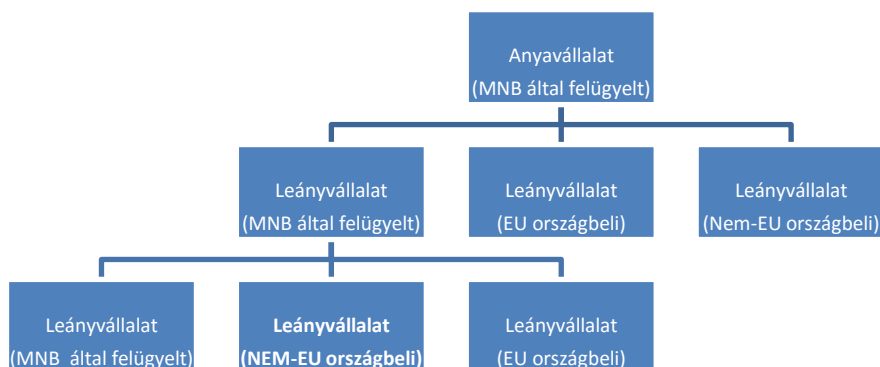
A hazai intézménycsoportok, mivel jellemzően külföldi (EU-szintű) anyavállalattal rendelkeznek, ebbe a kategóriába tartoznak, és így mind EU-szinten (az EU-szintű anyavállalat teljes csoportszintjén, konszolidáltan), mind tagállami szinten (a hazai leányvállalat összevont felügyeleti körébe tartozó intézményi kör vonatkozásában) alkalmazni kell a belső tőkekövetelmény-számítási rendszert.

Ez esetekben az MNB szerepe kettős. Egyrészt lefolytatja a szubkonszolidált szintű ICAAP felügyeleti felülvizsgálatot, másrészt a jogszabályi előírásoknak megfelelő módon bekapcsolódik az EU-szintű közös döntési eljárásokba.

C. Egyéb szubkonszolidált szintű vizsgálat

Abban az esetben, ha egy hazai anyavállalattal rendelkező leányvállalati hitelintézetnek egy harmadik országban székhellyel rendelkező hitelintézet, befektetési vállalkozás, pénzügyi vállalkozás vagy befektetési alapkezelő leányvállalata vagy járulékos vállalkozása van, akkor a hazai leányvállalati hitelintézetnek – hazai anyavállalata csoportszintű megfelelése mellett – szubkonszolidált szinten, azaz a leányvállalat összevont felügyeleti körébe tartozó intézményi kör vonatkozásában összevont alapon is meg kell felelni a belső tőkeszükséglet számítási követelményeknek. Így erre az esetre a felügyeleti felülvizsgálati folyamatnak is ki kell terjednie.

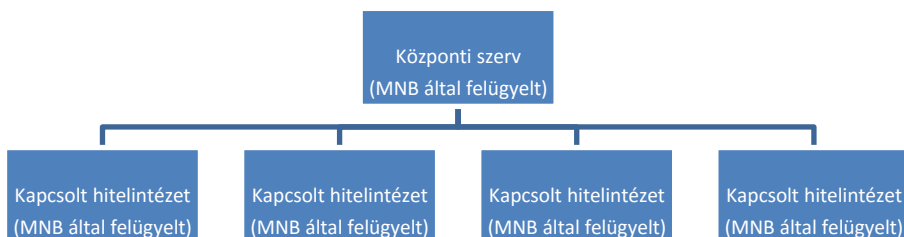
¹⁰ Ha az anyavállalat nem-EU országban (harmadik országban) bejegyzett, akkor a Hpt. 174. § (5)-(7), illetőleg a Bszt. 161/B. § (5)-(7) szerint kell eljárni.

- **Hazai csoportok**

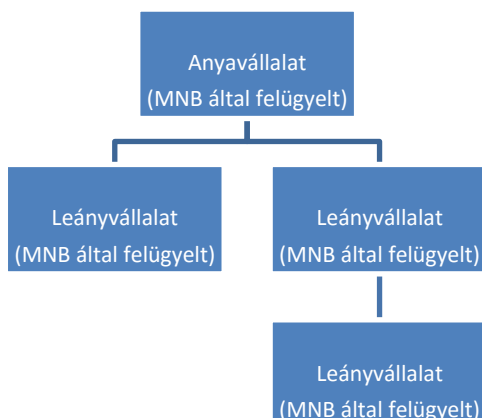
D. A központi szervhez tartósan kapcsolt hitelintézet

A CRR tőkére vonatkozó követelményeit a központi szerv a kapcsolt intézményeivel együtt csoport szinten teljesíti, vagy az intézményeknek egyedileg kell megfelelniük. A CRD IV 108. cikkének (1) bekezdése alapján a tőkemegfelelés belső értékelési eljárás alkalmazási szintjét is a CRR 10. cikke alapján hozott döntéshez szükséges igazítani. A magyarországi székhellyel rendelkező központi szerv esetében a felügyeleti felülvizsgálat az MNB feladata, az előzőek tekintetében hozott döntésnek megfelelően. Ebben az esetben közös döntéshozatali folyamat nincs.

E. Hazai intézménycsoport

Kizárólag hazai anyavállalattal és leányvállalatokkal rendelkező intézménycsoportnak az összevont felügyeleti körbe tartozó intézmények vonatkozásában egyedi és összevont alapon is meg kell felelnie a belső tőkeszükséglet számítási követelményeknek. Ezen csoportok esetében közös döntéshozatali folyamat nincs.

Likviditás megfelelés értékelése

A CRR likviditási előírásait az EU-szintű anyaintézményeknek, az EU-szintű pénzügyi holding társaság anyavállalat által ellenőrzött intézményeinek és az EU-szintű vegyes pénzügyi holding társaság anyavállalat által ellenőrzött intézményeinek az adott anyaintézményre, pénzügyi holding társaságra vagy vegyes pénzügyi holding társaságra nézve összevontan véve is teljesíteniük kell. A tagállami szintű, szubkonszolidált alkalmazás egyelőre nem követelmény, kivéve a CRR 8. cikke szerinti esetekben, ha likviditási alcsoport került létrehozásra, illetőleg, ha az integráció központi szerve a likviditási követelményeknek összevont alapon felel meg.

Felügyeleti hatóságként az MNB a csoport szintű ILAAP elvégzését a komplex SREP hatálya alá tartozó intézményekre szubkonszolidált és teljes konszolidáció szintjén is indokoltnak tartja, a korábban leírtaknak megfelelően viszont egyedi ILAAP elvégzését nem, csak egyedi likviditás megfelelést vár el. A likviditás csoport szintű felügyeleti felülvizsgálata történhet közös döntési eljárás lefolytatásával, vagy a nélkül. A likviditással összefüggő közös döntés során pedig a CRR 21. cikke szerint szükséges eljárni.

III. Az ICAAP, az ILAAP és a BMA vizsgálat fokozatai és a felügyelt intézmények csoportosítása

A felülvizsgálat és az értékelés gyakoriságát, mértékét és részletezettségét az intézmények mérete, tevékenységének jelentősége, jellege, nagyságrendje és összetettsége, üzleti modellje és kockázatai alapján határozza meg az MNB azzal, hogy a felülvizsgálatot és az értékelést legalább évente egyszer el kell végezni.

A felülvizsgálat módszerének megválasztásakor az MNB az intézményeknek alapvetően két kategóriáját különbözteti meg: a komplex SREP alá tartozó nagy intézményeket, intézménycsoportokat, illetve az egyéb – jellemzően kisebb – intézményeket. A felülvizsgálati folyamat mélysége, illetve az intézménnyel folytatott dialógus intenzitása szempontjából a felügyeleti felülvizsgálat három fokozata különíthető el:

- komplex ICAAP és ILAAP felülvizsgálatra a komplex SREP alá tartozó intézményeknél kerül sor,
- sztenderd ICAAP felülvizsgálatra és likviditás megfelelés értékelésére a kis és közepes méretű intézményeknél kerülhet sor, a törvényben előírt átfogó helyszíni vizsgálatok során,
- egyszerűsített ICAAP felülvizsgálat és likviditás megfelelés értékelés a kis és közepes méretű intézményeknél alkalmazható. Ennek keretében a felülvizsgálat az intézmény által kitöltött és az MNB által kiértékelt kérdőív segítségével történik.

Az MNB a BMA vizsgálatot kizárólag a komplex SREP alá tartozó intézményeknél folytatja le éves rendszerességgel.

III.1 Komplex SREP alá tartozó intézmények köre

Az MNB főszabály szerint komplex SREP alá tartozó intézményeknek tekinti a mérlegfőösszeg tekintetében legalább öt százalékos piaci részesedéssel rendelkező, vagy erős, illetve közepesnél erősebb kockázati hatásbesorolású intézményeket, intézménycsoportokat. A komplex SREP alá tartozó intézményeket az MNB évente határozza meg. Erre az intézményi körre komplex pénzügyi tevékenység végzése, jelentős piaci részesedés, aktív nemzetközi kapcsolatok, illetve fejlett kockázatkezelési és -mérési módszerek alkalmazása jellemző. A pénzügyi közvetítésben betöltött központi szerepük okán szolvens és prudens működésük a hazai pénzügyi rendszer egésze szempontjából kulcsfontosságú lehet.

A komplex SREP alá tartozó intézmények mérete és jelentősége miatt, továbbá azok komplexitásából és fejlett intézményi eljárásaiból fakadó információs aszimmetriák okán az MNB a 2. pilléres felülvizsgálatot különösen ebben az intézményi körben tartja a prudenciális felügyeleti politika nélkülözhetetlen elemének. Ezzel összhangban a gazdasági tőkeszámítás legfejlettebb iparági sztenderdeknek megfelelő, magas módszertani igényességgel történő elvégzését várja el. A kockázati profil összetettsége és a szofisztikált kockázati mérési technikák miatt a kockázati kitettség bizonytalansága ebben az intézményi körben gyakran a felügyeleti felülvizsgálat keretében végzett felügyeleti ellenőrző számításokkal sem csökkenthető számottevően, ami a tőkekövetelmény jelentős pótlólagos emelését, illetve számottevő likviditási többlet előírásának szükségességét vonhatja maga után.

Az említett intézményi kör tevékenysége komplex felülvizsgálat keretében kerül értékelésre, amely intenzív párbeszédre, jellemzően többhetes helyszíni jelenlétre és rendszeres felsővezetői és szakértői konzultációkra épül. A felülvizsgálati folyamatnak szinte minden esetben része továbbá más uniós tagországok nemzeti felügyeleti hatóságainak részvétele: ritkábban már a helyszíni vizsgálati szakaszban is, általában azonban a nemzetközi felügyeleti kollégiumban történő közös kockázatértékelés és döntéshozatal révén.

A komplex ICAAP-ILAAP-BMA vizsgálat időzítése a home felügyeleti hatóság eljárásaihoz igazodik, és évente kerül lefolytatásra.

III.2 Sztenderd ICAAP felülvizsgálat és likviditás megfelelés értékelés a kis és közepes méretű intézményeknél

Amennyiben az adott felülvizsgálati fordulóban ezen intézményi kör egyes tagjainál törvényben előírt átfogó helyszíni vizsgálatra kerül sor, úgy ennek keretében az MNB minden esetben a 2. pilléres felülvizsgálatot is lefolytatja.

Az átfogó vizsgálat keretében lefolytatott felülvizsgálat helyszíni jellegéből adódóan jóval mélyebb és részletesebb felülvizsgálatot tesz lehetővé, mint az évente lefolytatott kérdőíves felülvizsgálat, és egyben lehetőséget ad a korábbi években a kérdőívben megadott információk ellenőrzésére, valamint a kockázatok mértékének és a kockázatkezelés gyakorlatának közvetlen megítélésére. Átfogó vizsgálatra az MNB törvény¹¹ előírásainak megfelelően kerül sor az érintett intézményeknél, az átfogó vizsgálatok közötti időben évente egyszerűsített, kérdőíves felülvizsgálatot folytat le az MNB.

III.3 Egyszerűsített ICAAP felülvizsgálat és likviditás megfelelés értékelés a kis és közepes méretű intézményeknél

Az MNB egyszerűsített, kérdőíves felülvizsgálatot folytat azon egyszerű tevékenységszerkezettel jellemezhető intézményeknél, melyek piaci részaránya alacsony, nemzetközi aktivitásuk pedig nem jelentős. Ezen intézmények kockázati profilja áttekinthető, rendszerkockázatra gyakorolt hatása gyenge, kockázataik mérésére pedig nem alkalmaznak fejlett módszereket. Jellemzően befektetési vállalkozások, szakosított hitelintézetek, illetve kisebb bankok tartoznak ebbe az intézményi kategóriába.

A kis és közepes intézmények esetében a CRR és a hazai jogszabályok előírásainak való megfelelést a 2. pillérben az MNB egyszerűsített eljárás keretében biztosítja. Az ilyen intézmények nagy számára tekintettel az egyszerűsített felülvizsgálat ICAAP és a likviditás megfelelés értékelése elsősorban kérdőíves felmérésből áll, aminek eredménye jellemzően a kötelező felügyeleti adatszolgáltatás alapján az intézményről rendelkezésre álló információk, illetve a korábbi vizsgálatok tapasztalatai tükrében kerül feldolgozásra. Az eltérő tevékenységszerkezet és vonatkozó szabályozás miatt külön kérdőív készült a hitelintézetekre és a befektetési vállalkozásokra.

¹¹ 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról

IV. Az ICAAP, az ILAAP és a BMA vizsgálat folyamata¹²

Főszabályként az ICAAP, az ILAAP, valamint (komplex SREP alá tartozó intézményeknél) a BMA vizsgálatokra évente kerül sor. Az MNB minden év végén vizsgálati tervet dolgoz ki, melyben meghatározza a következő év vizsgálati ütemtervét. A tervezés során az MNB-nek tekintettel kell lennie a nemzetközi intézménycsoportok esetén a közös döntési eljárásokra is.

Az MNB fenntartja azonban magának a jogot, hogy az éves vizsgálatok elvégzése mellett legyen lehetősége ezen túl is bármikor lefolytatni részlegesen, kockázat(ok) vonatkozásában, egy vagy több intézmény tekintetében a felülvizsgálatot. A felügyeleti felülvizsgálati alapelvekkel összhangban ugyanis az éves felülvizsgálat nem feltétlenül jelenti a teljes körű felülvizsgálati folyamat elvégzését. A felülvizsgálat során a szignifikáns változások hatását kell értékelni, amelynek alapja az eltelt időszakban történt megbeszélések, helyszíni és helyszínen kívüli vizsgálatok és egyéb forrásokból származó információk összegyűjtése. Mindazonáltal előfordulhat, hogy a folyamatos felügyelés során az MNB tudomására jut olyan jellegű és mértékű változás, amely teljes körű felülvizsgálati folyamat lefolytatását igényelheti az adott intézménynél tervezettől eltérő időpontban (akár két, éves ICAAP, BMA, vagy ILAAP vizsgálat között is).

Annak érdekében, hogy az uniós és hazai jogszabályokban, uniós ajánlásokban foglaltak a gyakorlatban is teljesülhessenek, a felülvizsgálati folyamatot körültekintően, a társfelügyeletekkel és a felügyelt intézményekkel egyeztetve kell kialakítani és végrehajtani.

IV.1 Az ICAAP, az ILAAP és a BMA vizsgálat előkészítése

A vonatkozó hazai és európai jogszabályok a felügyeleti felülvizsgálat évente történő végrehajtását írják elő. A folyamat hatékony lebonyolítása és sikere érdekében az MNB a társfelügyeletekkel egyeztetve a tárgyévvel megelőző év végén előre meghatározza és közzéteszi a komplex felügyeleti felülvizsgálatok vonatkozásában a felügyeleti értékelés éves menetrendjét. Az ICAAP Felülvizsgálati Menetrend (a továbbiakban Menetrend) új elem a 2. pilléres felügyelési gyakorlatban, célja az adott felülvizsgálati fordulóra (vagyis az adott évi felülvizsgálatok összességére) vonatkozóan egységes keretben megjeleníteni az intézményekkel szemben támasztott felügyeleti elvárásokat. A Menetrend tartalmazza a következő időszakra vonatkozóan a fő fókuszpontokat, illetve bármilyen más, az adott felülvizsgálati fordulóra érvényes speciális felügyeleti elvárásokat. Az ICAAP-ILAAP-BMA vizsgálatokra vonatkozó általános felügyeleti elvárásokat jelen kézikönyv tárgyalja, a Menetrend kizárólag az adott éves felülvizsgálatra vonatkozó, időszakos sajátosságokat és fókuszpontokat részletezi. A Menetrend közzététele biztosítja, hogy az intézmények kellő ismerettel és előretekintéssel rendelkezzenek az MNB elvárásairól, valamint fel tudjanak készülni a felügyeleti párbeszédre és kellően magas színvonalon végezzék el belső eljárásaikat.

Az MNB a vizsgálatokat megelőzően kellő időben tájékoztatja az érintett intézményeket a helyszíni vizsgálat pontos időpontjáról, a szükséges dokumentáció bekéréséről, valamint a prezentációs és egyéb, vizsgálathoz kapcsolódó technikai igényéről.

IV.2 Az ICAAP, az ILAAP és a BMA vizsgálatok dokumentációjának bekérése

Az MNB az intézményektől minden felülvizsgálati fordulóban egy hivatalos, felsővezetői jóváhagyással bíró ICAAP és ILAAP dokumentációt,¹³ valamint a BMA vizsgálatokkal kapcsolatban stratégiát és üzleti

¹² Az ebben a fejezetben ismertetett eljárások a sztenderd ICAAP felülvizsgálatra az arányossági szempontok figyelembevételével értelmezendők, ahol pedig eltérés van a komplex és a sztenderd felügyeleti felülvizsgálat gyakorlatában, ott azt külön jelezzük. Az egyszerűsített felügyeleti felülvizsgálati folyamatot külön fejezet mutatja be.

¹³ Az MNB kötelező jelleggel az intézmény ICAAP és ILAAP módszertani útmutatóját, illetve kapcsolódó szabályozását, valamint az ICAAP stratégiáját (ideértve kockázati étvágyát) teszi felsővezetői jóváhagyás tárgyává, azonban egyértelműen preferálja, hogy az MNB-hez benyújtott teljes ICAAP és ILAAP dokumentáció ilyen minősítéssel rendelkezzen.

tervet vár el. A dokumentációban foglaltaknak igazodniuk kell a felügyeleti módszertani kézikönyvben lefektetett elvárásokhoz. Az EBA ajánlás¹⁴ alapján évente felülvizsgált ICAAP és ILAAP dokumentációval kapcsolatban az MNB különösen a következőket várja el:

- tartalmazza az adott intézmény ICAAP és ILAAP módszertani útmutatóját, amely részletesen bemutatja kockázattípusonként az implementált megközelítéseket, a kockázatkezelési eljárásokat és a tőkekövetelmény számítási módszertanokat, az 1. pilléres kezelésmódtól való eltérés indokát, valamint pontos hivatkozásokat tartalmaz az ICAAP, illetve az ILAAP dokumentáció összes elemére,
- az ICAAP módszertani útmutatóban ismertetni kell az ICAAP keretrendszert, és annak kiterjedési körét,
- az intézmények ICAAP módszertani útmutatójának kellően átfogónak kell lennie, és az intézmény számára valamennyi releváns kockázatot és annak kezelésmódját magában kell foglalnia; tartalmazza az ICAAP Felülvizsgálati Menetrendben megjelölt kötelező elemeket,
- az ICAAP dokumentációnak tartalmaznia kell a tőkeszámítás eredményét kockázattípusonként bemutató ún. SREP áttekintő lapot,
- a rendelkezésre álló információk, dokumentumok alapján egyértelműen meghatározható legyen, mit tekint az adott intézmény az ICAAP, illetve az ILAAP részének,

A BMA vizsgálat keretében az MNB a stratégiával és üzleti tervvel kapcsolatban a következőket várja el:

- legalább éves gyakorisággal felülvizsgálatra kerüljön,
- tartalmazza a főbb stratégiai irányokat és célkitűzéseket,
- legyen összhangban az intézmény által kinyilvánított kockázati étvággal,
- tartalmazza az üzleti környezet (pl. makrokörnyezet, szabályozói környezet, versenyhelyzet) elemzését,
- képezze részét a főbb mérleg és eredménykimutatás tételekre vonatkozó minimum 3 éves időhorizonra előretételező előrejelzés,
- tartalmazza az előrejelzések készítése során használt főbb feltételezéseket,
- az alkalmazott adatok, feltevések, módszerek jól kidolgozottak és dokumentáltak legyenek,
- azonosítsa a főbb versenyelőnyöket, sebezhetőségi pontokat és a megvalósításhoz kapcsolódó főbb kockázatokat,
- tartalmazza a tervek megvalósításához kapcsolódó folyamatban lévő és tervezett lényegesebb intézkedéseket,
- a tervek teljesülése utólag kerüljön visszamérésre.

Az MNB az ICAAP-ILAAP-BMA vizsgálatokhoz kapcsolódó részletes dokumentációs igényét a helyszíni vizsgálatokat megelőzően (kellő időben) megküldi az intézményeknek. Az MNB továbbá a kiértékelő levélben egyértelműen megjelöli, hogy milyen intézményi körre (konszolidált, szubkonszolidált vagy egyedi), mikori időpontra várja a szükséges dokumentumok Felügyelet felé történő beküldését, illetve meghatározza, hogy az adatokat és számításokat milyen formában (esetenként konkrét excel sablon alapján), illetve milyen referencia időpontra vonatkozóan kéri.

¹⁴ EBA/GL/2016/10 ajánlás

Sztenderd és komplex felügyeleti felülvizsgálat esetén a helyszíni vizsgálati szakasz kapcsán, illetve az intézménnyel folytatott párbeszéd személyre szabott jellege és intenzitása az MNB részére történő további információátadást tehet szükségessé.

IV.3 Az ICAAP, az ILAAP és a BMA vizsgálat felügyeleti értékelése

Az intézmények által végzett saját és a felügyeleti értékelés szorosan összekapcsolódik, hiszen a vizsgálatok eredményével és a gazdasági tőkeszükséglet mértékével kapcsolatban az MNB minden felügyelt intézmény esetében párbeszédet folytat. Ennek kezdeti lépését az ICAAP, ILAAP és BMA dokumentáció MNB-hez való eljuttatása képezi, legnagyobb részét pedig a helyszíni vizsgálat során folytatott dialógus, valamint az azt követő írásos és szóbeli egyeztetések teszik ki. A párbeszéd lezáró momentuma pedig a vizsgálatot kapcsolatos végleges MNB álláspont kialakítása. A párbeszéd intenzitása elsősorban az adott intézmény tevékenységének összetettségétől, illetve a két fél értékelése között mutatkozó különbségek mértékétől függ. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a komplex intézmények esetében az ICAAP, az ILAAP és a BMA dokumentáció befogadását és feldolgozását követően az MNB testre szabott egyeztetést folytat. Ezen intézményi kör esetén az MNB célja a párbeszéd további erősítése, és az intézmények módszertanának alaposabb megértése. Sztenderd ICAAP felülvizsgálat esetén az átfogó vizsgálat keretében lefolytatott ICAAP felülvizsgálat terjedelmében, intenzitásában az átfogó vizsgálatok eljárási kereteihez igazodik.

Az ICAAP felülvizsgálati párbeszéd célja az általános felügyeleti elvárások minél tisztább érvényesítése a gazdasági tőkeszámítás során. A módszertani szabadság jegyében az MNB minden következetes, megalapozott és kellően konzervatív belső tőkeszámítási megközelítést, eljárást és módszertant elfogadhatónak tart, azonban a vizsgálati folyamatok harmonizálásának biztosítása érdekében előzetesen kidolgozott módszertant követve jár el. A párbeszéd struktúrája eszerint ún. „építőköcka” megközelítésre épül, vagyis a tágra értelmezett tőkeszámítás egyes elemei (pl. kockázattípusok, tőkeelemek, külső tényezők, üzleti folyamatok stb.) viszonylag pontosan definiáltak, és egymástól jórészt függetlenül kerülnek értékelésre. A módszertan bizonyos elemei a felügyeleti és intézményvédelmi rendszerek által kiadott kézikönyvekben lefektetésre kerülnek, más részük azonban csak az intézményi kapcsolatok fokozatos fejlődése során, gyakorlati megoldásokban és eljárási hagyományokban tud kikristályosodni.

A BMA vizsgálati dialógus lényege az intézmények stratégiai és üzleti tervezésének, mögöttes feltételezéseinek és az intézményi céloknak a megismerése és megértése.

Az ILAAP felülvizsgálattal kapcsolatos párbeszéd célja a mind felügyeleti elvárások hatékony és proaktív érvényesítése, mind a felügyelt intézmények támogatása.

IV.4 A kockázatcsökkentő intézkedések és a gazdasági tőkeszükséglet, valamint a likviditási többlettartalék meghatározása

Az ICAAP és az ILAAP vizsgálati folyamatok tartalmi részének végeztével az MNB a komplex felügyeleti felülvizsgálatoknál minden alkalommal, kis és közepes intézményeknél pedig az átfogó vizsgálat részeként lefolytatott sztenderd ICAAP felülvizsgálat esetén, értékelő jelentést készít (sztenderd ICAAP felülvizsgálat esetén az átfogó vizsgálati jelentés részeként¹⁵), amely részletesen tartalmazza a felügyelt intézmény gazdasági tőkeszámítására és belső tőke megfelelésére, likviditás megfelelőségére, illetve üzleti modelljére vonatkozó felügyeleti megállapításokat, előírt kockázatcsökkentő intézkedéseket, továbbá az MNB által indokoltnak tartott SREP tőkeszükségletet, illetve likviditási többlettartalékot. A vizsgálati jelentést az MNB a felügyelt intézmény számára megküldi, melynek módjában áll az meghatározott határidőn belül véleményezni. Az MNB az intézmény véleményét megfontolja a végső jelentés kialakítása és a kapcsolódó felügyeleti intézkedések meghozatala során, azonban újonnan

¹⁵ A Tőke fejezetben a SREP értékelő lap csatolásával.

javasolt módszertani változásokat, időközben bevezetett (MNB által még nem értékelt) módosításokat, az ICAAP, az ILAAP vagy a BMA részleges ismételt végrehajtására irányuló esetleges kezdeményezéseket már nem tudja méltányolni.

IV.5 Közös kockázatértékelés és együttdöntési eljárás

Több európai uniós felügyeleti hatóság illetékessége alá tartozó, az Európai Gazdasági Térségben bejegyzett és működő nemzetközi bankcsoportok esetében a kockázatok végső értékelése, az alkalmazott módszerek és tőkefogalom megvitatása, illetve a gazdasági tőkeszükséglet meghatározása, valamint a likviditás megfelelés értékelése nemzetközi felügyeleti kollégium keretei között történik. A nemzetközi felügyeleti együttműködés intézményi kereteit a hatályos CRR 20. cikke, a CRD IV. 113. cikke (amely a Hpt. 173. cikk és Bszt. 162. cikk (5) d pontban került implementálásra), a felügyeleti kollégiumok operatív működését, illetve a közös kockázatértékelési és együttdöntési eljárást pedig a Bizottság 710/2014/EU végrehajtási rendelete tartalmazza részletesen¹⁶.

A közös kockázatértékelés és együttdöntési eljárás (*joint risk assessment and decision, JRAD*) első lépése, hogy az illetékes nemzeti felügyelet az ICAAP és ILAAP felülvizsgálatok értékelő szakaszának végeztével a kockázatértékelés eredményét, a folyamatos felügyelés keretében és az egyéb felügyeleti felülvizsgálatok alapján megállapított következtetéseit, továbbá a CRD IV minimumkövetelményeinek teljesülését egy – a nemzetközi felügyeleti közösség által kidolgozott – egységes struktúrában is értékeli, majd elküldi a konszolidáló felügyelet számára. A közös értékelés alapjául szolgáló sablonokban az egyes kockázattípusok, illetve az ICAAP részfolyamatai alapvetően egy négyfokozatú skálán, a CRD IV előírásainak való megfelelés pedig leíró jelleggel kerül értékelésre.

A JRAD második fő lépéseként a konszolidáló felügyelet a teljes csoport szintjén foglalja össze és szintetizálja az egységes értékelési sablonok tartalmát, majd arra alapozva vezeti és moderálja – az összes illetékes felügyeleti hatóság részvételével megvalósuló – kollégiumi párbeszédet. Ennek során a kockázatértékelés, az ICAAP és ILAAP módszertanok és a CRD IV minimumkövetelmények minden lényeges aspektusa tárgyalásra és megvitatásra kerül, aminek eredményeként a kollégiumi tagok közösen értékeli a csoport egyes tagjainak és egészének kockázati jellemzőit és tőkemegfelelését.

A JRAD lezárásaként a kollégiumi tagok teljes egyetértése esetén a konszolidáló felügyelet a társfelügyeletek hozzájárulását felhasználva a kollégium közös álláspontját ismertető értékelő jelentést készít, amely egyben tartalmazza a tőkemegfelelésre és a likviditás megfelelésre vonatkozó közös döntést (*joint decision*) is. Az elkészült jelentéseket a konszolidáló felügyelet az összes érintett társfelügyeleti hatóságnak és a csoportvezető intézménynek egyaránt megküldi, és ezzel zárul a teljes SREP értékelési folyamat.

Ha a hatóságok az eljárás során a tőkekövetelmények esetében a közös kockázatértékelés rendelkezésre állását követő négy hónapon, a likviditási tartalékkövetelmények esetében egy hónapon belül nem hozzák meg, akkor EBA mediációt kell igénybe venni a vonatkozó előírásoknak megfelelően. Amennyiben a mediáció eredménytelen, akkor a csoport szavatoló tőkéjének megfeleléséről és pótlólagos tőkekövetelményéről, illetve a likviditás megfeleléséről és a pótlólagos likvid eszköz tartási kötelezettségéről (a leányvállalatok kockázatelemzésének és a társfelügyeletek véleményének figyelembevételével) a konszolidáló felügyelet, a helyi intézmények esetében pedig a host felügyelet döntenek.

¹⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0710&from=HU>

IV.6 Az ICAAP, az ILAAP és a BMA vizsgálatok lezárása, felügyeleti intézkedések

A 2. pilléres felülvizsgálati folyamatot főszabály szerint az intézmény részére készített felülvizsgálati jelentés, SREP áttekintő lap, illetve (a résztvevő felek egyetértése vagy megállapodása esetén) az ún. prudenciális levél megküldése zárja le.¹⁷

A prudenciális levél az MNB olyan egyedi eszköze, amely az értékelő jelentésben foglaltakra támaszkodva és hivatkozva rögzíti az elvárt 2. pilléres tőke megfelelés minimális szintjét.

A prudenciális levél tartalma a következő:

- vezetői összefoglaló,
- kockázatértékelés a fő kockázatcsoportokra,
- összefoglaló az elvárt kockázatenyhítő intézkedésekről, kiemelve a legfontosabb felügyeleti elvárásokat,
- BMA vizsgálat eredménye,
- ICAAP felülvizsgálat alapján szükségesnek tartott tőke.

A prudenciális levélben az MNB megállapítja az intézmény számára előírt teljes SREP mutatót (TSCR ratio) és a teljes tőkekövetelményt (OCR). Az új szabályozásnak megfelelően az MNB azt is előírja, hogy ezeket a kötelezettségeket milyen típusú tőkével kell az intézményeknek teljesítenie.

Amennyiben az ICAAP, ILAAP vagy BMA felülvizsgálatok nem egyidőben kerülnek lefolytatásra, úgy a prudenciális levelek is külön, de az adott vizsgálatra vonatkozó tartalommal kerülnek megküldésre.

Az ICAAP felügyeleti felülvizsgálati folyamatának eredményeit a SREP áttekintő lapon dokumentálni kell. Amennyiben a felülvizsgálat során olyan körülmény merül fel (így különösen, ha az intézmény nem tesz eleget a felügyeleti elvárásoknak), amely felügyeleti intézkedések alkalmazását teszi szükségessé, akkor határozat kiadására is sor kerülhet.

Felügyeleti intézkedések meghozatalát indokolják különösen az alábbi körülmények:

- a felügyelt intézmény nem fogadja el az MNB részéről szükségesnek ítélt kockázatcsökkentő intézkedéseket vagy a megállapított SREP tőkekövetelmény szintjét,
- az MNB a jogszabályi előírásoknak megfelelő tőke megfelelést nem látja biztosítottnak,
- a hitelintézet egynél többször nyújtott már az 575/2013/EU rendelet 248. cikke szerinti burkolt támogatást, és ezzel nem ér el jelentős kockázat-transzferálást,
- az MNB megállapítja, hogy egy – általa megállapított mértékű – hirtelen és váratlan kamatlábváltozás figyelembevételével számított üzleti érték (eszköz-, idegen forrás- és mérlegen kívüli pozíciói várható nettó pénzáramlásának jelenértéke) a szavatoló tőke több mint húsz százalékkal csökkenne a kamatlábváltozás figyelembevétele nélkül számított üzleti értékéhez viszonyítva a kamatláb hirtelen és nem várt, 200 bázispontos vagy az EBA által meghatározott egyéb változás eredményeként,
- az MNB súlyos hiányosságokat tár fel az intézmény belső módszerének kockázat-megállapításával kapcsolatban,
- az MNB megállapítja, hogy az intézmény által alkalmazott belső módszer már nem felel meg a rá vonatkozó követelményeknek,

¹⁷ Kis és közepes intézmények esetében – az ilyen intézmények számosságára tekintettel – csak abban az esetben készül vizsgálati jelentés, ha a felügyeleti felülvizsgálat átfogó vizsgálat keretében valósul meg.

- a belső modell alkalmazásakor fennáll annak veszélye, hogy az intézmény nem képes meghatározott határidőn belül megfelelni a követelményeknek és nem tudja kielégítően bizonyítani, hogy a meg nem felelés hatásai nem jelentősek,
- a piaci kockázat esetén az intézmény által alkalmazott belső modell alkalmazásakor a túllépések száma jelzi, hogy a belső modell nem vagy már nem kellőképpen pontos.

IV.6.1 A teljes felügyeleti felülvizsgálati folyamathoz (SREP) kapcsolódó intézkedések alkalmazásának esetei a hitelintézetekkel szemben

Az intézkedés jogalapja	Lehetséges intézkedések
Az MNB mérlegelésén alapuló esetek	
<p>A hitelintézet megsérti a Hpt, a prudens működésre vonatkozó jogszabályok, valamint a tevékenységére vonatkozó egyéb jogszabályok előírásait, vagy tevékenységét nyilvánvalóan nem elvárható gondossággal végzi, így különösen, ha szavatoló tőkéje nem biztosítja a kockázatok fedezetét, vagy nem éri el hitelintézet esetében a 79. § (2) bekezdésben foglalt mértéket. (Hpt. 184. § (1) bekezdés)</p>	<p>A Hpt. 185. § (1) bekezdésében meghatározott valamennyi intézkedés alkalmazható, így különösen az MNB kötelezheti a pénzügyi intézményt rendkívüli intézkedési terv kidolgozására és végrehajtására, továbbá előírhatja rendkívüli adatszolgáltatási kötelezettség teljesítését. (185. § (1) bekezdés a-h) pontjai)</p>
<p>Az MNB többlet-tőkekövetelményt írhat elő a hitelintézet számára a következő esetekben:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a hitelintézet nem teljesíti a belső tőkemegfelelési eljárásra, a helyreállítási tervre vagy a nagykockázat vállalására vonatkozó követelményeket, - a hitelintézet tőkekövetelménye nem fedez egyes kockázatokat, - a már alkalmazott intézkedések előreláthatóan nem javítanak kellő mértékben a hitelintézet rendszerén, eljárásain vagy stratégiáin, - a hitelintézet által alkalmazott módszerre vonatkozó követelmények nem teljesítése nem megfelelő tőkekövetelményt eredményez, - a hitelintézet valószínűsíthetően alulbecsli a kockázatait, - a hitelintézet tájékoztatja az MNB-t, hogy a stressz-teszt eredményei jelentősen meghaladják a korrelációkereskedési portfólióra vonatkozó tőkekövetelményüket. (Hpt. 186. § (1) bekezdés) 	<p>Az MNB többlet-tőkekövetelményt írhat elő a hitelintézetnek. A többlet-tőkekövetelmény mértékének meghatározásakor irányadó szempontok:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a hitelintézet belső tőkemegfelelés értékelési folyamatának mennyiségi és minőségi szempontjai, - a hitelintézet irányítási és kockázatkezelési rendszerének megfelelősége, - a hitelintézetnél végrehajtott felügyeleti felülvizsgálat eredménye, és - a hitelintézet rendszerszintű kockázata. <p>A hitelintézet számára előírt többlet-tőkekövetelmény nem lehet magasabb, mint a 79. § (2) bekezdés a) pontja szerinti tőkekövetelmény másfélszerese.</p>
Felügyeleti intézkedések alkalmazásának kötelező esetei	
<p>A hitelintézet szavatoló tőkéje nem éri el hitelintézet esetében a 79. § (2) bekezdésben rögzített tőkekövetelmény nyolcvan százalékát. (Hpt. 184. § (3) bekezdés a) pontja)</p>	<p>A Hpt. 185. § (1)-(2) bekezdéseiben meghatározott valamennyi intézkedés, illetve a 189. §-ban felsorolt valamennyi kivételes intézkedés alkalmazható.</p>

<p>A hitelintézet szavatoló tőkéje nem biztosítja a kockázatok fedezetét és megbízható kezelését, vagy</p> <p>- irányítási rendszere, vállalatirányítási rendszere és kockázatkezelése, belső tőkemegfelelés értékelési folyamata, nagykockázatainak kezelése nem felel meg az e törvényben, valamint a prudens működésre vonatkozó jogszabályban meghatározott követelményeknek.¹⁸ (Hpt. 184. § (7) bekezdés)</p>	<p>A Hpt. 185. § (1)-(2) bekezdéseiben meghatározott valamennyi intézkedés, illetve a 189. §-ban felsorolt valamennyi kivételes intézkedés alkalmazható.</p>
<p>A hitelintézet egynél többször nyújtott már az 575/2013/EU rendelet 248. cikke szerinti burkolt támogatást, és ezzel nem ér el jelentős kockázat-transzferálást. (Hpt. 177. § (10) bekezdés)</p>	<p>A Hpt. 185. § (1)-(2) bekezdéseiben meghatározott valamennyi intézkedés.</p>
<p>Az MNB megállapítja, hogy a hitelintézet az Hpt. 177. § (5) bekezdés h) pontja szerinti kamatlábváltozás figyelembevételével számított üzleti értéke (eszköz-, idegen forrás- és mérlegen kívüli pozíciói várható nettó pénzáramlásának jelenértéke) a szavatoló tőke több mint húsz százalékaival csökkenne a kamatlábváltozás figyelembevétele nélkül számított üzleti értékéhez viszonyítva a kamatláb hirtelen és nem várt, 200 bázispontos vagy az EBA által meghatározott egyéb változás eredményeként. (Hpt. 177. § (12) bekezdés)</p>	<p>A Hpt. 185. § (1)-(2) bekezdéseiben meghatározott valamennyi intézkedés.</p>
<p>Az MNB a hitelintézet helyreállítási tervének értékelése után azt hiányosnak minősíti vagy az MNB megítélése szerint a végrehajtásnak akadályai lehetnek.</p>	<p>Hpt. 177. § (16) bekezdés alapján az MNB kötelezi a hitelintézetet a helyreállítási terv három hónapon belüli átdolgozására.</p>
<p>Az MNB súlyos hiányosságokat tár fel a hitelintézet belső módszereinek kockázat-megállapításával kapcsolatban.¹⁹</p>	<p>A Hpt. a 179. § (3) bekezdés alapján az MNB</p> <ul style="list-style-type: none"> - előírja a hitelintézet számára a módszertan korrigálását, vagy - meghozza a megfelelő intézkedést a hiányosság következményének enyhítése érdekében, többek között magasabb szorzótényezők, többlet-tőkekövetelmény előírása vagy egyéb megfelelő és hatékony eszköz alkalmazása révén.
<p>Az MNB megállapítja, hogy a hitelintézet által</p>	<p>Az MNB a Hpt. a 179. § (4) bekezdés alapján előírja</p>

¹⁸ Ha a hitelintézet összevont alapú felügyelet alá tartozik, illetve a hitelintézetre az összevont alapú felügyelet kiterjed, az MNB a vele szemben alkalmazandó kivételes intézkedés előtt – az alábbi kivétellel - előzetesen egyeztet azon EGT-állam illetékes felügyeleti hatóságával, amelynek székhelyén olyan hitelintézet található, amelyre a hitelintézettel együttesen az összevont alapú felügyelet kiterjed. A kivételes intézkedésről szóló határozat meghozatala előtt az MNB nem köteles egyeztetni a másik EGT-állam illetékes felügyeleti hatóságával, ha az egyeztetéshez szükséges időtartam veszélyezteti a határozat végrehajthatóságát. Ebben az esetben a határozat meghozataláról az MNB a másik EGT-állam illetékes felügyeleti hatóságát haladéktalanul tájékoztatja.

¹⁹ A Hpt. 179. § (1) Az MNB legalább háromévente felülvizsgálja a hitelintézet által használt, a tőkekövetelmények kiszámításához engedélyezett belső módszereket, azok alkalmazásához szükséges követelmények teljesülését, a módszerek kidolgozottságát és naprakészségét.

<p>alkalmazott belső módszer már nem felel meg a rá vonatkozó követelményeknek.</p>	<p>a hitelintézet számára, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> - bizonyítsa, hogy a meg nem felelés hatásai nem jelentősek, vagy - készítse a megfelelés helyreállítására vonatkozó tervet határidő megjelölésével. (Ezen esetben a hitelintézet módosítja a tervet, ha az MNB álláspontja szerint a tervben meghatározottak alapján nem valószínűsíthető a vonatkozó követelményeknek való teljes megfelelés biztosítása vagy a kitűzött határidő nem megfelelő.)
<p>Bizonyíthatóan fennáll annak veszélye, hogy a hitelintézet nem képes meghatározott határidőn belül megfelelni a követelményeknek és nem tudja kielégítően bizonyítani, hogy a meg nem felelés hatásai nem jelentősek.</p>	<p>Az MNB 179. § (6) bekezdés alapján:</p> <ul style="list-style-type: none"> - visszavonja a belső módszer alkalmazására vonatkozó engedélyt, - korlátozza az engedélyt azokra a területekre, amelyeknél megfelel a követelményeknek vagy meghatározott határidőn belül újra megfelel a követelményeknek.
<p>A piaci kockázatnál a hitelintézet által alkalmazott belső modell alkalmazásakor a túllépések száma jelzi, hogy a belső modell nem vagy már nem kellőképpen pontos.</p>	<p>Az MNB a 179. § (7) bekezdés alapján</p> <ul style="list-style-type: none"> - visszavonja a belső modell alkalmazására vonatkozó engedélyt, vagy - megfelelő intézkedést hoz a belső modell azonnali kiigazításának biztosítása érdekében.

IV.6.2 A teljes felügyeleti felülvizsgálati folyamathoz (SREP) kapcsolódó intézkedések alkalmazásának esetei a befektetési vállalkozásokkal szemben

Az intézkedés jogalapja	Lehetséges intézkedések
Az MNB mérlegelésén alapuló esetkörök	
A Bszt.-ben foglalt kötelezettségek sérelme.	<p>Az MNB a befektetési vállalkozást többlettőkekövetelmény elérésére kötelezheti. A többlettőkekövetelmény mértékének meghatározásakor irányadó szempontok:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a befektetési vállalkozás belső tőke megfelelés értékelési folyamatának mennyiségi és minőségi szempontjai, - a befektetési vállalkozás irányítási és kockázatkezelési rendszerének megfelelősége és - a befektetési vállalkozásnál végrehajtott felügyeleti felülvizsgálat eredménye. (Bszt. 164. § (4) bekezdés)
Felügyeleti intézkedések alkalmazásának kötelező esetei	
A befektetési vállalkozás egynél többször nyújtott már az 575/2013/EU rendelet 248. cikke szerinti burkolt támogatást, és ezzel nem ér el jelentős kockázattranszferálást. (Bszt. 162. § 10 bekezdés)	A Bszt. 164. § szerinti intézkedések.
Az MNB a felügyeleti felülvizsgálat és értékelés során azt állapítja meg, hogy a befektetési vállalkozás az (5) bekezdés h) pontja szerinti kamatlábváltozás figyelembevételével számított üzleti értéke (eszköz-, idegen forrás- és mérlegen kívüli pozíciói várható nettó pénzáramlásának jelenértéke) a szavatoló tőke több mint 20 százalékaival csökkenne a kamatlábváltozás figyelembevétele nélkül számított üzleti értékéhez viszonyítva, a kamatláb hirtelen és nem várt, 200 bázispontos vagy az EBA által meghatározott egyéb változás eredményeként. (Bszt. 162. § (12) bekezdés)	A Bszt. 164. § szerinti intézkedések.
Az MNB a befektetési vállalkozás helyreállítási tervének értékelése után azt hiányosnak minősíti vagy az MNB megítélése szerint a végrehajtásnak akadályai lehetnek.	Bszt. 162. § (17) bekezdés alapján az MNB kötelezi a befektetési vállalkozást a helyreállítási terv három hónapon belüli átdolgozására.
Az MNB súlyos hiányosságokat tár fel a befektetési vállalkozás belső módszerének kockázatmegállapításával kapcsolatban ²⁰ .	Az MNB a Bszt. 163/A. § (3) bekezdése alapján - előírja a befektetési vállalkozás számára a módszertan korrigálását, vagy

²⁰ Bszt. 163/A. § (1) Az MNB legalább háromévente felülvizsgálja a befektetési vállalkozás által használt, a tőkekövetelmények kiszámításához engedélyezett belső módszereket, azok alkalmazásához szükséges követelmények teljesülését, a módszerek kidolgozottságát és naprakészségét.

	<ul style="list-style-type: none"> - meghozza a megfelelő intézkedést a hiányosság következményének enyhítése érdekében, többek között magasabb szorzótényezők, többlettőkekövetelmény előírása vagy egyéb megfelelő és hatékony eszköz alkalmazása révén.
<p>Az MNB megállapítja, hogy a befektetési vállalkozás által alkalmazott belső módszer már nem felel meg a rá vonatkozó követelményeknek.</p>	<p>Az MNB Bszt. 163/A. § (4) bekezdés alapján előírja a befektetési vállalkozás számára, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> - bizonyítsa, hogy a meg nem felelés hatásai nem jelentősek, vagy - készítse a megfelelés helyreállítására vonatkozó tervet határidő megjelölésével. (Ezen esetben a befektetési vállalkozás módosítja a tervet, ha az MNB álláspontja szerint a tervben meghatározottak alapján nem valószínűsíthető a vonatkozó követelményeknek való teljes megfelelés biztosítása vagy a kitűzött határidő nem megfelelő.)
<p>Bizonyíthatóan fennáll annak veszélye, hogy a befektetési vállalkozás nem képes meghatározott határidőn belül megfelelni a követelményeknek és nem tudja kielégítően bizonyítani, hogy a meg nem felelés hatásai nem jelentősek.</p>	<p>Az MNB Bszt. 163/A. § (6) bekezdés alapján</p> <ul style="list-style-type: none"> - visszavonja a belső módszer alkalmazására vonatkozó engedélyt, - korlátozza az engedélyt azokra a területekre, amelyeknél megfelel a követelményeknek vagy meghatározott határidőn belül újra megfelel a követelményeknek.
<p>A piaci kockázatnál a befektetési vállalkozás által alkalmazott belső modell alkalmazásakor a túllépések száma jelzi, hogy a belső modell nem vagy már nem kellőképpen pontos.</p>	<p>Az MNB a Bszt. 163/A. § (7) bekezdés alapján</p> <ul style="list-style-type: none"> - visszavonja a belső modell alkalmazására vonatkozó engedélyt, vagy - megfelelő intézkedést hoz a belső modell azonnali kiigazításának biztosítása érdekében.

A nemzetközi intézménycsoportok felülvizsgálatát szabályozó közös kockázatértékelési és együtdöntési eljárás esetén a SREP értékelési folyamat (melynek részét képezik az ICAAP és ILAAP felülvizsgálatok is) lezárását a 2. pilléres tőke megfelelésre vonatkozó közös döntés konszolidáló felügyelet általi, kollégiumi tagok egyetértésével történő meghozatala jelenti. A közös döntés – amennyiben a konszolidáló felügyelet által készített, csoportszintű kockázatelemzését tartalmazó jelentés felügyeleti hatóságoknak történő megküldésétől számított négy hónapon belül megszületik – az adott „home” felügyeleti ország jogrendjében elfogadott formában az érintett nemzeti felügyelet joghatósága alatt közvetlen módon hatályosul.²¹ A konszolidáló felügyelet az intézménycsoport legfelső vezetését, az érintett társfelügyelet pedig az illetékességi körükbe tartozó leányvállalatokat mindazonáltal prudenciális levélben is tájékoztatják a közös kockázatértékelés eredményéről, a teljes SREP tőkemutató minimálisan előírt szintjéről, továbbá a releváns kockázatcsökkentő intézkedésekről.

A prudenciális levél vagy határozat elküldése, illetve meghozatala minden esetben a felügyeleti felülvizsgálat lezárását jelenti. Két okból is előfordulhat ugyanakkor, hogy az intézmények számára az

²¹ Ellenkező esetben az intézmény tőke megfeleléséről tagállami hatáskörben az egyes társfelügyeletet hivatottak határozni.

adott felülvizsgálati fordulóban ezt követően is folytatódik a felügyeleti párbeszéd. Egyrészt az ICAAP, illetve ILAAP felügyeleti felülvizsgálati jelentés jellemzően számos olyan kockázatkezelési és módszertani elvárás megfogalmazhat, melyek teljesítésének határideje megelőzi a következő felülvizsgálat kezdetét. Ezek végrehajtásának ellenőrzése sok esetben az MNB és az intézmények közel folyamatos kapcsolattartását igénylik a 2. pillérben. Másrészt különösen indokolt és kivételes esetben az intézmények kezdeményezhetik az előírt tőkearány évközi felülvizsgálatát. Ennek tipikus esete, ha az intézmény piaci pozíciójában, üzleti tevékenységében, kockázati profiljában vagy kockázatkezelési rendszerében olyan mélyreható változások történnek, melyek jelentős hatással vannak a gazdasági tőkeszükséglet – szabályozói tőkekövetelményhez viszonyított relatív – mértékére. Az MNB a TSCR ráta időközi felülvizsgálata kapcsán mérlegeli a körülmények változásának tőkekövetelményre gyakorolt hatásának materialitását és a felülvizsgálat időigényét, valamint figyelembe veszi a közös döntési eljárás aktuális státuszát (tekintettel a nemzetközi intézménycsoportokra vonatkozó közös döntési eljárás szabályozott folyamatára).

Az éves felügyeleti felülvizsgálat lezárását követő felügyeleti intézkedést az MNB nyomon követi, az előírt feladatok teljesítését, a többlettőke szintjének fenntartását, az esetleges tőkeemelés megtörténtét, a határidők betartását ellenőrzi. A tőkeszint monitorozása az adatszolgáltatás alapján történik, az egyéb előírt feladatok esetében a megvalósítás felülvizsgálatára vagy a következő ICAAP, BMA, illetve ILAAP felülvizsgálat keretében, vagy a lezárás során meghatározott konkrét időpontot követően kerül sor.

IV.7 Éves értékelés a teljes SREP folyamat tapasztalatairól a komplex SREP alá tartozó intézmények esetén

Az MNB fontosnak tartja az intézmények részletesebb és átfogóbb tájékoztatását, a párbeszéd erősítését és a felügyeleti megállapításokkal kapcsolatos visszajelzést. Ennek megfelelően az MNB minden felülvizsgálati évet követően intézményenként tájékoztatja a felsővezetőket a teljes SREP folyamat eredményeiről, a vizsgálatok fő megállapításairól, valamint a folyamatos felügyelés során azonosított tapasztalatokról.

V. Az ICAAP összetevői és felügyeleti felülvizsgálata

V.1 ICAAP irányítás és kontrollrendszerek – kockázatkezelés

A felügyeleti felülvizsgálati folyamat keretében, az MNB értékeli az intézmény belső irányítási és kontroll funkcióinak működését, és amennyiben gyenge színvonalúnak minősíti, akkor ICAAP alatt többlettőke tartását és a kockázatkezelés színvonala javításának előírását tarthatja szükségesnek. Az irányítási és kontroll funkciók kialakításával és működtetésével kapcsolatban részletes szabályozást a Hpt., a Bszt. és a belső védelmi vonalak kialakításáról és működtetéséről, a pénzügyi szervezetek irányítási és kontroll funkcióiról szóló MNB ajánlás tartalmaz. Jelen kézikönyvben a SREP folyamat ICAAP felülvizsgálat keretében elvégzett ICAAP vállalatirányítási elvárások összefoglalása található.

V.1.1 ICAAP tudatosság

A kockázat a pénzügyi szervezetek tevékenységének szerves része. Ennek megfelelően elvárt, hogy a pénzügyi szervezet olyan integrált és az intézmény/csoport egészére kiterjedő kockázati kultúrát teremtsen, amely az intézmény/csoport kockázati étvágásával, kockázattűrési mértékével összhangban biztosítja a felmerülő kockázatok azonosítását, mérését és kezelését.

A kockázati kultúra megteremtésének elsődleges eszközeit a belső politikák, szabályozások és iránymutatások, a kommunikáció és az alkalmazottak képzése jelentik. A szervezeten belül a kockázatkezelés nem kizárólagosan a kockázati szakértők vagy a kockázatkezelési szervezeti egység feladata; valamennyi munkavállalónak ismernie szükséges az intézménynél felmerülő kockázatok kezelésével összefüggésben felmerülő szerepét.

A közép- és felsővezetés esetében elvárt a hazai és nemzetközi ICAAP szabályozás, valamint az eszerint kialakított belső ICAAP kockázatmérési folyamatok a vezetett terület szempontjából releváns tényezőinek ismerete.

Az MNB fontosnak tartja az ICAAP kockázati politikákkal, eljárásokkal és kontrollokkal összhangban álló napi szintű kockázatkezelési gyakorlatot.

Az MNB olyan átfogó szemléletű ICAAP kockázatkezelési gyakorlat megvalósítását tartja követendőnek, amely:

- az intézmény/csoport egészére, valamennyi szervezeti egységére, üzleti területére, intézményére és tevékenységére kiterjed,
- a szabályozói megfelelésen túlmenően, a kockázatok belső gazdasági tartalmából indul ki,
- minden, az intézmény szempontjából releváns kockázatot kezel, a hitel-, a piaci-, a likviditási- és a működési kockázat mellett pl. a koncentrációs-, a reputációs, és a stratégiai kockázatokat is lefed,
- lehetővé teszi a kockázatok ICAAP keretében történő, alulról felfelé és felülről lefelé történő, üzleti területeken és jelentési vonalakon átívelő összegzését, illetőleg lebontását is, az intézményen és a csoporton belül azonos tartalmi és módszertani keretek között történő értékelését és elvárt szinten tartását,
- a rövid, éven belüli és pontosan 1 éves időhorizonton felmerülő kockázatok mellett az intézmény középtávú (3-5 éves) életképességét is felméri, és
- mindezen szempontok alapján tényleges felsővezetői döntések meghozatalára kerül sor.

Az ICAAP kockázatkezelésnek biztosítania kell, hogy az intézmény a kockázatok azonosításán, mérésén vagy értékelésén és nyomon követésén alapuló, megalapozott és rendszeresen, kockázattípustól függően napi (pl. likviditási és piaci kockázat) vagy negyedéves (pl. hitelkockázat) gyakorisággal visszamért döntéseket hozzon. A hazai vagy nemzetközi pénzügyi közvetítőrendszerben rendszerszinten

jelentős intézmények esetében legalább negyedéves, szükség esetén havi gyakoriság elvárt (például amennyiben az intézmény tőkehelyzete azt indokolja, azaz a mindenkor hatályban lévő OCR ráta által a TREA arányában meghatározott tőkekövetelmény feletti szabad tőke nem éri el az 2%-os mértéket).

V.1.2 ICAAP szabályozottság, vállalatirányítás és belső ellenőrzés

A belső tőkeszükséglet-számítási rendszer működéséhez elengedhetetlenül szükséges, hogy az intézmény megfelelő ICAAP szabályozottsággal, jóváhagyási és rendszeres monitoring struktúrával rendelkezzen, illetve mindezek fejlesztése, legalább éves gyakoriságú felülvizsgálata biztosított legyen. Az MNB elvárása az, hogy az ICAAP folyamat fő elemeit (ICAAP keretrendszer, ICAAP stratégia, kockázati étvágy) jóvá kell hagynia az intézmény Igazgatóságának és Felügyelő Bizottságának (a fentebbiek szerint, legalább éves gyakorisággal, azaz a megelőző jóváhagyást követő 12 hónapon belül).

A keretrendszer jóváhagyását követően a belső ellenőrzés feladatkörébe tartozik felülvizsgálni, hogy a kockázatkontrollal foglalkozó területek függetlensége a szervezeten belül biztosított-e. A belső ellenőrzésnek évente legalább egyszer teljes körűen le kell vizsgálnia csoport- (azaz, összevont konszolidált) és egyedi (azaz, az egyes csoporttagok) szinten az ICAAP keretrendszer megfelelő működését, szervezeti beágyazottságát az alábbiak szerint:

- rendelkezzen megfelelő éves ICAAP ellenőrzési tervvel, annak, valamint a korábbi auditok keretében feltárt hiányosságok megszüntetésének (azaz, annak bemutatását, hogy a belső ellenőrzés által ICAAP témakörökben tett megállapításait a felelős terület határidőben végrehajtotta) teljesüléséről negyedéves gyakorisággal tájékoztassa az intézmény érintett döntéshozó fórumait,
- fedje le az intézmény minden csoporttagját, ICAAP modelljét, valamint csoportszinten és csoportszemléletben is kerüljön mindez elvégzésre, azzal a kiegészítéssel, hogy harmadik országban működő, illetőleg a vizsgálat vonatkozási időpontjában 500 milliárd forint értékűnél alacsonyabb szubkonszolidált mérlegfőösszeggel rendelkező leányvállalat esetén egyszerűsített ICAAP keretrendszer is elfogadható,
- az ICAAP keretrendszert folyamatszemléletben tekintse át,
- fejlett módszer(eke)t alkalmazó intézmény esetében az összes fejlett módszer alapján értékelt/minősített portfólióról/kockázatról készüljön éves gyakoriságú jelentés, külön vizsgálati fókusszal a kiterjesztési ütemterv teljesítményére,
- végezetül, az ICAAP folyamatok tényleges felhasználásáról is szükséges felsővezetői visszacsatolás belső ellenőrzési értékelés alapján.

Az előzőek szerint, a belső tőkeszükséglet-számítási folyamatnak be kell épülnie az intézmény kockázatközpontú és -kontroll folyamataiba. Ennek lépéseit az alábbi pontokkal lényegében összhangban álló módon javasolt végrehajtani.

V.1.3 A tőke megfelelés belső értékelési eljárására kialakított keretrendszer

A tőke megfelelés belső értékelési eljárásának tekintetében alapvető elvárás a megalapozottság. A megfelelő szintű megalapozottság eléréséhez az intézménynek a tevékenysége jellegével, nagyságrendjével és összetettségével arányos politikákkal, eljárásokkal és modellekkel kell rendelkeznie.

Az értékelés során az MNB figyelembe veszi, hogy:

- az intézmény által alkalmazott módszerek és feltevések megfelelőek-e és egymással összhangban állóak-e minden kockázatra vonatkozóan, megbízható, empirikus bemeneti adatokon alapulnak-e, megbízhatóan kalibrált paramétereket használnak-e, és egyenlően alkalmazzák-e őket a kockázatok mérése, valamint a tőkekezelés céljából,

- a konfidenciaszint összhangban van-e a kockázatvállalási hajlandósággal, és a belső diverzifikációs feltevések tükrözik-e az üzleti modellt és a kockázati stratégiákat.

A megalapozottság mellett elsődleges szerepe van az eljárás hatékonyságának. Az intézménynek az ICAAP eljárásokat a döntéshozatali és irányítási folyamatok során minden szükséges szinten alkalmaznia kell, a kockázatkezelés és a tőke menedzsment alapvető részét kell, hogy képezze. A kockázatvállalási hajlandósági keret, a kockázatkezelés és a tőkekezelés közti kapcsolatoknak és funkcionális összefüggéseknek igazodnia kell az intézmény üzleti modelljéhez és annak összetettségéhez. A vezető testületnek megfelelő elkötelezettséget kell mutatnia az ICAAP eljárás és annak eredményei iránt, és megfelelő szinten kell ismernie azokat, így részt kell vennie az ICAAP kereteknek és eredményeknek a jóváhagyásában, adott esetben a belső hitelesítés eredményeinek elfogadásában. Az ICAAP eljárás előre tekintő jellegét biztosítani kell, melynek egyik legfontosabb eszköze az ICAAP, valamint a tőke tervek és a stratégia közti összhang megteremtése.

Az eljárás hatékonyságának értékelése során az MNB figyelembe veszi, hogy az intézmény szabályzatai, eljárásai és eszközei elősegítik-e az alábbiakat:

- a tőke megfelelés belső értékelési eljárása különböző elemeiért felelős funkciók és/vagy irányító bizottságok egyértelmű azonosítása,
- tőke tervezés: tőkeforrások kiszámítása a jövőbe tekintve (többek között feltételezett stresszhelyzetekben) az átfogó stratégiával vagy jelentős ügyletekkel kapcsolatban,
- tőkeforrások felosztása és nyomon követése üzletágak és kockázattípusok között (pl. az üzletágakra, szervezetekre vagy egyes kockázatokra meghatározott kockázati korlátok összhangban vannak-e az intézmény belső tőkeforrásainak megfelelőségére vonatkozó célkitűzéssel),
- a tőke megfelelés rendszeres és azonnali jelentése a felső vezetés és a vezető testület felé. Így különösen a jelentéstétel gyakoriságának megfelelőnek kell lennie a kockázatok és az üzleti forgalom növekedése, a meglévő belső tartalékok és a belső döntéshozatali eljárások szempontjából, és lehetővé kell tennie az intézmény vezetése számára korrekciós intézkedések végrehajtását, mielőtt a tőke megfelelés veszélybe kerül, valamint
- a felső vezetés vagy a vezető testület tudomásszerzése és intézkedése, amennyiben az üzleti stratégia és/vagy jelentős egyedi ügyletek nincsenek összhangban az ICAAP eljárással és a rendelkezésre álló belső tőkével.

További elvárás a tőke megfelelés belső értékelési eljárása tekintetében, hogy átfogó jellege által megfelelően lefedje az üzletágakat, a szervezeteket és azokat a kockázatokat, amelyeknek az intézmény ki van téve, vagy ki lehet téve, valamint emellett biztosított legyen a jogszabályi megfelelés.

A fentiek megítélése során az MNB többek között az alábbi szempontokat értékeli:

- a tőke megfelelés belső értékelési eljárását egységes és arányos módon végzik-e el az intézmény minden releváns üzletágánál és szervezeténél a kockázatok azonosítása és értékelése tekintetében,
- a tőke megfelelés belső értékelési eljárása lefedi-e az összes lényeges kockázatot, függetlenül attól, hogy a kockázat a konszolidáció hatálya alá nem tartozó szervezettől (különleges célú gazdasági eszközöktől, különleges célú gazdasági egységektől) ered-e, valamint
- amennyiben egy szervezet belső irányítási szabályai vagy folyamatai különböznek a csoporthoz tartozó egyéb szervezetekétől, ezek az eltérések indokoltak-e.

V.1.4 Az ICAAP integráltsága

A tőke megfelelés belső értékelési eljárásának megfelelő szervezeti és folyamati integráltságának elérése érdekében az intézményi ICAAP kockázatkezelésért belső szabályzat szerint felelős szervezeti egységnek biztosítania kell az alábbi minimum feltételeket:

- a pontos felelősségi- és hatásköröket definiálni, elkerülve a hatásköri ütközéseket,
- a kockázatkezelési folyamatokat bemutatni,
- az arányosság figyelembevételével a kockázatkezelést alosztályokra tagolni (a szervezeti felépítés átláthatóságának és funkcionalitásának mértékét, a szegregáció szintjét, az üzleti terület, a back office és a kockázatkezelés szervezeti szétválasztásának mértékét meghatározni és bemutatni),
- a belső ellenőrzés és kontroll, compliance funkciót bemutatni (a belső kontroll funkciók függetlenségének mértékét a felügyelt, ellenőrzött tevékenységektől), az ICAAP témakörök megfelelő minőségű, gyakoriságú vizsgálatát a belső ellenőrzés által biztosítani kell,
- a VIR, controlling, belső információs rendszert bemutatni,
- a riportálás jellegét, annak tartalmát és rendszerességét meghatározni különböző szinteken,
- a kockázati stratégia, a kockázattudatosság szervezeten belüli terjesztését bemutatni, (tájékoztatás, képzés),
- a csoportszintű kockázatkezelést, koordinációt alkalmazni és bemutatni,
- a kockázatkezelési rendszernek megfelelő javadalmazási politikát alkalmazni és bemutatni.

V.1.5 Kockázati stratégia

A belső tőkeszükséglet-számítási rendszer tervezése során az intézménynek ki kell alakítania a kockázatokhoz és a kockázatkezeléshez való viszonyát, amit a felső vezetés által összeállított, és a vezető testületek által jóváhagyott kockázati stratégiában kell összefoglalnia. Ennek mind terjedelmét, mind tartalmát tekintve összhangban kell állnia az intézmény méretével és tevékenységével.²²

A kockázati stratégiának tartalmaznia kell az anyaintézmény ICAAP-pel kapcsolatos elvárásait is. Ezzel összhangban a kockázati stratégiában csoportszinten kell meghatározni a főbb kockázati faktorokat, a felvállalható kockázatok típusát és még elfogadható mértékét. Szükséges továbbá a csoport kockázati stratégiájának konzisztens lebontása az egyes leányvállalatokra vonatkozóan.

Az MNB elvárása anyabank által üzemeltetett, helyi szinten igénybe vett informatikai, modellezési és kockázatkezelési-tervezési folyamatok esetén az, hogy a leánybanki intézményi tudás, annak magas szintje biztosított legyen (képzésekkel, megfelelő erőforrások allokálásával).

A kockázati stratégia elkészítésének lépései

V.1.5.1 Kockázatvállalási politika

1. Csoporttagok rögzítése, az ICAAP kiterjedésének behatárolása

A kockázati stratégia első lépéseként az intézménynek rögzítenie kell, mely intézményi körre terjed ki az ICAAP, mit tekint csoportszintnek, és mit egyedinek, illetve ezek hogyan kapcsolódnak.

2. Kockázatkezelési irányelvek/alapelvek megfogalmazása

²² Az arányosság elve az ICAAP felülvizsgálat során egy kiemelt szempont. A belső tőkeszükséglet számítására vonatkozó elvárások mértéke függ az adott intézmény: típusától, üzleti modelljétől, méretétől, tevékenységének összetettségétől, és annak kockázatoságától. A kockázati stratégia terjedelmére és mélységére is ezen szempontokat kell alkalmazni.

Az egységes és prudens kockázatkezelés feltételeként az intézmény megfogalmazza kockázatkezelési alapelveit, melyet az egész szervezetben belül egységesen elvár (pl. független kontroll, kockázattudatosság növelése, stb.). A kockázatkezelési alapelvek megfogalmazásakor különös figyelmet kell fordítani a hazai szabályozással összhangban arra, hogy az összevont alapú felügyelet alá tartozó hitelintézetnek az irányítási rendszerre és kockázatkezelésre vonatkozó követelményeket ellenőrző befolyása alatt álló hitelintézetével és befektetési vállalkozásával együttesen is teljesítenie kell. A kockázati kultúra egész intézményben (csoportban) történő megteremtése és elvárása az alapja a hatékony kockázatkezelés megvalósításának.

3. *Kockázat/hozam átváltásának meghatározása*

Az intézménynek meg kell határoznia, hogy a kockázat és a hozam milyen mértékű átváltását fogadja el stratégiai szinten. Ehhez meg kell határozni, milyen elvárásokat fog az intézmény a figyelembe venni pl. részvényesi elvárások, ügyfelek elvárásai, felügyeleti elvárások, stb., és mérlegelni kell a következőket:

- milyen típusú és milyen mértékű kockázatot szándékozik felvállalni, és milyen megtérülés várható belőle,
- rendelkezik-e valamely területen komparatív előnnyel,
- mekkora a tőkeszükséglete a tényleges kockázatoknak.

A fenti tényezők mérlegelésével meghatározható a stratégiai szintű keret, amely tartalmazza a célpiacot, a megcélzott szegmenseket, illetve a főbb termékek, szolgáltatások körét. A stratégiai szintű keretek meghatározásába beletartozik továbbá a főbb célváltozók, indikátorok kijelölése, és a célokhoz a megfelelő mértékrendszer kapcsolása az intézmények kockázatvállalási irányelvei alapján.

4. *Visszamérés*

A kockázatvállalási politikát fontos dinamikus környezetbe ágyazni. A kialakított kockázatkezelési rendszerek, modellek működését folyamatosan felügyelni kell, az eredményeket visszamérni és a tapasztalatok alapján tökéletesíteni, továbbfejleszteni.

V.1.5.2 *Kockázati étvágó, kockázatvállalási hajlandóság megfogalmazása*

A kockázati étvágó az a kockázatteljesítmény, amit egy szervezet kész felvállalni, képes tolerálni. A kockázati étvágó csoporttagonként eltérő lehet, ez esetben indokolt az önálló bemutatásuk.

Az intézményeknek (csoport- és egyedi szinten) azonosítaniuk kell a releváns belső és külső kockázati tényezőket, pontos kockázati térképet kell felvázolniuk az őket érintő kockázatokról. (Figyelemmel a kézikönyvben adott kockázati definíciókra.) A kockázati szerkezetét részletesen ismernie kell az adott intézménynek (illetve csoportnak), azaz milyen az egyes kockázattípusainak aránya a portfólióban, milyen a koncentrációja, szignifikanciája. Az MNB ajánlusként fogalmazza meg, hogy az egyedi szintű kockázati térképek tapasztalatai, az azokban rögzített kockázattértékelési eredmények épüljenek be a csoportszintű kockázati térképbe.

Az intézményt irányító testület és vezetőség feladata, hogy meghatározza az intézmény (csoport) üzleti és kockázati stratégiáját szolgáló kockázati étvágókat és kockázati tolerancia szinteket. A kockázati étvágó és tolerancia meghatározásánál szükséges valamennyi kockázat számbavétele, melyeket az intézmény felvállal – ide értve a mérlegen kívüli tevékenységekben rejlő kockázatokat is.

A kockázati étvágó és kockázati tolerancia kialakításának folyamata ki kell, hogy terjedjen azok felülvizsgálatára és módosításaira is, amennyire a környezeti, üzleti, kockázati információk, elemzések ezeket megkívánják.

A kockázati étvágy és kockázati tolerancia meghatározása különböző formában kerülhet kifejezésre akár minőségi, vagy mennyiségi elvárásként (pl. jövedelmezőség, kockázati mutatók (KRI, limitek)). Kitérhet azokra a területekre is, ahol az intézmény kockázat tűrése minimális (pl. diszpreferált ágazatok, termékek).

A kockázati étvágyban és kockázati toleranciaként meghatározásra kerülő célok és elvárások teljesítését rendszeresen mérni kell, ezáltal biztosítva (még stressz körülmények között is), hogy a felállított limitek, a kockázati mutatók, kialakított limitrendszerek, stb. konzisztensek legyenek az intézmény kockázati étvágójával és kockázati toleranciájával. Az intézmény kockázati étvágya alapján határozza meg a tervezés során, hogy a kockázatok fedezésére szolgáló tőke hány százalékát és miként alokálja az egyes portfóliók között.

V.1.5.3 Elérni kívánt kockázati szerkezet

A kockázati étvágy szerint meghatározott kockázati preferenciát össze kell vetni az üzleti stratégiákkal. A stratégiai szinten meghatározott kockázat-hozam viszony (trade-off) érvényesülését ellenőrizni kell. Mindehhez eszközül egy megfelelően kialakított limit- és mutatórendszer szolgálhat. Ennek keretében szükséges:

- A limitrendszer és a mutatórendszer további szintekhez rendelése (az aggregált limitek hozzárendelése kockázattípusokhoz, illetve mélyebb szintekhez),
- Részletes követelmények, módszerek kidolgozása, vagy utalás azok részletes szabályozására. Az intézményeknek a kockázati térképükön be kell tudni mutatni, hogy a meghatározott kockázat elemekre hogyan határoznak meg belső tőkét, illetve hogy a kockázatokat milyen belső folyamatokkal kezelik (négy szem elve, KRI-k, triggererek beépítése), hogyan követik nyomon (monitoring).

A kockázati étvágy alakulása, illetve a vállalt kockázatok mértéke az egyes dimenziókat reprezentáló mutatókon keresztül követhető, ellenőrizhető. Így biztosítható az elérni kívánt kockázati szerkezet folyamatos kontrollja, az aktuálissal való összevetése.

V.1.5.4 Kockázatkezelési folyamat lépései

1. A kockázatok teljes körű feltárása

Az összes lehetséges kockázat feltárása, nevesítése és rögzítése azért fontos lépés, mert megalapozza és meghatározza a kockázatkezelési folyamat további menetét és lépéseit, hiszen csak azon kockázatokot tudja az intézmény kézben tartani és kezelni, amelyekről tudomása van. Az intézmény az ICAAP keretében megbecsülheti a számára meghatározó lényeges kockázatokot, amelyek az egyes intézmények nagyságának, profiljának, tevékenységének összetettségének tevékenységi komplexitásának fényében különbözőek lehetnek. Az intézmény köteles rögzíteni és dokumentálni a kockázatteltárás során megismert kockázatokot (pl. Kockázatkezelési szabályzat, ICAAP dokumentáció stb. keretein belül).

Ezt követi a feltárt kockázatok mérésére alkalmas rendszerek és folyamatok definiálása, meghatározása, illetve az ehhez szükséges adatok definiálása, és kinyerése a rendelkezésre álló rendszerekből, adatbázisokból. A kockázatok feltárását szolgáló folyamatnak kellően rugalmasnak kell lennie ahhoz, hogy a későbbiek során újonnan feltárt kockázatok is kezelni lehessen a keretein belül.

2. A kockázat mértékének meghatározása (a kockázatok és fedezeti tényezők számszerűsítése)

A kockázatok mértékének meghatározása azért elengedhetetlen, hogy az intézmény a döntéshozatal során, illetve az ICAAP kockázati kontroll funkciót ellátók a döntéshozatal során objektív viszonyítási alappal rendelkezzenek. A kockázatok számszerűsítése azért is fontos, mert segíti az intézményt a kockázatviselési tűrőképességének meghatározásában, másrésztől szükséges a független kontroll funkció működésének felméréséhez.

A kockázatok számszerűsítése mellett és ezzel összefüggésben az intézménynek számszerűsítítenie kell a kockázatok fedezetétől szolgáló, az intézmény által elfogadott meglévő vagy potenciális forráselemeket (tőke és tőkeként viselkedő elemek) is, valamint azokat a folyamatokat, amelyek befolyásolják a számításba bevont elemek értékét (pl. az intézmény által figyelembe vett eredmény stabilitása, rejtett tartalékok, stb.).

A kockázatok azonosítása és mérése során az intézménynek olyan előre- (például stressz-tesztek) és visszatekintő eszközöket szükséges alkalmaznia, amelyekkel képes a kockázati koncentrációk kiszűrésére is. Az előretekintő eszközökkel azonosíthatóak a válsághelyzetek esetén felmerülő kockázatok; a visszatekintő eszközök alkalmazásával összevethető az intézmény kockázati profilja és kockázati étvágya/kockázattűrő képessége.

A kockázatok értékelésében a mennyiségi információk és adatok mellett a minőségi szempontok figyelembe vétele is indokolt (például szakértői értékelések, a kockázatok mérésére alkalmazott modellek feltételezései, korlátai).

Elvárt, hogy a kockázatkezelési tevékenységgel összefüggésben az intézmény jól meghatározott, megfelelően dokumentált és az intézmény vezetése által jóváhagyott belső jelentési rendszerrel rendelkezzen. A belső jelentési rendszer feladata, hogy az intézmény vezetése és a kockázatkezelésben, a kockázati kontroll funkció megvalósításában érintett személyek/szervezeti egységek a kockázatok kiterjedtségéről (mértékről és típusáról), továbbá a kockázatok azonosításáról, méréséről vagy értékeléséről és nyomon követéséről megfelelő időben, pontos, áttekinthető, érthető, releváns és használható információkhoz jussanak.

3. Kockázatok és a kockázatcsökkentő eszközök összevetése

A kockázatok számszerűsítését követően összesíteni kell az így kapott egyedi kockázati kitétségeket. Ez alapján számítható az intézmény teljes kockázati kitétsége a belső tőkeszükséglet-számítási rendszeren belül. Ebben a lépésben kell megbizonyosodni arról, hogy egy kockázati tényező sem maradt ki a folyamat során, valamint nincs ismétlődés és lehetséges az egyedi kockázati kitétségek összesítése. Ezen túl fontos az egyedi kockázatok egymásra hatására vonatkozó feltételezések felülvizsgálata is.

A döntéshozóknak naprakész információval kell rendelkezniük a kockázatkezelési folyamat által megállapított tényekről, hogy tisztában legyenek az intézmény helyzetével és megtehessek a szükséges lépéseket a kockázatok kezelése érdekében. A kockázatkezelési döntéseket a kockázatok és a fedezetek összevetését követően lehet hozni. A kockázattűrő képesség meghatározásához fontos a kockázati profil átláthatósága és érthetősége.

A kockázatkezelés hatékony eszköze a megelőzés. Ennek egyik formáját képezik az előzetesen felállított limitek. Minden egyes független, kockázatvállaló szervezeti egység részére meg kell határozni azt a maximális limitet, amíg még vállalhat kockázatot. Az előzetes szabályozás keretein belül szükséges válságtervek készítése is, amely különleges, váratlan helyzeteket és az ilyen helyzetekre megalkotott stressz-teszteket mutat be.

4. Kockázat monitoring

A kockázati monitoring azt jelenti, hogy az intézmény meggyőződik arról, hogy a (tényleges) kockázati profilja megegyezik a (tervezett, elvárt) preferenciáival.²³ A monitoring során az előre meghatározott limitek kihasználtságát is ellenőrzik, és ki kell térni arra is, hogy a növekvő limit kihasználtság, vagy az esetleges limit túllépések milyen következményekkel járhatnak.

A nem számszerűsíthető kockázatok esetében a folyamathoz kötődő elvárások vagy minőségi követelmények monitoringja történik meg. Az intézmény belső (kockázati) jelentésben összegzi a monitoring eredményét. Ezért az ICAAP belső jelentési folyamatában meghatározó jelentőségű a

²³ A kitűzött terveket és tényeket megfelelő időközönként össze kell vetni.

különálló üzleti területek és az egész intézmény kockázati pozíciójának felméréséhez szükséges adatok beszerzése és előkészítése (kockázatok és azok mérséklésére szolgáló eszközök). Ezeket a jelentéseket rendszeresen el kell készíteni, tekintettel azok igényeire is, akiknek készül (intézmény menedzsmentje és üzleti területek vezetői).

5. Utólagos ellenőrzés, visszajelzés

A belső jelentések fontos alapját képezik az utólagos ellenőrzések során megtett intézkedéseknek. Az utólagos ellenőrzés célja, hogy a ténylegesen felmerült kockázatok figyelembevételével aktív befolyást lehessen gyakorolni a korábban megfogalmazott kockázati pozíciókra és megtervezett intézkedésekre. Ez a következőképpen valósulhat meg:

- kockázat csökkentéssel, a kockázat hatásainak csökkentése érdekében tett lépésekkel (pl. plusz fedezet bevonása hitelügyleteknél, biztosítás, stb.),
- kockázat transzferálásával, vagyis kinnlevőség harmadik fél részére történő átadásával (pl. követelés-eladás, fedezeti ügyletek),
- a kockázati tőke újra allokálásával, vagyis limit-emeléssel. Ez csak úgy lehetséges, ha más egységek nem használták ki teljesen a saját limitjüket, vagy az intézmény pótlólagos tőkét tud hozzárendelni az ügylet fedezésére. Bizonyos üzleti megfontolások miatt alkalmazható, az intézmény kockázatviselési képességétől függően,
- fedezeti tőke emelésével, pótlólagos tőkebevonással (pl. tőkeemelés, részvény kibocsátás).

Az utólagos ellenőrzés az utolsó lépés a kockázatkezelési folyamatban, ugyanakkor az alapja lehet a további lépéseknek.

Az ICAAP felülvizsgálata során az MNB értékeli az intézmény kockázatkezelési rendszerét, valamint megítéli, hogy milyen minőségű a felsővezetés ICAAP-re vonatkozó tájékoztatása, hogyan jelenik meg az ICAAP a VIR riportokban, mennyire épül bele a döntési folyamatokba és az intézmény mindennapi tevékenységébe. Amennyiben az MNB a kockázatkezelési rendszert gyenge színvonalúnak minősíti, a kockázatkezelés minőségének javítására vonatkozó feladatok előírása mellett a kapcsolódó kockázatra többlettőke tartását tarthatja szükségesnek.

V.2 Lényeges kockázatok értékelése

A következő fejezetben az intézmények működésében megjelenő alapvető kockázatokat tekintjük át azzal a céllal, hogy támpontot adjunk a belső tőkeszükséglet-számítási folyamatban az intézmény lényeges kockázatainak azonosításához, és a kockázatok méréséhez. Az egyes kockázatok tekintetében megadjuk a kockázat definícióját, lehetséges elemeit (kockázatszegmensek), valamint a kockázat kezelésére vonatkozó alapvető elveket és a felügyeleti fő elvárásokat. A felügyeleti felülvizsgálati folyamat során sem lehet figyelmen kívül hagyni azonban a közvetlenül hatályos CRR fő rendelkezéseit, valamint a kapcsolódó ajánlásokat és végrehajtási rendeleteket, amelyek számos esetben támpontot biztosítanak a 2. pilléres elvárások vonatkozásában.

Az intézményeknek törekedniük kell arra, hogy minden lényeges kockázatukat megfeleltessék a kézikönyv jelen fejezetében ismertetett tartalmú kockázatoknak, és csak abban az esetben jelenítsenek meg eltérő megnevezésű, speciális kockázatot az „egyéb kockázatok” fejezetnek megfelelően, ha azt a kockázat itt bemutatottaktól eltérő tartalma indokolja.

Az intézményeknek arra is törekedniük kell, hogy lényeges kockázataik feltérképezését követően integrált kockázatkezelési szemléletet alkalmazva kialakítsák kockázataik egységes, egészben történő áttekintését, hiszen az egyes kockázatok sok esetben nehezen szétválaszthatóak, egymásra gyakorolt hatásuk erőteljes lehet, illetve az egyik típusú kockázat a környezeti hatások eredményeképpen másik típusú kockázattá alakulhat át (példa erre a deviza alapú hiteltermékekben rejlő deviza árfolyamkockázat megnövekedésének hatása a hitelkockázatra).

A kockázatok megfelelő azonosítása, kezelése szempontjából alapvető fontosságú, hogy az intézmények megbízható és konzisztens adatokkal rendelkezzenek (megfelelő adatminőséget biztosítsanak).

V.2.1 Hitelkockázat

Definíció

A hitelkockázat a szerződéses partnerek hitel-, halasztott pénzügyi teljesítés vagy más hiteljellegű jogviszonyból fakadó fizetési kötelezettségének nem (vagy nem a szerződési feltételek szerinti) teljesítéséből fakadó, azaz az intézménnyel szemben fennálló (mérlegben lévő vagy mérlegen kívüli) kötelezettségek teljesítésének mulasztásából eredő, jövedelmezőséget és tőkehelyzetet érintő veszteségek veszélye.

Az intézménynek a hitelkockázatok értékeléséhez az alábbi hitelkockázati altípusokat kell figyelembe venniük:

- banki kölcsönökkel kapcsolatos nemfizetési kockázat,
- bizonyos (tipikusan kötvény) befektetések kockázata (a kifizetések nem a szerződésnek megfelelően történnek),
- egyéb szerződéses partner, szolgáltatást igénybe vevő ügyfél nemfizetési kockázata,
- felhígulási kockázat,
- partnerkockázat (professzionális pénz- és tőkepiaci szereplőkkel szembeni hitelkockázat),
- speciális hitelezési kitétségek (olyan kitétségek, melyek kockázata a finanszírozott eszköz vagy projekt – pl. kereskedelmi ingatlan, erőmű, tőzsdei árucikk – jövedelemtermelő képességétől függ),
- devizahitelezés kockázata,
- elszámolási kockázat,
- koncentrációs kockázat,
- országgkockázat,
- reziduális kockázat,
- értékpapírosítási kockázat,
- a biztosító nemfizetésének kockázata.

Kockázatértékelés és -kezelés

A hitelkockázatot az intézményeknek intézkedésekkel, eljárásokkal, és/vagy tőkével kell fedezniük.

Az ICAAP-ben az intézmény lefekteti hitelkockázati tőkekövetelmény-számítási eljárását, a kockázatok (inherens és kontroll oldali) felmérésére, monitoringjára vonatkozó eljárási rendszerét, és annak igazolási eljárását, hogy a számított tőkeszükséglet összességében megfelelő tőkét biztosít az előre nem látható/váratlan hitelkockázati veszteségekkel szemben.

A hitelkockázat vonatkozásában az ICAAP során az intézményeknek figyelembe kell vennie minden összetevőt, mely meghatározza a potenciális hitelezési veszteségeket, így különösen: a hitelfelvevőket és az adott kötelezettség visszafizetésére való képességüket érintő hitelesemény (azaz nemteljesítés) vagy több összefüggő hitelesemény valószínűségét (PD); a hitelkockázati kitétségek mértékét (EAD); valamint a hitelfelvevők nemteljesítése esetén a hitelkitétségek megtérülési rátáját (LGD). Az intézményeknek minden összetevő esetében figyelembe kell venniük annak a lehetőségét, hogy ezek az összetevők idővel változhatnak és a várt eredményekhez képest rosszabbodhatnak.

Az intézménynek nem csak az aktuális, hanem a jövőbeli hitelkockázatait is fel kell mérnie és össze kell kötnie azt a hitelkockázati stratégiával, tervezéssel, stressz-teszt keretrendszerével. Ehhez az intézménynek figyelembe kell vennie, hogy a várt és stressz helyzetekre vonatkozó makrogazdasági fejlemények hogyan befolyásolják a hitelkockázatot meghatározó tényezőket.

Az ICAAP keretrendszeren belül a hitelezési tevékenység alapját képező irányítási és kockázatkezelési keretrendszer az alábbiakat foglalja magában:

- ésszerű, egyértelműen kialakított és dokumentált, a vezetői testület által jóváhagyott hitelkockázati stratégia és hitelkockázat-vállalási hajlandóság,
- a hitelkockázat hatékony kezelését, mérését és mérséklését lehetővé tevő szervezeti keretek, és a kapcsolódó feladatok elvégzéséhez elegendő emberi és műszaki erőforrás,
- a hitelkockázatok azonosítására, kezelésére, mérésére, mérséklésére, monitoringozására és riportálására vonatkozó szabályzatok és eljárások, valamint azzal összhangban lévő gyakorlati folyamatok,
- a hitelkockázati stratégiával és hitelkockázat-vállalási hajlandósággal összhangban lévő belső ellenőrzési keretrendszer.

Tőkekövetelmény-számítás

A CRR a banki könyvben szereplő kockázatvállalások hitelkockázatának szabályozói tőkekövetelmény számítására három megközelítést tesz lehetővé. A belső minősítéseken alapuló módszerek (internal ratings based approaches, IRB) – melynek két változata az alap- és fejlett módszer (FIRB és AIRB) – alkalmazásához felügyeleti engedély szükséges.

A harmadik, legegyszerűbb megközelítés pedig a sztenderd módszer (standardised approach). A sztenderd módszert használó intézményekkel szemben elvárás, hogy az adott kitettségi osztályba sorolás megfelelése szabályzatokkal, dokumentációkkal alátámasztható legyen. Különösen fontos a lakossági portfólióba sorolás feltételeinek lefektetése szabályzati szinten (pl.: kockázatvállalási és -kezelési szabályzatban, stb.), valamint az egyéb termékjellemzők meghatározása (sztenderd termékek). A szabályzatnak ki kell terjednie a granularitás²⁴ meghatározására is.

A tőkekövetelmény számítása során a granularitás kezelésével összefüggésben a következő kezelési megoldásokat fogadja el az MNB:

- a termékek „kvázi pool”-okba sorolása, azaz az azonosan „viselkedő” termékek (azonos, sztenderd kondíciók, limitált összeghatár, stb.) azonosítása. Érdemes meghatározni egy minimális ügyletszámot az egyes pool-okra a granularitás teljesülése érdekében.
- A CRR 123. cikk a) és c) pontjainak, valamint albekezdéseinek megfelelő lakossági portfólióba tartozó kitettség halmaz egy szerződésre eső átlagos hitel nagyságának meghatározása, és ehhez valamilyen szórásküszöb megadása.

Az intézményeknek tehát oly módon kell meghatározni lakossági kitettségeiket, hogy az egyes kitettségek kockázataikat tekintve a portfólió egészéhez képest kellően kis arányt képviseljenek. Ennek mérése érdekében az intézmények a portfólió koncentrációját mérő mutatószámokat alkalmazhatnak.

A nemfizetési kockázat esetében az 1. pillér még az AIRB esetén sem engedi meg „valódi” (portfólióhatásokat is tükröző) hitelkockázati modellek alkalmazását, melyekre a 2. pillér esetében lehetőség nyílik. Több ilyen modell elérhető a piacon (pl. Creditmetrics, Creditrisk+), amelyek azonban a kalibrációs nehézségek miatt jelentős modellkockázatot hordozhatnak magukban.²⁵ E modellek

²⁴ CRR 123. cikk b) pontja szerint: „a kitettségnek jelentős számú, hasonló jellegzetességekkel bíró kitettség egyikének kell lennie, ami által lényegesen csökkennek az ilyen kölcsönnyújtáshoz kapcsolódó kockázatok”

²⁵ Tulajdonképpen ezért nem fogadható el szabályozási célra (csak legfeljebb 2. pillérben).

megítélésekor az MNB próbálja megérteni és rekonstruálni a modellt és annak működését, de a modell értékelésénél fontos eszköz a benchmarkolás is, melynek során az MNB az IRB modell (nem kellően granuláris kitétségek esetén annak szimulációja) eredményeivel összeveti a Bank által használt portfóliómodell eredményét.

ICAAP felülvizsgálat

A hitelezési kockázatok a CRD IV hatálya alá tartozó hitelintézetek legfontosabb kockázatát jelentik, és az összes kockázati kitétség, valamint a tőkeszükséglet döntő hányadát adják. Az MNB ezzel összhangban különös hangsúlyt fektet a hitelkockázati tényezők teljeskörű azonosítására és adekvát számbavételére, illetve a hitelkockázati tőkeszükséglet prudens meghatározására.

A hitelkockázat súlyára és komplexitására tekintettel, ezzel párhuzamosan automatikusan pótlólagos tőkekövetelmény kerül előírásra azon komplex ICAAP felülvizsgálat alá tartozó intézmények esetében, melyek nem alkalmaznak belső minősítéssel és számításokon alapuló, kockázatterékeny módszereket a 2. pillérben. A többlettőke előírásának indoka jellemzően a kockázati kitétség nem kellő mélységű és szofisztikáltságú felméréséből fakadó potenciális kockázat(ok).

A hitelezési folyamatok és a tőkekövetelmény-számítás komplexitása, továbbá a lehetséges következetes és prudens megközelítések sokszínűsége miatt nem határozható meg pontosan az MNB 2. pilléres felülvizsgálat során követett értékelési módszertana. Ismertethető ugyanakkor a hitelkockázati modellek minden egyes eleméhez és területéhez tartozóan azon általános szempontok köre, melyek a prudens számbavétel szükségszerű előfeltételeit jelentik. A következőkben ezek kerülnek összefoglaló jelleggel bemutatásra.

V.2.1.1 A hitelkockázati modell feltevései

A fejlett tőkekövetelmény-számítási modellek a hitelminőség változását valamilyen mögöttes faktornak tulajdonítják, melynek szélsőséges kilengéséhez tartozó, a portfólió jellemzőitől függő stresszelt veszteség adja meg a tőkekövetelmény kiindulópontját. A szabályozói pillérben is engedélyezett IRB-modell egy rendszerkockázati faktorral dolgozik, az ügyletek nemteljesítővé válásának változására való érzékenységet pedig jogszabályban rögzített korrelációs együttható határozza meg. Ezzel szemben a leginkább elterjedt 2. pilléres hitelkockázati modellekben az intézményeknek lehetőségük van a kockázati faktorok azonosítására, azok számának és együttmozgásának meghatározására, illetve hitelminőségre gyakorolt hatásuk jellegének és erősségének megválasztására. A Creditrisk+ modellben például a nemteljesítési valószínűségek (probability of default, PD) szórása jeleníti meg a mögöttes faktor(ok)ra való érzékenységet, míg a többfaktoros Merton-modell alapú portfóliómodellek esetén a faktorsúlyok és az eszközkorrelációk határozzák meg azt.

A 2. pillérben IRB-modellt használó intézményektől az MNB általánosságban a CRR validált IRB-módszerrel szemben támasztott minimumkövetelményeinek teljesülését várja el, és szem előtt tartja a kockázati módszerek és elvárások folyamatos fejlődésére vonatkozó alapelvet is. Amennyiben az adott intézmény az 1. pillérben sztenderd módszerrel számítja a tőkekövetelményt, az MNB elvárja az IRB-modell által lefedett kitétségek teljeskörűségének demonstrálását, illetve a kitétségek számbavételének szabályozói pillértől való esetleges eltéréseinek bemutatását. Amennyiben az adott intézmény az 1. pillérben is ugyanazt az IRB-módszert alkalmazza, úgy a hitelkockázat vonatkozásában az MNB az alkalmazott modell potenciális gyengeségeinek és érzékeny elemeinek minél pontosabb azonosítását tartja a legfontosabb 2. pilléres feladatnak.

A 2. pillérben az IRB-modelltől eltérő megközelítést alkalmazó intézmények esetében az MNB a következőket várja el:

- A választott mögöttes kockázati faktorról vagy faktorokkal kapcsolatban demonstrálják mind az intézmény kitétségeinek hitelminőségét ténylegesen meghatározó külső tényezőkkel, mind pedig a nemteljesítési (default) ráták idősorával való szoros együttmozgást. A nemteljesítési folyamatoktól nagyrészt független faktorok választása esetén ugyanis

magasabb eszközkorrelációk alkalmazásával sem lehet elkerülni a kockázati kitétség alulbecslését.

- A hitelminőség kockázati faktorra való érzékenységének kalibrálása a megfelelő adatmennyiség hiányában igen nehéz feladat, s elkerülhetetlenné teszi szakértői becslések alkalmazását. Ennek során prudens módon, a statisztikai bizonytalanságok figyelembevételével kell eljárni, amit az eszközkorrelációk stresszidőszakban tapasztalt instabillá válása különösen indokoltá tesz. Mivel a nemteljesítési ráták érzékenysége – pl. a PD-k relatív szórása a Creditrisk+ modellben, az eszközkorreláció a Merton-féle portfóliómodellben – az egyszektoros megközelítések esetében viszonylag egyszerűen megfeleltethető az IRB-modell korrelációs együtthatójának, ezért az MNB ezen összehasonlítás elvégzését elvárja az intézményektől.²⁶
- Egynél több rendszerkockázati tényezővel dolgozó, többszektoros modellek esetében a faktorok közötti kapcsolatok, illetve az ügyletek egyes tényezőkre való érzékenységének (faktorsúlyok) meghatározása bizonyul kényes feladatnak. A kockázati faktorok együttes eloszlásának prudens módon történő megragadása megfigyelhető faktorok választása esetén az empirikus korrelációk instabilitása, látens faktorok esetén pedig a dekompozíció modellezési nehézségei miatt vonható kétségbe. Ezért többfaktoros modellek alkalmazása esetén az MNB elvárja, hogy az intézmények
 - az ügyletek kockázati sajátosságain túlmenően azok valamilyen egyéb csoportképző jellemzőjét (pl. iparági besorolás a vállalati portfólión, árfolyamkockázat a lakossági modellekben) is használják fel a modellezés során;
 - a modellfeltevések eredményezte diverzifikációs hatást minden esetben számszerűsíteni tudják, vagyis a kockázati faktorok tökéletes együttmozgása esetére is határozzák meg a stresszelt veszteség mértékét.
- Az intézményeknek demonstrálniuk kell a 2. pilléres modell által lefedett kitétségek teljességét, részletesen kitérve a szabályozói pillértől való eltérésekre és azok indokára. Az MNB ezen kívül az 1. pillérben validált IRB-módszert használó intézményektől a következőket várja el:
 - a 2. pilléres hitelkockázati modell mechanizmusát nem befolyásoló paraméterek – nemteljesítési valószínűség (PD), nemteljesítéskori veszteségráta (LGD) és hitelegyenértékesítési faktor (CCF) – vonatkozásában számszerűsítsék az 1. pillértől való eltérés hatásait,
 - tegyék lehetővé a kétféle módszertanban használt paraméterek (CCF, PD, LGD, lejárat tényező, stb.) és a tőkeszámítási eredmények (kockázattal súlyozott eszközérték, várható veszteség, tőkekövetelmény) tranzakciósintű – de legalább minősítő modellek és/vagy minősítési kategóriák mentén történő – összehasonlítását.

V.2.1.2 Modellekkel és minősítő rendszerekkel kapcsolatos alapvető elvárások

A hitelkockázati modellekkel és minősítő rendszerekkel²⁷ kapcsolatban az MNB fő általános elvárásai a következők:

- teljességű, részletes és egyértelmű dokumentáció,

²⁶ A nemteljesítési ráták szórásával kapcsolatban általános empirikus tény, hogy a gazdaság állapotára való érzékenység a nemteljesítési valószínűség növekedésével csökken. A Creditrisk+ modellben ezért célszerű lehet a relatív szórást eltérőnek választani az egyes PD-sávokban.

²⁷ CRR 142. cikk 1) bekezdés 1. pontja szerinti minősítő rendszer

- fogalmak, eljárások és folyamatok rögzítése,
- megfelelő adatminőség biztosítása,
- felhasznált adatok megfelelő gyűjtése, tárolása és karbantartása,
- éves validáció,
- modellek teljesítményének és stabilitásának rendszeres monitoringozása, riportálása,
- modellek rendszeres újrafeljesztése, amelyre a validáció vagy monitoring eredménye alapján (meghatározott trigger értékek elérése esetén) sort kell keríteni,
- naprakész, rendszeresen aktualizált modell leltár kialakítása, alkalmazása, amelyben nyomon követhetőek a modellekkel kapcsolatos felülvizsgálatok és validációk időpontjai,
- use teszt: az intézményeknek olyan minősítő rendszert kell alkalmazniuk, amelyet megbízhatónak tartanak, megbízható működésüket rendszeres visszaméréssel igazolják, és amelyet a belső folyamataikban és a tőkekövetelmény-számításukban is felhasználnak,
- a modelleknek és minősítő rendszereknek biztosítani kell érdemi kockázat-megkülönböztetést, kezelve a belső folyamatok és hitelezési gyakorlat változását. A minősítő rendszernek megbízható módon meg kell tudnia ragadni a portfólió minőségében bekövetkezett változásokat.

Az MNB elvárja, hogy az intézmények a modellek és minősítő rendszerek vonatkozásában a CRR IRB-re vonatkozó követelményeit alkalmazza, valamint a modellezési kérdésekben kövessék figyelemmel a nemzetközi szabályozást, melynek keretében különösen vegyék figyelembe az uniós előírásokat²⁸, és az EKB-s rendelkezéseket²⁹.

V.2.1.3 *Rating modellek*

Fejlett hitelkockázati módszer alkalmazása esetén az intézmények az ügyfelek minősítését rating modellek (scoring modellek) segítségével végzik. A rating modellek alapvető célja, hogy az ügyfeleket/ügyleteket kockázatosságuk, hitelképességük alapján megkülönböztesse. A rating modellben az intézmények meghatározott kvalitatív, illetve kvantitatív változók mentén értékelik az ügyfél/ügylet kockázatosságát, azokhoz score-okat rendelnek, majd a végső scoring eredmény alapján meghatározott minősítési kategóriákba sorolják az ügyfelet/ügyletet. Az egyes minősítési kategóriákhoz (vagy közvetlenül az ügyfelek/ügyletekhez) rendelnek kalibrált nemteljesítési valószínűséget (PD). Függetlenül a garancia vagy kezességvállalás meglététől, melyet az intézmény a tőkekövetelmény-számítás során vesz figyelembe, az intézménynek továbbra is el kell végeznie az alapul szolgáló kitettségnek a rating modellje szerinti teljes hitelminősítését.

A rating modellekkel kapcsolatban az MNB alapvetően a CRR-ben meghatározott követelményeket várja el mind 1., mind 2. pillérben. Az MNB az elvárások közül kiemeli annak szabályozottságát, hogy az intézmény mely kitettségei vonatkozásában mely rating modellt alkalmazza (szegmentáció). Az intézménynek biztosítani kell, hogy konzisztens és részletes dokumentáció alapján egyértelmű legyen a minősítést végző munkatársak számára, hogy mely rating modellt szükséges alkalmazni egy adott ügyletre/ügyfélre vonatkozóan. Különösen gyakran felmerülő probléma a speciális hitelezési jellegű

²⁸ Guidelines on the PD, LGD and defaulted assets; RTS_Assessment methodology to use IRB approach

²⁹ https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/trim_guide.en.pdf

kitettségek vállalati vagy projekt szegmensbe való besorolásának és minősítésének kérdésköre. E feladat megkönnyítésére az MNB ajánlást³⁰ adott ki 2017-ben.

A rating modell által meghatározott kategóriáknak monotonitást kell tükrözniük, vagyis a rosszabb rating kategóriába a magasabb kockázatú ügyfeleket/ügyleteket (magasabb nemteljesítési rátával) kell sorolni, míg alacsonyabb kockázatú ügyfeleknek/ügyleteknek jobb rating kategóriával kell rendelkezniük.

Az intézményeknek rendszeres vezetői riportokban fel kell mérniük a rating kategóriák közötti migráció kockázatát. Amennyiben az intézmény a migrációs kockázatok emelkedését tapasztalja (pl.: migrációs mátrixok segítségével), akkor meg kell vizsgálnia annak okát (pl.: a portfólió romlásából, vagy a minősítő rendszer PIT jellegéből fakad-e a kockázat). A PIT minősítő rendszer használatából adódó tőkekövetelmény ciklikusság kockázatát az MNB tőkével fedezendő kockázatnak tekinti (Lásd TTC PD fejezet).

V.2.1.4 Nemteljesítési valószínűség becslése

Az intézményeknek az egyes kitétségi kategóriákhoz tartozó nemteljesítési valószínűség (PD) értékeket az éves nemteljesítési ráták hosszú távon számolt átlagából kell becsülniük.

A nemteljesítés definícióját a CRR 178. cikke tartalmazza. A szabályozásban leírt fogalom helyes implementációját az EBA ajánlással segíti³¹.

Az MNB alapvető elvárása, hogy a két pillér default fogalma egyezzen és az megfeleljen a CRR elvárásoknak. Eltérés a két pillér között akkor elfogadható, ha az eltérés az intézmény szándéka szerint ideiglenes, a default fogalom lényeges módosításához kapcsolódik, és amely változtatást az intézmény a szabályozói pillérbe történő bevezetés előtt a második pilléres számításokban alkalmaz olyan céllal, hogy felmérje annak hatását és megismerhesse az MNB álláspontját az éves ICAAP felülvizsgálat keretében.

Ugyan bizonyos alkalmazásoknál (pl. árazás, céltartalékolás) indokolt a feltételes, gazdaság aktuális állapotát tükröző PD-k használata, az IRB tőkekövetelmény-számítási modell bemeneti változóként a feltétel nélküli nemteljesítési valószínűséget várja el, ami az ügyletek hosszú távú, gazdasági cikluson átívelő, átlagos PD értéke.

Abban az esetben, ha az intézmény rendelkezik kellően hosszú default ráta időszorral, meg kell vizsgálnia az abban azonosítható downturn és konjunkturális évek előfordulását, és amennyiben az nem tekinthető reprezentatívnak a gazdasági ciklusra vonatkozóan, akkor az intézmények a downturn-konjunkturális évek arányának átsúlyozásával korrigálnia szükséges az idősorait. Amennyiben nem áll rendelkezésre kellően hosszú default ráta idősor, az MNB elfogadhatónak tartja, hogy az intézmény az adott portfóliójára vonatkozóan megvizsgálva a default ráta idősora és a makrogazdasági változók közötti kapcsolatot, valamint a makrogazdasági magyarázó változók historikus alakulását felhasználva megbecsülje a múltbeli default rátákat, így biztosítva, hogy az idősor hossza egy teljes gazdasági ciklust lefedjen.

A nemteljesítési valószínűségek becslése csak akkor megfelelő, ha az intézmények

- a jogszabályi előírásoknak megfelelő nemteljesítési definíciót alkalmaznak,
- a PD mértékét kellően hosszú, többéves idősor alapján összhangban a CRR 180. cikk (1) h) pontjával, legalább öt éves tapasztalat alapján határozzák meg³². Amennyiben a legalább öt éves idősor nem tartalmaz olyan reprezentatív időszakot, mely képes megragadni a default ráta szórásának lehetséges tartományát³³, úgy az intézménynek a becslési bizonytalanság

³⁰ A Magyar Nemzeti Bank 10/2017. (VIII.8.) számú ajánlása a speciális hitelezési kitétségek és a spekulatív ingatlanfinanszírozás definiálásáról

³¹ Az EBA kiadta a CRR szerinti nemteljesítési definíció megfelelő alkalmazásáról szóló ajánlását (EBA/GL/2016/07).

³² Az MNB elvárja, hogy az intézmény az elérhető leghosszabb időszorral rendelkezzen termékei és szegmensei default rátájával kapcsolatban.

³³ likely range of variability of default rates

ellensúlyozására nagyobb konzervatív pótléket kell érvényesítsenek a paraméterbecslés során,

- a múltbeli nemteljesítési adatoknak nem csupán egyszerű átlagolását végzik el, hanem (megfelelő súlyozás alkalmazásával) biztosítják a cikluson történő átívelés figyelembevételét, és bizonyítják a választott PD-becslési technika megfelelőségét,
- a becslés során kezelik az ügyletek élettartamával összefüggő szezonális hatásokat, azaz azon hatást, hogy a nemteljesítés valószínűsége az ügyfél/ügylet élettartamában előre haladva változik. Portfólió szinten általános várakozás szerint a bedőlés valószínűsége csökken, mert a magas kockázatúak bedőlésével tisztul a megmaradó portfólió minősége. Speciális esetben, például egy fogyó portfólió esetén a csökkenő elemszámmal növekedhet is, amikor a megmaradó teljesítő portfólióban felhalmozódnak a magasabb kockázatú ügyletek, például a CHF autó portfólióban voltak ilyen megfigyelések (azok maradnak, amelyeknek eredetileg is hosszabb volt a futamideje, vagy átstrukturálás miatt emelkedett). Amennyiben az intézmény elemzései azt mutatják, hogy a szezonális hatás lényegesen hat a bedőlés valószínűségére, úgy a PD becslést e hatás figyelembe vételével kell korrigálnia, például az élettartam változó minősítési változók közé történő emelésével.
- a becslés statisztikai bizonytalanságát konzervatív korrekcióval ellensúlyozzák
- a becslést előrettekintő szemléletben végzik
- rendszeres (legalább éves) visszamérések segítségével igazolják, hogy a minősítési rendszer és PD kalibráció megfelelően működik, az újabb default megfigyelések összhangban vannak a modell által adott előrejelzésekkel. Ennek során az intézmények vizsgálják az egyes rating kategóriák esetében a kalibrált PD-k és az átlagos default ráták közti kapcsolatot.

Az MNB elvárja továbbá, hogy a PD-becslés ne eseti megoldásokon és eljárásokon keresztül, hanem az ICAAP dokumentációban vagy a modell dokumentációjában rögzített részletes módszertan alapján történjen. Amennyiben továbbá a becslés során felhasznált adatok nem felelnek meg a PD-fogalom követelményeinek (pl. NPL-arányok használata), úgy részletesen alá kell támasztani a becslés során alkalmazott feltevéseket.

V.2.1.5 TTC (Through the Cycle) PD

A hitelkockázati tőkemodellek legtöbbje a portfólióelemek kockázati jellemzőinek tükrében határozza meg a veszteségek lehetséges legnagyobb mértékét. Az egyik legfontosabb kockázati mutató az ügylet nemteljesítési valószínűsége (PD), amely lehet feltételes vagy feltétel nélküli: előbbi a hitelminőség egy adott időpillanatra és/vagy környezeti helyzetre vonatkoztatott állapotát, utóbbi pedig az ügylet általános vagy „fundamentális” nemteljesítési kockázatának mértékét tükrözi³⁴. A gazdaság feltételes állapotára jellemző default valószínűséget gyakran Point in Time (PIT) PD-nek, míg az attól független, egy gazdasági ciklus egészére jellemző nemteljesítési valószínűséget Through the Cycle (TTC) PD-nek nevezzük.

Az IRB tőkekövetelmény számítás input paraméterként feltétel nélküli PD értéket vár el. A CRR ezen elvárást úgy fogalmazza meg, hogy a becslésnek a hosszú távú tapasztalatokat kell tükröznie. Az EBA paraméterbecslési ajánlása, valamint az Európai Központi Bank belső modellek értékeléséhez kapcsolódóan közzétett útmutatása (TRIM) alapján a PD kalibrációnak TTC jellegűnek kell lennie, azaz a becslések a rövidtávú átlagos default rátákhoz nem kalibrálhatóak, hanem az éves nemteljesítési valószínűségek hosszú távú átlagából kell kiindulniuk. E feltétel teljesülését az MNB úgy ellenőrzi, hogy a

³⁴ A szakirodalom a feltételes, rövid távú nemteljesítési valószínűséget gyakran PIT (*point-in-time*) PD-nek nevezi, szemben a hosszú távú, átlagos TTC (*through-the-cycle*) PD-vel.

vizsgált referencia dátumra vizsgálja azt, hogy adott szegmens / termék hosszú távú átlagos default rátájából számított default várakozás (central tendency) egyezik-e az adott szegmens / termék becsült átlagos PD értékével³⁵. Ugyanakkor e szabályozások lehetővé teszik, hogy az intézmények PIT minősítési filozófiát alkalmazzanak a minősítő modellekben. A PIT minősítő modellek felhasználnak ciklikus, a gazdaság állapotától függő kockázati faktorokat, emiatt azok migráltatják az ügyleteket az egyes minősítési kategóriák között a gazdasági ciklus alakulásával. Az ilyen modellekben adott minősítési kategória default rátája alacsony szórást mutat, mert a teljes portfólió emelkedő default rátáját e modellek úgy követik le, hogy rosszabb minősítési kategóriákba migrálják az adókat. A TTC jellegű minősítési modellekben a migráció kisebb, itt adott minősítési kategória default rátája emelkedik az intenzívebbé váló migráció helyett.

A PIT minősítési filozófia még TTC kalibráció mellett is vezethet a számított tőkekövetelmény ciklikusságához, és ezzel hozzájárulhat a pénzügyi szektor prociklikus viselkedéséhez. A Bázeli Bizottság Bazel III dokumentuma is rögzíti, hogy magában a minimum tőkekövetelményben megjelenő prociklikusságot is szükséges csökkenteni. Továbbá már a Bazel II-nek is szándéka volt a prociklikusság tompítása, bár az elismerte, hogy a kockázatérzékenység és a prociklikusság bizonyos mértékig elválaszthatatlan egymástól.

A Bázeli Bizottság 2016-os, hitelkockázati modellek alkalmazhatóságához kapcsolódó konzultációs anyagában³⁶ megfogalmazza, hogy nem csak a PD kalibrációnak, hanem magának a minősítő modellnek is TTC jellegűnek kell lennie, azaz úgy kell azokat kialakítani, hogy a minősítési kategóriák időben és gazdasági cikluson keresztül stabilak legyenek, és az egyes kategóriák közötti migráció kizárólag az egyedi (idioszinkratikus), vagy az iparág specifikus változások esetén következhesen be. A 2017-es végleges bázeli reformcsomagban³⁷ ugyanez az elvárás fogalmazódik meg némileg árnyaltabban: az ügyfél ratingjének a kedvezőtlen gazdasági állapottól függetlenül kell tükröznie a fizetési képességet/hajlandóságot, és érvényesnek kell lennie mind a jelenlegi, mind az üzleti ciklus során lehetséges gazdasági feltételeknek. A kategóriák közötti migrációt a minősítő modellekben az említett idioszinkratikus és iparág specifikus változások vezérlik, és esetlegesen külső, üzleti ciklusból fakadó hatások is befolyásolhatják. Ez utóbbi kitétel megadja a lehetőséget arra, hogy az intézmény figyelembe vegye a külső körülmények hatását a minősítésben, ha azok az ügyfél fizetési képességében/hajlandóságában ténylegesen bekövetkező, nem csak a gazdaság pillanatnyi állapotától függő változást jelentenek.

Az ICAAP felülvizsgálatok keretében az MNB leggyakrabban azzal a megoldással találkozik, hogy a felügyelt intézmények PIT jellegű minősítési modellt használnak TTC kalibráció mellett. Ebben a megközelítésben amennyiben a modellben szereplő változók a gazdasági ciklussal együtt mozognak, úgy az egyes évekre jellemző PD-k is változékonyak lesznek. A teljes, kalibrációra használt hosszú időszakon figyelve a becsült PD-k átlaga ugyan meg fog egyezni a default ráták hosszú távú átlagával, ugyanakkor az egyes évekre jellemző PD-k a ciklussal együtt mozogva az átlag körül fognak ingadozni, és különösen a vizsgált, utolsó időpont teljesítő portfólióján mért átlag PD akár lényegesen eltér a kalibrációs céltól. Az, hogy az egyes évekre jellemző PD-k mennyire térnek el a hosszú távú default ráta átlagától elsődlegesen azon múlik, hogy milyen arányú a gazdasági ciklussal együtt mozgó változók száma, illetve azok mennyire érzékenyek a gazdasági ciklusra. Erősen PIT minősítő rendszernél a hosszú távú átlagos default rátához történő PD-kalibráció nem fogja tükrözni a hosszútávú tapasztalatot, a ciklustól függően a migrációk miatt hamar alul- (konjunktúra esetén), ill. túl- (dekonjunktúra esetén) becsülhet.

³⁵ A portfólió összetétel, szezonális stb. miatt írunk default várakozást. A mindenkori teljesítő portfólió default célja eltérhet a hosszú távú átlagos default értékétől, de becslése azon alapul.

³⁶ <https://www.bis.org/bcbs/publ/d362.pdf>

³⁷ <https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.pdf>

A ciklikus hatások következtében fellépő migráció (PIT minősítő modell) vagy a PIT PD kalibráció olyan kockázatokat hordoz, amelyeket az MNB az ICAAP felülvizsgálatok keretében tőkével kíván fedezni. Az MNB rövidtávon jelenleg nem várja el a PIT minősítő rendszerek lecserélését, azonban elvárja azt, hogy azzal párhuzamosan fejlesszen 2. pillér alatt TTC jellegű minősítő rendszert és PD-t, azzal is számítsa ki a tőkekövetelményt, és amennyiben szükséges, képezze azt meg a 2. pillér alatt. Az ügyfelek TTC besorolása biztosítja azt, hogy az ügyfelek csak az egyedi kockázatuk változása esetén migrálhatnak másik minősítési kategóriába. A lakossági szegmens esetében ennek gyakorlati megvalósítása kevesebb akadályba ütközik, hiszen az alkalmazott applikációs minősítések jellemzően olyan változókat tartalmaznak, melyek gazdasági ciklustól összességében nagymértékben függetlenek (pl.: szocio-demográfiai változók, folyósításkori PTI). Vállalati szegmensben az MNB elsősorban annak vizsgálatát várja el, hogy a ciklikusságot elsősorban okozó magyarázó változók (például késedelem, negatív monitoring információ) modellekből történő elhagyásával hogyan változik a PD és a tőkekövetelmény nagysága.

A TTC minősítő modellek jellemzően alacsonyabb szeparációs erőt eredményeznek. Hosszabb távon a modellek kevésbé képesek magas bedőlési valószínűséget mutató csoportok elkülönítésére. A PIT modellek ezzel szemben rövid távon jól szeparálnak, elsősorban a már késedelmes (rossz monitoring eredményeket mutató) tételek elkülönítésével. Ezzel párhuzamosan a nem késő tételeket a PIT modellek jellemzően már nem képesek hatékonyan kockázati csoportokra bontani, magas koncentrációt eredményezve a jó minősítési kategóriákban. Az MNB a szeparációs erő csökkenést nem tartja problémásnak, azt a hosszú távú szemléletmód természetes következményének tartja.

V.2.1.6 A nemteljesítéskori veszteségráta becslése

A nemteljesítési valószínűséggel azonos fontosságú kockázati jellemző a nemteljesítéskori veszteségráta (LGD). Az LGD becslésénél az MNB – a PD-becsléssel ellentétben – nem a hosszú távú átlagok alkalmazását, hanem kedvezőtlen (ún. downturn) helyzetekben várható értékek használatát tartja logikailag következetes megoldásnak. Az MNB alapvetően elvárja, hogy az intézmények historikusan gyűjtsék a ténylegesen elszenvedett veszteség mértékét, továbbá arra vonatkozó információt, hogy milyen kiinduló fedezeti struktúra mellett milyen behajtási folyamat eredményeként érték el ezt a veszteséget. Amennyiben rendelkezésre áll adat adott fedezet konkrét veszteségcsökkentő hatásáról, azt a bank külön mérje, a fontosabb fedezettípusok (lakó és kereskedelmi ingatlan, autó, garancia) vonatkozásában rendelkezzen fedezeti megtérülés adatokkal³⁸, és gyűjtse a közvetett és közvetlen költségeket is. Amennyiben az intézmény azonban valamely portfóliószegmens vonatkozásában nem rendelkezik elégséges, tényleges megtérüléseket tükröző veszteségadattal az LGD megbízható statisztikai becsléséhez, akkor konzervatív szakértői feltevésekre kell hagyatkoznia. Az LGD-becslés során különös tekintettel kell lenni az alábbiakra:

- A downturn érték megállapításához egy lehetőség, hogy az intézmény felméri azokat a makrogazdasági faktorokat, melyek hatással lehetnek az LGD-re, illetve az LGD-t meghatározó paraméterekre, és ezen makrogazdasági tényezők egy dekonjunkturális évben felvett értékének modellezésén keresztül számszerűsíthető az LGD downturn értéke. A downturn becsléshez kiemelt figyelmet kell fordítani az LGD modellezéséhez használt ciklikus komponensekre (pl. LTV, ill. ügyfélbefizetés/nem fedezeti megtérülés), illetve az aktuális portfólión megfigyelt azon tényezőkre, melyek nem reprezentatívak a becsléshez felhasznált adatok szempontjából³⁹.
- A becsléshez fel kell használni az ügyletek nemteljesítő kategóriába kerülését követő státuszának (pl. visszagyógyulás, követelés- vagy fedezetértékesítés, lezárás) megfigyelt

³⁸ A fedezeti megtérülések gyűjtésére az intézményt a 40/2016. (X. 11.) MNB rendelet 16.§ (2) g) is kötelezi

³⁹ Az EBA jelenleg tervezi a downturn koncepció kidolgozását. Az uniós szabályozás megjelenéséig az MNB az ICAAP kézikönyvben és a Validációs kézikönyvben elírtakat tekinti irányadónak.

jellemzőit és megoszlását. A megfelelő downturn becsléshez nem elégséges egyszerűen kivetíteni a múltbeli trendeket – a válság kirobbanása óta eltelt időszak sajátosságait, illetve a megtérülési feltételek lehetséges változásait alaposan mérlegelni kell.

- Nem elégséges továbbá kizárólag a már lezárt ügyletekkel foglalkozni, hiszen számos portfólió esetében a valaha nemteljesítő kategóriába került ügyletek döntő része jelenleg is lezárásra vagy értékesítésre vár. A még lezáratlan kitétségek esetében a becslés során tekintettel kell lenni arra, hogy a hosszú ideje késedelemben lévő ügyleteken nem várható olyan mértékű és kimenetelű megtérülés, mint a viszonylag gyorsan lezárt ügyleteken. Az MNB ezért elvárja, hogy a lezárt és lezáratlan ügyletek késettségi jellemzői összehasonlításra kerüljenek.
- PD-ben nemlineáris tőkefüggvény alkalmazása esetén (mint pl. az IRB-modell) az MNB aggályos megközelítésnek tartja a nemteljesítő ügyletek visszagyógyulását, illetve átstrukturálását az LGD-t befolyásoló megtérülésként értelmezni. Ennek oka, hogy az ilyen ügyletek portfólión belüli magas részaránya – a tőkefüggvény PD-szerinti nemlinearitása okán – a tőkekövetelmény alulbecslését eredményezheti. Ilyen esetekben ezért az MNB az említett „technikai” nemteljesítő állomány hatásának az LGD becslése során történő figyelmen kívül hagyását, vagy a gyógyulási ráta különösen konzervatív módon történő figyelembe vételét látja célravezetőnek.⁴⁰
- A fentieket kiegészítve elvárt a többszörös default események kezelése megfelelő összevonással, gyógyulási periódus definiálásával.
- Amennyiben az LGD-becslés nem tényleges megtérülési adatokon történik, úgy nem elégséges a fedezettségi szintek közvetlen módon történő (pl. a kitétséget a fedezet likvidációs értékével összevető), kizárólagos felhasználása. Az MNB ilyen helyzetben a fedezetértékek, a külső környezeti hatások (pl. árfolyam-leértékelődés) és a fedezettségi szintek (LTV) együttes, ügyletszintű számbavételét tartja megbízható és célravezető módszernek. Ennek hiányában elfogadhatónak ítélt olyan szimulációs módszereket is, melyek a fedezettségi szint adott portfólióra jellemző tapasztalati eloszlásait használják fel.
- A fenti követelményeket kiegészítve, az intézményeknek a nemteljesítő portfóliókon külön veszteségráta-becslésekkel kell rendelkezniük, melyek figyelembe veszik a teljesítő portfólióktól eltérő kockázati jellemzőket. Az intézményeknek a nemteljesítő kitétségek tekintetében egyrészt rendelkezniük kell a várható veszteség legjobb becslésével (ELBE), mely az aktuális gazdasági helyzetet és a kitétség állapotát (aktuális fedezettség, behajtás státusza, az ügyfél fizetési hajlandósága stb.) veszi alapul. Másrészt az ELBE-becslésen felül, mely a várható veszteséget jelenti, az intézménynek meg kell becsülnie a behajtás során esetlegesen felmerülő további nem várt veszteségeket is (nem várt árfolyam-stressz, fedezet-leértékelődés, ügyfél fizetési hajlandóságának nem várt romlása). A várható veszteségeken felüli nem várt veszteségeket is tartalmazó veszteségráta-becslés adja a nemteljesítő portfóliók LGD-it. A teljesítő és a nem-teljesítő ügyletek LGD-jének konzisztensnek kell lennie abban az értelemben, hogy a teljesítóből éppen nem-teljesítő státuszba került ügyletek LGD-jében ne legyen ugrásszerű változás („cliff effect”).

Az intézményeknek az LGD-becslés részletes módszertanát, illetve annak legalább éves rendszerességgel történő felülvizsgálati menetrendjét – a PD-becsléshez hasonlóan – az ICAAP dokumentációban rögzíteniük kell. Az MNB elvárja továbbá az intézményektől, hogy az LGD becslése során a várt megtérülések kapcsolata a kitétség csoportképző jellemzőivel (pl. a kitétség nagyságával, a késedelem mértékével, a behajtási idő hosszával vagy a behajtási költségek mértékével) is kerüljön elemzésre.

⁴⁰ A tőkekövetelmény-számítás során az LGD-t érintő korrekció hiányával összhangban indokolt lehet a bemeneti PD-k arányos csökkentése.

V.2.1.7 Lakossági jelzálog LGD – felügyeleti benchmark

Magas aránya, illetve a portfólió leépítésének nehézségei miatt a nemteljesítő lakossági jelzálog portfólió még mindig a magyar bankrendszer egyik legmagasabb hitelezéssel összefüggő kockázatát jelenti. A nemteljesítő lakossági jelzáloghitelek bizonytalan megtérülési potenciálja miatt az MNB különösen konzervatív megközelítést vár el az LGD-becslés során. Az MNB az intézmények lakossági jelzáloghitel LGD-becslését benchmark számítással ellenőrzi. A benchmark számítás célja az intézmények egységes megítélése. A benchmarktól való eltérést az intézmények indokolhatják, de amennyiben az intézmény modellje nem megfelelő, úgy a SREP tőkekövetelményt az MNB a benchmark érték alapján határozza meg. Az MNB benchmark LGD-je két behajtási kimenet downturn-helyzetbeli értékét modellezi: 1) az ügyfél fizetőképességének helyreállítását jellemző gyógyulási-rátát, és 2) a fedezet alapú térülés esetén megfigyelhető veszteség-szintet.

A gyógyulási ráta downturn értékéhez az MNB a gyógyulási ráta szempontjából legkedvezőtlenebb évet használja fel. A többszörös nemteljesítés és gyógyulás becslést torzító hatásának kiküszöbölése érdekében az MNB a többszörös default eseményeket összevonja. A nemteljesítő ügyleteknél a gyógyulást a defaultban eltöltött idő függvényében méri, egyéb változót nem használ fel a downturn gyógyulás modellezésére, mivel a magyarázó változók döntő része ciklikusnak tekinthető.

A fedezeti megtérülési ágon az MNB egyetlen fedezeti szorzót alkalmaz, mely kifejezi a piaci érték downturn helyzetbeli potenciális csökkenését, a kényszerértékesítés miatti árcsökkenést, valamint a fedezet érvényesítésével járó költségeket is. Az MNB a fedezeti megtérülést az értékesítési idő és egy megfelelően megválasztott, a finanszírozási- és működési költségeket tartalmazó kamatláb függvényében számítja jelenértékre. Amennyiben materiális hatással bír, az MNB a fedezeti megtérülés számításakor figyelembe veheti a fedezeti szorzó volatilitásából fakadó addicionális kockázatot is. Az MNB a fedezeti szorzó, diszkont-kamatláb, értékesítési idő tekintetében rendszeresen végez becsléseket, visszaméréseket, e paraméterek értékeit rendszeresen felülvizsgálja.

Az MNB hangsúlyozza, hogy az LGD-nek downturn-nek kell lennie, ezen belül a nemteljesítő ügyletek LGD-jének a várható veszteségeken felüli nem várt veszteségeket is tartalmaznia kell. Éppen ezért, amíg az értékvesztés és várható veszteség számításában azonnal tükröződhetnek kedvező irányú változások (az ügyfél fizetőképességének javulása, javuló ingatlanpiaci kilátások), addig az LGD-nek az esetleges kedvezőtlen irányú elmozdulásokra (visszaromló fizetési hajlandóság, ingatlanpiac), nem várt veszteségekre is fedezetet kell nyújtania.

Az MNB e benchmark számítás eredményeként tőkekövetelmény-többletet írhat elő, az értékvesztés megfelelőségét nem ezen kalkuláció alapján értékeli.

V.2.1.8 Nemteljesítő tételek, várható veszteség és értékvesztés

A kockázati kitettség fontos részét képezik a sztenderd és IRB módszertant alkalmazó intézményekre egységesen vonatkozó CRR 178. cikk szerinti default definíción alapuló nemteljesítő kategóriába került tételek. Bár a nemteljesítő kitettségek kockázatának, potenciális veszteségeinek fedezetét alapvetően az értékvesztés jelenti⁴¹, azonban – amint azt a nemteljesítő ingatlanfinanszírozási projektek és lakossági deviza-jelzáloghiteleknek a múltban folyamatosan növekvő kockázati költsége is megmutatta – a nemteljesítő portfólión számottevő nem várt veszteség is keletkezhet.

Az MNB a felülvizsgálat keretében elvárja, hogy az intézmények a 2. pillérben felmérjék a nemteljesítő kitettségek kockázatát, melynek során egyrészt a várható veszteségek vonatkozásában demonstrálják a megképzett értékvesztés elégséges mértékét, másrészt a várható veszteségeken felül fennálló nem várt veszteségekre megfelelő szintű tőkekövetelményt számítanak. Ennek érdekében a veszteségráta becsléséről szóló fejezetben elmondottaknak megfelelően az intézménynek megbízható ELBE illetve LGD becslést kell kidolgozniuk a nemteljesítő portfóliókon.

⁴¹ Lásd a 2013. évi CCXXXVII. törvény (Hpt.) 84. §-ának és 250/2000. (XII.24.) Kormányrendelet VI. fejezetének vonatkozó rendelkezéseit.

Az MNB eddigi tapasztalatai szerint az intézmények nagyobb hányada nem rendelkezik megfelelő ELBE ill. LGD-becsléssel a nemteljesítő kitétségekre. Megbízható paraméterek hiányában az MNB az értékvesztést tekinti ELBE-(várható veszteség) becslésnek, hiszen az értékvesztés fogalma a várható veszteséggel van összhangban. Elméletileg elképzelhető, hogy az intézmény a várható veszteségeket meghaladó mértékben képez értékvesztést, azonban a korábbi vizsgálatok eredményei, a kockázati költségek alakulása ezt nem igazolta. Amennyiben egy intézmény értékvesztés-többletet kíván elszámolni a nemteljesítő portfólión, minden kétséget kizáróan igazolnia kell az ELBE-becslésen keresztül, hogy valóban a várható veszteségeket meghaladó értékvesztést eredményező értékvesztési módszertannal rendelkezik. Az igazolható értékvesztés-többlet esetén is mérlegelés tárgyát képezi, hogy egy adott nemteljesítő kitétségen keletkező többlet valóban felhasználható-e a jövőben más kockázatok fedezésére.

Az MNB a nemteljesítő kitétség LGD-jének a szabályozói LGD-értéket⁴² állítja be, illetve bizonyos portfóliókon (pl. lakossági jelzőlog, projekt) pedig benchmark LGD-ket határoz meg, ha az intézmény nem rendelkezik külön LGD-becsléssel.

Az IRB-t alkalmazó intézmények a tőkekövetelmény-számítás során is elkülönítik a várható és nem várt veszteségeket: míg a nem várt veszteségekre tőkét képeznek, addig a várható veszteség és értékvesztés különbségeként számított ún. IRB-shortfallt a szavatoló tőkében veszik figyelembe. Mivel az 1. és 2. pilléres szavatoló tőke értéke meg kell, hogy egyezzen, ezért az 1. pillérben IRB-t alkalmazó intézmények esetében az IRB-shortfall 2. pillérben felülbírált értékét a 2. pilléres tőkekövetelményben kell elszámolni. Az 1. pillérben sztenderd módszertant alkalmazó intézmények esetén az IRB-shortfall értéke értelemszerűen a 2. pilléres tőkekövetelmény részét képezi.

Az MNB az IRB-shortfall és a nemteljesítő portfólió tőkekövetelmény-számításának tekintetében a CRR-nek a saját LGD-becsléssel rendelkező IRB-módszerre (AIRB) vonatkozó előírásait tekinti irányadónak, azaz a nemteljesítő portfólión a várható veszteség az ELBE-becsléssel egyezik meg, valamint a nemteljesítő portfólión keletkező értékvesztés-többlet esetén a CRR 159. cikke az irányadó. Nyilvánvalóan – ELBE-becslés hiányában, amikor is azt az MNB az értékvesztéssel helyettesíti – nem keletkezik értékvesztés-többlet (sem hiány) a nemteljesítő kitétségeken.

Nemteljesítő kitétségek esetén a tőkekövetelmény az AIRB szerinti $\max\{0;(\text{LGD}-\text{ELBE})\}$ alapján számolandó. Amennyiben az intézmény megbízható LGD-becsléssel rendelkezik, az LGD a várt veszteségen felüli nem várt veszteségeket is tartalmazza, ezért az $\text{LGD} > \text{ELBE}$ reláció minden esetben fennáll. Amennyiben azonban az intézmény nem rendelkezik LGD-vel – tipikusan a nem lakossági portfóliókon – abban az esetben a szabályozó LGD a portfóliószegmens, homogén kockázatú ügyfelek csoportjának kockázati profiljától (pl. fedezettség) függően elegendő vagy nem a kockázatok fedezésére. Az MNB tapasztalatai alapján elmondható, hogy bizonyos nem lakossági szegmenseken a szabályozói LGD-k nem fedik le megfelelően a nemteljesítő kitétségek kockázatát, és az értékvesztés is magasabb, mint a kb. 45%-os szinten megállapított szabályozói érték. Mivel megbízható LGD-becslés hiányában a szabályozói LGD-k csak mint portfóliószintű átlag értelmezhető – mely az egyes ügyletek esetén lehet több vagy kevesebb a tényleges kockázatnál – ezért a tőkekövetelmény $\max\{0;(\text{LGD}-\text{ELBE})\}$ formuláját az MNB a 2. pillérben nem ügyletszinten, hanem enyhítésként portfóliószegmens (általában rating modell) szinten kalkulálja, azaz szegmensen belül egy kitétség negatív tőkekövetelménye ($\text{LGD}-\text{értékvesztés} < 0$) „nettósítható” egy másik kitétség tőkekövetelményével. Annak, hogy a szegmensek között nem engedett a „nettósítás”, az oka az, hogy a szegmenseken belül viszonylag homogén a kockázati profil, az értékvesztés-szint egy adott portfóliószegmens, pl. mikro, SME, projekt esetén jellemző, hogy megfelelő-e vagy sem a szabályozói átlag (pl. projektek esetében nem). Elfogadott nemteljesítő LGD és ELBE becslés esetén azonban a $\max\{0;(\text{LGD}-\text{ELBE})\}$ formula kitétség-szinten alkalmazandó, ekkor teljesülnie kell, hogy $\text{LGD} > \text{ELBE}$.

⁴² CRR-ben meghatározott alap IRB módszerre vonatkozó LGD értékek

A korábbi évek vizsgálati tapasztalatai alapján elmondható, hogy a nemteljesítő kitétségek esetében a várható veszteségeknek megfelelő, prudens értékvesztési szintek felett is bekövetkezhetnek nem várt veszteségek, melyeket az LGD-becslésnek kell megragadnia. Szabályozói LGD-k, illetve nem megfelelő becslés esetén elvárt, hogy a Bank a nemteljesítő portfóliókon a sztenderd módszertan előírásával összhangban az értékvesztéssel csökkentett kitétségen legalább 8%-os tőkekövetelményt tartson az említett nem várt veszteségekre (kivétel a nemteljesítő projekt portfólió, ahol az elvárt szint 12%, ld. Speciális hitelezési kitétségek c. fejezetet.)

Teljesítő kitétségeknél természetes módon – általában dekonjunkturális helyzetben, magas default- és veszteségráták esetén – alakulhat ki értékvesztés-többlet a hosszútávú átlagos default-rátából számított PD és a downturn LGD szorzataként adódó várható veszteséghez képest. Ekkor, megbízható PD- és LGD-becslés esetén az MNB elfogadja, hogy a megképzett értékvesztés a várható veszteségen felül a nem várt veszteségek egy részére is fedezetet nyújt. A jelenlegi alacsony default- és veszteségrátájú konjunkturális környezetben azonban jellemzően nem indokolt a PD és LGD szorzatával jellemzett várható veszteségen felüli értékvesztést képezni, azonban, ha mégis ez a helyzet áll fenn, abban az esetben az értékvesztés a későbbiekben felszabadítható. A jelen körülmények között tehát az MNB – hasonlóan a nemteljesítő portfóliókon – szegmensenként nem engedi elszámolni az értékvesztés-többleteket a teljesítő portfóliókon sem. Ez alól kivételt képeznek azok a portfóliórészek, ahol az egyes számviteli szabályoknak való megfelelés eredményez a várható veszteségnél magasabb értékvesztés szintet, ekkor az MNB mérlegeli az ilyen többletek beszámítását.

V.2.1.9 Részesedések (Részvényjellegű kitétségek)

A kockázatok teljeskörű számbavétele megköveteli a részesedések kockázatának felmérését is. Ennek keretében az intézménynek meg kell vizsgálnia az összevont felügyelet alá bevont leányvállalatainak és a be nem vont részesedéseinek kockázatait.

A részesedések kapcsán az MNB elsősorban a CRR-ben leírt szavatoló tőke korrekciós és kockázati súlyozással kapcsolatos szabályok helyes betartását várja el⁴³.

Az ICAAP felülvizsgálat keretében az intézménynek be kell mutatnia az 1. és 2. pilléres kockázatkezelés és tőkeszámítás közötti különbségeket. Az összevont felügyeleti körbe tartozó entitások eszközeit az intézményeknek be kell sorolnia az alkalmazott módszertannak megfelelő kitétségi kategóriákba, és az adott kitétségi osztálynak megfelelő kockázati mértéket kell alkalmaznia. A részesedések kockázati súlyozását az összevont felügyeleti körbe nem tartozó entitásokban birtokolt befektetésekre kell meghatározni.

Az MNB az ICAAP felülvizsgálatok keretében információt vár el a következőkről:

- teljeskörű lista azon entitásokról, amelyekben az intézmény közvetlen, közvetett vagy szintetikus részesedéssel rendelkezik, meghatározva a birtokolt részesedés mértékét, típusát (pl.: pénzügyi ágazatbeli szervezetben lévő jelentős, nem jelentős), a részesedés bruttó értékét és az azon elszámolt értékvesztés nagyságát, 1. és 2. pilléres kockázati súlyozását,
- az entitások tevékenységi profiljáról,
- a részesedéseket érintő változásokról (a vizsgált időszakban),
- kérésre az intézménynek be kell mutatnia, hogy adott részesedés megszerzése mikor, milyen célból, milyen körülmények között történt, milyen tevékenységet végez és milyen fő kockázatai vannak az entitásnak, amelyben az intézmény részesedéssel rendelkezik, mik a részesedés utolsó számviteli értékelésének eredményei, várhatóak-e az adott entitással kapcsolatban változások (részesedés értékesítése, az entitás végelszámolása, feltőkésítése stb).

⁴³ A CRR rendelkezéseinek értelmezését segíti Seregdi László: A szavatoló tőke szerepe a hitelintézetek prudenciális szabályozásában című anyaga.

Az MNB a magyar intézmények esetében a részesedések kockázatát nem tekinti lényeges kockázatnak, így nem vár el az 1. pilléres módszertantól eltérő 2. pilléres értékelési módszertant. Amennyiben azonban az összevont felügyeleti körbe nem tartozó entitásokban meglévő részesedések kockázata magasabb (amit jelezhet az, ha a részesedésként kimutatott kitettségek összege a mérlegfőösszeg arányában magasabb, vagy a részesedéseken a múltban jelentős értékvesztés került elszámolásra, vagy a részesedésekhez kapcsolódó üzleti vagy cégértéken az intézmény értékvesztés elszámolást hajtott végre), úgy az intézménytől az MNB elvárja, hogy ICAAP alatt saját belső tőkekövetelmény-számítási módszertant alkalmazzon:

- a szabályozói kategorizáláson túl az intézmény végezzen kockázat alapú szegmentációt, elsősorban a nem pénzügyi intézmények esetében,
- különítse el az ingatlanpiaci részesedéseket,
- megfelelő és prudens módon kezelje a felmerülő kockázatokat, illetve számszerűsítse a tőkekövetelmény mértékét.

Az MNB az ICAAP felülvizsgálatok keretében különösen azon részesedések kockázati súlyozását vizsgálja, amelyek esetében a felügyelt intézményeknél jelentős múltbeli értékvesztés elszámolás történt, vagy amelyek magasabb kockázatot mutathatnak. Ide tartoznak különösen:

- olyan részesedések, ahol a birtokolt entitás mérlegének eszközoldalát döntően jövedelemtermelő vagy értékesítendő ingatlanvagyon teszi ki,
- a részesedésszerzés egy, az intézmény által hitelezett és problémássá váló vállalkozásban történik.

A megelőző pontban megadott, kockázatos részesedések esetén az MNB a CRR IRB-re vonatkozó kockázati súlyait tekinti irányadónak

- CRR 155 (2) szerinti 370%-os kockázati súlyozást,
- a tőzsdén forgalmazott részvényekre és részesedést megtestesítő értékpapírokra (befektetési jegyekre), továbbá jól diverzifikált portfólió befektetésekre vonatkozó alacsonyabb kockázati súly, illetve várható veszteségérték érvényesítését csak abban az esetben fogadja el, ha a kitettség esetében a magas közkérhányad, a kereskedési forgalom, illetve a portfólió diverzifikáltsága alátámasztja a kedvezményes súlyok alkalmazását,
- a PD/LGD módszer szerint kezelt részvényjellegű kitettségekre a CRR 165. cikk szerinti 90%-os LGD alkalmazását

Amennyiben a részesedésszerzés célja a fedezeti ingatlan visszabirtoklása, úgy az ICAAP kockázati súlyozás nem eredményezhet kisebb tőkekövetelményt, mintha az intézmény a visszabirtokolt ingatlanokra az MNB által elvárt kockázati súlyozást alkalmazná.

V.2.1.10 Speciális hitelezési kitettségek

A magyar bankrendszer a legnagyobb veszteségeit speciális hitelezési kitettségek (SL), azon belül is a kereskedelmi ingatlanfinanszírozási projektek esetében szenvedte el. Ennek oka e portfóliók koncentrációjának kontrollálatlan felépülésében, és a gazdasági ciklusra mutatott érzékenységében keresendők. A projekt portfóliók sajátosságaira tekintettel az MNB különös gondosságot és tájékozottságot vár el az intézményektől a kockázatkezelés és -mérés különböző területein. Ennek megfelelően az intézményeknek

- a szegmentációs elveket és a default definíciót átgondoltan kell kialakítaniuk és következetesen alkalmazniuk,
- olyan projektértékelést és minősítő rendszert kell kialakítaniuk, mely figyelembe veszi az ilyen kitettségek speciális sajátosságait és kockázati jellemzőit, elsősorban a projekt jövedelemtermelő képességét jellemző pénzügyi erőt, az LTV-t, DSCR-t, és azok stressztűrő

képességét, továbbá az eszköz egyéb jellemzőit, a politikai, jogi környezetet, szponzor erejét, PPP megállapodásból származó bevételeket, egyéb fedezeteket,

- a belső paraméterbecslési eljárások során tekintettel kell lenniük az ilyen kitétségek jellemzően kis számából, illetve a minősítési kategóriák alacsony betöltöttségéből fakadó becslési bizonytalanságokra, valamint az ügyfél kockázata és az eszköz (ingatlan) értéke közötti szoros korrelációt, azaz a PD és LGD együttmozgását is kezelniük kell,
- a nemteljesítő projektek esetében a projekt értékének, jövedelemtermelő képességének további nem várt romlására megfelelő mértékű tőkekövetelményt képezzenek.

Az MNB elvárja az intézményektől a speciális hitelezési kitétségek egységes, a vállalatoktól elkülönített kezelését mind a szegmentáció, a rating, a paraméterbecslés, a tőkekövetelmény-számítás és mind a riportolás tekintetében. Az MNB elvárja továbbá, hogy az intézmények az MNB ajánlásával⁴⁴ összhangban járjanak el.

A megfelelő kockázatmérés alapja a szegmentáció mellett a helyesen kialakított default definíció és default detektálás. Bár már javuló tendenciát mutat, korábban számos esetben problémát okozott a kereskedelmi ingatlanfinanszírozási ügyletek nemteljesítő státuszának azonosítása, különösen a működő projektek esetében. Az átstrukturálás nyomán lecsökkent kamat-, illetve tőketerhek, a balloon/bullet konstrukció, a törlesztési késedelem hiánya sokszor elfedi azt a tényt, hogy az ügyfél jövedelemtermelő képessége még a szponzor figyelembe vételével sem elegendő a hitel visszafizetéséhez, mely a nemteljesítés (default) fogalmának jogszabályban meghatározott feltétele.

Megfelelő default darabszám esetén elvárt a PD/LGD- (esetleg veszteségráta-) alapú kockázatmérés és tőkekövetelmény-számítás alkalmazása a komplex SREP alá tartozó intézmények esetében. A belső tőkekövetelmény-számításhoz alkalmazott paraméterbecslés során az SL kitétségek speciális kockázati jellemzőiből fakadó számos probléma merült fel a felügyeleti felülvizsgálatok során és a tőkekövetelmény meghatározásakor, melynek kezelésére az intézményeknek a jövőben továbbra is kiemelt hangsúlyt kell fektetniük, az alábbiakat kiemelve:

- Az elemszámból fakadó becslési-statisztikai bizonytalanságok konzervatív pótlékkal történő kezelése.
- A PD-LGD korrelációjának a projekt hitelképességével összefüggő PD és a projektingatlan értékével összefüggő LGD közötti szoros korreláció kezelése.
- A projekt ingatlan értékének, jövedelemtermelő képességének ciklusokkal szembeni érzékenységevel összefüggésben az LGD downturn értékének meghatározása.
- A teljes gazdasági ciklus szempontjából reprezentatív mintaidőszak kiválasztása, a downturn időszakok megfelelő súllyal történő figyelembe vétele, tekintve azt is, hogy a kereskedelmi ingatlanfinanszírozás esetében a válság hatásai lényegesen tovább elhúzódhatnak, mint a rendes vállalati kitétségek esetében.

Külön figyelmet érdemel a jövedelemtermelő ingatlanfinanszírozás szempontjából releváns ciklikusság kérdése. A finanszírozott ingatlanok értéke rendkívül volatilis lehet, a különböző piaci események hatására gyakran változhat az ügylet élettartama alatt. Az ügyfél kockázata és az ingatlan értéke közötti szoros korreláció miatt az éppen magas ingatlanárakból fakadó alacsony LTV-ből nem feltétlenül következik az alacsony veszteség-potenciál, az ügyfél bedőlése és az ingatlan értékének drasztikus csökkenése ugyanis együtt jár, mely a kockázati paraméterek szintjén a PD és az LGD együttmozgását, korrelációját jelenti. A kockázati paraméterek továbbá nemcsak egymással, hanem a gazdaság állapotával is korreláltan mozognak, ami okozhatja a tőkekövetelmény prociklikusságát is, azaz a downturn időszakban megnő, konjunkturális időszakban lecsökken a tőkekövetelmény, mely a hitelezési

⁴⁴ A Magyar Nemzeti Bank 10/2017. (VIII.8.) számú ajánlása a speciális hitelezési kitétségek és a spekulatív ingatlanfinanszírozás definiálásáról

hajlandóság további gyengítésével, illetve erősítésével elmélyítheti a gazdasági válságot. A ciklikusan változó kockázati paraméterek mellett továbbá a tőkekövetelmény a jó években alul-, rossz években túlbecsült lehet. A felügyelet célja, hogy a tőkekövetelmény lehetőleg ciklustól független legyen, melyre a kereskedelmi ingatlanportfólió kockázatainak értékelése és mérése során is tekintettel kell lenni. A ciklikusság a PD fejezetben ismertetett TTC koncepció alapján kezelendő⁴⁵.

Abban az esetben, ha az intézmények az alacsony darabszám miatt nem képesek megbízhatóan PD és LGD paramétereket becsülni, akkor az MNB a speciális hitelezési ügyletekre kialakított, a hitelminőséget egyszerű súlyozással figyelembe vevő slotting-módszert tartja megfelelőnek, azonban ebben az esetben is elvárja a PD becslés kvantitatív alapú visszamérését és slotting kategóriákhoz történő kalibrációját.

Az SL szegmensben a ciklikus minősítési változók ciklikusságának problémája kiemelten vizsgálendő. E szegmensben jellemzően a minősítő rendszer változói erősen korrelálnak a gazdasági változókkal, amelynek következtében a gazdaság változását követő migrációk miatt a tőkekövetelmény is ciklikus lesz. A fenti problémára az egyes kockázati faktorok, különösen a projektingatlan-érték, így az LTV, DSCR hosszú távú, ciklusfüggetlen értékelése, illetve a projekt-érték stressztűrő képességének alaposabb vizsgálata és a minősítés során nagyobb súllyal történő figyelembe vétele jelenthet megoldást. E szempontokat megalósító minősítő rendszer használatával biztosítani lehet az újonnan folyósított kitétségek kockázatainak jövőbe tekintő felmérését, a ciklustól független – hitelnyújtási gyakorlatban és kockázati profilban történő – változások tőkekövetelményben való érvényesítését.

Gyakran előforduló probléma, hogy az intézmény arra alapozza tőkekövetelmény-számítási módszertanát, hogy a korábbi rossz minőségű projekt portfólió már nem reprezentatív a jelenlegi projekt portfólió szempontjából. Az MNB azonban elvárja, hogy az intézmény kvantitatív alapon igazolni tudja a portfólióminőség javulását. Az MNB meglátása szerint az újonnan folyósított projektek kedvezőbb kockázati profiljának alátámasztását egy, a fentebb részletezett szempontokat figyelembe vevő TTC szemléletű minősítő rendszer alkalmazása tudja biztosítani.

Általánosan elmondható az is, hogy a nemteljesítő ingatlanfinanszírozási kitétségek esetében az intézmények nem jártak el kellően körültekintően a kockázatok felmérésekor, ugyanis a szükséges értékvesztést időben elnyújtva számolták el. Míg a 2009-2012. évben a helyenként látványosan növekvő értékvesztés-fedezettségi szintek mögött a veszteség elszámolásának tudatos elodázása, addig a későbbi években inkább a tovább romló, stagnáló kereskedelmi ingatlanpiaci kilátások, az értékelés konzervatívizmusának növelése határozták meg a fedezettségi szintek emelkedését. Az MNB ezért továbbra is kiemelt figyelmet fordít a nemteljesítő ingatlanfinanszírozási portfóliók kockázatának megfelelő számszerűsítésére, a kockázatok tőkével és értékvesztéssel való fedezettségére. Az MNB e tekintetben elsősorban azt várja el az intézményektől, hogy olyan kockázatomérési modelleket alakítsanak ki, amelyekkel az intézmény a portfólió működésében – és a jövedelemtermelő ingatlanok esetében mindenekelőtt az ingatlan, ingatlanok által termelt pénzáramlást illetően – jelentkező kockázatokat megfelelően képesek azonosítani, és amelyek a várható veszteség értékén túl a behajtás során esetleg felmerülő további nem várt veszteségeknek és a szükséges tőkekövetelménynek adekvát számítását biztosítani képesek. Ennek egy lehetséges megalósítása a projektértékelés alapjául szolgáló cash-flow stresszelése lehet. Elvárás, hogy az intézmények mérjék fel az adott SL kitétség stressztűrő képességét, amelyet elsősorban a projekt cash-flow tervének stresszelésén keresztül, árfolyam-stressz, bérleti díj csökkenés vagy egyéb romló ingatlanpiaci tendenciák beépítésével vizsgálhatnak.

Az utóbbi felügyeleti ellenőrzések tapasztalatai azt mutatják, hogy a magyar bankszektor értékvesztés képzése sokat fejlődött, mind a portfólió prudens kezelésében, mind pedig a várható veszteségek becslési módszertanának kialakításában. Összességében a hazai bankok által kialakított értékvesztés szintek egyre jobban közelítik a várható veszteségeket, azaz az értékvesztéssel csökkentett nettó könyv

⁴⁵ Projektek esetén használhatóak a projekt tárgya (jellege), épülő vagy kész projekt, a szponzorok minősége, tapasztalata, a felvállalt devizális kockázatok, a projekt által teljesített vagy becsült cash-flow-k érzékenysége (pl. kamatokra, opexre, árfolyamra, stb). Ezek sokkal stabilabb változók, igaz 100%-ban nem mondható rájuk, hogy nem ciklikusak.

szerinti érték megfelelően közelíti a projekt értékét, ezért csak a nem várt veszteségekre szükséges tőkét képezni. Az MNB tapasztalatai alapján elvárható, hogy az intézmények a nemteljesítő nettó SL kitettség legalább 12%-át elérő tőkekövetelményt képezzenek a belső tőkekövetelmény-számítás során, mely kifejezi a várható körülményekkel összhangban értékelt projektek értékének „nem várt” csökkenését. Az MNB a 12%-os benchmark szint megfelelőségét a gazdasági ciklustól függően felülvizsgálja majd, hiszen konjunktúra esetén a további értékcsökkenés lényegesen nagyobb lehet, mint downturn helyzetben⁴⁶.

Amennyiben a felügyelt intézmény ingatlanalapnak nyújt hitelt, e kitettségek tőkekövetelményének vizsgálatakor az MNB a kereskedelmi ingatlan projektek kockázati súlyait, mint benchmark értékeket figyelembe veszi.

V.2.1.11 Mérlegen kívüli tételek kezelése

A hitelkitettségek teljeskörű számbavételének igénye a mérlegen kívüli tételek megfelelő kezelését is megköveteli. Az MNB a komplex SREP alá tartozó intézményeket ösztönzi a saját hitelegyenértékesi tényező (CCF) becslésének elvégzésére. A saját becslés esetén az MNB alapvetően a CRR szerinti feltételek teljesülését várja el a 2. pillérben is.

Kiemelendő az azonnali felmondhatóság okán 0%-os szabályozói CCF-fel rendelkező mérlegen kívüli kitettségek (általában hitelkeretek, adott garanciák), és az alacsony/közepes kockázatú, 20%-os CCF-fel rendelkező mérlegen kívüli tételek, melyeken – az MNB tapasztalatai és az intézmények saját becslései alapján – az alkalmazott CCF nem ragadja meg e tételek valós kockázatát. Ezen kitettségek esetén a saját becslés kialakítására ösztönző jelleggel magasabb, 50%-os paraméterérték előírása indokolt 2. pillérben.

Viszonylag ritkán fordulnak elő, de jellemzően nagy kockázatot jelenthetnek a projektek esetében fennálló hitelkeretek. Ezek a mérlegen kívüli tételek jellemzően a projekt megvalósulásának következő fázisaihoz kapcsolódó hitelkeretek, esetleg pl. árfolyam- vagy kamatkockázat fedezetére szolgáló treasury keretek. Ezen keretek defaultkori lehívásának valószínűsége statisztikailag nehezen mérhető, azonban az MNB úgy ítéli, hogy downturn helyzetben a kihasználtság nagyon magas lehet. Az MNB a kihasználtság becslése kapcsán fontosnak tartja, hogy az intézmény meg tudja különböztetni, hogy a becsléshez felhasznált ügyletek működő vagy fejlesztési/beruházási fázisban vannak. A működő projektek esetén a mérleg alatti kitettségek jellemzően az üzemeltetéshez, a működés biztosításához szükségesek, így mivel az intézmény érdeke a működés fenntartása, feltételezhető, hogy a mérleg alatti kitettség negatív körülmények között lehívásra kerül. Ezzel szemben a beruházási fázisban nem az ügyfél döntése, hogy a mérleg alatti kitettséget felhasználja-e, mivel az szerződéses feltételek teljesítéséhez van kötve, így az intézmény mérlegelheti, hogy megéri-e neki további forrást biztosítani negatív helyzet esetén. Ennek megfelelően az MNB álláspontja szerint az ügylet defaultkori fázisa kardinális pont a mérlegen kívüli tételek kihasználtságának becslése kapcsán, ezért az MNB – amennyiben az intézmény nem rendelkezik megbízható banki becsléssel/visszaméréssel – az ügylet fázisától (illetve ezen információ hiányában az aktuális keretkihasználtságtól függően) határozza meg a 2. pillér szerinti CCF értéket ezen szegmens esetén. Ennek eredményeként az MNB a fejlesztési/beruházási fázisban lévő ügyletek esetén (illetve defaultkori 50% alatti keretkihasználtság esetén) az 1. pillér szerinti, CRR-ben rögzített CCF-eket alkalmazza, de legalább 50%-os CCF-et, míg működési fázisú ügyletek esetén (illetve 50% és annál nagyobb kihasználtság esetén) 100%-os CCF érték beállítása indokolt 2. pillérben.

Az MNB minden komplex SREP alá tartozó intézmény esetében elvárja a lakossági hitelkártya és folyószámlahitelek esetében a saját, megbízható downturn CCF-becslés kidolgozását. Ennek hiányában az MNB 100%-os CCF-et alkalmaz a SREP tőkekövetelmény meghatározásakor.

⁴⁶ A témával kapcsolatosan lásd a következő Hitelintézeti szemle cikket: <http://www hitelintezetiszemle.hu/letoltes/szenes-mark-tomsics-andras-kutasi-david.pdf>

Az MNB elvárja belső módszer esetén a CCF-becsléshez kapcsolódó leggyakrabban alkalmazott becslési módszertanok (bootstrap szimuláció, döntési fa, konzervatív pótlék számítása esetén konfidencia intervallumok) közti választás szakmai alátámasztását, indoklását.

Az MNB a kockázatérzékeny belső módszer esetén elvárja továbbá, hogy az alkalmazott megközelítés legyen tekintettel arra a tapasztalati tényre, miszerint a default valószínűség növekedésével a hitelkeret terhére történő lehívások valószínűsége is megnövekszik. A választott megközelítéstől függetlenül az MNB szükségesnek tartja az intézmények arra vonatkozó elemzéseinek megismerését, milyen mértékben kerültek lehívásra a mérlegen kívüli kitétségek a nemteljesítések bekövetkezésének pillanatáig. Ennek megfelelően az MNB elvárja, hogy amennyiben a becslés során szignifikánsan korrelálnak bizonyul a nemteljesítés gyakorisága és a hitelegyenértékesítési tényező, úgy a becslés tényezőnek nagyobb konzervatív pótléket kell tartalmaznia. Az MNB tapasztalata alapján a keretkihasználtság és a hitelkeret között jellemzően szignifikáns pozitív irányú kapcsolat áll fenn, így ez az összefüggés is vizsgálendő a hitelegyenértékesítési tényező becslése során.

Az MNB továbbá elvárja, hogy az intézmény vizsgálja az alacsony és magas kihasználtságú keretek viselkedését és annak hatását a CCF becslésre/visszamérésre is, és az eredmény tükrében határozza meg a CCF értéket. Az intézményeknek a downturn becslés biztosítása érdekében kezelniük kell a CCF-becslésben felhasznált magyarázó változók ciklikus viselkedését. Speciálisan, hogyha a keretkihasználtság a default-rátával együtt mozog, akkor a kockázatok a keretkihasználtsági szintek közötti migrációban is megjelennek, melyet a downturn CCF-becslésnél le kell fedni úgy, hogy a CCF-ekkel becslésű defaultkori kitétségek a downturn időszakban megfigyelt megnövekedett keretkihasználtságokat tükrözzék.

A CCF becslésnél az intézménynek azt kell megbecsülnie, hogy a le nem hívott hitelkeret mekkora hányada kerül lehívásra. Ennek értelmében a megfigyelt CCF definíció szerint nem vehet fel negatív értéket. Amennyiben az intézmény a CCF-et a megfigyelési időpont és a default időpontja közötti fennálló kitétség-különbség alapján kalkulálja, és így az időközi visszafizetések hatásával is számol, abban az esetben az MNB elvárja, hogy az intézmények 0%-ban korlátozzák (floor beállításával) ügylet szinten a becslésű CCF-et a megfigyelési mintán belül. Ennek kapcsán az intézményeknek meg kell vizsgálniuk, hogy a limitmódosítások hogyan hatnak (torzítás iránya és mértéke) a becslésre.

Az MNB tapasztalata alapján az egyes termékek hitelegyenértékesítési tényezőjének becslése során szignifikánsan pontosabb eredmény kapható, amennyiben az adott termékszegmens esetén külön-külön történik a hitelegyenértékesítési tényező becslése a keretkihasználtság mértéke szerint kialakított alszegmenseken belül. Az ügyletek elválasztására a felügyelt intézmény szakértőileg vagy statisztikailag határozhat meg küszöb értéket a keretkihasználtság szintjére vonatkozóan. A keretkihasználtság szerint megbontott termékszegmenseken belül akkor alkalmazható eltérő CCF paraméter a nemteljesítéskori kitétség meghatározásához, amennyiben statisztikai úton bizonyítható, hogy a kapott két paraméter szignifikánsan eltér egymástól (például nem átfedő konfidencia intervallumokkal a két paraméterre vonatkozóan).

V.2.1.12 Partnerkockázat

Definíció

A partnerkockázat az abból származó potenciális veszteség, hogy az adott ügylet partnere nem teljesíti szerződéses kötelezettségét az ügylet lezárása (a pénzáramlások végleges elszámolása) előtt. E kockázat, a hitelkockázat egy fajtájaként a származtatott, illetve repó és egyéb értékpapír-finanszírozási ügyleteket érinti. Szintén sajátos jellemzője a partnerkockázatnak a bilaterális jelleg, vagyis az, hogy az adott ügyletben résztvevő partnerek szempontjából az egyes pozíciók ellentétes irányú (piaci) kockázati profillal rendelkezhetnek, ami – többek között – megteremti a pozíciók és elszámolások nettósításának lehetőségét. Az egyéb definíciók esetében az MNB a CRR 272. cikkében található definíciókat tekinti irányadónak.

Kockázatértékelés és -kezelés

A partnerkockázatok értékelése és kezelése lényegesen eltér a direkt hitelezés kockázataitól. Egyrészt a partnerkockázatilag érintett ügyletek kötésének általában elsődlegesen nem célja hitelkockázat vállalása, hanem piaci kockázatok fedezése vagy válallása. További fontos különbség, hogy a pozíció kitettsége napról napra változik, így ezt rendszeresen monitorozni kell és figyelembe kell venni a kitettségek lehetséges jövőbeli változásait.

A partnerkockázat kezelésekor az MNB elvárja az intézményektől:

- az ügyfelek rendszeres monitoringját;
- az ügyletek és az ügyfelek felé irányuló kitettségek legalább napi gyakoriságú értékelését;
- a kapott és adott fedezetek, kezdeti és változó letétek legalább napi gyakoriságú figyelését;
- a rossz irányú kockázatok figyelését;
- az ügyfelek kitettségére vonatkozó limitek felállítását;
- az ügyletek limitterhelésének konzervatív számítását, figyelembe véve az ügylet kockázatát és a partnerrel kötött nettósítási és letéti keretszerződéseket is;
- az ügyletek rendszeres és megbízható jelentését az EMIR adatbázisba a hatályos jogszabályoknak megfelelően.

Az MNB ajánlja, hogy a modern pénz- és tőkepiaci kockázatkezelés irányvonalainak megfelelően az intézmények az esetek minél nagyobb részében:

- kössenek nettósítási megállapodásokat az ügyfeleivel;
- gondoskodjanak a szükséges fedezetek bevonásáról;
- gondoskodjanak a kezdeti és változó letétek elszámolásának keretszerződéséről és annak folyamatos működtetéséről; és
- intézkedjenek a központi szerződő felel keresztüli klíringről.

ICAAP felülvizsgálat

A CRR előírásai szerint a partnerkockázat a hitelkockázatok alá tartozik, azonban a jellege miatt az MNB elvárja, hogy a kockázatkezelésért felelős szervezeti egység ismerje a termékek piaci kockázatait, valamint a pénz- és tőkepiacok infrastrukturáját.

A partnerkockázati tőkekövetelmény meghatározása során az MNB elvárja, hogy az intézmények az alábbi módon járjanak el:

- A banki és a kereskedési könyvben szereplő ügyleteket egyaránt vegyék figyelembe.
- Az ügyletek adott típusára konzisztens tőkekövetelményszámítási módszertant alkalmazzanak.
- A tőkekövetelmény számítása során felhasznált adatok minőségét, az ügylet értékelését is beleértve módszeresen ellenőrizzék.
- A partnerkockázat kezeléséhez kötődő kapott és adott fedezeteket legalább napi gyakorisággal értékeljék az ügyfél vagy nettósítási halmaz szintjén.
- A tőkekövetelmény-számítás során legyenek képesek azonosítani a kiírt opciós ügyleteket (beleértve minden olyan ügyletet, amelynek a piaci értéke sosem pozitív) és, hogy az opciós prémium kifizetése már megvalósult, vagy a jövőben fog megtörténni; valamint azokat az ügyleteket, ahol MTM módon rendszeresen újra megállapítják a feltételeket olyan módon, hogy a szerződés piaci értéke 0 legyen.

- A tőkekövetelmény-számítás során képesek azonosítani, hogy az egyes ügyleteket központi szerződő félen keresztül kötötték-e, és ha igen, akkor melyikkel, közvetve vagy közvetlenül.
- Az MNB a CRR 291. cikk (1) bekezdésében található definíció alapján egyedi rossz irányú kockázatnak tekinti azt a kockázatot, amikor, ha a partnerrel szembeni jövőbeli kitettség várhatóan magas, akkor a partner nemteljesítésének valószínűsége is magas. A CRR 291. cikk (5) bekezdése alapján amennyiben az intézmény egyedi rossz irányú kockázattal terhelt ügyletet azonosít, akkor arra a tőkekövetelményt külön nettósítási halmazban kell számszerűsítetnie, a CRR 273. cikk (8) bekezdése alapján akkor is, ha a piaci árazás módszert alkalmazza.
- A nettósítást a tőkekövetelmény-számításban csak felügyeleti engedéllyel ismerhetik el a CRR 295-298. cikkeinek megfelelően.
- A kiírt opciós ügyletekre is kell potenciális jövőbeli kitettséget használni, ha azok olyan nettósítási halmazban szerepelnek, ahol vannak nem kiírt opciós ügyletek, azaz potenciálisan pozitív értékű ügyletek is, a 2013_666 sz. EBA-Q&A⁴⁷ és a 2015_2195 sz. EBA-Q&A⁴⁸ alapján.
- A közvetetten központi szerződő félen keresztül kötött ügyletek esetében az intézmény képes felmérni az elszámolási lánc minden tagjánál, hogy az érintett ügyletek és fedezetek elkülönítése és szegregációja megvalósul, azok fizetéseképtelenségi eljárásba nem bevonhatók.
- Az ügyfél-kockázati súlyok számítási módszertanának és paramétereinek meg kell egyeznie a partnerkockázati és a direkt hitelkitettségek esetében az 1. és a 2. pillér alatt egyaránt.
- Amennyiben az intézmény 1. és 2. pilléres tőkekövetelmény-számítási módszertana eltér, abban az esetben az intézménynek a dokumentációkban részletesen ismeretnie kell az eltéréseket és a tőkekövetelmény számítása során az ügylet, illetve nettósítási halmaz szintjén is be kell tudnia mutatni a számszaki eltéréseket.

Amennyiben az intézmény a CRR 274. cikk szerinti piaci árazás módszerét alkalmazza a partnerkockázati tőkekövetelmény számításához, akkor az 1. pilléres tőkekövetelmény-számításkor az MNB elvárja:

- Mivel a partnerkockázatban érintett ügyletek tulajdonképpen két lábból állnak össze, ezért az intézménynek az egyes terméktípusoknál konzisztens módszertant kell alkalmaznia a névérték meghatározására, ami arányos az inherens kockázattal a CRR 273. cikk (8) bekezdése alapján.
- Az intézmények az opciós szerződések esetében nem használhatnak delta szorzót a névérték meghatározásához a 2014_907 sz. EBA-Q&A⁴⁹ alapján.
- A hatóság által elismert nettósítási megállapodás esetében a nettó pótlási költséget a következő képlet alapján kell meghatározni:

$$\text{Nettó pótlási költség} = \text{MAX}(0; \Sigma \text{ Pozitív értékű ügyletek} - \Sigma \text{ Negatív értékű ügyletek} + \Sigma \text{ Adott fedezetek} - \Sigma \text{ Kapott fedezetek})$$
- A nettó pótlási költség és a redukált potenciális jövőbeli kitettség összegével kapott kitettségérték csökkenthető a nettó pótlási költségben el nem ismert kapott fedezetek értékével.

⁴⁷ http://www.eba.europa.eu/single-rule-book-qa/-/qna/view/publicId/2013_666

⁴⁸ http://www.eba.europa.eu/single-rule-book-qa/-/qna/view/publicId/2015_2195

⁴⁹ http://www.eba.europa.eu/single-rule-book-qa/-/qna/view/publicId/2014_907

- Ha a derivatívára nem vonatkozik hatóság által elismert nettósítási megállapodás, akkor a bruttó pótlási költség és a potenciális jövőbeli kitétség összegével kapott kitétségérték csökkenthető a kapott fedezetek értékével és növelendő az adott fedezetek értékével.

A jellemzően alkalmazott CRR 274. cikke által leírt piaci árazás módszere számos hiányossággal rendelkezik, amelyet a BCBS 254 partnerkockázati konzultációs dokumentum⁵⁰ 6. bekezdése is ismertet:

- Nem tesz különbséget a változó letéttel rendelkező, illetve nem rendelkező tranzakciók között.
- A felügyelői szorzók nincsenek összhangban a stresszidőszakokban megfigyelt piaci volatilitásokkal.
- A fedezési és nettósítási előnyök a nettó-bruttó arányban túlságosan egyszerűen vannak kezelve, nem tükrözi a gazdaságilag értelmes kapcsolatokat a derivatív pozíciók között.

Mivel az MNB nem tekinti megfelelően kockázatérzékenynek ezt a módszert, ezért a 2. pilléres tőkekövetelmény-számításkor az MNB elvárja a jelentős derivatív piaci aktivitással rendelkező bankoktól, hogy:

- A 2. pilléres tőkekövetelmény-számításukban alkalmazzanak a CRR piaci árazás módszerénél részletesebb és kockázatérzékenyebb szorzókat a potenciális jövőbeli kitétség meghatározásához, vagy fejlett módszereket, mint például a CRR 283-294. cikkei által leírt belső modell módszer.
- Az alkalmazandó módszernek különbséget kell tennie a változó letéttel kezelt és nem kezelt tranzakciók potenciális jövőbeli kitétség kiszámításakor.
- A potenciális jövőbeli kitétség kiszámításakor stressz-időszakra jellemző volatilitást kell figyelembe venni.
- Az intézmények törekedjenek a nettósítási előnyök, valamint a kezdeti és változó letétek a piaci árazás módszerében alkalmazottnál realisztikusabb modellezésére.
- Egzotikus derivatívák és alaptermékek esetében járjanak el konzervatív módon.

V.2.1.13 A White Label szerződések partnerkockázata a befektetési vállalkozásoknál

Az online kereskedési platformok White Label konstrukción keresztül történő működtetése olyan szolgáltatás, ahol a befektetési vállalkozás egy teljes körűen támogatott terméket vásárol egy harmadik féltől, majd azt a saját márkája és cégneve alatt értékesíti. Míg a befektetési vállalkozás és az ügyfél viszonyában a szolgáltatásnyújtást a megbízás felvétele és továbbítása jelenti, addig a befektetési vállalkozás és a tényleges szolgáltatást (a devizapiac elérését) nyújtó harmadik fél között létrejött szerződés nem csak a szoftver licencének megvásárlására irányul, hanem értékpapír- és pénzeszámla vezetésre is. White Label szerződések esetén az ügyfelek pénzének és pozícióinak nyilvántartása a befektetési vállalkozás nevére szóló ügyfélszámla alatt megnyitott alszámlákon történik. Technikailag a harmadik fél szolgáltató az ügyfelek pozícióit és fedezetét képes szegregáltan kimutatni, de nyitott pozíciók tekintetében azok fedezetbe vonható eszközeit együttesen kezeli, ebből fakad az ilyen típusú szerződések partnerkockázata.

V.2.1.14 Hitelértékelési korrekciós kockázat (CVA)

A 2014. elejétől hatályba lépett szabályozói változások nyomán a számszerűsítendő kockázatok köre, illetve a kitétségekhez kapcsolódó szavatoló tőke követelmény kibővült a partnerkockázati jellegű, de attól – CRR alapján – elkülönülő hitelértékelési korrekciós kockázattal.

⁵⁰ <http://www.bis.org/publ/bcbs254.htm>

Az intézményeknek a kockázatok kezelésére szolgáló szabályozásukat, folyamataikat, módszereiket, eljárásaikat és rendszereiket olyan módon kell kialakítaniuk (vagy fejleszteniük) és működtetniük, hogy azok megfelelő módon tartalmazzák a kockázatok újonnan megjelenő elemeit is, különös tekintettel a CVA-hoz kapcsolódó kockázatokra. A jelenlegi szabályozási előírások alapján⁵¹ számszerűsített CVA-hoz kapcsolódó kockázatok viszonylag alacsony szintűnek mondhatók, a hazai intézmények között. Az arányosság elvét szem előtt tartva az MNB e kockázat nagyságának és tőkeszükségletének meghatározásakor - megfelelő folyamatbeli elemek megléte esetén – jelenleg nem tartja elengedhetetlennek fejlett belső modellek alkalmazását az ICAAP során. Természetesen, amennyiben a kockázati pozíciók nagysága és/vagy összetettsége, illetve esetlegesen a szabályozás változása ezt indokolttá teszi, az alkalmazott módszer fejlesztése is elvárt.

A CVA-kockázati tőkekövetelmény számítása során az MNB elvárja az intézményektől, hogy:

- rendszeresen ellenőrizték a CRR 382. cikk (4) bekezdése alapján fennálló mentességeket az ügyfelekre vonatkozóan,
- rendszeresen monitorozzák az ügyfelek hitelminőségi besorolását,
- mutassák be az MNB-nek a tőkekövetelmény-számítás lépéseit,
- amennyiben az intézmény 1. és 2. pilléres tőkekövetelmény-számítási módszertana eltér, abban az esetben az intézménynek a dokumentációkban részletesen ismeretnie kell az eltéréseket, és a tőkekövetelmény számítása során az ügyfél szintjén is be kell tudnia mutatni a számszaki eltéréseket.

V.2.1.15 Devizahitelezés kockázata

Definíció

Devizahitelezés kockázata a kölcsönfelvevő lakóhelye/székhelye szerinti ország törvényes fizetőeszközétől eltérő pénznemben történő hitelezésből fakadó veszteség potenciális veszélye.

Kockázatértékelés és -kezelés

A hitelkockázat értékelése során az intézményeknek külön kell értékelniük a fedezettel nem rendelkező ügyfelek⁵² felé fennálló, devizában denominált kitétségekből eredő hitelkockázatot, valamint annak materialitását. A deviza alapú hitelezés kockázatának jellemzője a piaci kockázat és a hitelkockázat között fennálló nem-lineáris viszony, mivel a devizaárfolyam emelkedéséből eredő piaci kockázat aránytalanul nagy hatást gyakorolhat egy intézmény devizahitel portfóliójának hitelkockázatára, esetenként jelentősen befolyásolva az intézmény teljes kockázati profilját. A devizában történő hitelezés magasabb reziduális kockázatot is okozhat abban az esetben, ha a hitel fedezetének értéke nem követi az árfolyam-emelkedésből származó kitétség-érték növekedést, emellett egy intézmény a hitelkockázat koncentrációjával is szembesülhet, ha hitelportfóliójának nagy része ugyanabban a devizában, vagy erősen korreláló devizanemekben denominált.

Összhangban az EBA SREP Ajánlásával materiálisnak tekinthető a devizahitelezés kockázata abban az esetben, ha a fedezettel nem rendelkező ügyfelek felé fennálló, devizában denominált kitétségek az intézmény teljes hitelállományának legalább 10%-át teszik ki (a teljes hitelállomány alatt e tekintetben a nem pénzügyi vállalatok és a lakossági ügyfelek felé fennálló összes hitel portfóliója értendő), abban az

⁵¹ A CRR jelenleg érvényben lévő előírásai szerint a CVA kitétség számításakor az ügyfél típusok tekintetében szűkített, (kivételeket tartalmazó) hatály alkalmazandó.

⁵² „fedezettel nem rendelkező kölcsönfelvevő”: a hitel és a fedezet devizaneme közötti eltérésnek kitétt, természetes vagy pénzügyi fedezettel nem rendelkező kölcsönfelvevő; a természetes fedezetek körébe tartoznak különösen azok az esetek, melyekben a kölcsönfelvevő devizajövedelemmel (pl. áttalások/exportbevételek) rendelkezik, a pénzügyi fedezet pedig rendszerint pénzügyi intézménnyel fennálló szerződést feltételez;

esetben, ha az így definiált teljes hitelállomány az intézmény teljes eszközállományának legalább 25%-át adja.

ICAAP felülvizsgálat

Az MNB elvárja, hogy az intézmények megfelelő kockázatkezelési mechanizmusokat működtessenek a devizahitelezés kockázatainak mérésére és kontrollálására. Ennek keretében az MNB elvárja, hogy az intézmények

- meghatározzák a devizahitelezéssel kapcsolatos kockázati étvágyukat és devizahitelezési politikájukat, valamint megállapítsanak konkrét limiteket (pl.: kitettség-specifikus küszöbértékeket),
- tartják be a devizahitelezéssel kapcsolatosan meghatározott limiteket, de azok potenciális túllépésének esetére is rendelkezzenek megelőző és utólagos kockázatkezelési eljárásokkal,
- biztosítsák, hogy a devizahitelezési kockázat beépüljön az intézmény értékelési módszereibe, ügylet jóváhagyásával és felülvizsgálatával kapcsolatos folyamataiba,
- a kockázat azonosítási és monitorozási, riportolási folyamatok fedjék le a devizahitelezés kockázatait is,
- a monitoringozás során az intézmények rendelkezzenek információval az ügyletek devizakockázatáról, melynek során kövessék nyomon az devizahitelezési kitettségek kapcsán a fedezettség szintjét, a természetes fedezettséget (ideértve a devizaszámla meglétét és forgalmát is),
- biztosítsák az árfolyammozgások devizában denominált portfóliók hitelkockázatára gyakorolt hatásának folyamatos monitorozását,
- rendelkezzenek megfelelő ismeretekkel a lehetséges jövőbeni trendekkel és az árfolyam volatilitással kapcsolatosan,
- fedezetértékelési szabályzatukba építsék bele a devizában denominált fedezetek miatti magasabb kockázat prudens kezelésére vonatkozó szabályokat (pl.: magasabb haircut-ok alkalmazása révén), valamint rögzítsék a kitettség és a fedezet eltérő devizanemből fakadó devizaeltérés (FX mismatch) kezelésére vonatkozó előírásokat; rendszeres időközönként vizsgálják felül a deviza hitelt felvevő ügyfelek fedezeti pozícióját,
- a minősítő rendszereikben/PD modelleikben vegyék figyelembe a természetes fedezettel nem rendelkező adósok minősítésénél a devizában denominált hitelek addicionális kockázatát, valamint az árfolyammozgások következményét,
- építsenek bele egy potenciális árfolyamsokk hatást az EAD kalkulációjukba.

Az MNB elvárja, hogy az intézmények az ICAAP-ben külön térjenek ki a természetes fedezettel nem rendelkező ügyfelek felé fennálló devizahitelezésből eredő kockázatokra:

- a piaci kockázat és hitelkockázat között fennálló nem lineáris viszonyt megfelelő folyamatokkal értékeljék,
- prudens, előretékinő módon határozzák meg a kapcsolódó tőkeszükségletet, figyelembe véve a koncentrációs kockázatot is (domináns devizák),
- a tőketervezés során vegyék figyelembe a megfelelően stresszelt környezeti változók következtében keletkező jövőbeni tőkeigényt.
- A stressz-tesztek során alkalmazzanak kellően súlyos scenáriókat.

Az MNB elvárja, hogy az intézmény a természetes fedezettség vizsgálatát rendszeresen, legalább évente végezze el (nem csak hiteljóváhagyáskor). Az előterjesztéseknél az intézménynek külön fejezetben

vizsgáltnia kell a természetes fedezettség meglétét. A természetes fedezettség vizsgálata terjedjen ki az alábbi szempontokra is:

- az adós devizaárfolyam-kockázat fedezeti stratégiája,
- az adós devizás aktuális és jövőbeni várható kiadásai,
- az adós bevételeinek elemzése, ideértve többek között: bevétele milyen devizanemben keletkezik, közvetve visel-e az adós devizakockázatot (pl.: ha EUR-os bérleti díj ellenére a bérlő bevételei HUF-ban keletkeznek), illetve, hogy az adós értékesítési tevékenysége milyen ország irányába történik (pl.: devizahazai országba, belföldre, vagy harmadik országba. Utóbbi két esetben elemezni szükséges, hogy mennyire érzékeny a kereslet a devizaárfolyam változására).

Az ICAAP felülvizsgálat során a devizahitelezés kockázatkezelése kapcsán az MNB értékeli a fenti szempontrendszer mentén, hogy a devizahitelezés kockázatának kezelési és tőkekövetelmény-számítási folyamatai, illetve modelljei megfelelően kialakítottak-e, valamint vizsgálja a kockázat fedezéséhez számított tőkeszükséglet megfelelőségét.

Amennyiben az MNB az intézmény kapcsolódó folyamataiban hiányosságokat azonosít, vagy az intézmény nem tudja megfelelően alátámasztani a vonatkozó kockázat tőkeszükségletének megfelelőségét, az MNB a kockázatok megfelelő kezelése érdekében előírásokat állapít meg, valamint tőkekövetelmény-többletet írhat elő.

V.2.1.16 Reziduális kockázat

Definíció

A reziduális kockázat a hitelkittettségek mögötti fedezetek nagyarányú leértékelődésének vagy korlátozott érvényesíthetőségének kockázata. A reziduális kockázat más megfogalmazásban annak a kockázata, hogy a hitelintézet által alkalmazott elismert hitelkockázat-mérséklési technikák a vártnál kevésbé bizonyulnak hatékonyak.

A CRR lehetőséget ad arra, hogy az intézmény a hitelkockázat tőkekövetelményének mérséklésére kockázatcsökkentő technikát alkalmazzon. Miközben az intézmények fedezetek alkalmazásával a hitelkockázatukat csökkentik, maguk a fedezetek újabb kockázatot jelenthetnek (a fedezettel kapcsolatos jogi, dokumentációs, likvidációs kockázat), amely a kockázatcsökkentés hatását ronthatja.

Ez a helyzet például akkor,

- ha az ügyfél nemteljesítését követően a fedezet érvényesítése akadályokba ütközik vagy túlságosan időigényes,
- ha a biztosítékok értékelése nem volt megfelelő (pl. túlértékelés).

Kockázatértékelés és -kezelés

A reziduális kockázatot alapvetően írásbeli eljárásrendekkel és szabályzatokkal kell kezelni. Az intézményeknek bizonyítaniuk kell az MNB számára, hogy megfelelő kockázatkezelési folyamatokkal rendelkeznek a hitelkockázat-csökkentő fedezetek alkalmazásából eredő kockázatok ellenőrzésére. Az intézményeknek megfelelő irányítási, ellenőrzési rendszerekkel, értékelési eljárásokkal, belső szabályzatokkal, kijelölt felelősökkel kell rendelkezniük a felmerülő kockázatok prudens kezelése érdekében, és az eljárásokat rendszeresen felül kell vizsgálniuk.

A reziduális kockázat nyomon követésére és mérséklésére szolgálhatnak a kockázati limitek is. Az intézmény reziduális kockázati limitek (többek között i) fedezetek érvényesíthetőségéhez (pl.: garanciák lehívhatóságának sikeressége), ii) ingatlanárak jelentős elmozdulásához (pl.: árindex változása), valamint iii) fedezetekhez kapcsolódó csalások, jogi eljárások gyakoriságához, veszteségéhez (akár működési kockázaton belül) kapcsolódó limitek) alkalmazásával korlátozhatja a kockázatát. Fontos, hogy a szakmai terület meghatározott időközönként beszámoljon a vezető területnek a limitek eredményeiről, vagy

legalább az effektív trigger szintet elérő, vagy azt meghaladó értékekről és a megfogalmazott akciótervekről, végrehajtott intézkedésekről.

Amennyiben az MNB az intézmény által az 1. pillérben alkalmazott eljárásokat, módszereket nem tartja megfelelőnek és teljes körűnek, akkor intézkedést (pl. a fedezetek volatilitására vonatkozó „hair cut”-ok megváltoztatása) és szükség esetén többlettőkét írhat elő a reziduális kockázatok fedezésére.

ICAAP felülvizsgálat

A reziduális kockázat szoros kapcsolatban van a veszteségráták becslése során alkalmazott megközelítéssel, hiszen kellően konzervatív LGD-becslés esetén a hitelkockázati tőkekövetelményben már közvetlen módon megjelennek az említett kockázatok.

Az MNB a komplex SREP alá tartozó intézmények esetén a reziduális kockázatok számbavételének módját és tőkekövetelményét elsősorban csak az LGD-becslési módszertan vonatkozásában vizsgálja. Léteznek ugyanakkor a reziduális kockázatokkal kapcsolatosan olyan felügyeleti elvárások is, melyek többek között a fedezetek kezelését, értékelését, nyilvántartását, érvényesíthetőségét érintik, amelyeket az MNB jellemzően a folyamatos felügyelés keretében, valamint az átfogó és célvizsgálatok során értékel.

Az MNB a komplex SREP alá tartozó intézményekkel szemben minimálisan a következőket várja el az ICAAP felülvizsgálat keretében:

- Az intézmények mérjék fel és monitoringozzák a kezesek és a fedezetek megoszlását, valamint indokolt esetben (pl.: jelentős koncentráció esetén) tegyék meg a szükséges intézkedéseket.
- Az intézmények a reziduális kockázatok felmérésekor lépjenek túl az LGD-becslés statisztikai szemléletű megközelítésmódján, és vegyék számba, illetve elemezzék részletesen azon kockázati faktorokat, melyek felelősek lehetnek a fedezetek esetleges jövőbeni leértékelődéséért vagy korlátozott érvényesíthetőségéért.
- Az intézmények gyűjtsék a fedezetekből származó megtérülési adatokat, a megtérüléshez kapcsolódó költségeket, valamint készítsenek rendszeres elemzést a tapasztalatokról, és számszerűsítsék a fedezetek értékcsökkenéséből, korlátozott érvényesíthetőségéből származó potenciális veszteségeket.
- Dolgozzanak ki részletes módszertant a fedezetérték-diszkontokra vonatkozó szabályok felülvizsgálatára és visszamérésére vonatkozóan. Az intézményeknek legalább évente dokumentáltan szükséges visszamérniük az általuk alkalmazott fedezetérték diszkontok megfelelőségét a tényleges tapasztalatok, illetve a fedezeti megtérülési adatok alapján. Amennyiben a visszamérés eredménye indokolja, akkor szükséges a diszkontokat módosítani.
- Az intézmények vizsgálják a fedezet és a fedezetnyújtó hitelképessége közötti összefüggést, és jelentős korreláció esetén tegyék meg a szükséges lépéseket (pl.: konzervatívabb fedezeti szorzó vagy LGD-ben egyéb konzervatív pótlék alkalmazásával)⁵³.
- Az intézmények megfelelően kezeljék a rendszereikben, a kockázatkezelésükben és a tőkekövetelmény-számításukban a fedezet-ügylet allokációt.

Az intézmények a saját LGD becslésükben vegyék figyelembe az alkalmazott fedezeti érték meghatározásánál a megelőző terheket, valamint a fedezetekből származó reális megtérülést (pl.: visszamért fedezetérték-diszkontok révén). Fontos továbbá, hogy az LGD becslés során az intézmények a

⁵³ Összhangban a CRR 181. cikk (1) bekezdés c) pontjával.

fedezeti adatokra vonatkozó megfelelő adatminőséggel biztosítsák a becslés megfelelőségét és pontosságát.

V.2.1.17 Elszámolási kockázat (settlement risk)

Definíció

Az elszámolási kockázat annak a kockázata, hogy az ügyletben⁵⁴ részt vevő egyik fél az elszámolás időpontjában nem vagy nem a szerződés szerint teljesíti szállítási/fizetési kötelezettségét, aminek következtében a másik félnek pénzügyi vesztesége keletkezik. Az elszámolási kockázat magában foglalhat hitel- és likviditási kockázati elemeket is, amennyiben az származhat a nem teljesítő fél fizetőképességének romlásából, esetleges csődjéből, illetve a piaci, likviditási körülmények kedvezőtlen alakulásából.

Kockázatértékelés és -kezelés

Az elszámolási kockázat megítélésekor, a CRR 378. cikk által előírt módszertant követve a kockázat nagysága - az ügylet értéke mellett - teljesítés időbeli késedelmének mértékétől függ. A CRR az 1. pillérben a szállítási határidőt követő ötödik munkanaptól ($SD^{55}+5$), vagyis a négy munkanapot meghaladó késedelem esetén tekinti az elszámolási kockázatot ténylegesnek.

A magyar piacon normál piaci körülmények között az elszámolásokban bekövetkező nem szerződés szerinti teljesítések többnyire technikai jellegűek, késedelemmel történik meg az ügyletek elszámolása.⁵⁶ Tekintettel arra, hogy az elszámolási napot követő négy munkanapon belül teljesített (elszámolt) ügyletek is pótlási többletköltséggel járhatnak, az MNB az ICAAP keretében ezek nyomon követését, kezelését is szükségesnek ítéli.

Az elszámolási kockázat számszerűsítésének alapja a nem teljesített ügyletnek a teljesítés időpontjában érvényes piaci értéke és a szerződésben rögzített (kötési) érték pozitív különbozete, azaz a pótlási költség. A kockázat mértékét tehát az árfolyam változékonysága, valamint az ügyletkötés és szerződés szerinti teljesítés között eltelt idő hossza befolyásolja. A partner nem-teljesítése az ügyleten elérhető árfolyamnyereség elmaradását jelentheti, vagyis a szerződéses ár és a nem-teljesítéskori árfolyam különbségeként meghatározott pótlási költség kiegészülhet az árfolyam-nyereség elmaradásának vagy csökkentett értéken történő realizálásának „alternatív költségével” is.

A kapcsolódó likviditási kockázat annak kockázata, hogy a partner kötelezettségének teljes mértékben (a szerződéses összegben) nem tud határidőben eleget tenni, melynek következménye lehet, hogy

- az időben teljesítő eladónak további szerződéses kötelezettsége(i) kielégítéséhez más likviditási forrást kell keresnie (kölcsönfelvétel, vagy bizonyos eszközök értékesítése),
- az időben teljesítő vevőnek az adott pénzügyi instrumentumot más forrásból kell megszereznie, hogy a további tranzakció(k)ban szállítani tudjon.

A feszített likviditású intézmények számára a nagy értékű tranzakciónál bekövetkező nem-teljesítések (késedelmes teljesítések) jelentős problémát okozhatnak. Ezzel a kockázati típussal a különösen kevésbé likvid piaccal rendelkező pénzügyi instrumentumok esetén kell számolni (ekkor az instrumentum beszerzése ugyanis nehezebb, gyakoribb a késedelmes szállítás).

Minél nagyobb a távolság az ügyletben az eladó és vevő között (a közvetítő partnerek számában vagy az időzónabeli távolságban), minél hosszabb a (letétkezelői) láncolat, annál nagyobb a valószínűsége a rész-, késedelmes, illetve nem-teljesítésnek. Ha az intézmény elszámolási ügynöki szolgáltatásokat is nyújt

⁵⁴ E pont alkalmazásában általában ügyletnek tekintendő valamilyen pénzügyi vagy tőkepiaci termék, deviza, értékpapír vagy áru cseréjére vonatkozó megállapodás.

⁵⁵ SD = Settlement Date, a teljesítés napja

⁵⁶ Az elszámolásokhoz kapcsolódóan piaci szereplők különböző mértékű kockázatot vállalnak attól függően, hogy az adott ügylet elszámolása garantált-e (CCP részvételével zajlik).

ügyfeleinek (alklíringtagjainak), további kockázata származik abból, hogy mint általános klíringtag az elszámolóházzal szemben helyt áll az alklíringtagért (csak ő áll szerződéses jogviszonyban az elszámolóházzal). Ezen kockázat limitek előírásával, megfelelő fedezet előírásával, monitoring rendszer kidolgozásával megfelelő szinten tartható.

A pótlási költség kockázat mértéke függ az intézmény más befektetési szolgáltatókkal kötött megállapodásaitól. A keretszerződések (pl. értékpapír-kölcsönzésre) megfelelő kockázatkezelő eszközök lehetnek. Ha az intézmény nem rendelkezik megfelelő eljárással ezen kockázati típus kezelésére, akkor volatilis piac esetében indokolt lehet a pótlólagos tőkeképzés.

ICAAP felülvizsgálat, tőkeszükséglet számítás

A CRR előírásai szerint az 1. pillérben a pótlólagos tőkekövetelmény alapja a nem teljesített ügyletnek a teljesítés időpontjában érvényes piaci értéke és a szerződésben rögzített (kötési) érték pozitív különbözete, vagyis a pótlási költség, amelynek értékét a 378. cikk 1. táblázatában foglalt súlyokkal szorozva adódik a tőkeszükséglet. A táblázatban az 5 munkanapnál rövidebb késedelem esetén nulla százalékos súlyt tartalmaz, az ilyen ügyletek kockázatára a szabályozói pillérben nem szükséges tőkét allokálni.

Az MNB az ICAAP felülvizsgálat során a tőkeszükséglet meghatározására az 1. pillérben alkalmazott megközelítést alapvetően megfelelőnek tartja, ugyanakkor néhány szempontból az ott előírtaknál szigorúbb eljárást tart célszerűnek. Egyrészt a négy munkanapon belüli késedelem helyett a nulla százalékos súly használatának lehetőségét a 2 munkanapos késedelemre tartja célszerűnek csökkenteni, tekintve, hogy a pótlási költség ezen ügyletek esetén is megjelenik. Az alkalmazandó kockázati súly megegyezik az említett táblázat 5-15 napos sávjához rendelt értékkel, azaz: 8%.

Prudenciális megfontolásokból a tőkeszükséglet meghatározásának további szigorítását jelenti, hogy az MNB az aktuális (pl. hó vagy negyed év végi) időpontra vonatkozóan kalkulált tőkekövetelmény összeg helyett a tőkeszükséglet megállapítását megelőző egy év maximális napi értékét tekinti alkalmazandónak, mint effektív tőkeszükségletet.

V.2.1.18 Nyitva szállítás

Definíció

A nyitva szállítási kockázat az értékpapír, deviza, áru vagy azok származékos instrumentumaira vonatkozó adásvételi ügyletek esetén akkor jelentkezik, amikor a tranzakcióban részt vevő egyik fél visszavonhatatlanul teljesíti szerződéses kötelezettségét, hogy a másik fél részéről a teljesítése még nem történt meg, szállít mielőtt a másik fél fizetést teljesít vagy fizet mielőtt a másik fél szállít. Az egyoldalú teljesítés nyomán lényegében hitelviszony keletkezik, ahol a nem teljesítő fél az adós.

Kockázatértékelés és -kezelés

A nyitva szállítás kockázata lényegében hitelezési kockázatnak tekinthető, azzal a különbséggel, hogy a hitelviszony nem klasszikus értelemben vett hitelügyletből származik. A kockázati kitétség mértéke – szemben a nem teljesítési kockázat esetén felmerülő pótlási költséggel – a szállított instrumentum teljes értékével vagy a teljes kifizetett vételárral egyezik meg.

A nyitva szállítás kockázatát ugyanakkor megszüntetheti, illetve csökkentheti a DVP (delivery versus payment), illetve RVP (receive versus payment) elvű elszámolás, illetve a központi szerződő fél⁵⁷ (central counterparty, CCP) partnerek közé állása, vagy a CLS rendszer⁵⁸ használata. Mivel az elszámolási

⁵⁷ A központi szerződő fél olyan szervezet, amely közvetlenül vagy közvetve a tranzakcióban részt vevő partnerek közé áll, hogy azok jogait és kötelezettségeit átvegye oly módon, hogy közvetlenül vagy közvetve minden vevővel szemben eladóként, illetve minden eladóval szemben vevőként áll.

⁵⁸ A forint 2015. novemberben csatlakozott a CLS rendszeréhez. A CLS (Continuous Linked Settlement) rendszer a fizetés fizetés ellenében (Payment versus Payment – PVP) megközelítés alapján működve kezeli az elszámolási kockázat. A rendszert a CLS Bank üzemelteti, ami azonban nem számít központi szerződő félnek, ugyanis nem veszi át a tranzakció partnerek jogait és kötelezettségeit.

rendszerek mechanizmusai – ezen eszközök, elvek alkalmazásával – többnyire biztosítják a nyitva szállítási kockázat minimalizálását, az elszámolóházakon (CCP-ken) keresztüli elszámolások kockázata a pótlási költségre korlátozódik. Az elszámolóházakon kívül bilaterálisan elszámolt ügyletek során azonban – a partner minősítésétől függően – szükséges figyelembe venni, monitorozni és kezelni a nyitva szállítás kockázatát is, ez esetben ugyanis nincs olyan, az ügyletkötő felek között álló harmadik fél, illetve mechanizmus, amely biztosíthatná a DVP (RVP) elv érvényesülését. E tekintetben az intézménytől elvárt a limit- és partnerminősítési rendszerek alkalmazása, és a megfelelő monitoring tevékenység.

ICAAP felülvizsgálat, tőkeszükséglet számítás

A nyitva szállítások tőkekövetelménye meghatározásának 1. pillérben alkalmazandó szempontjait a CRR 379. cikke tartalmazza. Az MNB az ICAAP felülvizsgálatok során e kockázatnak a CRR előírások szerinti kezelését 2. pillérben is elfogadhatónak tartja, így a kockázat tőkeszükségletének meghatározásakor, illetve a tőkeszükséglet bank általi meghatározásának megítélésakor az említett cikkben foglaltakat tekinti irányadónak.

V.2.1.19 Értékpapírosítás kockázata⁵⁹

Definíció

Az értékpapírosítás a banki forrásokat kiegészítő alternatív finanszírozási forma. A „hagyományos” értékpapírosítási technika során jellemzően egy jelentős követelésállománnyal (pl. lakossági jelzáloghitelek, kvv hitelek, autóhitelek) rendelkező szolgáltató (pl. bank) értékesíti a különböző pénzügyi csomagba rendezett követeléseit egy erre a célra létrehozott társaságnak. Ez a társaság a követelésvásárlás ellenértékét értékpapír kibocsátással teremti elő, így a szolgáltató a követelések eladásával úgy szerzi meg azok jogos ellenértékét, hogy közben nem kell hitelt felvennie vagy egyéb, eladósodottságát növelő pénzügyi műveletet végeznie. A hagyományostól eltérő „szintetikus” értékpapírosítási ügyleteknél a követelésállomány tényleges átruházása nem történik meg, csupán annak kockázata kerül át a kibocsátó társasághoz.

Kockázatértékelés és -kezelés

Az értékpapírosítási ügyletekből fakadó kockázatokat, amelyekkel kapcsolatban az intézmények befektetőként, kezdeményezőként vagy szponzorként lépnek fel, megfelelő szabályzatokkal és eljárásrendekkel kell értékelni és kezelni, különösen annak biztosítására, hogy az ügylet gazdasági tartalma teljes mértékben tükröződjön a kockázatértékelési és –kezelési döntésekben. Lejárat előtti visszaadás lehetőségét biztosító rendelkezést tartalmazó, rülirozó megállapodásból származó kitettségek értékpapírosítását kezdeményező intézményeknek a terv szerinti és lejárat előtti visszafizetés hatásait is kezelő likviditási tervekkel kell rendelkezniük.

ICAAP felülvizsgálat

A felülvizsgálat és értékelés kiterjed arra, hogy az intézmény által az általa értékpapírosított eszközökre vonatkozóan tartott szavatoló tőke mértéke megfelel-e az ügylet gazdasági tartalma alapján – beleértve az átadott kockázat mértékét is – indokolt mértéknek.

Az intézményeknek olyan belső módszerekkel kell rendelkezniük, amelyek lehetővé teszik az egyes kötelezettségek, értékpapírok vagy értékpapírosítási pozíciók jelentette hitelkockázat, valamint a portfóliószintű hitelkockázat felmérését. A belső módszerek nem hagyatkozhatnak kizárólag vagy automatikusan a külső hitelminősítésekre.

A felügyeleti értékelés kiindulópontját alapvetően a CRR rendelkezései, kapcsolódó másodszintű jogszabályok⁶⁰, valamint az EBA vonatkozó iránymutatásai⁶¹ képezik.

⁵⁹ Az értékpapírosítás témakörével a CRR 5. fejezete, a kapcsolódó másodszintű jogszabályok, illetve az EBA által kiadott iránymutatások foglalkoznak részletesen, valamint a CRD IV 82. cikke, és az EBA SREP Ajánlás 155-157. bekezdései

A 2010. december 31-én megjelent, a CRD 122a. cikkének alkalmazásáról szóló CEBS iránymutatások a CRR 404., valamint 405., 406., illetve 409. cikkei vonatkozásában adnak további iránymutatást.⁶²

A 2014. júl. 7-én megjelent, CRR 243. és 244. cikkeiben meghatározott jelentős hitelkockázat átruházásáról szóló EBA iránymutatások (EBA/GL/2014/05) célja, hogy

- követelményeket határozzanak meg azon kezdeményező intézmények számára, akik az értékpapírosított kitétségekhez tartozó jelentős mértékű hitelkockázatot 3. félre kívánják átruházni, illetve, (a CRR 243. cikk (4) bekezdése és a 244. cikk (4) bekezdésében meghatározottak szerint) bizonyítani kívánják, hogy a szavatoló tőke követelmények csökkentését a hitelkockázat 3. félre történő átruházása indokolja, valamint
- iránymutatást adjanak az illetékes hatóságok számára a tranzakció megfelelő értékelésének elvégzéséhez (a CRR 243. cikk (2) bekezdés és 244. cikk (2) bekezdés alapján), illetve (a CRR 243. cikk (4) bekezdése és a 244. cikk (4) bekezdésében meghatározottak szerint) a hitelkockázat harmadik félre történő – a csökkentésnek megfelelő mértékű – átruházásának értékeléséhez.

Ha a kezdeményező intézmény a kitétségeihez tartozó hitelkockázat jelentős részét 3. félre átruházza, akkor azzal arányosan a szavatoló tőke követelményét is csökkentheti. Az illetékes hatóságok ezzel kapcsolatban fontos hatáskörrel rendelkeznek. Egyrészt, engedélyezik a kezdeményezőnek, hogy a jelentős hitelkockázatot átruházottnak tekintse, ha bizonyítani tudja, hogy a szavatoló tőke követelménynek a csökkentését a hitelkockázat 3. félre történő átruházása indokolja, másrészt eseti alapon dönthetnek úgy, hogy a jelentős mértékű hitelkockázat nem tekinthető 3. félre átruházottnak (ha a kockázattal súlyozott kitétségek értékei csökkentését nem indokolja a hitelkockázat 3. félre történő átruházása).

A 2016. november 24-én megjelent, az értékpapírosítási ügyletek burkolt támogatásáról szóló EBA iránymutatások (EBA/GL/2016/08) meghatározzák, hogy a CRR 248. cikk (1) bekezdése vonatkozásában mi minősül egyenlő piaci feltételeknek, és milyen ügylet nem irányul támogatás nyújtására.⁶³

Az értékpapírosítási ügyletekből fakadó összes kockázatot, amelyet az intézmények kockázataadóként, kockázattátvevőként vagy szponzorként vállalnak fel, a 2. pillérben értékelni és kezelni szükséges.

Az MNB az ICAAP felülvizsgálat keretében elvárja, hogy az intézmények materialitástól függetlenül az összes értékpapírosított pozícióba betekintést engedjenek, továbbá demonstrálják az értékpapírosítás alapjául szolgáló mögöttes portfólió kockázatainak módszeres nyomon követését. A vonatkozó kockázati súlyok, illetve tőkekövetelmény megállapítása során az MNB a CRR-ben, a kapcsolódó másodszintű jogszabályokban és az EBA iránymutatásokban meghatározott rendelkezések betartására, a folyamat minőségére, annak eredményére, az értékpapírosított pozíció üzleti funkciójára, továbbá a kockázatban osztozók érdekazonosságára tekintettel jár el.

V.2.1.20 Koncentrációs kockázat

Definíció

⁶⁰ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:JOL_2015_263_R_0005; <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/HU/TXT/?uri=CELEX:32014R0602&from=EN>

⁶¹ A 2010. december 31-én megjelent, a CRD (2009/111/EK irányelv) 122a. cikkének alkalmazásáról szóló CEBS iránymutatások, a 2014. júl. 7-én megjelent, CRR 243. és 244. cikkeiben meghatározott jelentős hitelkockázat átruházásáról szóló EBA iránymutatások (EBA/GL/2014/05) (melyek követelményeket határoznak meg azon kezdeményező intézmények számára, akik az értékpapírosított kitétségekhez tartozó jelentős mértékű hitelkockázatot harmadik félre kívánják átruházni, illetve - a CRR 243. cikk (4) bekezdése és a 244. cikk (4) bekezdésében meghatározottak szerint - bizonyítani kívánják, hogy a szavatoló tőke követelmények csökkentését a hitelkockázat harmadik félre történő átruházása indokolja), valamint a 2016. november 24-én megjelent, az értékpapírosítási ügyletek burkolt támogatásáról szóló EBA iránymutatás (EBA/GL/2016/08).

⁶² <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/securitisation-and-covered-bonds/cebs-guidelines-on-the-application-of-article-122a-of-the-crd>

⁶³ https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1672271/Guidelines+on+implicit+support+for+securitisation+transactions+%28EBA-GL-2016-08%29_HU.pdf/c66b1d41-be92-45d9-b7f5-f119c6c3afbe

A kockázatok koncentrációja azt a kockázati kitétséget jelenti, amely egy adott kockázaton belül (intra-risk), vagy különböző kockázattípusoknál együttesen (inter-risk) jelentkezve (1) képes olyan mértékű veszteséget okozni, mely veszélyezteti az intézmény üzletszerű (szokásos és elvárható jövedelmezőségű folyamatos) működését; vagy (2) lényegi változást okoz az intézmény kockázati profiljában. Míg a koncentrációs kockázatok kezelése korábban főként a hitelkockázati koncentrációkra összpontosított (piaci kockázati koncentrációt jellemzően kezelték a piaci kockázati modellek)⁶⁴, addig a válság rávilágított arra, hogy a kockázati koncentrációk gyakran több kockázattípuson (hitelezési, piaci, működési, likviditási) keresztül, egymással szoros kölcsönhatásban fejtik ki hatásukat. Mivel az együttes hatás meghaladhatja azt a mértéket, mely a kockázatok egymástól elkülönített kezeléséből fakadna, szükséges, hogy a koncentrációs kockázatok kezelése integrált szemléletmódban történjen.

Kockázattértékelés és -kezelés

A kockázatok koncentrációja nagymértékű veszteségek forrása lehet, ezért az MNB elvárja, hogy a kockázatok mérési és kezelési folyamatának mindig szerves részét képezze a koncentrációs kockázatok kezelése, amit írásban rögzített eljárásrendekkel és szabályzatokkal kell alátámasztani. Ezeknek legalább a következőkre kell kiterjedniük:

- Minden intézménynek a felsővezetés által jóváhagyott kockázatvállalási politikával és eljárásrenddel kell rendelkeznie a koncentrációs kockázatokra vonatkozóan. A kockázatvállalási politikát rendszeresen felül kell vizsgálni, a felülvizsgálat során pedig mindenképpen figyelembe kell venni az intézmény kockázati étvágynak és a gazdálkodás környezeti feltételeinek változását is.
- Az intézményeknek olyan belső koncentrációs kockázat azonosítási és -mérési rendszereket/módszereket kell alkalmazniuk, amelyek megfelelnek az adott intézmény tevékenysége sajátosságainak, méretének és összetettségének, és amelyek képesek feltárni a koncentrációk több kockázattípuson keresztül jelentkező kölcsönhatását is.
- A mérőszámok különösen hasznos kiegészítő a stressz-tesztek. Normális üzletmenet esetén a koncentrációs kockázatok ritkán okoznak problémát, a koncentrációk ilyenkor háttérben maradnak. Ezért különösen fontos a koncentrációs veszélyek feltárása stressz-tesztekkel.
- Az intézményeknek a koncentrációs kockázatokra vonatkozóan olyan limit-rendszereket kell üzemeltetniük, amelyek összhangban vannak az adott intézmény kockázati étvágával és kockázati profiljával.
- Az intézményeknek megfelelő irányítási rendszerrel kell rendelkezniük annak érdekében, hogy a koncentrációs kockázatokra vonatkozó politikákat, eljárásrendeket és limiteket figyelni, értékelni, kezelni, míg a kockázatokot csökkenteni tudják.
- Az intézményeknek tudniuk kell értékelni azoknak a feltételezéseknek a megfelelőségét, amelyek alapján a koncentrációs kockázatok fedezésére a belső tőkeallokációs folyamat során allokált tőke szintje meghatározásra kerül.

A koncentrációs kockázatok kézben tartására alkalmas módszerek:

- Koncentrációs mérőszámok szerinti limitek alkalmazása, amelynél a limitek kialakításához az intézménynek világos kockázatvállalási politikával kell rendelkeznie, és folyamatos monitoringot kell biztosítani. (A hitelezés koncentrációs kockázatának esetében a CRR nagykockázati előírásai megfelelő kiindulópontok, de azokat érdemes kiegészíteni iparági, deviza, ország- és termék-/ügylet, fedezet koncentrációs mérésekkel.)

⁶⁴ Ennek megfelelően a koncentrációs kockázat nem teljes egészében a 2. pillérben lefedett kockázatnak tekinthető.

- A kockázatok piaci instrumentumokká való átalakítása és „eladása” során az intézmény strukturált értékpapírosítás vagy hitelderivatívák, biztosítékok, garanciák, stb. által nyújtott védelmet vásárol.
- Sok intézmény a szabályozói tőkeelváráson túl is allokal tőkét a koncentrációs kockázatok fedezetére, de gyakran nem elkülönülten, hanem a „hordozó” kockázatokba integrálva.

ICAAP felülvizsgálat

A kitettségek koncentrációja fontos kockázati tényező, hiszen nem tökéletesen diverzifikált egyedi és részkockázatok esetén a tőkekövetelmény-számítás során alkalmazott mögöttes feltevések igen gyakran sérülhetnek, a kockázati tőkekövetelmény alulbecslését eredményezve. Hitelkockázat esetében például a portfólió tökéletes granularitását feltételező IRB-módszer már viszonylag mérsékelt szektorális vagy terméktípus szerinti koncentráció esetén is akár 20-40 százalékkal alulbecsülheti a valós tőkekövetelményt.

Mivel a kitettségek koncentrációja számos különböző dimenzióban jelentkezhethet (egyedi ügylethez, ügyfélcsoportokhoz kapcsolódóan, földrajzi, szektorális, terméktípus szerint, denominációhoz kötötten, kockázatokon belül vagy azok között stb.), a koncentráció azonosítása és prudens számbavétele igen összetett feladat.

A nemzetközi felügyeleti közösség iránymutatása alapján a koncentrációs kockázat nem értelmezhető pusztán a hitelkockázat származékos elemeként, hanem a legtöbb kockázattípus vonatkozásában felmérésre és kezelésre szorul. Az MNB ezért azt várja el az intézményektől, hogy a hivatkozott EBA SREP Ajánlással összhangban a koncentrációs kockázatot minél szélesebb eszköztár segítségével (átgondolt és effektív limitrendszer alkalmazásával, rendszeres koncentrációs elemzés készítésével, stressz-tesztekkel és alternatív modellszámításokkal, indokolt esetben pedig a folyamatokba történő beavatkozással stb.), a kockázatok lehető legszélesebb körére vonatkoztatva mérjék fel és kezeljék.

Az MNB minden intézmény esetében vélelmezi a koncentrációs kockázat materialitását, az intézményekre hárítva ennek ellenkezőjének bizonyítási kényszerét. A koncentrációs kockázat tőkekövetelményét az MNB az alkalmazott tőkekövetelmény-számítási modellek feltevéseire, e módszerek következetes alkalmazására, illetve azok számszerű eredményére tekintettel határozza meg. Külön koncentrációs kockázati tőkekövetelmény-számítási modell hiányában a kitettségek eloszlásából és jellemzőiből kiindulva, a 2. pilléres kockázati módszerek ismeretében, érzékenység-vizsgálatokkal és szimulációs eljárásokat alkalmazva számszerűsíti a gazdasági tőkeszükséglet indokolt mértékét.

Hitelezés koncentrációs kockázata

A hitelkockázatok koncentrációja az egyes ügyfelekkel és kereskedelmi partnerekkel szembeni olyan követelés-eloszlást jelenti, amikor az ügyfelek/partnerek viszonylag kisszámú csoportjának vagy nagyobb csoportjának közös okra/okokra visszavezethető nem-teljesítése veszélyezteti az intézmény üzletszerű (szokásos és elvárható jövedelmezőségű folyamatos) működését. Az egyes ügyfelek és kereskedelmi partnerek kifejezés nem csupán az egyedi ügyfeleket/partnereket fedi le, hanem az egymással szoros (tulajdonosi és/vagy finanszírozási) kapcsolatban álló egyedi ügyfelek/partnerek csoportjait is.⁶⁵

A gyakorlat az egyedileg jelölt (megnevezett) „kisszámú csoport” eseteire a nagykockázati kitettség megnevezést használja.⁶⁶ A koncentráció tágabb értelmezése magában foglalja a következőket is: ágazati koncentráció, a földrajzi koncentráció, adott külföldi devizanemben fennálló koncentráció, illetve a hitelkockázat csökkentő eszközök koncentrációja (hitelkockázat csökkentő eszközök fajtájának vagy kibocsátójának koncentrációja), stb.

A definícióból következően a koncentrációs kockázatoknak két fő köre van:

⁶⁵ Lsd. CRR 4. cikk (1) bekezdés 39.

⁶⁶ A CRR 395. cikke szabályozza a nagykockázat vállalását.

- az egyes ügyfél/ügyfélcsoporttal szemben fennálló kockázat vállalás koncentrációja (nagykockázat-vállalás): az ügyfelek vagy partnerek viszonylag kisszámú csoportjának való kitettség nem-teljesítése a veszély forrása,
- az okozati (sector) koncentráció: a közös okra/okokra visszavezethető együttes nem-teljesítés veszélye.

A Hpt. 108. cikk 5) bekezdés b) pontja minden hitelintézetre előírja a hitelkockázat-mérséklés alkalmazásából származó kockázati koncentráció kezelésére vonatkozóan, hogy írásban rögzített hatékony eljárásrendekkel, szabályzatokkal kell rendelkezniük az ügyféllel, a kapcsolatban álló ügyfelek csoportjával, a partnerrel (ideértve a központi szerződő felet is), az ugyanazon gazdasági ágazatbeli, régióbeli vagy ugyanazon tevékenységet folytató partnerekkel, ügyfelekkel szembeni kitettségekből.

A hitelkockázatok koncentrációs kockázatának tárgyalásakor érdemes külön említeni a fejlett módszert használó intézményeket, melyek esetében a fő problémát az jelenti, hogy a kockázattal súlyozott eszközérték kiszámításához használt IRB-tőkefüggvény teljesen granulált portfóliót feltételez, így az intézmény portfóliójára vonatkozó tényleges hitelkockázati tőkekövetelményt elméletileg alulbecsli. Éppen ezért minden intézmény esetében felmerül az említett torzítás mértékének kérdése, amely a 2. pillérben pótlólagos tőkekövetelmény megállapítását teheti szükségessé. Ennek megítélése – mind az intézmény, mind pedig az MNB részéről – a kockázatok mértékének, valamint az alkalmazott kockázatomérési és -kezelési eszközök megfelelőségének függvényében történik.

Az egyes ügyfelekkel és ügyfélcsoportokkal szemben fennálló nagykockázati kockázat koncentrációját az MNB egységesen benchmark jelleggel IRB szimuláció segítségével méri fel a felügyelt intézményeknél függetlenül attól, hogy az adott intézmény más módszertan segítségével méri fel koncentrációs kockázatát (pl. portfóliómodellen belüli kezelés, Gordy-Lütkebohmert modell, egyéb szimulációs technikák). Ennek megfelelően az MNB a szimuláció során az IRB tőkefüggvények mögötti egyfaktoros modellből indul ki, azaz szimulációs lépésenként generál egy tételenként egységes realizációt a szisztematikus, valamint tételenként különböző realizációkat az egyedi kockázatokat reprezentáló faktorokból, majd vizsgálja, hogy a fizetési képesség a feltétel nélküli csődvalószínűség, mint küszöbérték alá esik-e. Az MNB a szimuláció során a felügyelt intézmény PD/LGD paraméterrel rendelkező élő ügyleteit ügyfélcsoport-szintre⁶⁷ aggregálja, mely során a kockázati paramétereket (PD, LGD, R) EAD* LGD súlyozással számítja. A szimuláció során az így kapott ügyfélcsoport-szintre aggregált élő ügyletek analitikáját az MNB két részre osztja: nemlakosság és 10 millió forint feletti kitettséggel rendelkező lakossági ügyfelek, mint a portfólió nem granuláris része, melyekre IRB szimulációt alkalmaz, valamint a 10 millió forint alatti kitettséggel rendelkező lakossági ügyfelek, mint a portfólió granuláris része, melyekre feltételes várható veszteséget számszerűsít (azaz az egyedi kockázatot reprezentáló kockázati faktort eliminálja) szimulációs lépésenként. A szimuláció számításigényének csökkentése érdekében az MNB elfogadja a portfólió granuláris részét reprezentáló, 10 millió forint alatti kitettséggel rendelkező lakossági ügyfelek további aggregálását (pl. PD-R paraméterek alapján). Az IRB szimuláció során a portfólió nem granuláris részét reprezentáló ügyletek (ügyfelek, ügyfélcsoportok) alapján meghatározott veszteség, valamint a portfólió granuláris részét reprezentáló ügyletek alapján számszerűsített feltételes várható veszteség összegeként álló elő azon veszteségeloszlás, melynek 99,9. percentilisének és a feltétel nélküli várható veszteségnek a különbsége adja azon tőkekövetelményt, mely az esetleges nagykockázati koncentrációs kockázatra is fedezetet nyújt. Az így kapott tőkekövetelményt az MNB az úgynevezett „tisztított IRB” tőkekövetelménnyel veti össze: a felügyelt intézmény eredeti, ügyletszintű IRB tőkekövetelmény számításából eliminálja a KKV-szorozót, lejáratkorrekciót, valamint az 1,06-os szorzót tekintettel arra a tényre, hogy ezen korrekciók a szimulációs

⁶⁷ A CRR 4. cikk 39-es pontja alapján.

módszertanban sem vehetőek figyelembe. Az MNB pótlólagos többlet-tőkekövetelményt⁶⁸ a koncentrációs kockázatok fedezésére a tisztított IRB, valamint a szimuláció során kapott, a koncentrációs kockázatot is fedező tőkekövetelmények hányadosa alapján, multiplikatív módon a következőképp számszerűsíti:

- képezi a granularitási korrekció utáni IRB tőkekövetelményt, ahol az IRB tőkekövetelmény az 1,06-os szorzó nélküli tényleges (lejárat korrekciót és KKV-szorozót ugyanakkor tartalmazó) tőkekövetelmény, a granularitási korrekció pedig a koncentrációs kockázatot is fedező, szimuláció alapú tőkekövetelmény, valamint a tisztított IRB hányadosa
- az MNB által előírható, a koncentrációs kockázatok fedezését szolgáló többlet-tőkekövetelmény az így kapott, granularitási korrekció utáni IRB tőkekövetelmény és a felügyelt intézmény tényleges (1,06-os és KKV-szorozót, valamint lejárat korrekciót tartalmazó) IRB tőkekövetelményének különbségeként áll elő.

A kisebb, valamint speciális tevékenységet végző intézmények (pl. jelzálogbankok) esetében különösen fontos a koncentrációs kockázatok kezelésének vizsgálata és felülvizsgálata. A kisebb méret és a speciális tevékenység önmagában még nem ok a nagyobb koncentrációs kockázat feltételezésére, mert a szűkebb piac és a specializált tevékenység hátrányait olyan komparatív előnyök ellensúlyozhatják, mint a mélyebb piacismeret és a nagyobb jártasság. Ugyanakkor a közös kockázati okra visszavezethető sokakra ez az intézményi kör sokkal érzékenyebb, ezért a többlettőke-igény szükségességének kérdése ebben az intézményi körben mindig releváns kérdést jelent, azzal a kiegészítéssel, hogy a kisebb intézményeknél nagyobb figyelmet érdemes fordítani a kockázatkonzentrációk értékelésére, mint a nagyobbaknál.

A hitelkockázati koncentráció méréséhez használt mérőszámok:

- az első „X” legnagyobb kitétség összegének aránya egy „megfelelően kiválasztott” mértékszámhoz (például: mérlegfőösszeg, szavatoló tőke, összes kitétség),
- egy közös ok bekövetkeztekor várható nem-teljesítések összegének aránya egy „megfelelően kiválasztott” mértékszámhoz (érzékenységvizsgálat),
- portfóliók koncentrációs mérőszámai (Gini koefficiens, Herfindahl- Hirschman index),
- portfóliók korrelációi és varianciái/kovarianciái,
- A szofisztikált intézmények nem feltétlenül végeznek elkülönült koncentrációs méréseket, hanem a koncentrációk kezelését a kockázatkezelés integrált rendszereiben oldják meg.

A nagy kockázati limit túllépése esetén alkalmazott felügyeleti intézkedések:

- 2014. január 1-jétől a CRR nem ad lehetőséget a nagy kockázati korlát túllépésére, már nem teszi lehetővé, hogy a korábbi gyakorlatnak megfelelően a túllépés megszüntetéséig a túllépés mértékét az intézmény levonja a szavatoló tőkéjéből. Így, ha ilyen esemény bekövetkezik, akkor azt az intézménynek jelentenie kell a felügyeleti hatóság számára, amely a CRR 396. cikk (1) bekezdésének megfelelően kötelezi az intézményt a túllépés azonnali vagy határidőn belüli megszüntetésére. Amennyiben határidőn belül nem történik meg a túllépés megszüntetése, az MNB bírságot alkalmaz.
- Az MNB a felügyeleti felülvizsgálati folyamat során vizsgálja a nagy kockázat limiteknek való megfelelést. Amennyiben a túllépés az ICAAP felülvizsgálat során fennáll, a túllépés mértékét a koncentrációs kockázat keretében többlet-tőkekövetelményként írhatja elő.

⁶⁸ az MNB a pótlólagos tőkekövetelmény meghatározása során nem veszi figyelembe az anyavállalattal és az anyavállalat leányaival szembeni kitétségeket, összhangban a nagy kockázati szabályozással. Ugyanakkor ettől függetlenül elvárja, hogy kerüljön bemutatásra az előzőekben említett kitétségek koncentrációs kockázatokra gyakorolt hatása.

V.2.1.21 Országkockázat

Definíció

Az országkockázat olyan veszteség felmerülésének veszélyét jelenti, melyet az országban bekövetkező valamilyen, az adott ország (kormányzat) által kontrollálható, de a hitelező/befektető által nem kontrollálható esemény generál (gazdasági, politikai, stb.).

Az országkockázat alkotó elemei az alábbiak:

- transzfer-kockázat, amely azon a kockázatot jelenti, ahol a szerződés kötelezettje (kölsön felvevője, értékpapír vevője, stb.) nem tud eleget tenni fizetési kötelezettségének a szerződés szerinti devizában, miközben rendelkezik a szükséges pénzüsszeggel a helyi devizában,
- szuverén kockázat, amely annak az országnak a fizetéseképtelenségéből adódik, amellyel szemben az intézménynek kitettsége van,
- collective debtor risk (kollektív adóskockázat), amely abból fakad, hogy az egész országot érintő esemény az adósok nagy körének nem-teljesítéséhez vezet.

Az országkockázat egyes elemei a CRR-ben is megjelennek:

- az egy adóshoz tartozó, de különböző devizában denominált kitettségek eltérő adósminősítési osztályba kerülhetnek besorolásra – transzferkockázat figyelembe vételénél,
- a központi bankkal szembeni kitettségek kockázati súlya közötti differenciálás denomináció alapján,
- a collective debtor risk a nem-teljesítések korrelációjának figyelembe vételével beépítésre kerül a hitelkockázatokhoz kapcsolódó koncentrációs kockázatok mérésébe.

Kockázatértékelés és -kezelés

Az országkockázat kezeléséhez a hitelintézet, illetve a befektetési szolgáltató országkockázat-kezelési szabályzatban kell rögzítse:

- az ország-limitet az egyes országok tekintetében,
- az ország-limitek megállapításához figyelembe vett tényezőket és információforrásokat,
- az ország-limitek megállapításáért felelős személyt vagy szervezeti egységet,
- az ország-limitek elfogadásáért felelős személyt vagy szervezeti egységet,
- a meghatározott ország-limitek ellenőrzéséért felelős személyt vagy szervezeti egységet,
- az ország-limitek felülvizsgálatának rendszerét, gyakoriságát,
- az ország-limitek kihasználtságára vonatkozó monitoring folyamatát,
- az ország-limitek túllépésének esetére vonatkozó eljárási elveket.

ICAAP felülvizsgálat

Az országkockázat kiterjed mindazon hitelezéssel összefüggő kockázatokra, melyek forrása a Magyarországon kívüli országokban bekövetkező, a hitelnyújtó szempontjából potenciális veszteséget eredményező gazdasági, szabályozói, politikai vagy társadalmi folyamatok. Ennyiben sokkal tágabb fogalom, mint a szuverén kormányok fizetőképességét megragadó szuverén kockázat, hiszen azon kívül a transzferkockázatot és a kollektív adóskockázat bizonyos formáit is magában foglalja.

Az MNB elvárja, hogy a Magyarországon kívül materiális kitettségekkel rendelkező intézmények az országkockázatot szabályzatban rögzített effektív limitrendszer alkalmazásával kezeljék, továbbá a

tőkekövetelmény-számítási modellparaméterek megfelelő kalibrálása révén vagy alkalmas stressz-elemzések eredményeit felhasználva addicionális tőkeképzéssel is fedezték.

Az MNB az országgockázatok ICAAP alatti vizsgálata során értékeli:

- A koncentráció mértékét az országgockázati kitétség minden típusán belül, beleértve a kormányzatokkal szembeni kitétségeket, az egész intézmény hitelportfóliójának arányában (ügyletenként és összegenként),
- A hitelfelvevő országának gazdasági erejét és stabilitását, és a pontos kifizetésekkel, valamint súlyos nemteljesítő események előfordulásával kapcsolatos múltbeli teljesítményét,
- A kormányzati beavatkozás egyéb formáinak kockázatát, amelyek lényegesen ronthatják a hitelfelvevők hitelképességét (pl. betétek befagyasztása, kisajátítás vagy büntető adóztatás);
- Egy olyan esemény (pl. természeti vagy társadalmi/politikai esemény) lehetőségéből eredő kockázatokat, amely hatással van egész országra, és az adósok nagy csoportjának nemteljesítéséhez vezet (kollektív adóskockázat),
- Határokön átnyúló devizahitelezéssel összefüggő transzferkockázatokat.

V.2.1.22 Egyéb eszközök kockázatai

Az MNB az egyéb eszközök (elsősorban ingatlanok, egyéb, nem hitelezéshez kapcsolódó követelések stb.) esetében külön 2. pilléres tőkekövetelmény számítású módszertant nem vár el, itt a felügyelt intézmények használhatják a szabályozói pillér kockázati súlyait. A szabályozói pillérnél alacsonyabb kockázati súlyok alkalmazását az MNB alapvetően nem támogatja, csak amennyiben az intézmények a kisebb súlyok alkalmazhatóságát megbízható eszközökkel igazolni képesek.

A követelés fejében visszavett ingatlanok kockázatai esetében a speciális szabályokat a kockázatos portfóliók alfejezet tartalmaz.

Amennyiben a Bank ingatlan befektetési alapon rendelkezik befektetési jegyekkel, az MNB vizsgálja az ezen kitétségre beállított tőkekövetelmény szintjét az alap nettó eszközértékének historikus éves volatilitását figyelembe vevő kalkulált tőkeigénnyel, melyet a következő egyszerű módon képez:

Tőkeigény=NORM.INVERZ(0,999;0;S), ahol S a befektetési jegyek nettó eszközértékének éves változásaiból számított szórás.

Amennyiben a banki belső módszertan és az MNB benchmark számítás között lényeges különbség adódik, az MNB kiemelten vizsgálja a banki megoldás megfelelőségét.

V.2.1.23 Hitelkockázati tőkekövetelmény számítása

Belső minősítésen alapuló hitelkockázati modellek használata esetén a 2. pilléres tőkeszükséglet alapvetően a kitétségek hosszú távú (TTC), illetve visszaeséskori (downturn) kockázati paraméterei, a hitelportfólió kitétségi jellemzői és a tőkekövetelmény-számítási modell mögöttes feltevései alapján, a teljesítő portfólió nem várt veszteségeként (UL) számítható. A tőkekövetelmény-számítási modell eredménye csak abban az esetben fordítható le automatikusan hitelkockázati tőkekövetelményre, ha a portfólió várt vesztesége (EL) értékvesztés megképzése vagy céltartalékolás révén teljes mértékben fedezésre kerül. Mivel az indokolt céltartalékképzés mértéke jellemzően a feltételes, rövid távú (PIT) PD és LGD segítségével kerül számszerűsítésre, a két érték általában eltér (de az eltérésnek lehetnek egyéb okai is).

Az „értékvesztés-EL (portfólió várt vesztesége)” különbséggel a CRR az 1. pillérben a rendelkezésre álló tőke megfelelő korrigálását⁶⁹ írja elő. A CRR alapján a várható veszteség és az értékvesztés közötti

⁶⁹ a tőke értékvesztés-hiánnyal való csökkentését, illetve az értékvesztés-többlet (egy részével) való növelését

negatív eltérést (hiányt) le kell vonni az IRB-t alkalmazó intézmények esetén a CET 1 tőkéből, többletet pedig az RWA 0,6%-ának mértékéig járulékos tőkeként lehet figyelembe venni.

A 2. pillérben az EBA SREP Ajánlásnak 324. pontja szerint az értékvesztéssel nem megfelelően fedezett várható veszteséget (EL) tőkekövetelménnyel kell fedezni. Az Ajánlás alapján az a szabályozói szándék, hogy a szavatoló tőke se minőségi, se mennyiségi szempontból ne térhessen el az 1. és a 2. pillérben. Ennek megfelelően az ICAAP felülvizsgálat során számított értékvesztés hiányt, (illetve az IRB-t alkalmazó intézmények esetében annak az 1. pilléres értékhez mért különbségét) tőkekövetelmény formájában írja elő az MNB mind a sztenderd, mind az IRB-t alkalmazó intézmények esetében 2015. évtől.

Amennyiben az ICAAP felülvizsgálat során az 1. pillérben IRB-t alkalmazó intézmények esetében a felülvizsgálat az IRB kockázati paraméterek nem megfelelő megállapítását tárja fel, és ebből adódik az IRB shortfall különbség a 2. pillérben, akkor az intézménynek az 1. pilléres modelljében szükséges kezelnie a vizsgálatot követően a jelentésben vagy felügyeleti határozatban rögzített, modellt érintő releváns megállapításokat. Az MNB azonban a nem megfelelően megállapított paraméterek miatt le nem fedett kockázatok fedezésére pótlólagos tőkekövetelményt ír elő azzal, hogy amennyiben az intézmény az MNB előírásainak megfelelően módosítja az 1. pilléres modelljét, akkor ez a többlettőkekövetelmény az MNB által felülvizsgálható.

V.2.1.24 Hitelösztönzés keretein belül nyújtott tőkekövetelmény kedvezmény

2016-os évtől az MNB úgy kívánja ösztönözni az intézmények KKV-hitelezését, hogy a 2. pillérben a teljes 2016-os nettó KKV hitelkihelyezés tőkekövetelményének egy részét vagy egészét elengedi, a teljes kihelyezés PHP⁷⁰ vállaláshoz való arányának függvényében, legfeljebb a TSCR ráta vonatkozási évében érvényes tőkefenntartási puffer mértékéig.

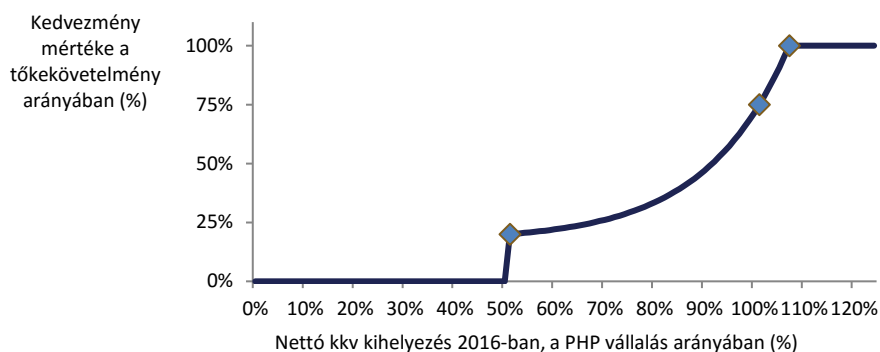
A kedvezmény a hitelkockázati tőkekövetelményt csökkenti, azonban csak a Pillér 1+ módszer alkalmazásának mértékéig, vagyis a hitelkockázati tőkekövetelmény a kedvezménnyel sem csökkenhet az 1. pilléres tőkekövetelmény szintje alá. A kedvezmény alapját a 2016. évi nettó kkv hitelkihelyezések teljes összege jelenti. A tőkekövetelmény kedvezmény összege a teljes nettó kkv kihelyezés és a PHP keretein belül vállalt érték hányadosától függően van meghatározva. A kedvezmény mértéke 0 százalék a PHP teljesítés fele alatt, 20 százalék a PHP keretein belül vállalt összeg felének teljesítése esetén, míg a PHP keretein belül vállalt kihelyezéssel megegyező teljes nettó kkv kihelyezés esetén a tőkekövetelmény 75 százalékának megfelelő kedvezmény vehető figyelembe. A vállalás 6 százalékos, vagy azon túli túlteljesítése esetén a kedvezmény mértéke eléri a 100 százalékot. Az igénybe vehető tőkekövetelmény kedvezmény mértékének alakulását mutatja az alábbi ábra, amit a következő függvény ír le:

Ha $x < 50$; akkor 0,

ha $x > 50$ $\min(100\%; 0.0014 * \exp(0.0602 * x) + 0.1714)$,

ahol x a tényleges KKV hitelkihelyezés és a PHP vállalás aránya 100-zal megszorozva

⁷⁰ Piaci Hitelprogram

Tőkekövetelmény kedvezmény mértékét meghatározó faktor értéke a 2016. évi teljes nettó kkv kihelyezés és a PHP keretein belül vállalt kihelyezés arányának függvényében

A kedvezmény alapját az MNB először 2016. év alapján tudta mérni 2017 elején, de a kedvezmény már 2016-os SREP vizsgálatok alatt számszerűsítésre került. Ennek érdekében a 2016. évi vizsgálatok során az MNB vélelmezte, hogy az intézmények a vállalásaikat 100 százalékban teljesíteni fogják és ez alapján 75 százalékos kedvezményt számszerűsített. A tényleges nettó kihelyezések tervezettől való eltérését pedig a következő, 2017. évi vizsgálatban korrigálta a felügyelet. A tőkekedvezményt középtávon, 5 évig biztosítja az MNB a 2016-os kihelyezés alapján, azaz a 2017. évi vizsgálatokban meghatározott összegű kedvezmény lesz állandó egészen 2021-ig. Azon intézmények esetében, akik nem tettek vállalást, szintén igénybe vehető a kedvezmény 2017-től kezdődően. Ők a 2016-os tényleges kihelyezés 75 százalékának megfelelő kedvezményre jogosultak 5 éven át.

A kedvezmény mértékét, az új kihelyezések tőkekövetelményét a fennálló kkv portfólió magasabb kockázatú ügyleteinek (legnagyobb kockázati súlyú kvartilisbe tartozó ügyletek) átlagos tőkekövetelményével számszerűsítettük és ez alapján 150 százalékos kockázati súlyt állapítottunk meg. Egyedi banki portfólióktól függetlenül ezt a kockázati súlyt fogjuk alkalmazni a programban nyújtott kihelyezések tőkekövetelményének meghatározásakor.

Példa:

Ha a Bank teljes, kedvezmény előtti 2. pilléres tőkekövetelménye 50 milliárd forint, nettó KKV kihelyezése 2016-ban 30 milliárd forint és ugyanennyit vállalt a PHP keretében, akkor a kedvezmény utáni tőkekövetelménye ez utóbbi összeg feltételezett tőkekövetelményének (30 milliárd * 8 százalék * 150 százalék = 3,6 milliárd forint) 75 százalékaival alacsonyabb, 47,3 milliárd forint. E tőkekövetelmény összeg szolgál alapul a minimális tőke megfelelési ráta SREP során történő meghatározásához.

Az évről évre változó tőkefenntartási puffer mértékéig maximált hatás biztosítja a korlátot az extrém kockázatvállalással szemben. Ennek értéke 2017-ben 1,25 százalék, majd 2019-ig 2,5 százalékgig emelkedik, évente 0,675 százalékos mértékben.

V.2.2 Működési kockázat

Definíció

Működési kockázat a CRR 4. cikk (1) bekezdés 52. pontja szerint a nem megfelelő vagy rosszul működő belső folyamatokból és rendszerekből, személyek nem megfelelő feladatellátásából, vagy külső eseményekből eredő veszteség kockázata, amely magában foglalja a jogi kockázatot is.

Kockázatértékelés és -kezelés

Az ICAAP keretében az intézmény lefekteti működési kockázati tőkeszámítási eljárását, a kockázatok (inherens és kontroll oldali) felmérésére, monitoringjára vonatkozó eljárási rendszerét, illetve annak

igazolási eljárását, hogy a számított tőkeszükséglet és a kockázatkezelési rendszer prudens módon képes eliminálni az intézmény valószínűsíthető és nem várt működési kockázati veszteségeit.

A veszély működési kockázati eseményekben materializálódhat, melyeket jogszabályi szinten (CRR 324. cikk) az alábbi eseménykategóriákba lehet besorolni (kockázatszegmensek):

- belső csalás,
- külső csalás,
- munkáltatói gyakorlat és munkahelyi biztonság,
- ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat,
- tárgyi eszközöket ért károk,
- üzletmenet fennakadása és rendszerhiba,
- végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés.

A lehetséges kockázati események (a felsorolt eseménytípusokba sorolható scenáriók) jellemzőek a különféle intézményi tevékenységekre, illetve azok végzésének módjára (munkafolyamatokra). Ezen tevékenységeket a CRR 317. cikk 2. táblázat nyolc üzletágba csoportosítja (a sztenderd/fejlett tőkekövetelmény-számítási módszer választása esetén kötelezően elkülönítendő üzletágak vannak). A potenciális kockázati események hatásaként keletkező anyagi károk megjelenési formája lehet leírás, jogi költségek, bírságok, meg nem térült visszereset, ügyfél- és egyéb kártérítés, tárgyi eszköz vesztesége/pótlása, céltartalék, elmaradt haszon. A károk mértéke összefügg a végzett tevékenységek mindenkor jellemző volumenadataival. A működési kockázatból eredő, minden intézményi tevékenységre kiterjedően becsült károk nagysága az intézmény inherens működési kockázata.

A működési kockázatok kezelése, az egyes tevékenységek és eseménytípusok jellegéhez igazodóan, a kockázati események, illetve a károk bekövetkezésének megelőzésére (folyamatba épített és vezetői ellenőrzés, védelmi rendszerek), a kritikus helyzetek kezelésére (azonnali intézkedési tervek, üzletmenet-folytonosság menedzsment (BCM), illetve az esetleges károk enyhítésére szolgáló intézkedésekre (biztosítások) irányul. A kockázatkezelés rendszerét, annak irányítását és ellenőrzését az intézménynek működési kockázataival arányos módon kell kialakítania, és a vonatkozó belső szabályozásokkal, eljárásrendekkel kell megalapoznia. A kontrolleljárások rendszerének kockázatokkal arányos kiépítésével és működtetésével az intézmény kitettségét elfogadható, teherbíró képességének/kockázati étvágának megfelelő mértékűre korlátozza. Az arányos kockázatkezelési gyakorlat megköveteli a működési kockázatok monitorozását (a folyamatokra jellemző kulcskockázati mutatók (KRI-k) követése, incidensregiszter, elemzés, beavatkozások révén). A működési kockázat kezelésében kiemelt szerepe van továbbá az adatgyűjtésnek, a működési kockázatkezelési önértékelésnek, a forgatókönyvek alkalmazásának, a kockázatcsökkentő intézkedések meghatározásának és nyomon követésének, valamint a tapasztalatok üzleti folyamatokba történő visszacsatolásainak. Azáltal, hogy a kontroll minősége befolyásolja a valószínűsíthető károk mértékét, úgy a meghatározott intézkedések, bevezetett/fejlesztett kontrollok eredményességének visszamérési tapasztalatait, a veszteségesemény trendjében megfigyelhető kockázatokat, valamint az esetlegesen azonosított további hiányosságokat az érintett területek felé mindenkor prezentálni szükséges.

Tőkekövetelmény-számítás

A számított (és megképzett) tőke az inherens kockázatok és az ezeket mérséklő kontroll eredményeképpen fennálló – időben változó mértékű – nettó kockázatot hivatott pufferként lefedni.

Az alkalmazott kockázatkezelési gyakorlat mellett valószínűsíthető anyagi károk ellentételezésére képzendő tőke szükséges mértékének meghatározásához saját modellen alapuló fejlett módszer (AMA), vagy fix arányszámokon nyugvó egyszerűbb módszerek: ún. alapmutató (BIA), valamint sztenderd (TSA) és alternatív sztenderd (ASA) módszerek használhatók (a TSA/ASA felügyeleti engedélyhez kötöttek, az AMA használata a validációt követően szintén felügyeleti engedélyhez kötött).

A fejlett mérési módszer (AMA) esetében a kockázatokhoz kötött számszerűsítések és minősítések keretében, átfogó rendszerben kell a működési kockázati események veszélyének becslése során az egyéb körülmények hatását is értékelni. Így számolni kell szélsőséges szcenárió (stresszhelyzet) lehetőségével, hatásával, a kényszerű vagy szándékolt stratégiaváltások, a szabályozási környezet változása okozta hatásokkal is. A kockázati események bekövetkezési valószínűségét vagy hatását is értékelni kell az egyes tevékenységek/munkafolyamatok értékelésének folyamatában.

Egyszerűbb (BIA, illetve TSA, ASA) módszerek alkalmazása esetén is követelmény, hogy a vállalatirányítási rendszer részét képezze a működési kockázatok teljes körű áttekintése, ésszerű mérséklése. Az intézmény által számított tőke elégségességének igazolását alátámasztó eljárással is rendelkeznie kell az intézménynek, amely nem elégséges, ha csak a ténylegesen bekövetkezett károkkal való összevetésre épül, hanem a kockázatok rendszerszerű felmérését is tartalmaznia kell. Mivel a tőkeszükséglet számítása itt csak közelítő eredményt ad, és esetenként (pl. alacsony jövedelmezőséggel rendelkező intézményeknél) a tényleges működési kockázattal szemben alacsonyabb tőkeértéket eredményezhet, a számítást további elemzéssel kell kiegészíteni, és szükség esetén a tőkekövetelményt növelni kell. Az egyszerűbb módszerek alkalmazása esetén elvárás, hogy az intézmény mindenkor megfelelő elemzésekkel tudja demonstrálni a megképzett tőkekövetelmény elégségességét a működési kockázatok fedezésére.

A működési kockázatok azonosítását, mérését, kezelését, elemzését célzó rendszereket – intézménycsoport esetén – ki kell építeni az összevont felügyelet alá tartozó intézményi körre. Az AMA alapján csoportszinten számított működési kockázati tőkekövetelmény, illetve a tőke allokálására eljárást kell kidolgozni, mely alkalmas arra, hogy megfelelően tükrözze az egyes leányvállalatok működési kockázatát és a konszolidált tőkekötelezettséghez való hozzájárulását.

ICAAP felülvizsgálat

A működési kockázat mérése terén az intézmények szinte kizárólag a következő, meglehetősen letisztult iparági gyakorlat egyikét követik: 1) meglehetősen kockázat-érzéketlen módon, az üzleti eredményhez igazodó irányadó mutató alapján számítják a tőkekövetelményt (BIA és TSA módszer), vagy 2) jóval szofisztikáltabb és kockázatérzékenyebb módon, a lehetséges veszteségek valószínűségi eloszlását felhasználva számszerűsítik a tőkefedezet mértékét (AMA). Az MNB tapasztalatai szerint a kockázattudatosság és kockázatkezelés terén minőségi különbség mutatkozik a fejlett módszert alkalmazó intézmények javára – elsősorban annak okán, hogy a veszteségeloszlás-alapú megközelítés megköveteli az intézmény működésének és folyamatainak részletes és teljeskörű felmérését és értékelését. Az MNB ezért a komplex ICAAP felülvizsgálat alá tartozó intézmények részéről elvárja, hogy a 2. pillérben gondosan mérjék fel működési profiljukat és kockázataikat, erre támaszkodva pedig legalább a veszteségadat-gyűjtés, a szcenárió-elemzés, a kockázati kontroll és a veszteségeloszlás meghatározásának területén törekedjenek a fejlett módszerekkel szemben támasztott szabályozói elvárásoknak megfelelni.

Az előzőekben felsoroltak tükrében az MNB mind a sztenderd, mind a fejlett mérési módszertant alkalmazó intézményektől elvárja, hogy olyan működési kockázatkezelési keretrendszert alakítsanak ki, mely magában foglalja az intézmény kockázati profiljának megragadását és a kockázati kitettséggel arányos kontroll folyamatok kiépítését.

Az MNB a keretrendszer egyes elemeire vonatkozóan az alábbi gyakorlatok kialakítását és integrálását várja a működési kockázatkezelési keretrendszerbe:

Működési kockázati keretrendszer:

- Az intézménynek jól dokumentált működési kockázatkezelési keretrendszerrel kell rendelkeznie, melyben a kockázatok értékelése és kezelése jól körülhatárolt feladatkörök mentén történik.
- A működési kockázatkezelési keretrendszert rendszeresen, független felülvizsgálatnak kell alávetni.

- A működési kockázatkezelést az intézmények folyamataiba, átfogó kockázatkezelési keretrendszerébe szorosan integrálni szükséges.
- Az intézmény működési kockázati profiljának monitoringját, a kontroll folyamatok megfelelő működését és ellenőrzését mindenkor biztosítani szükséges.
- Biztosítandó továbbá a működési kockázatkezelési funkciónak – annak végrehajtó szerepe mellett – a felsővezetői döntéshozatal során érvényesített hatékony érdekképviselése.

Belső adatgyűjtés:

- Az intézménynek biztosítani kell annak teljes működését lefedő veszteségadat gyűjtési hálózat (centralizált/decentralizált) kialakítását, valamint a rögzített események, veszteségek és megtérülések független validációját (4 szem elve). Fejlett módszertant alkalmazó intézmény esetén a tőkekövetelmény számításban kizárólag validált⁷¹ események szerepeljenek.
- A gyűjtött veszteségadatok minőségbiztosítása végett (teljeskörűség és megfelelőség) az intézmény biztosítsa a kétoldali főkönyvi egyeztetés rendszeres elvégzését.

Kulcskockázati indikátorok:

- Az intézmény működési kockázati profilja kulcskockázati indikátorokkal megfelelően⁷² legyen lefedve. A megfelelő KRI lefedettség alapfeltétele, hogy az intézmények működési kockázati profiljukat rendszeresen mérjék, fel, azonosítsák a legjelentősebb kockázataikat és a legkockázatosabbnak ítélt folyamataikat és azok monitorozására vezessenek be indikátorokat. A KRI lefedettség akkor tekinthető elfogadhatónak, ha az intézmény megfelelően alá tudja támasztani, hogy az üzemeltetett KRI mutató készlet a jelentős kockázatait valóban megragadja és megfelelően (tartalmi és küszöbérték relevancia) méri..
- Az egyes mutatókhoz kapcsolódó kockázatok megfelelő azonosítása végett minden kulcskockázati indikátorhoz legyen meghatározva jelzési (még elfogadható) és kritikus szintre utaló küszöbérték.
- A kulcskockázati indikátorok éves relevancia és kétéves küszöbérték felülvizsgálata legyen biztosított és megfelelően dokumentált.
- A mutatók értékalakulását az intézmény folyamatosan kövesse nyomon és rendszeresen prezentálja a menedzsment számára.
- Kritikus vagy 3 jelentési perióduson keresztül jelzési szintet elérő mutatók esetében az intézmény törekedjen kockázatcsökkentő intézkedés megfogalmazására.

Önértékelés és scenárióelemzés:

- Az intézmény végezzen rendszeresen működési kockázati önértékelést, valamint a magas veszteséggel járó, alacsony gyakoriságú események kockázatát scenárióelemzések keretében mérje fel.
- Az önértékelési és scenárióelemzési folyamatok legyenek megfelelően dokumentáltak és az eredmények képezzék részét a menedzsment riportoknak.
- Az önértékelések során a magas kockázatúnak azonosított folyamatok esetében az intézmény törekedjen kockázatcsökkentő intézkedések megfogalmazására.

⁷¹ A tőkekövetelmény-számításba bekerülő eseményekre vonatkozóan olyan validáció biztosítása az elvárt, mely során ellenőrzésre kerül mindazon információk köre, mely a tőkekövetelmény-számításban felhasználásra kerül (pl. üzletág, eseménytípus, bruttó veszteség, biztosítás, hitelkockázat relevancia, stb.)

⁷² A KRI lefedettség biztosítását az MNB üzletág-eseménytípus alapján javasolja, ugyanakkor az önértékelési módszertanok alapján más (pl. folyamat, kockázati) bontás mentén történő lefedettség elemzést is elfogadhatónak tart.

- Workshop alapon történő szenárióelemzés során javasolt a Delphi módszer alkalmazása a paraméterbecslések során.
- Abban az esetben, ha az intézmény az önértékelések és szenárióelemzések során a résztvevők számára a folyamatok értékeléséhez, paraméterbecslésekhez segítségül kiegészítő információkat is biztosít, úgy az alábbiak előzetes átadása javasolt:
 - az önértékelés/szenárióelemzéshez kapcsolódó releváns külső és belső adatok,
 - KRI mutatók jelzései,
 - sajtóhírek,
 - bírságok,
 - hatósági megkeresések,
 - előző években azonosított, kiemelten kockázatos folyamatok.

Kockázatcsökkentő intézkedések:

- Az intézmény a kockázatcsökkentő intézkedéseket minden releváns forrásból (veszteségadatok, KRI-k, önértékelés, szenárióelemzés), egységes struktúrában gyűjtése, melyre vonatkozóan minimálisan rögzítendő:
 - az intézkedéshez kapcsolódó kockázat megnevezése,
 - az intézkedés forrása (veszteségesemény, KRI, RCSA, SA),
 - az intézkedés leírása,
 - az intézkedés státusza,
 - az intézkedés teljesítésének határideje és az esetleges határidő módosítások, valamint a módosítást kiváltó okok,
 - az intézkedés végrehajtásáért felelős terület,
 - az intézkedés jóváhagyója, valamint a jóváhagyás dátuma,
 - az intézkedéshez kapcsolódó hatáselemzés, visszamérés.
- Elvárás továbbá, hogy az intézkedésekről készült státuszriportok, hatáselemzések és visszamérések kerüljenek bemutatásra a menedzsment számára is.

Az MNB korábbi tapasztalatai alapján a fejlett mérési módszertant alkalmazó intézményeknek az előzőekben említettek mellett az alábbiakra érdemes tekintettel lenniük:

- csoportszinten megvalósuló tőkekövetelmény-számítás esetén az intézményeknek fel kell mérnie saját (egyedi) kockázati kitettségét is, továbbá ismernie kell a tőkeszükséglet érzékenységet a modell bemeneti változóinak módosulására (azaz a tőkekövetelmény számítására alkalmazott csoportszintű modell felépítését, módszertanát, paramétereit helyi, szakértői szinten is ismernie kell),
- amennyiben az intézmény az anyaintézmény által üzemeltetett belső modell segítségével, a holding tőkekövetelmény helyi szintre allokkált részeként határozza meg tőkekövetelményét, úgy az intézménynek kvalitatív és kvantitatív eszközök segítségével bizonyítania kell a felügyeleti hatóság felé, hogy az allokkált tőkekövetelmény adekvát módon fedi az intézmény működési kockázati profilját,
- a tőkekövetelmény-számításban felhasznált veszteségadatok teljességét és reprezentativitását – csakúgy, mint az illetett függvények és alkalmazott szenáriók paramétereinek megfelelését – demonstrálni kell,

- a hitelezéshez kapcsolódó működési kockázati veszteségeket fel kell dolgozni és statisztikai jellemzőiket az MNB számára be kell mutatni,
- a belső tőkekövetelmény számításához felhasznált információk (veszteségadatok, önértékelési/szcenárióelemzési eredmények, stressz-tesztek, KRI-mutatók stb.) a kockázati kitettség mérséklése végett a kockázatkezelés során felhasználásra kerülnek,
- a pénzügyi kereskedési tevékenységgel kapcsolatos működési kockázati kitettség csökkentése érdekében kialakításra kell, hogy kerüljenek az előírt megfelelő irányítási és eljárási szabályok, adatrögzítési protokollok, értékelési jellemzők, ösztönzési és ellenőrző mechanizmusok.

Mivel a működési kockázati fejlett módszerek esetén az adatgazdálkodási, folyamatszerkezési és kontrollfunkciók legalább annyira hangsúlyosak, mint az alkalmazott tőkekövetelmény-számítási modell specifikációja, ezért az MNB a fejlett módszer eredményét csak akkor tudja tőkekövetelményként elfogadni, ha az említett területeken az intézmény átgondolt és magas színvonalú munkát végez.

V.2.2.1 Reputációs kockázat

Definíció

A működési kockázaton belül kell értékelni a reputációs kockázatot is. A reputációs kockázat a likviditást, a tőkét vagy a jövedelmezőséget közvetve érintő olyan kockázat, amely a pénzügyi intézményről kialakult kedvezőtlen fogyasztói, üzletpartneri, részvényesi, befektetői vagy hatósági véleményből származik, és az intézmény külső megítélésének a kívánatos szinttől való elmaradásában nyilvánul meg.

A reputációs kockázat forrása lehet az iparágra jellemző szolgáltatási normáknak való megfelelés hiánya, ígérvények nem teljesítése, az ügyfélbarát kiszolgálás és a tisztességes piaci magatartás hiánya, az alacsony vagy lemaradó szolgáltatási színvonal, az indokolatlanul magas költségek, a piaci körülményeknek vagy az ügyfélközösségnek nem megfelelő szolgáltatási stílus, a nem megfelelő üzleti viselkedés, eseti vagy ismétlődő informatikai rendszerleállások és az ügyfeleket közvetlenül érintő szolgáltatáskiesések, belső vagy külső csalások, illetve a kedvezőtlen hatósági vélemény vagy intézkedések.

Szintén reputációs kockázattal járhat a magas presztízsű, elsősorban privát banki ügyfelekkel szemben végzett tevékenység túlzott koncentrációja is (pl.: kockázatosabb befektetési termékek nyújtása, kockázatosabb vagyonkezelés, derivatív termékek értékesítése), ugyanis bármilyen negatív körülmény hatására a befektetői bizalom sérülhet, amely komoly kihatással lehet az intézmény jövedelmezőségére és tőkehelyzetére.

Jelentős mértékű reputációs kockázatra utalhatnak az intézmény teljesítményét, színvonalát megítélő külső személyek vagy szervezetek több irányból érkező, nagyszámú, visszatérően elhangzó, széles körű nyilvánosságot kapott negatív nyilatkozatai (pl. médián/közösségi médián keresztül), illetve az olyan események vagy az intézmény olyan teljesítményei, amelyek az említett nyilatkozatok alapjául szolgálhatnak.

Lehetnek olyan külső tényezők is, amelyek annak ellenére okoznak reputációs kockázatot, hogy függetlenek az adott intézmény tevékenységétől (pl. anyabank megítélése, más intézmény miatt a teljes szektor megítélése romlott, stb.).

ICAAP felülvizsgálat

A reputációs kockázat felmérésének részeként az MNB kettős elvárást támaszt az intézményekkel szemben. Egyrészt elvárja, hogy a felügyeleti párbeszéd során adjanak számot a potenciálisan reputációs kockázatot hordozó (vagy éppen azt csökkentő) legfontosabb intézményi sajátosságokról, eseményekről, intézkedésekről. Ilyenek lehetnek többek között például a következők:

- a hatóságok (MNB, Gazdasági Versenyhivatal, Nemzeti Adó- és Vámhivatal) által kibocsátott nyilvános, intézményt terhelő elmarasztaló határozatai, intézkedései és kiszabott büntetései,
- ügyfélelégedettségi felmérések eredményének kiértékelése,
- a beérkezett ügyfélpanaszok számának, tárgyának, kezelésének általános statisztikai jellemzői, tendenciái,
- a folyamatban lévő és lezárt büntetőjogi és polgári peres eljárások,
- az elmúlt időszak informatikai rendszerleállásai, szolgáltatáskiesései és azok következményei, hatása az ügyfelekre és egyéb stakeholderekre,
- az intézménynél elkövetett belső és külső csalások, valamint a válaszként hozott intézkedések,
- média által gerjesztett valós vagy valótlan, de a jó hírnevet veszélyeztető állítások,
- továbbá az intézmény legfontosabb társadalmi és karitatív tevékenységei.

Az MNB másrésztől azt várja el, hogy az intézmények tételesen gondolják végig a közvetlen reputációs kockázatot hordozó lehetséges helyzeteket (pl. kedvezőtlen médiavisszhang, befektetői bizalomvesztés, krízis, válsághelyzet, stb.), illetve azok potenciális következményeit, és a megfelelő intézményi folyamatokra (pl. sajtó- és közösségi média figyelés, szcenárióelemzés), mechanizmusokra és akciótervekre hivatkozva demonstrálják ezen események hatékony észlelésének és kezelésének a képességét. Fontos hangsúlyozni, hogy a reputációs kockázatkezelési eszközök integráns részét kell képezniük az intézmény vállalatirányítási keretrendszerének és szemléletének, és arányosak az intézmény méretével és a rendszerben betöltött szerepével.

A kockázatkontroll megfelelőségének megítélésénél az MNB többek között figyelembe veszi a reputációs kockázatok kezelésében elsődlegesen érintett területek, szervezeti egységek, fórumok és bizottságok (pl. marketing és kommunikációs szakterület, jogi és compliance szakterület, esetleges krízisbizottságok, válságkezelő fórumok, stb.) közötti munkamegosztás transzparenciáját, a hatáskörök egyértelműségét, a szabályozottság és a folyamatok hatékonyságát, ezen szakterületek szerepét az üzleti területek által kezdeményezett termék- és szolgáltatásfejlesztési és -árazási folyamatokba, elkerülendő vagy mérséklendő a helytelen piaci gyakorlat, üzletviteli kockázat (conduct risk) hírnévromboló hatását. Vizsgálandó továbbá, hogy az intézmény mennyire veszi figyelembe stratégiájának, üzleti terveinek és általában a magatartásának a hatását a saját reputációjára. Az MNB továbbá elvárja, hogy az intézmény rendszeresen monitorozza, mérje fel és számszerűsítse a privát banki ügyfelekkel szembeni kockázatokat, kitétségeket, azok koncentrációját, melynek során minősítse a portfóliókat kockázatoság szempontjából mérlegelve a bizalomvesztés következtében bekövetkező ügyfélvesztés, illetve ügyfelek megtartásáért szükséges intézkedéseket, és azok miatt elszenvedhető veszteség mértékét.

A reputációs kockázatokat az MNB álláspontja szerint elsősorban szabályzatokkal, hatékony folyamatokkal, intézkedési tervekkel célszerű kezelni. Aggasztó intézményi gyakorlat, jelentős mértékű reputációs kockázat esetén – a megfelelő mechanizmusok és folyamatszabályozás megteremtéséig, illetve a korábbi gyakorlatból fakadó, már nem mérsékelhető vagy a jövőben újra potenciálisan felmerülő veszteségek fedezésének céljából – az MNB mindamelllett pótlólagos tőkeképzést is szükségesnek tarthat.

V.2.2.2 Jogi kockázatok

Az MNB elvárja, hogy az intézmények azonosítsák, gyűjtsék és kezeljék a jogi kockázatokhoz kapcsolódó veszteségesemények adatait. Ennek körében az intézményeknek különösen azon veszteségeket és egyéb költségeket kell figyelembe venniük, amelyek

- olyan szabályszegő magatartásokból erednek, amelyekből következően az intézmény jogi eljárással szembesült, vagy
- az intézmények érdekében megvalósított olyan szándékos cselekményekből származnak, amelyek célja a várható jogi kockázatok elkerülése.

A fentiek körébe tartozik különösen a jogszabályok változásával kapcsolatos szabályszegés, a jogszabályi megfeleléshez szükséges intézkedések elmulasztása, a jogszabálynak való megfelelést elkerülendő meghozott intézkedés, illetve a pénzügyi szolgáltatások ellátása során megtett vagy elmulasztott cselekménnyel megvalósított szabályszegés, függetlenül attól, hogy szándékosan vagy gondatlanul követték-e el (az ún. ('misconduct events')). Az MNB elvárja továbbá, hogy az intézmények az adatgyűjtés mellett, az önértékelési folyamataikba és a KRI keretrendszerükbe (pl. jogszabályi változásokra, hatósági megkeresésekre, valamint panaszkezelésre fókuszáló mutatók bevezetésén keresztül) is építsék be a jogi kockázatok azonosítását és nyomonkövetését.

V.2.2.2.1. Üzletvitel kockázata (Conduct risk)

Definíció

"Üzletvitel kockázata", avagy "conduct risk" a működési kockázatok közé tartozó jogi kockázatok része, a pénzügyi szolgáltatások nyújtásában a szolgáltatások nem megfelelő kínálatából vagy szándékosan folytatott, meg nem engedhető magatartásból, üzletviteléből adódó kockázat.

Az üzletvitel kockázata az EBA SREP Ajánlás alapján elsősorban az alábbi elemekben jelenhet meg: Az üzletvitel kockázata az EBA felügyeleti felülvizsgálati folyamathoz kapcsolódóan közzétett ajánlása alapján elsősorban az alábbi elemekben jelenhet meg:

- lakossági vagy vállalati termékek nem megfelelő értékesítése,
- olyan termékek értékesítése a lakossági ügyfelek részére, amelyek igénybe vételét rákényszerítik az ügyfélre valamilyen más termékhez kapcsolódva, például ha a folyószámla vezetéshez olyan további szolgáltatások igénybe vételét erőltetik az ügyfélre, amire az ügyfélnek valójában nincs is szüksége,
- az üzletvitelben jelentkező érdekkonfliktusok⁷³,
- kamatlábhoz, devizaárfolyamhoz vagy bármely más pénzügyi instrumentumhoz vagy index meghatározásához használt piaci referencia érték (benchmark) manipulálása az intézmény eredményének növelése érdekében,
- pénzügyi termékek vagy pénzügyi szolgáltatók közötti váltás lehetőségének az akadályozása,
- rosszul kialakított értékesítési rendszer működtetése, amely érdekkonfliktusokat vagy rossz ösztönzőket tartalmaz, termékek automatikus megújítása vagy egy szolgáltatás megszüntetése során az ügyfelet büntető gyakorlat, az ügyfélpanaszok nem megfelelő kezelése.

ICAAP felülvizsgálat

Az MNB elvárja, hogy az intézmények mérjék fel a nem kellően jogszerű, vagy nem etikus üzletvitelből eredő jogi kockázataikat, azonosítsák a piaci helyzetükből, stratégiájukból eredő olyan potenciális veszélyeket, amelyek üzletviteli kockázat kiváltó okai lehetnek. Elvárás továbbá, hogy a felügyeleti párbeszéd során az intézmények adjanak számot a potenciálisan kockázatot hordozó (vagy éppen azt csökkentő) legfontosabb intézményi sajátosságairól.

Megnövekedett kockázatra utalhatnak többek között a megnövekedett ügyfélpanaszok, peres ügyek, perköltségek, az intézményre tisztességtelen/jogszabályba ütköző magatartás miatt kiszabott hatósági

⁷³ Például jutalékrendszerben értékesített termékek esetén az ügyintéző és az ügyfél (pl. magasabb jutalék vs. szükségletek alapján elvárt termék), valamint az ügyintéző és az intézmény vezetése (pl. magasabb jutalék vs. magasabb ügyfél elégedettségi szint elérése) között felmerülő ellentétes érdekek.

bírságok, az intézmény vezető tisztségviselőire kiszabott személyi bírságok, valamint a szektor más intézményére kirótt hatósági bírságok.

Az intézményektől az MNB elvárja, hogy az üzletvitel kockázatának megfelelő azonosítását és kezelését biztosító módszereket és eljárásrendeket dolgozzanak ki és alkalmazzanak, integrálva azokat a működési kockázatkezelési gyakorlatukba. Mindez magában kell, hogy foglalja legalább a következőket:

- Az üzletvitel kockázatának azonosítására, a kapcsolódó veszteségek megelőzésére, a kockázatkezelésre és riportolásra vonatkozó eljárások bevezetését és alkalmazását:
 - Az üzletvitel kockázat fogalmának, elvárt kezelési módjának rögzítése az intézmény belső szabályozásában,
 - Az üzletvitel kockázatra utaló figyelmeztető jelzések gyűjtését és nyomon követését biztosító mutatók felvétele az intézmény kulcskockázati indikátor rendszerébe (például: ügyfélpanaszok, jogos ügyfélpanaszok, hatósági bírságok, belső csalások és jogszabályi változások kapcsán meghatározott mutatók bevezetése és értékalakulásának folyamatos nyomon követése),
 - Az üzletvitel kockázatának beépítése az intézmény önértékelési és scenárióelemzési gyakorlatába, azaz mindazon folyamatok és kapcsolódó kockázatok körének meghatározása, mely üzletvitel kockázat kiváltó oka lehet,
 - A veszteségesemények, scenárióelemzések és önértékelések során feltárt üzletvitel kockázathoz kapcsolódóan meghozott intézkedések nyomon követésének és visszamérésének biztosítása,
 - A veszteségadatok, önértékelések, scenárióelemzések során feltárt, üzletvitel kockázatahoz kapcsolódó események, folyamatok és intézkedések beépítése a menedzsment részére készített riportokba,
 - az üzletviteli kockázatok szempontjából releváns folyamatok komplexitásából adódóan a kapcsolódó kockázatok teljeskörű és átfogó megragadásához elvárt egy terméklistár dokumentum elkészítése, mely segítségével felmérhető és nyomon követhető, hogy az egyes termékek milyen mértékben hordoznak potenciális veszélyeket, illetve melyek azok a kontrollok, amelyek a negatív kimenetek bekövetkezési valószínűségét/veszteség nagyságát csökkenthetik. A terméklistár dokumentum minimálisan a következő szempontokat kell, hogy tartalmazza:
 - a. termék megnevezése
 - b. termék státusza⁷⁴
 - c. termékváltozatok, termékmódosítások
 - d. termék bevezetése, értékesítés vége, érvényben lévő termék verzió
 - e. termékek szakértői alapú üzletviteli kockázati szegmentációja
 - f. kapcsolódó termékek és szolgáltatások⁷⁵
 - g. a termék esetében fennálló információs aszimmetria⁷⁶
 - h. érdekkonfliktusok, potenciális agresszív értékesítés lehetőségének azonosítása⁷⁷
 - i. termékhez kapcsolódó referencia értékek⁷⁸
 - j. termék felmondásának, lejáratot követő megszüntetésének esetleges nehézségei, feltételei
 - k. termékek közötti váltásra vonatkozó korlátozások

⁷⁴ Élő/nem élő

⁷⁵ Kötelező vs. opcionális

⁷⁶ Információs aszimmetria mely pontokon merülhet fel a termék értékesítése során.

⁷⁷ Az üzletkötők javadalmazási rendszerébe (KPI) hogyan épül be az értékesített mennyiség, bevétel.

⁷⁸ PI. BUBOR

- l. termékhez kapcsolódó jogszabályok, jogszabályi megfelelési struktúra
 - m. termékhez kapcsolódó szegmens
 - n. stratégiai értékesítési célok
 - o. termékhez kapcsolódó értékesítési csatornák, értékesítési formák
 - p. termékértékesítési folyamatba integrált kontrollok, értékesítési csatornák ellenőrzési módja
 - q. termékfejlesztésért és értékesítésért felelős üzleti és kontroll terület
 - r. termékhez (folyamathoz) kapcsolódó felügyeleti határozatok/bíróságok
 - s. termékhez kapcsolódó működési kockázati események⁷⁹
 - t. termékhez kapcsolódó informatikai rendszerek
 - u. termékhez kapcsolódó panaszok⁸⁰
 - v. termékhez kapcsolódó fórumok⁸¹
 - w. termékhez kapcsolódó belső ellenőri vizsgálatok
 - x. termékhez kapcsolódó oktatások
 - y. szerződéskötés és hitelbírálathoz közötti lehetséges maximális idő
 - z. termékhez kapcsolódó automata kalkulátorok
 - aa. termékhez kapcsolódó kalkulátorok validációja⁸²
 - bb. megszűnt termékek esetén az ügyfél tájékoztatás módja⁸³
 - cc. megszűnt termékek esetén azon termék konstrukciók, melyekben az ügyfelek migrálása történt.
- Az üzletvitel kockázatának nem megfelelő figyelembe vételével kapcsolatos események jelzésének biztosítottóságát és az üzletvitel kockázatához köthető események jelölését a veszteség adatbázisban (legalább az elmúlt öt év működési kockázati eseményeire kiterjedően visszamenőlegesen is);
 - Az intézmények számára az üzletvitel kockázatának csökkentésére az MNB az alábbi kontroll mechanizmusok megfelelő színvonalú működtetését javasolja:
 - vállalatirányítási és kockázatkezelési rendszerek, amelynek egyik legfontosabb eleme, hogy a felsővezetők megfelelően megértsék a pénzügyi termékek tényleges kockázatait, tudatában legyenek az üzletviteli kockázatból származó lehetséges veszteségeknek, és elkötelezzék magukat az üzletviteli kockázat csökkentése mellett,
 - belső ellenőrzési rendszerek, ideértve a belső auditot és a folyamatba épített ellenőrzéseket, amelyek képesek meggátolni a gondatlan vagy szándékos károkozást,
 - szigorú jogi és kockázati kontroll az új termékek kidolgozása során, amely felméri egy új termékből származó lehetséges kockázatokat mind az intézmény, mind az ügyfelek vonatkozásában, különösen a hosszútávra szóló termékek esetében,
 - vezetők kiválasztási gyakorlatának szigorítása annak érdekében, hogy csak olyan személyek kerülhessenek vezető pozícióba, akik képesek átlátni a termékek kockázatait, hosszú távú eredményekben gondolkodnak, és előtérbe helyezik az ügyfelek bizalmának fenntartását,

⁷⁹ Oprisk ID megjelölésével. Kitöltési elvárás: a leltár összeállításának pillanatához képest 1 évre visszamenőleg, új termék esetén a termék bevezetésétől folyamatosan

⁸⁰ Jogos/nem jogos/rendszer szintű. Kitöltési elvárás: a leltár összeállításának pillanatához képest 1 évre visszamenőleg, új termék esetén a termék bevezetésétől folyamatosan

⁸¹ Pl. milyen fórumon kerülnek bemutatásra termékhez kapcsolódó riportok

⁸² Hogyan és milyen rendszerességgel történik

⁸³ Kiküldött levél, email stb.

- etikus, fair bankolás előtérbe helyezése, amely csak azon pénzügyi termékek értékesítését tűzi ki célul, amire az ügyfélnek valóban szüksége van, és a termékek kondícióinak kidolgozása során nem érvényesíti az ügyfél kárára az információs aszimmetriából, a pénzügyi szakértelem terén vagy gazdasági erőfölényből származó előnyeit,
- a termékek egyszerűsítése, ügyféldöntési tanácsadás javítása, pénzügyi kultúra, tudatosság fejlesztése,
- értékesítési és javadalmazási ösztönzők, belső oktatás, amelyek a termékek értékesítőit alkalmassá teszik arra, hogy az ügyfél számára érthetően magyarázzák el a termék kockázatait és a lehetséges problémákat, és nem a termék feltétel nélküli értékesítésére ösztönöznek,
- termék struktúra kialakítása, automatikusan összekapcsolt pénzügyi termékek csak a legindokoltabb esetben (pl. kiegészítő élet- vagy vagyonbiztosítás) történő alkalmazása, ezek jogi kockázatainak megfelelő és fair kezelése szerződések szintjén,
- ügyfél megfelelőségi tesztek lefolytatása, amelynek keretében az értékesítés előtt az intézmény megvizsgálja, hogy az adott pénzügyi termékre az ügyfélnek valóban szüksége van-e, illetve hogy az ügyfél pénzügyi helyzetével és hozzáértésével összhangban van-e a termék, még akkor is, ha ez lassítja a hitelbírálat folyamatát,
- ügyfél panaszok kezelésére jelentősebb erőforrások biztosítása annak érdekében, hogy a jogos és valós ügyfélpanaszok gyorsan megoldásra kerüljenek, a nem jogos panaszok esetében pedig az ügyfél kellő tájékoztatást kapjon arról, hogy miért nem valós az igénye,
- a fejlett módszertant alkalmazó intézmények esetében az üzletvitel kockázatának megfelelő figyelembe vételét a tőkekövetelmény számítása során is.

Az MNB álláspontja szerint nem zárható ki például, hogy az intézmények egy másik termékük, illetve más üzletág vonatkozásában más előírások nem, vagy nem megfelelő betartásával jelentős veszteségeket szenvednek el, ezért előremutató jelleggel szükséges figyelembe venni egy üzletvitel kockázatához kapcsolódó relatíve ritka, de jelentős veszteségesemény bekövetkezésének kockázatát az intézmények szenárióelemzési gyakorlatában.

A fentiekre tekintettel az MNB álláspontja szerint az intézmények akkor járnak el prudensen, ha a hibás termékhez kapcsolódó, a tőkekövetelmény számítási kalkulációban is releváns szenárió kialakítása és vizsgálata keretében megfelelő becsléseket tesznek ennek potenciális hatására vonatkozóan. A prudens eljárás részeként az MNB az említett üzletviteli kockázathoz, hibás termékhez kapcsolódó szenárió eredményeit a tőkekövetelmény számítási modellben is szükségesnek látja figyelembe venni.

Az üzletvitelből adódó kockázatokat összességében etikus, jogszabályok mentén kialakított, hatékony folyamatokkal kell kontrollálni. Aggasztó intézményi gyakorlat esetén – a megfelelő folyamatok megteremtéséig, illetve a korábbi gyakorlatból fakadó, már nem mérsékelhető veszteségek fedezésének céljából – az MNB pótlólagos tőkeképzést is szükségesnek tart.

V.2.2.3 Információs és kommunikációs technológiai kockázat

Az MNB elvárja, hogy az intézmény a kockázatvállalási hajlandóság és a tőkemegfelelés belső értékelési eljárása (ICAAP) a működési kockázatok tágabb kategóriájának részeként fedje le az információs és kommunikációs technológiai (IKT) kockázatokat az általános kockázati stratégia meghatározása és a belső

tőke megállapítása céljából; illetve az IKT-kockázatok tartozzanak az intézményi kockázatkezelési és belső kontroll keretrendszerek hatálya alá.⁸⁴

Ennek ellenőrzéseként az MNB vizsgálja, hogy a vezető testület megfelelően kezeli-e ezeket a szempontokat. A vizsgálat a következő területekre összpontosít:

- IKT-stratégia – rendelkezik-e az intézmény olyan IKT-stratégiával, amelyet megfelelően irányítanak, és amely összhangban van az intézmény üzleti stratégiájával;
- általános belső irányítás – az intézmény általános belső irányítási mechanizmusai megfelelőek-e az intézmény IKT-rendszereinek vonatkozásában; és
- az IKT-kockázat az intézmény kockázatkezelési keretrendszerében – az intézmény kockázatkezelési és belső ellenőrzési keretrendszere megfelelően védi-e az intézmény IKT-rendszereit.

ICAAP felülvizsgálat

Az MNB a vizsgálat során értékeli az intézmény IKT-kockázati profilját és kitétségeit, azaz beazonosítja a lényeges inherens IKT-kockázatokat, amelyeknek az intézmény ki van, vagy ki lehet téve, majd értékeli, hogy az intézmény IKT-kockázatok kezelésére szolgáló keretrendszere, eljárásai és kontrollmechanizmusai mennyire eredményesen mérsékelik ezeket a kockázatokat.

Az intézményre potenciálisan jelentős prudenciális hatást gyakorló IKT-kockázatok azonosítására irányuló folyamat részeként az intézménynek meg kell határoznia, hogy mely IKT-rendszerek és szolgáltatások kritikusak az intézmény alapvető tevékenységeinek megfelelő működése, rendelkezésre állása, folytonossága és biztonságossága szempontjából.

Az intézmény IKT-rendszereit és -szolgáltatásait üzletmenet-folytonossági és rendelkezésre állási, biztonsági és/vagy bizalmassági szempontból minősítheti kritikusnak. A kritikussá minősítéskor az intézménynek figyelembe kell vennie, hogy a kritikus IKT-rendszereknek és -szolgáltatásoknak az alábbiak közül legalább egy feltételnek meg kell felelniük:

- az intézmény alapvető üzleti tevékenységeit és forgalmazási csatornáit (pl. ATM-ek, internet és mobilbanki szolgáltatások) támogatják;
- alapvető irányítási folyamatokat és szervezeti funkciókat támogatnak, a kockázatkezelést is ide értve (pl. kockázatkezelési és pénzgazdálkodási rendszerek);
- külön jogi vagy szabályozási követelmények hatálya alá tartoznak (adott esetben), amelyek emelt követelményeket szabnak meg a rendelkezésre állás, az ellenálló képesség, a bizalmasság vagy a biztonságosság tekintetében (pl. adatvédelmi jogszabályok vagy lehetséges „helyreállítási időre vonatkozó célkitűzések” (Recovery Time Objectives – RTO, az a maximális idő, amelyen belül valamely rendszert vagy folyamatot az incidenst követően helyre kell állítani) és „helyreállítási pontra vonatkozó célkitűzések” (Recovery Point Objective – RPO, az a maximális időtartam, amelyen át incidens bekövetkezése esetén adatok veszhetnek el)) egyes rendszerszinten fontos szolgáltatások vonatkozásában (adott esetben);
- olyan bizalmas vagy érzékeny adatokat dolgoznak fel vagy tárolnak, amelyekhez való jogosulatlan hozzáférés jelentősen kihatna az intézmény hírnevére, pénzügyi eredményeire vagy üzletmenetének megbízhatóságára és folytonosságára (pl. érzékeny ügyféladatokat tartalmazó adatbázisok); és/vagy

⁸⁴ Lásd a felügyeleti felülvizsgálati és értékelési eljárás (SREP) során végzendő IKT-kockázat értékeléséről szóló EBA ajánlás (EBA/GL/2017/05)

- alapvető funkciókat biztosítanak, amelyek létfontosságúak az intézmény megfelelő működéséhez (pl. távközlési és csatlakoztatási szolgáltatások, IKT- és kiberbiztonsági szolgáltatások).

Az MNB megvizsgálja, hogy mely kockázatok tekintetében kell közelebbi és/vagy mélyrehatóbb felülvizsgálatot végeznie, ezért az azonosított és lényegesnek minősített IKT-kockázatokat a következő IKT-kockázati kategóriákba sorolja, majd ezeket értékeli:

- IKT rendelkezésre állási és folytonossági kockázat,
- IKT biztonsági kockázat,
- IKT-változások kockázata,
- IKT adatintegritási kockázat,
- IKT kiszervezési kockázat.

V.2.3 Piaci kockázat

Definíció

Piaci kockázat a mérlegen belüli és mérlegen kívüli pozíciókon a piaci árak változásából (kötvények, értékpapírok, áruk, devizák árfolyamának vagy a pozíciókat érintő kamatlábak megváltozásából) fakadó veszteségek jelenbeli és/vagy jövőbeli veszélye.

A kereskedési könyvet vezető intézményeknek a tőke megfelelés belső értékelési folyamata során fel kell mérniük, hogy a felmerülő piaci kockázataikat a kialakított eljárásaik, alkalmazott modelljeik megfelelően kezelik-e, illetve, hogy a piaci kockázatokra elkülönített tőke minden időpontban fedezi-e ezeket a kockázatokat. Mivel az intézménynek folyamatosan biztosítania kell a tőke megfelelést, ezért szükséges, hogy az ICAAP a belső kockázatomérési és kezelési eljárásokra épüljön, és szerves részét képezze az intézmény belső irányítási rendszerének. Az intézménynek világos, egyértelmű stratégiával kell rendelkeznie, amely magában foglalja a kamat-, illetve árfolyamkockázat menedzselésére vonatkozó irányelveket.⁸⁵

A piaci kockázat elemei:

- pozíciókockázat: kereskedési könyvi kamat- és árfolyamkockázat
 - hitelviszonyt megtestesítő instrumentumok egyedi és általános kockázata
 - tulajdoni részesedést megtestesítő instrumentumok egyedi és általános kockázata
 - értékpapírosítási és korreláció kereskedési pozíciók egyedi kockázata
- a tevékenység egészében meglévő devizaárfolyam-kockázat,
- a tevékenység egészében meglévő árukockázat.

A kereskedési könyv elemei azok a pénzügyi eszközből vagy áruból álló pozíciók, amelyeket az intézmény kereskedési szándékkal vagy a kereskedési könyv elemeinek fedezése céljából tart.

Kockázatértékelés és -kezelés

⁸⁵ Az MNB az intézménytől tevékenységének összetettségével és kockázataival arányos erőfeszítést vár el. Az arányosság elve szerint az intézménynek az általa vállalt piaci kockázatainak és így a kereskedési könyvben nyilvántartott pozícióinak komplexitásával arányos körültekintéssel kell az ICAAP-jét elkészítenie. Természetesen, ha egy intézmény nem vezet kereskedési könyvet, vagy csak nagyon kevés pozícióval vezet azt, de a banki könyvi árfolyamkockázata, esetleg árukockázata számottevő, akkor ezekre a kockázatokra tekintettel egy részletesebb eljárás kidolgozása és alkalmazása az elvárás.

Az intézmény vezetőségének rendszeresen át kell tekintenie a kereskedési könyvben lévő, piaci kockázatnak kitett pozícióit, a külső piaci környezetet, valamint a külső és belső változásokra megfelelő időben kell reagálnia. Célszerű az intézménynek erre a feladatra önálló egységet, bizottságot létrehoznia. A bizottságnak figyelemmel kell kísérnie és rendszeresen ellenőriznie kell a hitelintézet likviditási kockázatán túl a részvény-, kamat-, devizapozíciókat, a különböző egyensúlyi mérlegeket (kamat-, deviza-, likviditási mérleg), a főbb állományok változásait, a különböző eszközcsoportok hozamainak változásait és mindezek eredményhatásait.

Az intézménynek a felsővezetés által elfogadott részvénypozíciós kockázatkezelési politikával is rendelkeznie kell, amelyben meghatározza a saját számlás részvénypozíció tartásának célját és indokát, a pozícióként birtokban tartható részvények és részvénnyel kapcsolatos derivatívák körét, a saját számlás portfólió nagyságát és összetételét, a spekulációs tevékenység jövedelmezőségi célkitűzéseit és nyereségességi elvárásait, valamint a részvénypozíciós kockázatkezelés főbb módszereit.

Az intézménynek devizaárfolyam kockázat-kezelési politikát kell készítenie, amely kiterjed a kockázat keletkezésének és a kockázatvállalás módjának meghatározására, a főbb devizakockázatokat okozó ügyletek azonosítására, a devizaárfolyam-kockázatot befolyásoló mérlegen kívüli tevékenységekre, a devizapozíciók értékelésére (különös tekintettel a deviza opciókra), a felvállalható devizapozíciók mértékére, a nyereségességi célkitűzéseire, valamint a devizaárfolyam-kockázat kezelésének főbb módszereire.

A piaci kockázatokat az intézménynek megfelelő kontrollmechanizmusokkal kell a vezetőség által meghatározott, illetve jóváhagyott stratégia/politika/belső szabályozás által megengedett mértéken belül tartania. A kereskedési könyvi árfolyam- és kamatpozíció, továbbá áru- és devizakockázatok kontrollálása érdekében az intézményeknek megfelelő limitrendszert kell működtetnie. A kockázatnak kitett pozíciók nagyságát korlátozó volumenlimitek mellett a kockázat (pl. VaR limit) illetve a veszteség (pl. stop loss) mértékének keretek között tartását célzó limitek alkalmazása célszerű. A limitrendszer magában foglalja a napon belüli és overnight limiteket, ahol szükséges, üzletkötőkre, instrumentumokra, devizanemekre és különféle pozíciókra vonatkozóan.

A limittűlések figyelemmel kísérése és rögzítése a piaci kockázat kezelési terület feladata. Ezen folyamatokról és szankciókról szabályzatban kell rendelkezni.

A limitrendszer működésével kapcsolatban rendszeres beszámolót kell készíteni a felsővezetés számára. A fentiekén túl rendszeresen elemezni kell a kereskedési portfólióban levő pozíciók piacképességét a rájuk vonatkozó piaci árak rendelkezésre állása, piaci forgalom és piacnagyság alapján. A jelentősebb portfólióval rendelkező, a termékkört rendszeresen bővítő intézmény esetén elvárás, hogy rendelkezzen eljárásrenddel az új termékek kezelésére vonatkozóan is. A kereskedési stratégia, a vonatkozó lényeges kockázatokat érintő politikák és a kereskedési könyv tartalmának összevetését rendszeresen el kell végezni, és erről be kell számolni a felső vezetésnek. Amikor az intézmény az ICAAP eredményeit ismerteti az MNB-vel, akkor a visszamérésre vonatkozó dokumentációt csatolni kell.

Az ármeghatározásnak a kereskedési tevékenységtől teljes mértékben függetlennek kell lennie, amikor csak lehetséges, piaci árból kell kiindulnia. Ha a piaci árazás nem áll rendelkezésre, akkor az intézményeknek konzervatív módon, modellalapú árazással kell árazniuk a pozíciókat.

Az ár-meghatározási folyamat részeként az intézménynek rendelkeznie kell egy olyan eljárásrendszerrel is, ami az ún. árazási tartalékok megképzésének szabályait rögzíti. Ezek a tartalékok szolgálnak arra, hogy az intézmény tőkét különítsen el olyan események, jelenségek kockázatainak fedezésére, melyek a piacok vagy a belső folyamatok tökéletlenségeiből adódhatnak. A szabályozás kimondja, hogy ezen eljárásrend keretében minimálisan a következő tartalékok megképzésének indokoltságáról kell dönteni: nem realizált kamatnyereség, pozíciózárási költségek, működési kockázatok, lejárat előtti törlesztés, befektetési és finanszírozási költségek, jövőbeni igazgatási költségek, és ahol modell alapú az árazás, ott

a modell-kockázat. Ugyancsak formális eljárás keretében kell áttekinteni, hogy a könyvekben tartott, illikviddé váló pozíciókra⁸⁶ mekkora tartalék megképzése indokolt⁸⁷.

A prudens értékelés outputja a kiegészítő értékelési korrekció (AVA), ami a valós érték kiigazítását eredményezi. Amennyiben a prudens értékelés a valós értéknél alacsonyabb értéket eredményez, akkor a különbség abszolút értékét le kell vonni a szavatoló tőkéből.

Tőkekövetelmény-számítás

A piaci kockázatok mérése és a kockázatokra elkülönített tőkeszükséglet meghatározása a kereskedési könyvi pozíciók, illetve a tevékenység egészében felmerülő árfolyam- és árukockázat esetén elvárt.

Az MNB elvárja a felügyelt intézményektől, hogy az 1. pilléres tőkekövetelmény-számítás összhangban legyen a CRR előírásaival és az iparági sztenderdekkel. Az előtörlesztési kockázatnak kitett, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok általános kamatkockázatához kapcsolódó tőkekövetelménynek az 575/2013/EU rendelet 340. cikkében foglalt sztenderd megközelítés szerinti megállapítása érdekében a módosított átlagidő számítását kell alkalmazni. Az MNB a módosított átlagidő számítását az EBA/GL/2016/09 sz. iránymutatása szerint várja el.

A jelentős kereskedési portfólióval, összetettebb pozíciókkal rendelkező nagyobb intézményre vonatkozóan elvárás, hogy a piaci kockázatok, – beleértve a tevékenység egészében fennálló devizaárfolyam kockázatot – kimutatása pontosabb, kockázaterzékenyebb módszerekkel történjen. Ilyen intézmények esetében tehát attól függetlenül, hogy a felügyeleti jelentéstételi kötelezettségnek az intézmény mely módszer szerint tesz eleget (sztenderd vagy belső modell-módszer), elvárható, hogy az ICAAP részeként valamilyen fejlett, kockázatot-érték (VaR) alapon működő módszertant fejlesszen ki és alkalmazzon. Utóbbi esetben operatív kockázatkezelés céljából (pl. limitek meghatározásakor) elfogadott, ha a belső modell alkalmazásakor az intézmény a kockázatait (megítélése szerint) jobban tükröző paramétereket⁸⁸ használja, és nem a szabályozásban rögzítetteket, azonban tőkekövetelmény számításához az MNB 99%-os konfidenciaszintet, és 10 napos tartási periódust vár el a VaR alapú számítások esetében. Továbbá figyelembe véve a szabályozási fejleményeket (Fundamental Review of Trading Book – FRTB), az expected shortfall (ES) modell alkalmazása is elfogadható.

A deviza árfolyamkockázatra vonatkozóan az egyszerűsített és sztenderd felügyeleti felülvizsgálat körébe tartozó hitelintézetek esetében is elvárt a felügyeleti honlapon található VaR modell vagy az intézmény által fejlesztett belső modell alkalmazása, akkor is, ha a nyitott pozíció nagysága nem haladja meg a CRR által a szavatoló tőke 2%-ban meghatározott küszöbértéket.

A belső modellek korlátaira tekintettel az intézménynek rendszeres stressz-teszteket és extrém eseményeket vizsgáló elemzéseket kell végeznie, melyek eredményeit, következtetéseit szintén át kell tekinteni felsővezetői szinten is.

Az EBA iránymutatást⁸⁹ adott ki a piaci kockázat szabályozói tőkekövetelményét belső modell módszerrel (Internal Model Approach) számító intézmények számára. A „Guidelines on Stressed Value At Risk”⁹⁰ iránymutatásokat tartalmaz a stressz periódus meghatározására, a stresszelt VaR módszertanra és a use teszt-re vonatkozóan. Az MNB az ICAAP során belső modelleket használó intézményektől elvárja, hogy a hivatkozott EBA iránymutatást a modell kialakítása során figyelembe vegyék.

A 2. pilléres tőkekövetelmény meghatározása során az MNB elvárja, hogy a bankok a stresszelt kockázatotott értéket vegyék figyelembe oly módon, hogy amennyiben a normál, jelenlegi körülmények

⁸⁶ Az illikviditás származhat piaci tökéletlenségből, de akár az intézmény maga is előidézheti, pl. túlzottan koncentrált portfólió tartásával.

⁸⁷ Amennyiben azt intézmény úgy látja, hogy ezen tartalékolás kérdését a számviteli rendelkezések megnyugtatóan rendezik, akkor (a számviteli előírásokhoz viszonyított) addicionális tőke megképzésének kötelezettsége nem előírás.

⁸⁸ Pl. tartási periódus, konfidencia intervallum, korrekciós tényező, stb.

⁹⁰ EBA iránymutatása a stresszhelyzeti kockázatotott értékről (EBA/GL/2012/2)

között számított VaR alapú tőkekövetelményt az utolsó stresszelt VaR és az előző 60 nap átlagos stresszelt VaR 1,5-szerese⁹¹ közül a nagyobb érték meghaladja, úgy a stresszelt kockázatotott érték⁹² alapon számolt tőkekövetelmény kerüljön beállításra 2. pillérben tőkekövetelményként.

$$\text{Tőkekövetelmény}_{SVaR \text{ alapú minimum}} = \max(1,5 * \text{átlag}(\text{előző 60 nap SVaR}), SVaR_{t-1})$$

A belső modelleket használók számára alapkövetelmény, hogy megtörténjen a modell teljesítményének rendszeres visszamérése és értékelése. A visszamérés és értékelés eredményeit a piaci kockázatkezelésért felelős felsővezetői testületnek rendszeresen át kell tekintenie.

ICAAP felülvizsgálat

A piaci kockázatok feltérképezése az ICAAP keretében ideális esetben valamilyen kockázatteréken belső módszerrel történik. Ezt indokolja a hitelintézeti tevékenység alapvető jellege és funkciója, továbbá a piaci kockázati faktorok összetett kapcsolata és magas dimenzionalitása. Az MNB az ICAAP felülvizsgálat keretében ezzel összhangban elvárja, hogy minden materiális kereskedési portfólióval rendelkező intézmény a portfólió összetettségével arányosan, az összes lényeges kockázati tényezőre vonatkozóan historikus vagy matematikai-statisztikai módszerekkel is felmérje kockázati kitéttését. Az MNB a komplex ICAAP felülvizsgálat alá tartozó intézmények esetében ennek hiányában az adott kitéttesség-profilhoz igazodó mértékű pótlólagos tőkeszükségletet ír elő a kereskedési és banki könyvben jelentkező piaci kockázatok fedezeteként.

A belső tőkeszámítás szemléletmódjával összhangban az MNB nem jelöli ki a megvalósítás konkrét módszerét, s az intézmények számára egyaránt lehetővé teszi a variancia-kovariancia-alapú, historikus vagy szimulációra épülő megközelítések alkalmazását. Az arányossági elv érvényesítése mellett ugyanakkor a komplex ICAAP felülvizsgálat alá tartozó intézmények esetében csak a következő feltételek fennállása esetén találja teljes mértékben megfelelőnek a piaci kockázatok kezelését a 2. pillérben:

- Az intézmény rendelkezik „stresszelt kockázatotott érték” (továbbiakban sVaR) mutatóval is.
- A stresszelt kockázatotott érték szerepet kap a tőkeszükséglet meghatározásának folyamatában.
- Az intézmény számol az összesített kockázat VaR és sVaR mellett a következő kockázati kategóriákra önálló VaR és sVaR számokat is: kamatláb-kockázat, devizaárfolyam-kockázat, részvénykockázat, árukockázat.
- Az kockázati kategóriák önálló VaR számai mellett az MNB ajánlja, hogy az intézmény rendelkezzen komponens vagy inkrementális VaR jellegű számításokkal is.
- A napi és helyi szintű kockázatomérést rendszeres visszamérés egészíti ki, amely során utólagosan összehasonlításra kerül a modell által generált kockázati mértéknek és a portfólió tényleges és hipotetikus múltbeli értékváltozásának viszonya. Hipotetikus értékváltozásnak a változatlan nap végi pozíciókkal számolt eredményhatást tekintjük. A tényleges értékváltozásnál az adott napi eredményből ki kell vonni a díjakat, jutalékokat és a nettó kamatbevételt. Itt az MNB elvárja az intézmény az önálló kockázati kategóriák VaR értékeinek és az összesített kockázati VaR értékek visszatesztelését is.
- Az előbbieket mellett az MNB ajánlja, hogy az intézmény végezze el a kockázati modelljére a bázeli FRTB ajánlásban található PLA tesztet, vagy valami hasonló eljárást a modell teljességének ellenőrzésére.

⁹¹ Az 1,5-szeres szorzó az FRTB Expected Shortfall esetében alkalmazott szintnek felel meg. Mivel tartalmilag a stresszelt vaR is extrém értékeket igyekszik megragadni, valamint egy fixált, magas volatilitású időszakra való kalibrálás esetén túllépések nem várhatók a visszamérések során, a normál VaR esetében alkalmazott 3-as szorzónál a 1,5-szörös szorzót is elégségesnek találjuk, hogy lefedje a modellkockázatból, valamint a napon belüli kitéttésváltozások figyelmen kívül hagyásából eredő bizonytalanságot.

⁹² Az utolsó stresszelt VaR és az előző 60 napon belüli átlagos stresszelt VaR 1,5-szerese közül a nagyobbat értjük itt stresszelt vaR alapú tőkekövetelményként.

- A belső kereskedési és kitétség-vállalási limitek az intézmény kockázati étvágával és a kockázatmérési rendszer szofisztikáltságával egyaránt összhangban vannak.
- A napi kockázatmérést időszakos stressz-tesztelési program egészíti ki, amely kiterjed az összes releváns kockázati faktor változásának vizsgálatára.
- A piaci kockázati adatbázis folyamatosan frissítésre, az alkalmazott sokkok mértéke pedig újraértékelésre kerül.
- A modellezéshez felhasznált piaci kockázati tényezők köre kiterjed a kereskedési könyvi pozíció inherens kockázataira, különösen pedig
 - a releváns kockázati faktorokra,
 - a származtatott termékek nemlineáris sajátosságaira (a teljes újraértékelés módszere a preferált),
 - a hozamgörbe szerkezetéből adódó sajátosságokra,
 - a devizaárfolyamok és eszközárak volatilitásából fakadó kockázatokra,
 - a koncentrációs kockázatokra.
- A kockázati tényezők közötti empirikus korrelációk alkalmazása, a normalitás feltételezése, illetve a tartási periódus (pl. az idő négyzetgyökével történő) skálázás útján történő figyelembevétele esetén az alkalmazott módszer helyénvalósága igazolható és igazolásra kerül.
- A kockázati modellben szerepeltetett kockázati faktorok kiválasztásánál a termékek sajátosságaihoz leginkább illeszkedő kockázati faktort kell kiválasztani. Például az IRS-ek, illetve az állampapírok kockázati értékeléséhez az IRS-hozamgörbét, illetve az attól különböző állampapírpiazi hozamgörbét kell alkalmazni. Nyitott opciós pozíció esetében a releváns volatilitást is szerepeltetni kell, mint kockázati faktort, mivel ebben az esetben a opciós pozíció vega értéke nem nulla, azaz a pozíció érzékeny az implicit piaci volatilitás változására.
- A kamatkockázati VaR számításakor az intézménynek az effektív vagy logaritmikus hozamok relatív (az aktuális szinthez egyenesen arányos) megváltozásának modellezése nem javasolt. Erre a megközelítésre azért van szükség, mert egy múltbeli kimért pl. 10%-os volatilitás más hozamsokkot eredményez magas (pl. 8% esetében 0,8%pont), közepes (pl. 3% esetében 0,3%pont) vagy nullaközeli hozamkörnyezetben (pl. 0% esetében 0,0%pont).
- Az MNB elvárja, hogy amennyiben az intézmény nem modellezi a specifikus kamatláb-kockázatait, akkor a sztenderd megközelítés alapján számolt specifikus kamatláb-kockázati tőkekövetelményt kell a 2. pillérben figyelembe venni.
- A bankcsoportok esetén a piaci kockázatok mérése, illetve a tőkeszükséglet meghatározása konszolidált szinten történik.

Nehezen értékelhető, nem transzparens vagy következtelen számítások esetén a pozíciók és a kockázati limitek figyelembe vételével az MNB addicionális tőkekövetelményt állapíthat meg.

V.2.4 Banki könyv kamatláb-kockázata

Definíció

A banki könyvi kamatláb-kockázat annak lehetősége, hogy a banki könyvi pozíciókból származó jövedelem és/vagy az intézmény gazdasági tőkeértéke kedvezőtlenül változik a piaci kamatlábak változásának következtében.

Banki könyvi pozíciónak tekintendő minden mérleg- és mérleg alatti pozíció, amely nem tartozik a kereskedési könyvbe, azaz jellemzően a hitel- és betétállományok, a nem kereskedési célú értékpapírportfólió és bankközi ügyletek, befektetések, más követelések és kötelezettségek, nem kereskedési célú származtatott ügyletek stb. Az instrumentumok besorolására vonatkozóan egyértelmű belső szabályzatokkal és eljárásokkal kell rendelkeznie az intézményeknek.

Kockázatértékelés és -kezelés

A jövedelmi hatás kimutatására többféle mutatószám alkalmazható, amelyek közül a leginkább elterjedt a nettó kamatbevétel (NII – Net Interest Income) és a nettó kamat marzs mutatók használata. A mutatókon kívül bármely más, az intézmény jövedelmi helyzetét, illetve annak változását számszerűsítő ráta, jelzőszám használható, amennyiben igazolhatóan alkalmas a jövedelmi helyzet jelenbeli és becsült jövőbeli alakulásának kimutatására és minden, a jövedelmezőséget lényegesen befolyásoló elemet figyelembe vesz.

Az intézmény gazdasági tőkeértéke (EVE – Economic Value of Equity) a banki könyvet alkotó eszköz-, forrás- és mérleg alatti tételek teljes pénzáramlásainak nettó jelenértékeként számítandó, oly módon, hogy az eszköz- és forrás pénzáramlásokat, valamint a mérleg alatti tételeket a pozíció irányának megfelelő előjellel kell figyelembe venni. A teljes pénzáramlás azt jelenti, hogy a számításba minden, az egyes pozíciók végső (tényleges vagy becsült) lejáratáig megjelenő pénzáramlást be kell vonni.

A banki mérlegben lévő kamatláb-kockázat forrását tekintve az alábbi három főbb típusba sorolható:

- újraárazási kockázat: a követelések és kötelezettségek és mérleg alatti tételek átárazási szerkezetének időbeli eltéréséből származó kockázat, amely magába foglalja a hozamgörbe alakjának és meredekségének változásából származó kockázatot,
- bázis kockázat: két, az eszközök, források és mérleg alatti tételek árazásának alapjául szolgáló instrumentum, illetve az árazott tétel és az instrumentum kamatlábjának változása közötti kapcsolat, korreláció megváltozásából származó kockázat,
- opciós kockázat: a banki termékekben rejlő rejtett vagy explicit, a termék kamatkockázatát befolyásoló tulajdonságaira vonatkozó opciókból származó kockázat.

A banki könyv esetében a fentiek közül a hatását tekintve legjelentősebb kockázati típus általában az újraárazási kockázat.

ICAAP felülvizsgálat

A banki könyvi kamatláb-kockázatot az MNB minden intézmény esetében materiális kockázatnak tekinti, és elvárja annak alkalmas modellel történő mérését és kezelését, az alábbi szempontok szerint:

- A modellek képesek a kamatláb-kockázat rövidebb távú jövedelmi és hosszabb távú tőkeértékre gyakorolt hatásának mérésére, általánosan elfogadott, ismert kockázat kezelési módszertant, eljárást alkalmaznak.
- Képesek értékelni és számszerűsíteni a kereskedési könyvbe nem sorolt követelésekkel, kötelezettségekkel és mérlegen kívüli tételekkel kapcsolatban felmerülő összes kamatláb-kockázati típust.
- Kiterjednek valamennyi kamatláb-kockázatnak kitett mérlegen belüli és mérlegen kívüli tételre, valamint a kamatozó eszközökön, forrásokon és a kereskedési könyvbe nem sorolt mérlegen kívüli tételeken kívül a piaci kamatlábak változására érzékeny nem kamatjellegű bevételekre és kiadásokra (díjak és jutalékok) is, amennyiben azok a jövedelem alakulásában releváns szerepet játszanak.
- A kamatláb-kockázat jövedelmi és tőkehatásának lehető legpontosabb meghatározása érdekében a felhasznált adatok (állományok, kamatlábak, lejáratú árazási információk, opciók,

stb.) megfelelően, az intézmény tevékenységeinek és kockázatainak jellegével és nagyságrendjével összhangban specifikáltak és a hitelintézet nyilvántartásaiban megfelelő pontossággal és időben rendelkezésre állnak, illetve azokból előállíthatók.

- Az alapul szolgáló feltételezések megalapozottak, megfelelően dokumentáltak és kellő időbeni állandósággal rendelkeznek. Ez különösen az új termékek és azon követelések/kötelezettségek esetében fontos szempont, amelyek lejáratá vagy újraárazódási ideje eltér az eredeti szerződési feltételektől vagy szerződés szerint nem meghatározottak. A jelentősebb változások dokumentáltak és az ügyvezetés jóváhagyásához kötöttek.
- A banki könyvi kamatláb-kockázatnak a kezelése szerves része a hitelintézet kockázatkezelési tevékenységének. Az ügyvezetés és az igazgatóság a kamatláb-kockázattal kapcsolatos döntései során figyelembe veszi a kockázatkezelési modellből származó információkat.
- A nemzetközi ajánlások alapján elvárt, ún. sztenderd kamatláb-kockázat-kezelési gyakorlatának.
- Az intézmény olyan informatikai rendszert működtet, amely megfelelően támogatja a kamatláb-kockázat méréséhez, kontrolljához és jelentéséhez szükséges eljárásokat és folyamatokat, mind egyedi, mind helyi csoportszinten.
- Amennyiben az intézmény belső fedezeti ügyletek (internal hedges) alkalmaz a banki és kereskedési könyv közötti kockázat-transzfer céljából, annak egyértelműen dokumentálnak kell lennie, a piaci árazást kell tükröznie, és nem lehet célja a tőkekövetelmény csökkentése.
- A banki könyvi kamatláb-kockázat valamint a kereskedési könyvi és devizaárfolyamkockázat között nem ismerhető el diverzifikációs hatás, a két portfólió tőkekövetelménye összeadódik a teljes tőkekövetelmény meghatározásakor.
- Az intézményeknek modellezniük kell azt, hogy a látra szóló betéti állomány kamata és állománya miként változik a piaci kamatváltozások hatására.
- Az intézmények monitorolni kell a hitel előtörlesztések és betétfeltörések kamatkockázati hatását. Hasonlóképpen a nemteljesítő kitétségek kamatkockázati sajátosságai is fel kell mérni. Ezeket a hatásokat figyelembe kell venni a kamatkockázati számításokban.
- Az EVE szemléletű számításoknál intézmények dönthetnek úgy, hogy a diszkontáláshoz használt hozamgörbét megnövelik egy hitelkockázati spread komponenssel annak érdekében, hogy a jövőbeli várható hitelezési veszteségek figyelme legyenek véve a jelenértékben. Ez különösen a jelentős hitelkockázattal és magas marzssal rendelkező portfóliók esetében fontos.
- Az intézmények dönthetnek úgy is, hogy a szerződés szerinti cash-flow-kat csökkenti a hitelkockázati spread-del, vagy a kereskedelmi marzssal; szintén annak érdekében, hogy a várható jövőbeli hitelezési veszteségek figyelembe legyen véve. Az intézmények nem alkalmazhatják egyidejűleg ezt a módszert az előző pontban említett diszkontgörbe korrekcióval.
- Az intézményeknek azonosítani, monitorolni és mérni kell a banki könyvi hitelfelárkockázataikat (CSRBB – Credit Spread Risk in the Banking Book).
- Az intézményeknek a negatív kamatlábak esetében tekintettel kell lenniük a termékre jellemző kamatlábpadrókra, amelyek eredhetnek a szerződéses jellegből, törvényi háttérből vagy a jellemző ügyfélviselkedésből. Továbbá a negatív irányú kamatláb sokkok meghatározásánál figyelembe kell venni a releváns nemzetközi ajánlásokat.

A banki könyv kamatláb-kockázatához kapcsolódó stressz-tesztek

Az MNB a banki könyvi kamatláb-kockázat-kezelés részeként elvárja, hogy az intézmények rendszeres stressz-elemzéseket végezzenek, melyek megmutatják egy, a kamat környezetben bekövetkező jelentős változás lehetséges hatásait az intézmény rövid távú jövedelmezőségére, illetve hosszú távú gazdasági tőkeértékére. A stressz-tesztnak legalább egy hirtelen bekövetkező, azonnali és a megváltozott kamatszintet tartó, a hozamgörbék különböző mértékű párhuzamos eltolódását magában foglaló forgatókönyvet kell tartalmaznia. Az alapnak tekintett párhuzamos hozamgörbe-sokk forgatókönyvén túlmenően, a kockázatok teljesebb felmérése érdekében ajánlott a kamatlábak további stressz-szerű

alakulásának, a hozamgörbék alakjának és meredekségének változását szimuláló forgatókönyvek alkalmazása.

Elvárt, hogy az intézmény a banki könyvre vonatkozóan külön sztenderd kamatláb-sokkokat modellezen minden olyan devizanemre, amelyekben denominált, és nem a kereskedési könyvben nyilvántartott eszközeinek, forrásainak és mérlegén kívüli ügyleteinek összege az adott devizanemben meghaladja az összes banki könyvi tétel állományának 5%-át, illetve együttes összegük kiteszi ezen állomány legalább 90%-át. (Ha az 5%-nál nagyobb arányú devizák nem teszik ki a teljes banki könyv 90%-át, akkor a kisebb arányúak is bekerülnek a számításba.)

Az MNB elvárja, hogy az alkalmazott kamatláb-sokkok mértékének meghatározásakor az intézmény figyelembe vegye – minden érintett devizanem esetén – a kamatlábak aktuális szintjét, a múltban tapasztalt kamatlábváltozások nagyságát, a kamatlábváltozások volatilitásának alakulását és a szabályozói ajánlásokat. A sztenderd kamatláb kamatláb-sokkok fajtáira és mértékére vonatkozóan a nemzetközi ajánlásokban (részletesen ld. később) megjelenő forgatókönyveket tartjuk irányadónak.

A sztenderd kamatláb-sokkok modellezése minimumkövetelmény, amelyet a fentiek szerint az intézmény sajátosságaihoz igazodó más megközelítésekkel ajánlott kiegészíteni.

Tőkeszükséglet számítás

Az MNB a banki könyvi kamatláb-kockázatot minden intézmény esetében materiális 2. pilléres kockázatnak tekinti és elvárja, hogy ezen kockázatok azonosítására, mérésére és kezelésére az intézmények a kockázati helyzetüknek megfelelő kontrollt jelentő eljárásokkal, folyamatokkal rendelkezzenek.

A kockázati kitétség meghatározása során az újraárazódási kockázatot, a báziskockázatot, a hozamgörbe- és opciós kockázatot egyaránt fel kell mérni, a jövedelemhatásokon túlmenően pedig minden esetben a tőke értékére gyakorolt hatásokat is értékelni és számszerűsíteni kell.

Amennyiben a banki könyv kamatláb-kockázatára vonatkozó sztenderd kamatláb-sokkok a hitelintézet gazdasági értékének a szavatoló tőkéje 20%-ánál⁹³ nagyobb potenciális csökkenését jelzik, a hitelintézetnek intézkedéseket kell tennie kamatláb-kockázati kitétségének csökkentése érdekében. Az intézkedések a tőke növelésére és a kockázati kitétség csökkentésére egyaránt irányulhatnak. Ezek hiányában az MNB kezdeményezi a hitelintézet kockázati kitétségének csökkentését, illetve a kockázatkezelési folyamatok megerősítését. Ezen lépések megtétele előtt azonban minden esetben mérlegeli az intézmény saját maga által megtett intézkedéseinek elégségességét, ez alapján pedig a felületei beavatkozás megfelelő formáját és eszközét.

Az MNB elvárja, hogy az intézmények az ICAAP keretében meghatározzák a számszerűsített banki könyvi kamatkockázat tőkeigényét, illetve a kockázatok fedezetére tőkét allokáljanak. A tőkeszükségletének meghatározásakor olyan módszertan alkalmazandó, amely a belső kockázat mérési eredményeken alapul, és amely figyelembe veszi a rövid távú (jövedelmi) és hosszabb távú (tőke gazdasági értékének változásában megjelenő) hatásokat egyaránt. A tőkeszükséglet meghatározása során az intézményeknek a normál piaci körülményektől eltérő, a szokásos kamatkörnyezetnél magasabb kockázatot jelentő, stressz forgatókönyveket szükséges használniuk. A számított tőkekövetelmény indokolatlan ingadozásának elkerülése érdekében a tényleges tőkeszükséglet meghatározásakor az adott időpontra (pl. negyedév vége) vonatkozóan kalkulált érték kizárólagos számításba vétele helyett, a számítást megelőző időszak (minimum fél év) eredményeit, a tőkekövetelmény alakulásának trendjét is figyelembe kell venni. Mindamellet a tőkeigény változékonysága – az időben stabilabbnak

⁹³ A legújabb (2016. április) bázeli sztenderd már 15%-ot ajánl.
<http://www.bis.org/bcbs/publ/d368.htm>

mutatkozóhoz viszonyítva – ténylegesen magasabb kockázati szintre utal, aminek a számításokban történő megjelenítése szintén elvárt.⁹⁴

A tőkekövetelmény meghatározására a Banknak saját számítást kell alkalmaznia, az nem alapulhat kizárólag a felügyeleti számítások eredményeinek átvételén. Az MNB a Bank által meghatározott tőkekövetelmény megfelelőségének megítélésakor a saját benchmark számításainak eredményeit (is) figyelembe veszi. E benchmark számítások legfontosabb paraméterei a következők:

- az MNB statikus üzleti forgatókönyvet alkalmaz, vagyis változatlan mérleg állományokkal és kockázati profillal számol, a lejáró állományokat azonos kockázati tulajdonságú és azonos mennyiségű új állomány pótolja. Kivételt képez ez alól a látraszóló betéti állományok kezelése, amelynek állományát esetenként nem tekintjük állandónak. Ezen állományok - a lekötött betétek állományával szembeni - alakulása a különböző piaci forgatókönyvekben különböző lehet.
- A számítások során az MNB a nemzetközi ajánlásokban megjelenő 6 piaci forgatókönyvet⁹⁵ alkalmazza (2 ellentétes irányú, párhuzamos hozamgörbe sokk, 2 hozamgörbe meredekség változás, 2 hozamgörbe alakváltozás)
- A számításokat minden a banki könyvi összes eszköz vagy forrás 5%-nál nem kisebb állománnyal rendelkező, de együttesen legalább a teljes állomány 90%-át kitevő devizanemre külön elvégezzük. (Ha az 5%-nál nagyobb arányú devizák nem teszik ki a teljes banki könyv 90%-át, akkor a kisebb arányúak is bekerülnek a számításba.)
- A devizanemenkénti – és forgatókönyvenkénti - eredmények összegzésekor a devizaárfolyamok mozgása közötti korreláció esetleges kockázat csökkentő hatását nem vesszük figyelembe, vagyis az összegzés a devizanemenkénti legrosszabb (legnagyobb negatív hatású) forgatókönyvek eredményeinek egyszerű összeadásával történik.
- A tőkekövetelmény meghatározásában a piaci forgatókönyveknek mind a jövedelmi hatása (nettó kamatbevétel érzékenység) mind a tőkeértékre gyakorolt hatása (tőke gazdasági értékének érzékenysége) szerepet kap, a következő képlet szerint:

$$CapReq_{IRRBB} = \sqrt{w * (\Delta NII / Cap)^2 + (1 - w) * (\Delta EVE / Cap)^2}$$

ahol: $CapReq_{IRRBB}$ = A banki könyvi kamatkockázat tőkekövetelménye a szavatoló tőke arányában

$\Delta NII / Cap$ = a nettó kamatbevétel éves érzékenysége a szavatoló tőke arányában

$\Delta EVE / Cap$ = a tőke gazdasági értékének érzékenysége a szavatoló tőke arányában

w = az átárazási rések nagysága alapján számszerűsített, 0,1 és 1 közé eső együttható, amelynek értéke az időben közelebb lévő (rövidebb tenorokban lévő) átárazási rések arányának növekedésével növekszik. Azaz az NII érzékenység, annál nagyobb súllyal szerepel a számításban, minél nagyobbak a közeli átárazási rések.

- A jövedelem érzékenység mérésének időhorizontja: 1 év.
- Az effektív tőkeszükséglet meghatározása a periódusok (általában havi) végére számított aktuális érték helyett a trendeket és a változékonyságot is számításba vevő módszeren alapul. Gyakorlatban ez a tőkekövetelmény adatok idősorából számított átlagos érték és a szórás figyelembe vételét jelenti.
- A jövedelem (nettó kamatbevétel) érzékenység meghatározásakor a tőkeszükségletet nem csökkenti a várható jövedelem, azaz a potenciális eredmény, mint veszteségviselő elem a számításokban nem szerepel

⁹⁴ A számítások elvégzésének módja lehet pl. a megelőző időszakok átlagos tőkeigények és szórásának alapul vétele.

⁹⁵ Id, BCBS: Standard: Interest rate risk in the banking book

- A jövedelem érzékenységi számítások során az alap forgatókönyv az eszköz, forrás és mérleg alatti tételek aktuálisan a mérlegben lévő, az utolsó kamatváltozás óta érvényes kamatlábainak változatlanóságát feltételezi. A jövedelem érzékenység meghatározása a stressz kamatláb forgatókönyvekben megjelenő kamatlábaknak az ezen kamatokhoz viszonyított különbségein alapul.

Az MNB fontosnak tartja, hogy az intézmények szétválasszák a banki könyvben lévő állampapír portfólió általános kamatkockázatát és spread (bond görbe és a swap görbe különbségének) kockázatát. Az MNB nem várja el a banki könyvi kamatkockázat keretében a magyar állampapír portfólió spread kockázatának tőkekövetelménnyel való lefedését, csupán számítását és jelentését (amennyiben az a számítások során materiálisnak bizonyul).

A banki könyvi kamatkockázat ICAAP során történő kezelését illetően a jelen kézikönyvben nem részletezett kérdésekben a vonatkozó BIS⁹⁶ és EBA⁹⁷ iránymutatásokban és az MNB-nek a nem kereskedési könyvi kitételek kamatláb kockázatának méréséről, kezeléséről és kontrolljáról szóló ajánlásában megfogalmazottakat kell irányadónak tekinteni.

V.2.5 Modellkockázat

Definíció

Az új EBA SREP Ajánlás a modellkockázatok két eltérő formáját különbözteti meg:

- a) szabályozó által jóváhagyott modell segítségével számszerűsített tőkekövetelmény potenciális alulbecsléséből fakadó kockázat,
- b) az intézmény által döntés előkészítéshez alkalmazott modellek nem megfelelő fejlesztéséből, implementációjából és használatából fakadó kockázat (termékarázás, pénzügyi eszközök értékelése, ügyfélminősítés, értékvesztés képzés stb.).

A fenti pontok közül az a) kapcsán az EBA SREP Ajánlás egyértelműen kimondja, hogy a körülírt kockázat az adott kockázattípuson belül kezelendő, míg a b) pont kapcsán körülírt kockázatok, mint modellkockázatok, a működési kockázatok alatt kezelendők.

Kockázatértékelés és -kezelés

Az **a) pont alatt bemutatott modellkockázat** számszerűsítése igen nehéz, gyakorlatilag többnyire megoldhatatlan feladat, mert egyrészt magukat a modellhibákat kell megbecsülni, másrészt ezek gazdasági kihatásait. A modellhibákat érzékenységvizsgálatokkal, stressz-tesztekkel valamelyest körül lehet határolni, ezek gazdasági veszteséggé transzformálása viszont már igen nehéz feladat. Ezért ezen kockázat esetén nem a tőkével való fedezés, hanem a kockázatok megfelelő kezelése ajánlott. Az érzékenységvizsgálatokkal megalapozott konzervativizmus, valamint (az 1. pillérben is megkívánt) szubjektív elemek alkalmazása, illetve a modellek teljesítményének folyamatos monitoringja lehet a biztosíték a káros hatások kivédésére.

Az egyszerűbb tőkekövetelmény-számítási módszerek alkalmazása (hitelezési kockázat alulbecslése sztenderd módszer alkalmazása esetén, illetve működési kockázat alulbecslése BIA és sztenderd módszer esetén) is vezethet a tényleges kockázatoknál alacsonyabb tőkekövetelmény számításához. Az alkalmazott módszerek esetleges hiányosságait az intézménynek fel kell mérnie és a belső tőkeszámítás során figyelembe kell vennie.

⁹⁶ <https://www.bis.org/bcbs/publ/d368.htm>

⁹⁷ Az EBA jelenleg frissíti a releváns iránymutatását, ami a konzultációs fázisban tart, várható megjelenése 2018 II. negyedév.

Amennyiben a felügyeleti felülvizsgálat úgy ítéli meg, hogy az intézmény által alkalmazott módszerek, paraméterbecslések, és eljárások nem kielégítőek, az adatminőség nem megfelelő, illetve az intézmény kimutatott minimum tőkeszükséglete nem elegendő a kockázatok fedezésére, az MNB a 2. pillérben az ICAAP felülvizsgálata során a kockázatkontroll minőség javításának előírásán túl – kellő indoklás mellett – pótlólagos tőkekövetelményt írhat elő.

Az MNB a tőkekövetelmény-számítási eljárások inherens bizonytalanságából vagy azok gondatlan alkalmazásából fakadó kockázatot mindenkor materiálisnak tekinti, ideértve a sztenderd módszereket, validált belső minősítésen alapuló modelleket vagy elterjedt iparági megközelítéseket alkalmazó intézmények esetét is. A modellkockázat kezelése kapcsán ebből kifolyólag az intézmények feladata, hogy

- az alkalmazott és alternatív megközelítések mechanizmusával, általános és speciálisan rájuk érvényes sajátosságaival egyaránt tisztában legyenek, továbbá meg tudják indokolni választásukat,
- érzékenységvizsgálatokkal és stressz-tesztekkel törekedjenek a kockázati kitettség minél pontosabb körülhatárolására és jobb alátámasztására,
- kellően konzervatív paraméterekkel ellensúlyozzák a modellhibák esetleges tőkecsökkentő hatását, valamint kezeljék a gyenge adatminőség miatti potenciális torzításokat,
- folyamatosan kövessék figyelemmel a modell teljesítményét, a valóságnak való megfelelését, és alkalmazzanak azonnali korrekciókat problémák észlelése esetén.

A modellező területtől független szervezeti egység vagy az anyabank által végrehajtott modell validáció kockázatcsökkentő tényező lehet. A kockázati kitettség nem kellően alátámasztott modell segítségével történő, átgondolatlan vagy indokolatlanul leegyszerűsítő számbavétele esetén, a megkívánt konzervativizmus és monitorozás hiányában az MNB alternatív megközelítések eredményét gondosan felhasználva modellkockázati tőkekövetelményt ír elő a felügyeleti felülvizsgálat keretében.

Az MNB **a b) pontban nevesített, így a működési kockázatokhoz sorolt modellkockázat** értékelése körében meghatározza azokat az üzletágakat/tevékenységeket, melyeknél az intézmény modellhasználata lényeges. Azon üzleti területek esetében, amelyeken jelentős a modellek használata, az MNB értékeli, hogy mennyire lehet jelentős a modellkockázat hatása.

Az MNB a modellkockázat azonosítása és kezelése körében különösen a következőket értékeli, illetve várja el:

- az intézmény megfelelően azonosítja modellkockázatait, és azok kezelésére prudens és a módszerek, gyakoriság, utóellenőrzés stb. szempontjából ésszerű kontrollmechanizmust alakított ki (pl. piaci határok kiszámítása, belső hitelesítés vagy utótesztelés, keresztellenőrzés szakértői vélemények segítségével stb.), amely magában foglalja a modellek jóváhagyásának, validációjának és karbantartásának folyamatát,
- az intézmény prudens módon használja a modelleket (pl. a vonatkozó paramétereknek a pozíciók irányának megfelelően történő növelésével és csökkentésével stb.), ha tisztában van a modell hiányosságaival, vagy a piaci vagy üzleti fejleményekkel,
- a modellezési keretrendszer és annak alkalmazásával kapcsolatos ismeretek megfelelően kommunikáltak az intézményen belül (ide értendő mind a vezetőségi információs rendszer és riportolás megfelelése a vezetőségi döntéshozatal támogatása érdekében, mind a modelleket használó munkatársak megfelelő tájékoztatása, illetve ismereteik szükség szerinti bővítése, oktatása is,

- a modellezési keretrendszer és alkalmazása megfelelően dokumentált és szabályozott, ennek keretében az intézmény rendelkezik egy modell leltár dokumentummal, mellyel kapcsolatban az MNB az alábbi minimális elvárásokat fogalmazza meg:
 - az intézmény fogalmazzon meg egy materialitási küszöböt a modellekre vonatkozóan, amelyek meghatározása kapcsán például a modellek szofisztikáltsága, a modellek által kezelt portfólió mérete lehet az MNB véleménye szerint megfelelő indikátor,
 - a modell leltárban kerüljenek a hitelkockázati modellek részletesen, modell szintű bemutatásra, azaz ne csak „PD-LGD-EAD” szinten szerepeljenek benne,
 - a modell leltár tartalmazza, hogy mikor került az adott modell utoljára validálásra, illetve mikor tervezi az intézmény a következő validációt, továbbá ez a validáció belsőleg vagy külsőleg (külső partner bevonása mellett) történik, valamint azt, hogy az adott modell jóváhagyása mikor történt és milyen felelősségi körbe tartozik,
 - kerüljön bemutatásra az, hogy a modellnek aktuálisan mely verziója implementált és ezen implementáció dátuma,
 - kerüljön bemutatásra, hogy a modell esetében készülnek-e rendszeres monitoring riportok (amennyiben egy adott modellnek van rendszeres monitoringja, úgy kerüljön bemutatásra a monitoring rendszeressége, az utolsó monitoring időpontja és annak legfontosabb eredménye),
 - kerüljenek a modell üzemeltetésével kapcsolatos felelősségi körök modell szinten megnevezésre⁹⁸,
 - kerüljön rögzítésre minden esetben az, ha a modellhez kapcsolódik termék vagy szegmens,
 - kerüljön rövid bemutatásra, hogy az intézmény által alkalmazott modellek milyen célból kerülnek alkalmazásra, beleértve nem csak a hitelkockázati modelleket, hanem árazásra, értékvesztés képzésre, eszközértékelésre alkalmazottakat is.
- A kockázattudatos működés jegyében a modell leltárral kapcsolatban az MNB elvárja, hogy a dokumentum részét képezze a menedzsment riportoknak, így biztosítva a vezetés megfelelő tájékoztatását az intézmény által működtetett modellekről és a kapcsolódó kockázatokról. Az MNB elvárja továbbá, hogy a modellek nem megfelelő üzemeltetéséből eredő kockázatokat szükség esetén az intézmény tőkekövetelmény megképzésével is fedezze.

V.2.6 Kockázatos portfóliók

Az MNB minden évben megjelenteti a kockázatos portfóliókról szóló tájékoztatóját, amelyben az adott időszakra vonatkozóan azokat a portfóliókat, kockázattalalásokat mutatja be, amelyek az elemzési – felügyelési információk alapján, megítélése szerint a magyar piacon jelenlévő és különös felügyeleti aggodalomra okot adó kockázatokat jelentenek, ezért kezelésükhöz elvárható és indokolt a többlettőke tartása az érintett intézményektől. Főszabályként az MNB a kockázatos portfóliókban megjelölt kockázatok, tevékenységek vonatkozásában a fennálló teljes konszolidált portfólióra írja elő a kockázatos portfóliók azonosítását és monitoringját, azonban többlet-tőkekövetelmény meghatározásának módja a külföldi leányvállalatok portfóliói esetén, amennyiben ezt a helyi sajátosságok indokolják, eltérhet a tájékoztatóban leírtaktól.

⁹⁸ Például a modell 1) fejlesztésért és felülvizsgálatáért, 2) validációjáért, 3) üzleti alkalmazásáért, 4) implementációjáért felelős vezető/szakértő. Csoportmodellek esetén 4) a helyi implementációért felelős vezető/szakértő.

V.2.7 Egyéb lényeges kockázatok

Az ICAAP 7. alapelvének elvárása, hogy az intézmény belső tőkeallokációs folyamata minden, a korábbiakban nem definiált, de az intézmény szempontjából lényeges kockázatra terjedjen ki. Megjelenhetnek ennek keretében olyan, az intézmény speciális tevékenységéből, vagy speciális ügyfélköréből eredő kockázatok, amelyek adott intézményre speciálisan jellemzőek, de a szokásos kockázatdefiníciókon kívül esnek. Az egyéb lényeges kockázatokat az intézmény saját terminológiája szerint definiálhatja, azonban a definíciót, valamint a kockázat mérésére és kezelésére kialakított eljárásokat azonban részletesen be kell tudni mutatni az MNB számára.

Az egyéb kockázatok tekintetében az MNB nem ad részletes felsorolást, az intézmény saját felelőssége, hogy egyéb jellemző kockázatait feltérképezze, amihez a megfelelő kockázatfeltáró mechanizmust ki kell dolgoznia. Vizsgálnia kell a feltárt kockázat lényegességét, és a vizsgálat eredményét, és annak alátámasztását az MNB-nek be kell tudnia mutatni.

Lényegesség: egy intézmény tevékenységéhez mérten jelentőséggel bíró (számottevőnek tekinthető) minden olyan kockázat, mely befolyásolja az üzleti célok elérését. Az egyéb kockázatok általában nem, vagy nehezen számszerűsíthető kockázatok, ezért mérésük és kezelésük jellemzően kvantitatív módszerekkel végezhető el. Emiatt javasolt felmérésükre és kezelésükre részletes módszertan kidolgozása, amely meghatározza azokat a módszereket és eljárásokat, amelyekkel a kockázat feltárható, és mértéke kézben tartható.

Ezek a kockázatok erős kapcsolatban lehetnek egyéb kockázatokkal is, vagy úgy, hogy növelik azokat, vagy alapkockázatok eszkalálódásából keletkeznek (pl. magas operációs kockázatot jelentő IT problémák, amennyiben ügyfélrendszereket érintenek, a reputációs kockázat gyors növekedését eredményezhetik). Az egyéb kockázatok lényegességének megítélése tehát nagyban szubjektív. A benyújtott dokumentáció alapján, a felügyeleti felülvizsgálat, valamint az intézmény és az MNB közötti párbeszéd során alakítja ki az MNB az álláspontját.

V.2.7.1 Szabályozói környezetből adódó kockázat

Definíció

A szabályozói környezetből adódó kockázat közvetetten vagy közvetve tőkét vagy a jövedelmezőséget érintő olyan kockázat, amely a nemzetközi vagy nemzeti hatóságok által előírt, intézmény számára alkalmazandó szabályok változásából, illetve új szabályok előírásából fakad.

A szabályozási környezet változásából fakadó kockázat csökkentése érdekében az intézmények részéről mindenképpen szükséges nem csak a hazai, hanem az EU-szintű jogszabály-előkészítés rendszeres nyomon követése, így különösen a CRD IV és a CRR csomaghoz kapcsolódó végrehajtási rendeletek megjelenésének figyelése. Az intézmények a szabályozói környezetből fakadó kockázatot folyamatokkal és/vagy tőkekövetelmény meghatározásával kezelhetik.

ICAAP felülvizsgálat

A felügyeleti felülvizsgálat keretében az MNB értékeli, hogy az intézmény mennyire vette figyelembe a szabályozói környezetből eredő kockázatokat az ICAAP során. Az intézménytől elvárt, hogy törekedjen a megfelelő tájékozottságra, és kövesse nyomon a szabályozói környezet változásait. A folyamatos jogszabály-figyelés elengedhetetlen a kockázat megfelelő kezelése érdekében. Elvárt továbbá, hogy a releváns változásokról ne csak az intézmény jogi területe informálódjon, hanem a vezetőség és az érintett munkavállalók is megfelelő formában tájékoztatást kapjanak. Az MNB pozitívnak értékeli, ha az intézmény a jogszabályi változásokról rendszeresen összefoglalókat készít mind a vezetőség (riportokon keresztül), mind a munkavállalók számára (tájékoztató anyag legalább az intraneten való hozzáférhetőségének biztosítása révén).

Az MNB továbbá elvárja, hogy az intézmény a belső szabályzatait hangolja össze a külső szabályozói környezettel, és azokat rendszeresen (legalább évente, releváns jogszabály-változás esetén ennél

gyakrabban) vizsgálja felül, és harmonizálja a jogi keretrendszerrel. Egyes szakterületeket, vagy a teljes intézményt érintő releváns jogszabályok változása esetén szükséges, hogy az intézmény először azonosítsa a jogszabály által érintett belső szervezeti egységeket, majd az érintett területek bevonásával vizsgálja meg a szabályozási változások hatásait, és indokolt esetben oktatóanyagok készítésével (esetlegesen oktatások szervezésével) készítse fel a munkavállalókat a munkájukat érintő szabályozási változásokra.

Az MNB elvárja, hogy az aktuális, valamint a prognosztizált szabályozói környezetből fakadó jelentős változásokat az intézmény építse be a stratégiájába és tervezési folyamataiba (pl.: üzleti és tőketervek, stb.). Az intézmény tevékenységét jelentősen érintő jogszabályi változások esetén előzetesen a potenciális hatások vizsgálata és elemzése, scenáriók készítése, szükség esetén akciótervek kidolgozása, valamint stratégiai és üzleti terv módosítása is szükséges.

V.3 Stressz-tesztek

A stressz-tesztelés, mint fogalom magában foglalja mindazon kvantitatív, illetve kvalitatív elemzési technikákat és kockázatkezelési módszereket, melyek segítségével a pénzügyi intézmények átfogó képet kaphatnak kockázati kitétségeikről és sebezhetőségükről olyan kivételes, ám valószerű helyzetekben, melyek ritka, de súlyos következményekkel járó külső kockázati események következtében állhatnak elő. A közelmúltbeli pénzügyi és gazdasági válsághelyzet okán az MNB kiemelt fontosságot tulajdonít a stressz-teszteknek.

Az ICAAP keretében előírt, 2. pilléres stressz-tesztek előretekintő jelleggel, átfogó módon, integrált keretben hivatottak felmérni az intézmény összes materiálisnak tekintett kockázatát (többek között: hitelezési kockázat, partnerkockázat, értékpapírosítás, piaci kockázat, működési és üzletviteli kockázat, likviditási kockázat, banki könyvi kamatkockázat, szuverén kockázat, spread kockázat, koncentrációs kockázat, FX kockázat). A stressz-tesztek köre így – a korábban tárgyalt kockázati típusokat magában foglalva, ám azokon túlmenően is – felöleli mindazon piaci, gazdasági, intézményi vagy politikai jellegű kockázati faktorok hatásának számbavételét, melyek az adott intézmény prudens és szolvens működését, illetve eredményességét érdemben befolyásolhatják. Ebben az értelemben az itt tárgyalt stressz-tesztelési módszertan egyértelműen túlmutat a CRR előírásain, mind a belső hitelkockázati modelleket használó (IRB) intézmények által az 1. pillérben alkalmazandó hitelkockázati stressz-tesztek⁹⁹ vonatkozásában, mind pedig a 2. pilléres stressz-teszteket¹⁰⁰ érintő általános rendelkezések tekintetében.

Az MNB álláspontja szerint nincs egyetlen "helyes" stressz-tesztelési módszertan. Egy adott intézmény szempontjából elfogadható megközelítések köre nagyban függ annak méretétől, tevékenységétől, kockázati étvágától, illetve a kockázatkezelés minőségétől. Az arányosság elve alapján azonban az MNB elvárja, hogy az alkalmazott stressz-tesztelési módszertan kifinomultsága arányban álljon a fent említett tényezőkkel. A komplex SREP alá tartozó intézményektől az MNB azonban egyértelműen elvárja, hogy azok fejlett, komplex és integrált stressz-tesztelési keretrendszerrel rendelkezzenek, valamint stressz-teszt módszertanuk forgatókönyv alapú stressz-tesztet is tartalmazzon.

Az MNB a szofisztikált megközelítés híve, és elvárja a komplex SREP alá tartozó intézményektől a különböző módszertanok (érzékenységvizsgálat, forgatókönyv-elemzés, "reverse" stressz-teszt) egyidejű alkalmazását.

ICAAP felülvizsgálat

⁹⁹ A CRR 177. cikkének teljesítése az IRB-módszer bevezetéséhez szükséges felügyeleti engedély egyik feltétele, miszerint az intézménynek stressz-tesztek segítségével megfelelően fel kell tudnia mérni potenciálisan kedvezőtlen események hatását hitelportfóliójára, illetve ezekkel szemben ellenállónak kell mutatkoznia.

¹⁰⁰ A 2. pilléres tesztek kérdéskörét a CRR meglehetősen általános szinten szabályozza, bizonyos kockázati típusok esetén azonban valamivel konkrétabb rendelkezéseket is tartalmaz (pl. banki könyvi kamatláb-kockázat, hitelezés koncentrációs kockázata stb.)

Az ICAAP felülvizsgálat szempontjából a legcélravezetőbb az ún. „bottom-up” stressz-teszt, mely nagyban támaszkodik az intézmény saját módszertanára. Ebben a keretrendszerben a kockázati paramétereket, eredményeket és azok tökemegfelelésre gyakorolt hatását az intézmény maga számolja ki, a felügyelet által előre megadott szabályrendszer szerint.

A kézikönyvben foglaltakkal összhangban az MNB értelmezése alapján a stressz-tesztek fogalmilag egy átfogó eszköz- és eljárásrendet jelentenek. A stressz-tesztelésben, mint megközelítésben rejlő nagyfokú szabadságot és rugalmasságot különösen két okból kifolyólag szükséges kihasználni. Egyrészt az egyes kockázattípusok önálló számbevitelére irányuló tökekövetelmény-számítási módszertan nem igazán teszi lehetővé a kockázatok kölcsönhatásának vizsgálatát. A hazai kontextusban ez elsősorban (ám közel sem kizárólagosan) azt jelenti, hogy hitelkockázat és az árfolyamkockázat, a piaci és a likviditási kockázat kölcsönös függőségi viszonyai csak egy átfogó, az egyedi kockázati módszereket kiegészítő stressz-teszt keretében ragadhatók meg. Másrészt, az egyedi kockázatok kapcsán alkalmazott tökekövetelmény-számítási eljárások természetesen olyan korlátozó és leegyszerűsítő (pl. függetlenségi, normalitásra vonatkozó) feltevésekkel élnek, ami a tényleges kockázati kitettség jelentős alulbecslését eredményezheti.

A stressz-tesztek a kockázattudatos működés, illetve az esetleges válsághelyzetekre való felkészülés alapvető építőkövei. Az MNB ezért a felügyeleti felülvizsgálat keretében minden felügyelt intézménytől elvárja, hogy részletesen ismerje a nemzetközi felügyeleti közösség stressz-tesztelésre vonatkozó iránymutatásait, a legfontosabb környezeti tényezők megváltozásának az intézmény helyzetére gyakorolt számszerű hatásait, illetve a tökekövetelmény-számítás során alkalmazott módszerek főbb hiányosságait. A komplex ICAAP és ILAAP felülvizsgálat alá tartozó intézmények esetében ezen túlmenően azt is megköveteli, hogy a stressz-tesztek a jelentősebb kockázati típusokkal megegyező szakmai igényességgel kerüljenek kialakításra, a gazdasági tökekövetelmény-számításnak pedig szerves elemét képezzék. Erre az MNB álláspontja szerint csak akkor nyílik mód, amennyiben

- az egyes stressz-tesztek kérdésfeltevése világos, koncepciója átgondolt, módszertana pedig annak tudatában került kialakításra, hogy a legtöbb kockázati típus tökekövetelménye már önmagában is egy szélsőséges stressz-helyzetre vonatkozó potenciális veszteségként adódik,
- a stressz-tesztek egyik legfőbb eleme, a külső környezeti sokkok transzmisszióját (vagyis intézményre gyakorolt hatását) meghatározó modell módszertani igényességgel, a múltbeli tapasztalatokat és (lehetőség szerint) elemi szintű portfólióadatokat is felhasználva kerül kialakításra,
- egyes stressz-tesztek lehetővé teszik a hitel- és árfolyamkockázat együttes megragadását, csakúgy, mint a piaci és likviditási kockázatok egységes keretben történő vizsgálatát,
- a stressz-tesztek – amennyiben lehetséges – számolnak a visszacsatolásokkal (pl. intézményi reakciók, kockázatcsökkentő lépések) és másodlagos hatásokkal (pl. kockázatok átgyűrűzése, kockázatkörülés lehetőségei), az esetleges akciótervek várható eredményének hitelességét a felügyelet bírálja el, az intézmény részéről megfelelően alátámasztott indoklás szükséges,
- a stressz-tesztek kiterjednek a gazdasági tőkeszámítás keretében alkalmazott egyedi tökekövetelmény-számítási módszerek hiányosságainak feltérképezésére, és lehetőség szerint megmutatják az egyes kockázati típusokhoz rendelt tökekövetelmény érzékenységét a módszertan és az alkalmazott feltevések megváltoztatására.

Mivel a legtöbb kockázattípus tökekövetelménye már eleve egy lehetséges szélsőséges veszteség fedezeteként kerül meghatározásra, az MNB a stressz-tesztelésre elsősorban, mint diagnosztikai eszközre tekint. Ezzel összhangban nem követeli meg az intézményektől, hogy a stressz-tesztek eredményét minden esetben kockázati tökekövetelményként számolják el. Elvárja mindazonáltal a megfelelő mértékű tökeképzést a következő esetekben:

- az egyes kockázattípusok kapcsán végzett, modellfeltevésekre vonatkozó stressz-tesztek a kockázati tőkekövetelmény nagyfokú érzékenységet mutatják,
- a több kockázattípus együttes számbavételére irányuló (pl. a hitel- és devizakockázatot egységes módszertani keretben vizsgáló) stressz-elemzések a kockázati kitétségek koncentrációját mutatják,
- az intézmény stressz-tesztje olyan kockázatokra világít rá, melyet a 2. pilléres tőkekövetelmény nem fed le.

Az MNB a kockázati kitétségek megfelelő körülhatárolásának fontosságára tekintettel a stressz-tesztek vonatkozásában tapasztalt jelentős hiányosságok fennállása esetén a komplex ICAAP és ILAAP felülvizsgálat alá tartozó intézményeknél a 2. pilléres tőkeszükségletet pótlólagosan megemelheti.

V.3.1 Az alkalmazott kockázati modellek megbízhatósága

Az intézmények kockázati kitétségét a pénzügyi rendszer, mint összetett hálózat működése határozza meg, melynek kölcsönhatásai, illetve ezek bizonytalansága nagyon megnehezítik a kockázatok egyértelmű azonosítását, pontos árazását, illetve megfelelő kezelését. A rendszer komplexitásából következően a gazdasági tőkekövetelmény-számítási modellek csak áttételesen tudják megragadni az intézmény összes kockázatát, és különböző feltevésekkel kénytelenek élni az eszközárak és kockázati faktorok közötti korrelációkra vonatkozóan. Empirikus tapasztalat, hogy utóbbiak stresszhelyzetben hajlamosak (abszolút értékben) jelentősen megemelkedni, így a normál működésre koncentrááló modellek krízis esetén gyakran alulbecslik a tényleges kockázatokat. Ez a probléma nem csak az egyes kockázati típusokon belüli, hanem az azok közötti kockázatok vonatkozásában is fennáll. Az MNB ezért elvárja, hogy az intézmények behatóan ismerjék, hogyan teljesítenek kockázati modelljeik válsághelyzetekben.

V.3.2 Integrált kockázatkezelési szemlélet érvényesítése

Számos okból kifolyólag a jelenlegi üzleti és szabályozói gyakorlat a kockázati típusokat önállóan tárgyalja, melyek így egymástól függetlenül alkotják a gazdasági tőkekövetelmény-számítás inputjait. Az utóbbi időszak fejleményei (a pénz- és tőkepiacok integrálódása, értékpapírosítás, gazdasági alapú könyvvizelési technikák, származékos termékek elterjedése stb.) azonban sok szempontból elmosták a kockázatok közötti különbségeket. Tipikus példaként említhetők a – magyar pénzügyi rendszer szempontjából kiemelt jelentőséggel bíró – változó kamatozású, illetve devizában folyósított hiteltermékek, melyek esetében nem választhatók el egymástól a piaci és hitelkockázati jellegű kockázati faktorok; a válság pedig a likviditási kockázat előző két kockázati típusával való szerves kapcsolatára világított rá.

Az integrált, átfogó szemléletű kockázatkezelést az MNB azért tartja kiemelten fontosnak, mert a kereszthatásokat figyelembe véve számos esetben az intézmény várakozásainál nagyobb kockázati kitétségek adódnak. Az MNB minden komplex SREP alá tartozó intézménytől konszolidált szinten elvárja az integrált stressz-tesztek végzését.

A fentiek tükrében a kizárólag a kockázati modellek inputparamétereinek változtatására (pl. PD-k eltolása, LGD-k növelése) kiterjedő stressz-tesztelési módszertant az MNB nem tartja elégségesnek. Elvárja továbbá, hogy az intézmény stressz-tesztelési programja minden esetben jól körülhatárolt és azonosítható legyen, és megfelelő minőségű szabályzatba legyen foglalva. Szükségesnek ítéljük még ezen túlmenően, hogy az intézmény stressz-tesztjeinek eredményét a felügyelt intézmények értelmezzék, szükség esetén arra alapozva pedig egyértelmű kockázat-mérséklő intézkedések meghozatala váljon lehetővé. Ennek mintegy előfeltételként az MNB előírja az intézmény legfelsőbb vezetői testületének felelősségét, megfelelő tájékozottságát.

A mértékek tekintetében az MNB elvárja, hogy a stressz-tesztek valóban kivételesnek tekinthető, jelentős környezeti sokkok hatását (is) tükrözzék¹⁰¹. A közelmúltban megfigyelt pénzügyi, gazdasági és üzleti folyamatokra tekintettel az MNB elengedhetetlennek tartja, hogy az intézmények a válság során szerzett tapasztalataikat felhasználják a kockázati mértékek és módszerek megválasztása során, és kellően konzervatív módon járjanak el.

A stressz-teszteket tehát az intézmény portfóliójának jellemzőivel és vállalt kockázataival, illetve a külső környezet állapotával összhangban kell meghatározni. Ezek bármilyen változása (vagy várható változása) esetén az alkalmazott teszteket felül kell vizsgálni. Az MNB elvárja, hogy az említett felülvizsgálat legalább éves gyakorisággal akkor is megtörténjen, ha azt a fenti tényezőkben bekövetkezett változások egyébként nem indokolnák. A stressz-tesztek futtatását ennél rövidebb időközönként várja el az MNB.

A jelenlegi helyzetben az MNB feltétlenül szükségesnek tartja, hogy a stressz-tesztek szervesen épüljenek be az intézmények kockázatkezelési gyakorlatába, azok eredményét pedig az intézmény felhasználja az alábbi területeken:

- a tőkekövetelmény-számítás eredményének ellenőrzése, illetve megbízhatóságának körülhatárolása során,
- a likviditási helyzet értékelése és a tőke tervezés során,
- a kockázati stratégia kialakítása folyamán,
- az általános felsővezetői döntéshozatal keretében, így például vészforgatókönyvek kidolgozása, limitek felállítása során stb.,
- esetlegesen pótlólagos szabályozói tőkeszükséglet meghatározása céljából, az MNB-vel történő egyeztetést követően, illetve
- amennyiben szükséges, megfelelő kockázatcsökkentő intézkedések meghozatala érdekében (tőkeemelés, stratégia, limitek szigorítása, stb.).

A szabályozói elvárások gyakorlati teljesülése érdekében az MNB előírja, hogy az intézmény rendelkezzen részletesen dokumentált, az intézmény felsővezetése által jóváhagyott, átfogó stressz-tesztelési politikával. Ennek tartalmaznia kell a stressz-tesztelési folyamat összes lényeges aspektusát:

- alkalmazott módszertanát (modellek részletes bemutatása, paraméterek megbízhatósága, modell feltételek alátámasztása, menedzsment akciók szükségessége),
- célját,
- gyakoriságát,
- alkalmazott adatokat (a stressz-teszt során használt adatok, idősorok, paraméterek, portfóliók legyenek konzisztensek a szervezet más területein – kockázatkezelés / kontrolling / adatszolgáltatás / tőkekövetelmény számítás),
- eredmények felhasználását,
- IT infrastruktúrát,
- felelősségi köröket.

Fontos továbbá, hogy az adott intézmény megfelelő erőforrással és szakemberrel rendelkezzen a stressz-tesztek elvégzéséhez. Megemlítendő, hogy a több-féle stressz-teszt módszer kiegészítéseként a fordított stressz-teszt elvégzését is elvárja az MNB a komplex SREP alá tartozó intézményektől. A módszer lényege, hogy olyan scenáriókat, paramétereket keres, amelyek az intézmény helyzetének jelentős romlásához vezetnek (például jelentős veszteség, tőkevesztés, feszült likviditási helyzet

¹⁰¹ A nemlineáris kockázati kapcsolatok léte miatt az MNB hasznosnak tartja különböző súlyosságú és valószínűségű stressz-helyzetek vizsgálatát.

kialakulását okozzák), feltérképezve az intézmény gyengepontjait. Az így kapott paramétereket kell elemezni az előfordulási valószínűségük alapján (monitoring). A módszer alkalmazása hozzájárul a kockázatok hatékonyabb feltárásához és kezeléséhez, továbbá a rendszer szintű problémák azonosítására ad lehetőséget a Felügyelet számára az eredmények keresztmetszeti kiértékelése során.

A rendszerszintű kockázatok megbízhatóbb felmérése érdekében az MNB fenntartja annak lehetőségét, hogy konkrét stressz-szenáriók alkalmazását írja elő a felügyelt intézmények részére. Ennek előnye lenne, hogy az eredmények és a modellek keresztmetszeti összehasonlításával mind az MNB, mind az intézmények jobb képet kaphatnának kockázati kitettségükről és stressz-tesztelési eljárásaik alkalmazásáról.

A szenáriók meghatározása során fontos az egyes faktorok sokkjainak mértéke, azaz a bekövetkezés valószínűségének és a gazdasági folyamatok alakulásának arányban kell állnia egymással. Fontos továbbá a szenáriók belső konzisztenciája, azaz az egyes faktorok valamely pálya mentén való alakulása ne vezessen ellentmondáshoz. Minden releváns faktort figyelembe kell venni a stressz-teszt során, (deviza, kamat és hozam, részvénytőke, nyersanyagpiaci sokkok, gazdasági növekedés elemei). A stressz-teszt során a koncentrációs- és nagykockázatot az intézmény legnagyobb kitettségeinek nemteljesítését feltételezve kell mérni. A becslések során a veszteségek nagyságát illetően az intézménynek konzervatív módon kell elvégeznie a számításokat.

A fenti általánosságokon túlmenően az MNB a CEBS Guideline on Stress Testing (GL32) című, 2010. augusztus 26-án megjelent irányelvét tekinti magára nézve irányadónak és alkalmazza az intézmények stressz-tesztjeinek megítélése során¹⁰². Az MNB elvárja a felügyelt intézményektől, hogy részletesen tanulmányozzák annak tartalmát, és törekedjenek megfelelni az abban foglaltaknak.

V.4 Capital guidance meghatározásához használt stresszteszt keretrendszer bemutatása

Az EBA elvárásával összhangban¹⁰³ a Magyar Nemzeti Bank 2019. január elsejétől kezdve új elvárást vezet be a kereskedelmi bankok tőke megfelelésére vonatkozóan (Capital Guidance/P2G) annak érdekében, hogy biztosítva legyen, hogy a felügyelt intézmények egy stresszpálya mentén is szolvensesk maradnak.

A Capital Guidance mértékét a felügyeleti (MNB által végrehajtott) stressz teszt határozza meg. Az MNB e kalkulációban figyelembe veheti az intézmény saját stressz tesztjének eredményeit is. A Capital Guidance nem része az ICAAP felülvizsgálat során számszerűsített TSCR-nek, és nem tekinthető tőkepuffernek sem. Megsértése közvetlen szankcióval nem jár. A Capital Guidance kiszámításával az MNB az intézmény menedzsmentje felé kommunikálja, hogy értékelése szerint mekkora az a TSCR és tőkepuffer felett tartandó szabad tőkeszint, amely az intézmény biztonságos működését biztosítja. Kiszámítása a stressz teszt keretrendszerében történik, és elsődlegesen azt számszerűsíti, hogy az intézmény CET1 tőke megfelelése (CET1 minőségű szavatoló tőke / szabályozói pillér TREA-ja) milyen mértékben csökken a stressz pálya mentén.

Az MNB által alkalmazott stresszteszt alapvetően az EBA által kialakított stressztesztelési eljárást veszi át, azonban néhány ponton lényegesen eltér ettől. Az eltéréseket két főbb tényező indokolja. Fontos egyrészt, hogy a stresszteszt képes legyen a lehető legrészletesebben feltárni azokat a kockázatokat, melyek meghatározóak a magyarországi székhellyel rendelkező kereskedelmi bankok szempontjából, ezért célszerű a teszt azon elemeire nagyobb hangsúlyt fektetni, melyek relevánsak e bankok esetében. Másrészt fontos mérlegelni azt is, hogy a stressztesztelési gyakorlat elvégzése nem ró-e túlzott terheket

¹⁰² Felhívjuk a figyelmet, hogy folyamatban van a „Guidelines on stress testing and supervisory stress testing” útmutató elkészítése, melyet az EBA várhatóan 2017-ben publikál.

¹⁰³ Az Európai Bankhatóság a felülvizsgált EBA SREP Ajánlásba 2018-ban várhatóan beemeli a Pillar 2 Guidance-et (P2G), mint a stressz teszt közvetlen tőkeelvárás vonzatát. A P2G várhatóan a CRD V-nek is része lesz.

az intézményekre. Mindezen szempontokat figyelembe véve az MNB egy olyan stresszteszt keretrendszerrel dolgozott ki (továbbiakban: felügyeleti stresszteszt), mely főképp azokra a rendszeres adatszolgáltatásokra támaszkodik, melyeket a felügyelet intézmények adnak át az MNB számára. Ezen adatok alapján az MNB képes mérésélni a felügyeleti elvárásoknak való megfelelés erőforrásigényét. A következőkben e stressztetsztelési módszertan legfőbb elemei kerülnek bemutatásra.

Az EBA által kialakított keretrendszerrel fontos eltérés az MNB felügyeleti stressztesztjében, hogy az EBA által meghatározottól különböző makrogazdasági sokk hatását számszerűsíti a teszt, mely jobban tükrözi a magyar gazdaság mechanizmusait. A stresszteszt során egy alappálya és egy stresszpálya kerül számszerűsítésre, utóbbi az MNB által definiált sokkok figyelembevételével. A Capital Guidance számszerűsítése főképp az intézmény stresszpályán becsült tőke megfelelésétől függ, míg az alappálya az eredmények jobb megértésében nyújt segítséget. Összhangban az EBA által kialakított megközelítéssel a felügyeleti stresszteszt is bruttó statikus mérlegfeltevést alkalmaz, vagyis mind az alappályán, mind a stresszpályán a mérleg bruttó értelemben változatlan marad. E feltevésekből adódik, hogy mindkét pálya mentén az adott periódusban lejáró eszközök és források egyaránt megújításra kerülnek az adott periódust meghatározó piaci feltételeknek megfelelően. A tőke megfelelés szempontjából meghatározó kockázattal súlyozott eszközérték alakulását is befolyásolja a bruttó statikus mérlegfeltevés, hiszen a portfólió zsugorodásának mértéke korlátozott. A tőke megfelelés szempontjából másik fontos tényező az intézmény rendelkezésére álló tőke szintje, melyet egyrészt az előrejelzési időszak alatt realizálódó kockázatok határoznak meg, másrészt pedig az intézményt jellemző tőkeakkumulációs képesség. A kockázatok között az egyik legjelentősebb a hitelkockázat, melynek hatása több csatornán keresztül is megjelenik a felügyeleti stressztesztben. A stresszpályán a makrogazdasági sokk által meghatározott környezet a nemteljesítési valószínűség megugrását eredményezi, mely hatás az MNB által becsült makrogazdasági tényezőkön alapuló modell alapján érvényesül a tesztben. Ezen túl a nemteljesítő állomány értékvesztéssel való fedezettsége megemelkedik a stressz időszakban, összhangban a romló gazdasági kilátásokkal és emelkedő veszteségrátákkal. A piaci kockázatok hatása az MNB benchmark piaci kockázati modellje alapján kerül számszerűsítésre figyelembe véve a bank teljes pénzügyi eszköz állományát és a makrogazdasági sokk hatását az eszközök értékére. A realizálódó kamatsokk egy része az egyéb átfogó eredmény (OCI) változásában jelenik meg, és fokozatosan amortizálódva kerül át az eredménykimutatásba, ahogy az érintett értékpapírok lejáratukhoz közelítenek. Végül pedig a működési kockázatok becslése historikus megfigyeléseken alapszik figyelmen kívül hagyva a várhatóan nem megismétlődő, szabályozói beavatkozásokhoz kapcsolódó eseményeket.

Az intézmény rendelkezésére álló tőke szintjét a kockázatok realizálódása mellett a tőkeakkumulációs képesség határozza meg. A stressztesztben megjelenik a főbb bevételi és kiadási tételek változásának hatása. A kamatbevételek alakulását alapvetően a kamatkörnyezet befolyásolja. A bruttó statikus mérlegfeltevés következtében nem jelennek meg keresleti hatások a modellben, vagyis egy számottevő pozitív kamatsokk sem mérsékli közvetlenül a bank által adott időszakban kibocsájtott hitelek állományát. A forrásokért fizetett kamatok is változnak, ami részben a kamatszint változásának, részben pedig annak a következménye, hogy a modellben a lekötött betétállomány aránya a kamatok alakulásával szinkronban változik. E tényezők eredőjeként pozitív kamatsokk esetén a nettó kamatbevételek stresszpályán jellemzően emelkedhetnek javítva az adott intézmény tőke helyzetét. A nettó díj- és jutalékbevételek alappályán az utolsó évben megfigyelt szinten alakul a modell szerint, míg stresszpályán kismértékben elmarad e szinttől a kedvezőtlen gazdasági hatások eredményeképp. A kereskedési könyvi eredmény az alappályán az intézmény megelőző években megfigyelt eredményei szerint kerül becslésre, mely eredményt stresszpályán egy historikus teljesítmény alapján becsült, kis valószínűséggel bekövetkező veszteség mérsékel. Végül pedig a működési költségek alakulását három főbb tényező befolyásolja. A mérlegfőösszeg mind alappályán, mind stresszpályán mérséklődik a bruttó statikus mérlegfeltevés következtében, és így a becsült működési költségszint csökkenésének irányába hat. A bérek szintje alappályán emelkedhet növelve a működési költségeket, míg stresszpályán stagnál. A kockázati költségekkel korrigált működési eredmény emelkedése növekvő működési költségszint mellett operációt tesz lehetővé a kereskedelmi bankok számára, míg a romló eredmény enyhe lefelé

irányuló nyomást gyakorol a költségekre. Az intézmények által realizált eredmény után fizetendő adó a mindenkori társasági adókulcsok alapján kerül meghatározásra. A stressz teszt becslési szakaszában az egyes potenciális menedzsment akciók (pl. költségcsökkentés) nem vehetők figyelembe, azonban az eredmények egyeztetési szakaszában indokolt esetben megfelelően alátámasztott, már megkezdett vagy jóváhagyott korrekciók alkalmazhatók ésszerű mértékig.

V.5 Tőkekövetelmény meghatározása

A 2. pillérben az intézménynek legjobb tudása szerint saját magának kell meghatároznia, hogy mekkora tőkére (gazdasági tőke) van szüksége pillanatnyi és potenciális kockázatai fedezéséhez. A tőkeszámításnál figyelembe kell venni minden, az intézmény számára lényeges kockázatot és a kockázatok egymásra gyakorolt hatását (integrált kockázatkezelési szemlélet), és hogy a kockázatok fedezéséhez milyen arányú és minőségű tőke szükséges – a jogszabályi keretek figyelembe vétele mellett.

V.5.1 Különbségek az alkalmazott módszerek kifinomultságában

Az intézmény által választható módszer kifinomultsága függhet

- magának az intézménynek a nagyságától és bonyolultságától (az arányosság elve értelmében a kisebb és egyszerűbb intézmények esetén a kifinomult és bonyolult tőkekövetelmény-számítási módszerek alkalmazása nem elvárás),
- a kockázat intézményen belüli súlyától, fontosságától (egy intézmény alkalmazhat elhanyagolható kockázataira nagyon egyszerű – biztonsági pótlék jellegű – megközelítéseket, lényeges kockázataira pedig kifinomult modelleket),
- a rendelkezésre álló (főleg szellemi) erőforrásoktól. Elvárt, hogy az intézmény alaposan értse az általa alkalmazott módszereket, tehát ne alkalmazzon olyan modelleket, amelyek kellő elsajátításához nem volt kellő kapacitása/ideje. (Ez szorosan összefügg az első ponttal: a nagyobb intézményeknek általában nagyobb erőforrások állnak rendelkezésére.),
- az intézmény kockázati étvágyától. Mindenképpen elvárható, hogy egy nagyobb kockázatokat vállaló intézmény – legalább jelentős kockázatai tekintetében – kifinomultabb, pontosabb becsléseket eredményező módszereket alkalmazzon, mint egy kockázatkerülő intézmény.

Az intézmények komplexitásától és kockázati étvágyától függően tehát többféle eljárás is alkalmazható a tőkeszükséglet meghatározására. A legegyszerűbb esetben ki lehet indulni pl. az 1. pillérben meghatározott tőkekövetelményből, és azt – lényegében egy konzervatív pótlék formájában – kiegészíteni az ott nem (vagy nem megfelelően) kezelt kockázatokhoz hozzárendelt tőkével. Ebben az esetben is elvárt azonban, hogy az intézmény bizonyítsa, hogy egyrészt az 1. pillérbeli módszerek elég jó közelítést adnak az ott kezelt kockázatokra, másrészt a többi kockázat elhanyagolható ezekhez képest.

A komplexebb kockázati profillal rendelkező intézmények esetében elképzelhető, hogy az összes lényeges kockázat tőkeszükségletét belső modellel határozzák meg – függetlenül attól, melyik pillérhez tartoznak.

V.5.2 Lehetséges eltérések az 1. és 2. pillér között

Ugyanazon (1. pillérbeli) kockázatok 1. és 2. pillérbeli kezelése eltérhet egymástól. Az MNB a 2. pillérbeli kockázatkezelésnél alapvetően az 1. pilléreshez képest kifinomultabb megközelítés, fejlettebb módszerek alkalmazását tartja szükségesnek. Elképzelhető például, hogy egy intézmény portfóliómodell (pl. Creditmetrics, Creditrisk+) alkalmaz a 2. pillérben az 1. pillér portfólió-független megközelítése

helyett¹⁰⁴, vagy – ahogyan az ma sem ritkaság – a piaci kockázatokat belső célokra belső modellel határozza meg, míg az 1. pillérben (a szabályozói tőkekövetelmény-számításra) a sztenderd módszert alkalmazza.

A módszerválasztás szabadsága azonban nem csak a tőkekövetelmény meghatározására szolgáló módszerek megválasztásának szabadságát jelenti, hanem a megközelítés, és a kockázati mérőszám megválasztásának szabadságát is. A 2. pilléres tőkeszámítási módszerre – azon kívül, hogy szempontokat ad arra, hogy milyen kockázatokat kell figyelembe venni – a CRD IV, illetve a CRR nem tartalmaz előírást vagy ajánlást, sőt kifejezetten a módszertani sokszínűséget hangsúlyozza. Ennek indoka nem kis mértékben az a törekvés, hogy ha egy intézmény az eddigiekben már az új előírásoknak lényegében megfelelő tőkekövetelmény számítási módszereket alkalmazott (amely elsősorban a fejlettebb intézmények esetén jellemző), akkor ezeket ne kelljen pusztán a CRD IV, CRR bevezetésének következtében lecserélnie. Ennek a szabadságnak azonban (a CRD IV és a CRR alapfilozófiájának megfelelően) ára van: az intézménynek meg kell tudnia indokolni az MNB számára a módszerválasztás helyességét és indokoltságát.

A tőkeszükséglet meghatározásánál vagy a folyamatos üzletmenet (going concern) vagy a felszámolás (gone concern) elvét szokták alkalmazni.

A folyamatos üzletmenetből kiinduló esetben olyan nagyságú tőkére van szükség, amely biztosítja az üzlet folytatását még jelentősebb veszteségek elszívása esetén is (ez az elv tehát az üzlet fenntartásában érdekelt tulajdonosok és alkalmazottak nézőpontját tükrözi). Ezen rendszerek esetén tipikusan meghatároznak egy közbülső, figyelmeztető tőkeszintet is, mely alá kerülés még közvetlenül nem veszélyezteti a folyamatos üzletvitelt, de felhívja a figyelmet arra, hogy a tőke szintje tovább már csak kismértékben csökkenthető; ennek megakadályozása érdekében intézkedésekre van szükség.

Ezen megközelítés alkalmazásához nem elég a pillanatnyi helyzet ismerete, hanem valamilyen feltételezésekkel (még ha többnyire nagyon egyszerűekkel is) az üzlet jövőbeni alakulását is figyelembe kell venni. A gondolkodásmóddhoz hozzátartozik egy időtáv rögzítése is, amelyen belül a folyamatos üzletvitelt „garantálni” akarja az intézmény. Ezen időszak ésszerű hosszának meghatározásába többek között olyan tényezők is belejátszanak, mint az esetleges tőkehiány pótlásának ideje vagy a hitelminősítő intézetek minősítési periódusa. Elvileg tehát ez az időtáv is szabadon választható, a gyakorlatban azonban különféle okokból általában egy évnek szokták tekinteni. Különbséget kell tenni a tartási periódus és a tőkekövetelmény-számítás időhorizontja között (különösen gyorsan felszámolható portfóliók, mint pl. kereskedési célú portfóliók) esetén, és ez utóbbira vonatkozó tőkeszükséglet levezetéséhez további feltételezésekre van szükség.

A felszámolási megközelítés esetén olyan nagyságú és összetételű tőkére van szükség, amely egy azonnali felszámolás esetén biztosítja az összes kötelezettség teljesítését (itt a banki betétesek és hitelezők szemléletmódja érvényesül). Ekkor elég a jelenlegi helyzet ismerete, és az időtáv csak úgy jön szóba, mint a pozíciók megszüntetéséhez szükséges idő, ami eszköztípusonként igen eltérő lehet (pl. a kereskedési célú portfóliók esetén szokásosan alkalmazott 10 napos tartási idő, a hitelkockázatoknál alkalmazott egyéves periódus).

A kockázati mértéket illetően a „hagyományos” szórás mellett egyre elterjedtebb a VAR, illetve konzisztensebb változatainak (pl. expected shortfall) alkalmazása. A VAR típusú mérőszámokhoz hozzátartozik egy konfidenciaszint rögzítése is, és magától értetődő kíváncsi, hogy ez a szint azonos legyen a különböző kockázattípusok esetén (bár éppen az 1. pillérben más a hitel-, ill. a piaci kockázathoz tartozó szint.)

¹⁰⁴ Ez az egyik leglényegesebb különbség. Az 1. pillérben a hitelkockázatra nem lehet a diverzifikációs hatásokat is figyelembevevő belső modellt alkalmazni.

Ha a fenti lehetőségek közül a folyamatos üzletmenetből kiinduló elvet és VAR típusú kockázati mérőszámot választja az intézmény, akkor a tőkeszükségletet úgy kell meghatározni, hogy egy meghatározott biztonsági szinten adott időtávra nyújtson fedezetet a potenciális kockázatokra.¹⁰⁵

Felmerült az a kérdés, hogy a gazdasági tőke számítás során lehet-e az 1. pillérben megkívántnál alacsonyabb konfidenciaszinttel számolni. Az MNB az ICAAP tőkekövetelmény-számítás során a 99,9%-os konfidencia-szint használatát várja el. Az intézmény az ICAAP során alkalmazhat az 1. pillértől eltérő konfidencia szintet, azonban ebben az esetben az eredményei nem összehasonlíthatóak. Az összehasonlíthatóságot biztosítani kell az intézménynek, azaz a kockázatonkénti tőkekövetelmény-számítást az 1. pillérben meghatározott konfidencia szinteken is be kell tudni mutatnia.¹⁰⁶ Magasabb konfidencia szint alkalmazása konzervatívabb szemléletet tükröz, ezt az MNB elfogadja az 1. pillérrel történő összehasonlítás során.

További kérdés, hogy az egyes kockázatok esetén lehet-e eltérő tartási periódust alkalmazni. Az eltérő tartási periódus a felszámolási szemléletben természetes, mivel az egyes portfóliótípusok felszámolási ideje is különböző (ezzel magyarázhatók pl. az 1. pillérbeli tartási időkülönbségek).

Figyelembe kell venni, hogy amellett, hogy az intézményeknek az adott módszerek választását megfelelő érvekkel alá kell tudniuk támasztani, be kell tudniuk mutatni a saját tőkekövetelmény-számítás és az 1. pillérbeli tőkekövetelmény közötti kapcsolatokat is. Ez a feladat pedig annál bonyolultabb, minél messzebb van a 2. pillérben alkalmazott megközelítés az 1. pillérbelitől. Ennek megfelelően elvárható, hogy az intézmények meg tudják indokolni a két pillérbeli definíciók közötti eltéréseket.

A szavatoló tőke definíciójában és összegében a két pillér között nem lehet eltérés, ugyanis az MNB 2015. január 1-jétől már csak a CRR szerint elismerhető szavatoló tőke elemeket fogadja el a 2. pillérben is a kockázatok fedezésére rendelkezésre álló tőkeként a SREP tőkemegfelelés számítása során¹⁰⁷.

V.5.3 Tőkeallokáció

A tőkeallokáció – a csoporttagok gazdasági tőkéjének meghatározását kivéve – elvileg nem tartozik szorosan a tőkemegfelelés témaköréhez, valójában azonban a más módon meghatározott és összegzett tőke szervezeti egységekhez, kitettségekhez való hozzárendelésével, lebontásával kontrollt jelent a tőkekövetelmény-számítással szemben. Amennyiben az allokáció teljesítményméréshez, illetve árazáshoz kapcsolódik, az azt jelenti, hogy az intézmény a tőkekövetelmény-számítást komolyan veszi, mindennapi gyakorlatában is alkalmazza (use teszt). Ezt az MNB lényeges szempontnak ítéli meg a tőkekövetelmény-számítás realitásának, megbízhatóságának megítélésében.¹⁰⁸

V.5.4 A tőkeszükséglet megállapítása a felügyeleti felülvizsgálat után

A felügyeleti felülvizsgálat után az MNB meghatározza az intézmény tőkeszükségletét. Ennek során:

- meghatározza a pótlólagos többlet-tőkekövetelményeket, a 2. pilléres tőkekövetelmény meghatározása során az ún. Pillér 1+ módszert figyelembe véve,
- megteremti az összhangot a pótlólagos többlet-tőkekövetelmények, a kötelezően tartandó pufferek és az esetlegesen még figyelembe veendő makroprudenciális előírások között,
- meghatározza és kommunikálja a SREP tőkekövetelményt (TSCR), a SREP tőkekövetelmény mutatót, és a teljes tőkekövetelményt (OCR),

¹⁰⁵ A gyakorlatban ez a legelterjedtebb megoldás, az időtáv tipikusan 1 év, de bizonyos esetekben lehet hosszabb is.

¹⁰⁶ Az 1. pillérben előírt konfidenciaszintek inkább a szigorúbb felszámolási szemléletnek felelnek meg

¹⁰⁷ Az MNB elvárása összhangban van az EBA SREP Ajánlással.

¹⁰⁸ Több helyen is tapasztaltuk, hogy van ugyan teljesítménymérési és árazási célú allokáció, de ebben nem a 2. pillérben meghatározott tőkét (hanem tipikusan az 1. pillérben alkalmazottat) osztják fel. Ez az MNB számára mindenképpen a 2. pilléres tőkekövetelmény-számítás nem kellően kiforrott voltát, belső elfogadottságának hiányát jelenti.

- értékeli, hogy a gazdasági ciklus alatt várhatóan elegendő-e (normál és stressz körülmények között) az előírt SREP tőkekövetelmény és a teljes tőkekövetelmény.

V.5.4.1 Pótlólagos többlet-tőkekövetelmény meghatározása

Az MNB a pótlólagos többlet-tőkekövetelményeket úgy határozza meg, hogy fedezzék az intézménynél:

- a következő 12 hónap során felmerülő nem várt veszteségeket és a kalkulált várt veszteség és a megképzett értékvesztés közötti különbséget (shortfall-t),
- a modellek hiányosságaiból eredő kockázatokat, amelyek a különböző, a modellek által mért kockázatok alulbecsléséből fakadnak,
- azon potenciális kockázatokat, amelyeket az 1. pillérben alkalmazott módszerek nem vagy nem megfelelő módon kezelnek,
- az irányítás és kontroll funkciókból, valamint más hiányosságokból eredő kockázatokat.

Az MNB által meghatározott, a váratlan kockázatok fedezésére szolgáló pótlólagos többlet-tőkekövetelményeknek az intézményeknek folyamatosan (jellemzően a következő felügyeleti felülvizsgálat lezárásáig) meg kell felelniük. Az MNB a többlet-tőkekövetelményeket kockázatonként határozza meg és ehhez a felügyeleti értékítélet mellett felhasználja az intézményi ICAAP kalkulációt, a felügyeleti benchmark számítások eredményét és a rendelkezésére álló további információkat. A többlet-tőkekövetelmény meghatározásánál az MNB – amennyiben elfogadhatónak tartja – az ICAAP kalkulációt veszi alapul, ezt módosítja – amennyiben szükséges – a felügyeleti benchmark számítások, illetve az egyéb releváns információk alapján. Amennyiben az ICAAP számításokat az MNB nem tartja elfogadhatónak, akkor a felügyeleti benchmark számításokból indul ki és szükség esetén ezt módosítja a releváns információk alapján.

Az ICAAP számítások megbízhatóságát az MNB az alábbi szempontok szerint értékeli:

- **kellő részletezettség:** az alkalmazott módszereknek, eljárásoknak kockázattípusonként és nem csak az összesített kockázat számítására kell alkalmasnak lennie,
- **hitelesség:** az alkalmazott módszereknek, számításoknak megfelelőeknek kell lenniük az adott kockázat mérésére, értékelésére és elismert, adekvát modelleken és konzervatív feltételezéseken kell alapulniuk,
- **megalapozottság, érthetőség:** az alkalmazott módszerek, számítások alapját pontosan meg kell határozni, a „fekete doboz”, mint számítási módszer nem elfogadható. Az intézményeknek felügyeleti kérésre képesnek kell lenniük bemutatni, hogy mely területeken tapasztalható az alkalmazott modelleknél pontatlanság, tévedés és hogyan veszik ezt figyelembe az ICAAP kalkuláció során,
- **összehasonlíthatóság:** az ICAAP számításnál alkalmazott tartási időnek, kockázati horizontnak és konfidencia szintnek értékelhetőnek és összehasonlíthatónak kell lennie a hasonló intézmények változóival és a felügyeleti benchmark becslésekkel.

Az MNB a 2. pilléres tőkekövetelmény meghatározása során a Pillér 1+ módszert alkalmazza, miszerint a szabályozói tőkekövetelményt tekinti kockázatonként a minimális tőkeszintnek, és nem fogadja el a többlet-tőkekövetelmény fedezésére a CRR 92. cikke szerint a kockázatok fedezéséhez szükséges szavatoló tőkét sem kockázattípusonként, sem összes tőkekövetelmény szintjén. A Pillér 1+ módszer mind kockázati főkategóriánként (hitelkockázat, működési kockázat, piaci kockázat), mind kockázati alkategóriánként alkalmazandó. Ez utóbbi nyilvánvalóan csak az 1. pillérben kezelt kockázati kategóriák (pl.: partnerkockázat, CVA, elszámolási kockázat, kereskedési könyvi és devizaárfolyam kockázat) esetén értelmezendő. Amennyiben tehát egy intézmény az 1. pillérben meghatározott tőkekövetelménynél a 2. pillérben alacsonyabb tőkekövetelményt határoz meg, akkor az MNB az 1. pilléres szintet állítja be SREP tőkekövetelményként (kivéve, ha egyéb ok miatt többlet-tőkekövetelmény meghatározására kerül sor,

melynek következtében a SREP szerinti tőkekövetelmény már meghaladja az 1. pilléres tőkekövetelmény szintjét).

A 2. pillérben az intézmény által meghatározott alacsonyabb tőkekövetelmény háttérében a két pillér közötti módszertani eltérés, illetve a kockázaton belüli diverzifikációs hatás állhat. A CRD IV 98. cikke (1)(f) előírásainak megfelelően az MNB minden jelentős kockázati kategórián belül értékeli a kockázaton belüli diverzifikációs hatás figyelembe vételét a tőkekövetelmény számításban, de a diverzifikációs hatás figyelembe vétele nem eredményezheti az adott kockázatra számított tőkekövetelménynek a CRR 92. cikke szerinti minimális szabályozói tőkekövetelmény alá történő csökkenését.

Az EBA SREP Ajánlás alapján a kockázatok közötti diverzifikációs hatás nem vehető figyelembe a 2. pilléres tőkekövetelmény meghatározása során. Ennek megfelelően például a banki könyvi és kereskedési könyvi kockázat közötti diverzifikációs hatás sem ismerhető el.

Az MNB úgy határozza meg a pótlólagos többlet-tőkekövetelményeket, hogy azok minden releváns kockázatot megfelelően fedezzenek. Amennyiben az MNB által számított pótlólagos többlet-tőkekövetelmény eltér az intézmény által számított ICAAP eredménytől, akkor az MNB a számításának eredményét indokolja, és párbeszéd formájában megvitatja azt az intézménnyel. Ha az MNB nem egyedi intézmény-specifikus szempontokat vesz csak figyelembe, akkor az alkalmazott módszertant konzekvensen alkalmazza, így biztosítja az egyenszilárdságot az intézmények között.

V.5.4.2 SREP tőkekövetelmény (TSCR)

A SREP tőkekövetelményt (TSCR) az MNB a Pillér 1+ módszer alapján a következő összetevők összegeként határozza meg:

- **a CRR 92. cikkében meghatározott szabályozói minimum tőkekövetelmény összege**
- **és a SREP keretében megállapított pótlólagos többlet-tőkekövetelmények, valamint – amennyiben szükséges – a különböző kockázattípusoknál együttesen jelentkező, lényeges koncentrációk fedezéséhez meghatározott pótlólagos tőkekövetelmény összege.**

Az MNB a SREP tőkekövetelményt a teljes kockázati kitétségek érték (TREA) százalékában adja meg.

Az MNB a pótlólagos többlet-tőkekövetelmények megállapításánál az EBA SREP Ajánlása szerint jár el, amely a SREP tőkekövetelmény előírásánál legalább az 1. pillér szerinti szabályozói tőkekövetelményre vonatkozó arányok alkalmazását írja elő. Ennek megfelelően a SREP tőkekövetelmény összetétele a következő:

CET 1 tőke arány: minimum 56,25%-a (4,5/8) a TSCR-nek,

T1 tőke arány: minimum 75%-a (6/8) a TSCR-nek,

T2 tőke arány: maximum 25%-a (2/8) a TSCR-nek.

A SREP lezáró levélben az MNB minden intézményre konkrétan meghatározza, hogy milyen elemekkel kell teljesíteni a tőkeszükségletet és adott esetben az 1. pillér szerinti arányoknál szigorúbb elvárás is előírásra kerülhet. Az intézmény az MNB által előírt tőkekövetelményt az előírtnál jobb minőségű tőkével is teljesítheti, vagyis a T2 tőkekövetelmény CET 1 és T1 tőkével, a T1 tőkekövetelmény pedig CET 1 tőkével is teljesíthető. Az MNB azt is előírhatja, hogy a meghatározott kockázattípusokat milyen pótlólagos szavatoló tőke összetétellel kell fedezni. A TSCR meghatározásánál 2015. január 1-jétől az MNB csak és kizárólag a CRR szerinti elismerhető szavatoló tőke elemeket és instrumentumokat veheti figyelembe.

Az MNB következetes a pótlólagos tőkekövetelmény meghatározásában és kommunikálásban az intézmény és – szükség esetén – más felügyeleti hatóságok felé. Az intézmény felé történő kommunikáció minimálisan tartalmazza a SREP tőkekövetelményt a teljes kockázati kitétségek százalékában, a teljes SREP tőkeszükséglet kockázatonkénti megbontását és a tőkeszükséglet összetételének részletezését.

V.5.4.3 SREP tőkekövetelmény mutató

A SREP tőkekövetelmény mutató kiszámítása a SREP tőkekövetelmény és a teljes kockázati kitettség alapján a következő képlet szerint történik:

$$\text{TSCR mutató} = 8\% \times \frac{\text{TSCR} \times 12,5}{\text{TREA}}$$

Az MNB-nek lehetősége van a fenti számítási módszertantól kivételes esetben eltérni annak érdekében, hogy a pótlólagos tőkekövetelmény ne kerüljön egy meghatározott szint alá.

Példa

A felügyeleti többlet-tőkekövetelmény az 1. pillér 137,5%-ában került meghatározásra (TSCR = 11%), ami a TREA-ra vetítve +3%-os tőkekövetelményt jelent.

Az intézmény szavatoló tőkéje 100, CET1 tőkéje 70, T1 tőkéje 85.

Teljes kockázati kitettsége 1000, 1. pillér szerinti teljes tőkekövetelménye 80 (1000*8%), 1. pillér szerinti teljes tőkemegfelelési mutatója: 100/1000=10%

A felügyeleti többlet-tőkekövetelmény összességében: 80*0,375=30

A TSCR a TREA 11%-a, amelyet az alábbiak szerint kell megbontani:

CET1 tőkével teljesítendő rész: minimum 6,1875% (11%*56,25%), összességében: 61,875 (1000*6,1875%),

T1 tőkével teljesítendő rész: minimum 8,25% (11%*75%), összességében: 82,5 (1000*8,25%)

T2 tőkével teljesítendő százalékos rész: maximum 2,75% (11%*25%), összességében: 27,5 (1000*2,75%)

V.5.4.4 Kombinált tőkepuffer-követelmény

A SREP tőkekövetelményen felül az adott intézmény esetében a kötelezően tartandó tőkefenntartási puffer mellett további makroprudenciális tőkepufferek is előírásra kerülhetnek, melyek fajtái a következők:

- Anticiklikus tőkepuffer

A magyar anticiklikus tőkepufferráta meghatározására kijelölt hatóság az MNB. Az MNB negyedévente a magyarországi kitettségekre vonatkozó anticiklikus tőkepufferráta meghatározásának alapjául szolgáló irányadó anticiklikus tőkepufferrátát állapít meg, illetve annak módszertanát közleményben teszi közzé. Az érvényes anticiklikus tőkepufferráták elérhetőek az MNB honlapján és a Pénzügyi Stabilitási Tanács (PST) döntések időpontjának megfelelően, negyedévente frissítésre kerülnek. Az intézményeknek intézményspecifikus anticiklikus tőkepuffert kell megképezniük.

- Rendszerszinten jelentős intézményekre vonatkozó tőkepuffer

A globálisan és egyéb rendszerszinten jelentős intézmények jogállását, valamint a rájuk vonatkozó prudenciális szabályokat a CRD IV (Hpt.) szabályozási keretrendszere rendezi. Az egyéb rendszerszinten jelentős hitelintézetek azonosítása az Európai Unióban egységes alapelvek mentén, az EBA iránymutatásának (EBA/GL/2014/10) megfelelően történik. Az MNB által egyéb rendszerszinten jelentősnek azonosított intézmények névsora, valamint a kapcsolódó tőkepuffer követelmény mértéke és a bevezetés ütemezése elérhető az MNB honlapján. Az egyedileg megképezendő tőkepufferek mértékéről az MNB az intézményeket egyedi határozatok útján értesíti.

- Rendszerkockázati tőkepuffer

A CRD IV alapján nemzeti diszkréció keretében valamennyi tagállami hatósága előírhat a hitelintézeti szektor vagy a szektor egy vagy több alcsoportja számára minimum tőkekövetelményen felül rendszerkockázati tőkepuffer képzését. Erre akkor van lehetőség, ha a nem ciklikus jellegű rendszerszintű kockázatok kialakulásának megelőzése vagy csökkentése, illetve a pénzügyi közvetítőrendszer ellenálló képességének növelése azt indokolja. Az MNB az általa bevezetendő rendszerkockázati tőkepufferről a honlapon tájékoztatja az intézményeket. Az egyedileg megképzendő tőkepufferek mértékéről az MNB az érintett intézményeket egyedi határozatok útján értesíti.

Valamennyi fentiekben felsorolt tőkepuffert (ideértve a tőkefenntartási puffert is) az intézménynek a legjobb minőségű (CET1) tőkével kell biztosítania a szabályozói minimum és a felügyeleti felülvizsgálat keretében meghatározott pótlólagos tőkekövetelményen felül.

A Hpt. 93. cikke értelmében a kombinált pufferkövetelmény a tőkefenntartási puffer, az intézményspecifikus anticiklikus tőkepuffer-követelmény, a globálisan rendszerszinten jelentős és az egyéb rendszerszinten jelentős hitelintézetekre vonatkozó tőkepuffer-követelmény, valamint a rendszerkockázati tőkepuffer-követelmény összegzésének eredményeképp számítandó ki. Az összegzés szabályai szerint a globálisan rendszerszinten jelentős és az egyéb rendszerszinten jelentős hitelintézetekre vonatkozó, valamint a rendszerkockázati tőkepuffer-követelmény közül a magasabbat kell alkalmazni, kivéve, ha a rendszerkockázati tőkepuffer-követelmény csak a magyarországi kitétségekre alkalmazandó.

V.5.4.5 Teljes tőkekövetelmény (OCR)

A teljes tőkekövetelmény tartalmazza a szabályozói minimum tőkekövetelményt, a felügyeleti felülvizsgálat eredményeként előírt pótlólagos többlet-tőkekövetelményt, a tőkefenntartási puffert és a fentiekben felsorolt makroprudenciális tőkepuffereket.

A teljes tőkekövetelmény (OCR) számítása a következőképpen történik:

$$\text{OCR} = \text{TSCR} + \text{kombinált pufferkövetelmény}$$

Az MNB – figyelembe véve a CRR-ben foglaltakat – azt is előírja, hogy a teljes tőkekövetelményt (OCR) milyen tőkeösszetétellel kell az intézménynek teljesítenie:

minimum X% elsődleges alapvető tőkében (CET1),

minimum Z% alapvető tőkében (T1).

VI. Az ILAAP összetevői és felügyeleti felülvizsgálata

VI.1 A likviditási és finanszírozási kockázat belső, intézmény általi értékelése

A likviditás az intézmény azon képessége, hogy az eszközei növekedését, lejáró kötelezettségeit anélkül tudja finanszírozni, illetve teljesíteni, hogy emiatt jelentős, nem tervezett veszteség érne. A rövid távú források hosszú távú kihelyezése, azaz a jövedelmezőség érdekében végrehajtott lejáráti transzformáció, a lejárat előtti tömeges forráskivonás, a források megújíthatósága, a forrás költségek változása, a környezeti hatások és más piaci szereplők magatartásának bizonytalansága jelentik a likviditási kockázatot.

Hatékony likviditáskezelés révén biztosítható, hogy az intézmény minden körülmények között képes legyen megfelelni kötelezettségeinek.

A likviditási kockázatnak két síkját különböztetjük meg:

- a likviditási kockázatot, amely annak a kockázata, hogy az intézmények napon belül, operatív (30 nap), rövid (1-3 hónap) és közép (3-12 hónap) távú időhorizonton nem képesek határidőre eleget tenni a vállalt pénzügyi kötelezettségeiknek vagy a kapcsolódó piaci likviditási kockázatok miatt csak számottevő veszteséggel tudják értékesíteni a kiegyensúlyozó kapacitásaikat a piac nem megfelelő mélysége, vagy egyéb piaci zavarok miatt. (A piaci likviditási kockázat annak a kockázata, hogy az intézmény nem képes a megfelelő piaci árakon a pozícióit realizálni, vagyis a piaci likviditási kockázat alatt annak veszélye értendő, hogy egy piaci pozíció nem zárható megfelelően rövid idő alatt piaci áron, csak kedvezőtlenebb árfolyamon, így a megfelelő piaci ár realizálása megkívánja a pozíció fenntartását, ami likvid eszközök lekötését vagy felvételét igényelheti.)
- a finanszírozási kockázatot, amikor is hosszú, éven túli időhorizonton az intézmények nem képesek eleget tenni a vállalt pénzügyi kötelezettségeiknek – a finanszírozási költségeik elfogadhatatlan mértékű emelkedése nélkül. Így az intézmények hosszú távon nem tudják stabilan fenntartani a finanszírozhatóságukat.

Az intézménynek kötelessége, hogy hatékonyan kezelje a likviditási kockázatait. Ennek elérése érdekében megfelelő likviditási kockázatkezelési keretrendszerrel kell rendelkeznie, hatékony kockázatcsökkentő eszközöket kell alkalmaznia, melyek biztosítják számára a megfelelő likviditási szintet, benne egy megfelelő likviditási pufferral (többlettartalékkal), mely fedezetül szolgál váratlan piaci sokkhatások kivédésére.

A kialakított keretrendszerrel az alábbi szempontokat kell figyelembe venni:

- Az intézmény egyértelműen határozza meg azt a likviditási kockázati szintet, melyet üzleti modelljét és piaci pozícióját tekintve el tud viselni.
- Az intézmény ügyvezetése dolgozzon ki stratégiát és szabályozási irányelveket, melyet követve a likviditási kockázat szintjét a megállapított kritikus szint alatt tartja, valamint biztosítja az intézmény számára a megfelelő likviditást. Ezen stratégiát és irányelveket legalább évente vizsgálja felül. A jóváhagyásról és a módosításokról az ügyvezetés vagy a kompetens testület (ALCO) hozza meg a döntést, és számoljon be az igazgatóságnak.
- Az intézmény ügyvezetése vagy kompetens testülete (ALCO) építse be a likviditási költségeket, bevételeket és kockázatot a belső árazásába.
- Az intézménynek megbízható rendszerrel, mutatókkal, kulcsmutatókkal (KRI) és kapcsolódó limitekkel kell rendelkeznie a likviditási kockázatok azonosítására, mérésére, nyomon követésére és ellenőrzésére. A kockázatazonosítás során az intézménynek rögzítenie kell, hogy a likviditási kockázat mely elemei jelennek meg működésében. Elvárt, hogy a kialakított

rendszer képes legyen figyelembe venni legalább a szerződésük szerint egy éven belüli eszközökből, kötelezettségekből és mérlegen kívüli tételekből származó pénzáramlásokat.

- Az intézménynek külön létre kell hoznia és alkalmaznia kell korai figyelmeztető mutatókat (EWI), amelyek segítségével előre tudja jelezni a likviditási kockázatok előzetes erősödését.
- Az intézménynek folyamatosan felügyelnie és ellenőriznie kell a likviditási kockázati kitettségeit és finanszírozási igényeit, figyelembe véve a likvid eszközök helyét és azok áthelyezhetőségére vonatkozó jogi, szabályozási és működési korlátokat.
- A likviditási koncentrációs kockázatok kezelése érdekében elvárt, hogy az intézmény mind az eszközeinek, mind a forrásainak a szerkezetét feltérképezze. Az üzleti tevékenységét figyelembe véve állapítsa meg a koncentrációs kockázatok forrásait és ezek kivédésére tegye meg a szükséges lépéseket. A vizsgálatok során fontos, hogy a mérlegen kívüli tételek is kerüljenek figyelembe vételre.
- A kialakított kockázatkezelési rendszernek képesnek kell lennie a források és a finanszírozási futamidők szerinti hatékony diverzifikálásra és elő kell segítenie a finanszírozási források diverzifikálását. Az intézménynek nyomon kell követnie a finanszírozási koncentrációkat (az összes forrás 1%-át meghaladó forrás). Az intézménynek rendszeresen fel kell mérnie, milyen gyorsan képes a különböző források megújítására. Meg kell határozni és nyomon kell követnie azon tényezőket, melyek befolyásolják a különböző források elérhetőségét és azok költségét.
- A devizaszámlákat is vezető intézmények esetén elvárható, hogy a likviditáskezelés és -tervezés devizanemenként is megtörténjen. A kockázatkezelési keretrendszer mérje fel és vegye figyelembe a mérlegen kívüli fedezeti ügyletek likviditást érintő hatásait, különös tekintettel a forint árfolyamának gyengülésére, illetőleg a swap piacok esetleges működési zavaraira.
- A csoporthoz tartozó intézmények likviditáskezelési rendszerével szemben elvárás a likviditáskezeléssel kapcsolatos csoporton belüli munkamegosztás, a hatás- és felelősségi körök egyértelmű rögzítése. A szabályzat tartalmazza az irányító intézmény irányított intézményekkel kapcsolatban vállalt felelősségét, kötelezettségét, illetőleg a likviditáskezelés terén az irányított intézményekhez delegált felelősséget, feladatokat.
- Az intézménynek aktívan kezelnie kell a napközbeni (intraday) likviditási pozícióit és kockázatait, mely cél eléréséhez megfelelő fizetési és elszámolási rendszereket kell működtetnie.
- Rendszeresen végzett intézményi, illetve piaci szintű forgatókönyvek alapján kialakított stressz-tesztek során az intézménynek azonosítania kell a potenciális likvid eszközöket és biztosítania kell, hogy az aktuális kitettségek az intézmény által felállított küszöbön belül maradjanak. A stressz-tesztelés keretében az egy hónapos túlélési időszak alkalmazása minimális elvárás, melyen belül az első egy hetes periódus kiemelése is célszerű. Ugyanakkor fontos a stressz-tesztek kifuttatása addig a határnapig, amikortól az intézmény már nem képes a nettó kiáramlásokat likvid eszközökkel fedezni (time-to-wall). A stressz-tesztek eredményeit figyelembe kell venni a likviditáskezelési folyamatokban, a kockázatkezelési stratégiában és politikában, a készenléti tervben, a szükségesnek tartott likviditási puffer mértékében, és esetlegesen a tőkekövetelményben.
- Az intézménynek likviditási válsághelyzetre vonatkozóan készenléti tervvel (contingency plan) kell rendelkeznie, melyben meghatározza azokat a lépéseket, melyeket egy váratlan sürgősségi szituációban a likviditás fenntartása érdekében kell végrehajtania. A készenléti terv aktualitását évente tesztelni szükséges, felelősök, feladatkörök, riportolás és elérhetőségek tekintetében.

- Az intézménynek jó minőségű likvid eszközökből likviditási puffert kell képeznie, melynek révén biztosítja magát a stressz-forgatókönyvek által prognosztizált helyzetek kivédésére. A likviditási pufferként figyelembe veendő eszközök köréről, azok likviditás szerinti belső rangsorolásáról az intézménynek belső szabályzatban kell rendelkeznie. A likviditási pufferek képzése nem helyettesíti a stressz helyzetekre való gondos felkészülést, illetve a nettó finanszírozási hiány és a finanszírozási források menedzselése érdekében teendő többi intézkedést.

Az intézménynek rendszeresen információkat kell közzé tennie, mely alapján a piaci szereplők a likviditási pozícióját és a likviditási kockázat kezelési rendszerét meg tudják ítélni.

Az intézmény elemezheti likviditási helyzetének várható alakulását a követelése és a kötelezettségei időbeli ütemezésének (lejáratí összhangjának) összevetésével. Végezhető ún. statikus elemzés, mikor az intézmény azt feltételezi, hogy követelése és kötelezettségei szerződés szerint realizálódnak (nincsenek új hitelek és új betételhelyezések), és ún. dinamikus elemzés, ami az állományok megújulásával számol. Az elemzéseknek normál üzletmenetre és likviditási stresszhelyzetre egyaránt kell vonatkozniuk.

A likviditási kockázatkezelési rendszer fontos eleme a limitrendszer és a limitek konkrét mértéke. Az MNB elvárja a likviditási kockázatkezelési szabályzatokban a limitek és a limitsértés esetén követendő eljárások rögzítését, illetve a limitek kihasználtságáról szóló kimutatás készítését. Utóbbinak tartalmaznia kell az illetékes szervezeti egységnek az esetleges limitsértés megszüntetésére irányuló döntését. A limitek mértékeit legalább évente felül kell vizsgálni.

Amennyiben az adott intézmény a likviditási kockázatát, vagy annak bizonyos elemeit más kockázati típus égíse alatt veszi figyelembe, az MNB elvárja ennek szabályzatokban történő rögzítését. A likviditási kockázatok méréséről/kezeléséről az adott kockázat szabályzatai részletes leírást kell, hogy tartalmazzanak.

VI.2 A likviditás megfelelésének felügyeleti felülvizsgálati folyamata

VI.2.1 A likviditási és finanszírozási kockázatok átfogó értékelése

A válság kibontakozását követően jelentős figyelem összpontosult a hitelintézetek napon belüli, rövid és középtávú likviditásának és az éven túli finanszírozhatóságuk fenntarthatóságának kérdéskörére. A fokozatosan hatályba lépő Basel III-as szabályozói keretrendszer, majd a CRD IV, és különösen a CRR, valamint annak kiegészítései, továbbá az EBA különböző iránymutatásai foglalkoznak szignifikáns módon a likviditás kérdéskörével.

A likviditási kockázatok monitoringja a felügyeleti hatóságok szemszögéből kiemelten fontos szerepet játszik a pénzügyi stabilitási kockázatok mikro- és makroprudenciális szintű elemzésében. Ennek alapvető oka, hogy az egyes pénzügyi intézményeket ért likviditási sokkok különböző fertőzési csatornákon keresztül áttejredhetnek nem csak egy másik hitelintézetre, hanem a pénzügyi rendszer egészére, veszélyeztetve annak stabilitását.

Az intézmények alapvető tevékenysége a pénzáramlások transzformációjára irányul, így ebből fakadóan inherens módon ki vannak téve a likviditási és a finanszírozási kockázatoknak. Az MNB ezért a likviditási és a finanszírozási kockázatokot is minden esetben a 2. pillér alatt kötelezően kezelendő, materiális kockázatok között tartja számon. Elvárja továbbá, hogy az intézmények mindenkor törekedjenek diverzifikált forrásszerkezet kialakítására és a finanszírozási függőségük aktív menedzselésére.

Az MNB elvárja, hogy az intézmények a fent hivatkozott dokumentumokkal és a szabályozási változások lényegével tisztában legyenek és igazodjanak ahhoz – különösen a Basel III-as likviditási mutatók tekintetében.

Az MNB a felügyeleti felülvizsgálati folyamat keretében értékeli

- az intézmény inherens likviditási kockázatát,

- inherens finanszírozási kockázatát,
- a likviditási és a finanszírozási kockázat menedzselését és kezelését,
- és hogy az intézmény milyen mértékben mérte fel a likviditás szempontjából releváns kockázati faktorait, és ezekre alapozva mennyiben sikerült megbízható módon kezelnie a kapcsolódó kockázati kitétségeket.

Az inherens likviditási kockázat értékelése során az MNB

- felméri az intézmény rövid- és középtávú likviditási kockázatát. Ennek keretében áttekinti az intézmény lejáratilikviditási mérlegét, ezen belül a devizánkénti szerződéses lejáratilikviditási részeket, és a koncentrációjukat, a going concern likviditási mérleget, és a gap-eket, továbbá vizsgálja a pénzügyi függést, különösen az anyabanki rövid forrásokat,
- áttekinti az intézmény saját stressz-tesztjét, a likviditási fedezetlenséget, a lehívási likviditási kockázatot, a túlélési periódust (time to wall survival analyses),
- értékeli a felügyeleti hatósági likviditási stressz-teszt eredményeit¹⁰⁹,
- értékeli a szabad likviditás nagyságát, a likviditási puffert, a kiegyensúlyozó kapacitásokat (counterbalancing capacity), ezen belül az átruházható eszközök, továbbá a rendkívül magas/ magas likviditású és hitelminőségű átruházható eszközök mennyiségét és minőségét, a kapcsolódó piaci likviditási kockázatot; az intézmény LCR (likviditás fedezettségi) mutatóját a kapcsolódó számításokkal és azok elemzésével.

Az inherens finanszírozási kockázat értékelése során az MNB

- áttekinti az intézmény finanszírozási profilját a forrásszerkezettel, a -koncentrációval és időbeli alakulásával együttesen, figyelembe véve az anyabanki finanszírozás nagyságát, részarányát, szerkezetét, a piaci finanszírozási forrásokhoz való hozzáférési lehetőségeket,
- értékeli az intézmény finanszírozhatóságának stabilitását, és fenntarthatóságát, a devizabeli lejáratilikviditási transzformációt a DMM¹¹⁰, és NSFR¹¹¹ mutatóval,
- kiértékeli az intézmény üzleti modellje alapján a finanszírozási tervet a kapcsolódó strukturális gap-ekkel.

A likviditási és a finanszírozási kockázat menedzselése és kezelése értékelésének keretében az MNB

- vizsgálja az üzleti modell ismeretében az intézmény likviditási stratégiáját, kockázati étvágát a kapcsolódó szabályozói és belső limitekkel, valamint célértékekkel,
- megítéli a napon belüli likviditási kockázat menedzselését, amely során áttekinti a devizánkénti napi likviditási pozíció menedzselését, az IG1¹¹² és IG2 pénzforgalom lebonyolítását a kapcsolódó fedezetekkel, és a kötelező jegybanki tartalékolás teljesítésének folyamatát,
- értékeli az intézmény kockázatkezelési folyamatait, és kontrollpontjait, a szabályozói limitek teljesítésének megfelelőségét, a belső mutató- és limitrendszerét, a kulcsindikátorait, a korai figyelmeztető mutató rendszerét, a belső, és külső riportokat,

¹⁰⁹ Az európai elvárásoknak (CRD 100. cikk) megfelelően a felügyeleteknek is rendszeresen különböző stressz-teszteket kell futtatniuk. A likviditási felügyeleti stressz-tesztekkel lehetővé válik, hogy az MNB a vizsgálatok során egységes körülmények alapján tudja az MNB megítélni az egyes intézmények likviditási kockázatát különböző időtávokon és stressz-szenáriók mellett, valamint többlet információkhoz jusson az intézmények saját belső stressz-tesztjeihez képest, azonosítani és mérni tudja a likviditási kockázat speciális területeit, és segítséget kapjon az egyes intézmények általános, valamint – az egyéb intézményekhez mért – relatív likviditási kockázatának megítéléséhez.

¹¹⁰ devizafinanszírozás megfelelési mutató

¹¹¹ nettó stabil forrás ellátottsági mutató

¹¹² Intergiro

- értékeli a likviditási üzletfolytonossági tervet (LCP).

VI.2.2 A megfelelő mennyiségű, megalapozott és hatékony likviditási fedezettség számszerűsítése

A likviditási és a finanszírozási kockázat jellemzően nem tőkével fedezett kockázattípus, az intézmények folyamatokkal, limitekkel, a forrásaik diverzifikációjával és likviditási pufferral kezelik. A likviditási és finanszírozási kockázatok jelentős mértéke és a kockázatkezelési rendszerek, eljárások, mutatók és limitjeik, valamint azok mérésének hiányosságai esetén az MNB – az arányosság elvét szem előtt tartva és a kockázatkezelési eljárások javítására vonatkozó előírásokon túlmenően – előírhatja pótlólagos likviditás tartását a megfelelő likviditási fedezettség fenntartása érdekében.

Az egyedi likviditási követelmények meghatározása során az MNB-nek a Hpt. 181. cikke alapján figyelembe kell vennie

- a hitelintézet üzleti modelljét,
- a Hpt. 108. cikk (5) bekezdés f) pontjában meghatározott rendszereket, eljárásokat és mechanizmusokat, és azok megfelelőségét,
- a felügyeleti felülvizsgálat és értékelés eredményét, valamint
- a Magyarországot fenyegető rendszerszintű likviditási kockázatot.

A pótlólagos likviditás mértékére vonatkozóan az MNB előírhatja:

- a megfelelő mennyiségű és minőségű (összetételű) szabad rendelkezésű likvid eszköz állomány minimális nagyságának teljesítését,
- a likviditási mutatók szabályozói szint feletti teljesítését,
- a kiegyensúlyozó kapacitások akkora mennyiségét, amely egy előírt minimális túlélési periódust biztosít,
- a maximális kiáramló cash-flow (MCO¹¹³) mutató nagyságát egy adott időszakra vonatkozóan,
- egy, az intézmény üzleti modelljéhez legjobban illeszkedő felügyeleti hatósági likviditási benchmark-hoz igazított minimális likvid eszköz mennyiséget.

Mivel az intézmények üzleti modelljei, likviditási kockázati profiljai különböznek egymástól, ezért az MNB-nek mindig a rendelkezésre álló legjobb benchmarkot kell alkalmaznia, illetve az üzleti modell sajátosságainak figyelembe vételével ártértékelheti a használt benchmarkot.

¹¹³ MCO = maximum cash outflow

VII. Az üzleti modell elemzés

A SREP folyamat részeként az ICAAP felügyeleti felülvizsgálati folyamattal párhuzamosan az MNB értékeli a komplex SREP alá tartozó intézmények stratégiáját és üzleti modelljét¹¹⁴. A rendszeres üzleti modell elemzés célja az üzleti és stratégiai kockázatok értékelése, valamint a következők meghatározása, megítélése:

- az intézmény jelenlegi üzleti modelljének életképessége annak alapján, hogy az intézmény képes-e elfogadható bevételt termelni a következő 12 hónapban; és
- az intézmény stratégiájának fenntarthatósága annak alapján, hogy az intézmény képes-e elfogadható bevételt termelni a következő, legalább 3 éves időszakban, az intézmény stratégiai terveinek és pénzügyi előrejelzéseinek értékelése tükrében.

Az üzleti modell elemzés elvégzése lehetővé teszi az MNB számára, hogy pontosítsa felügyelési stratégiáját és prioritásait, valamint a kockázatok kialakulását már korai szakaszban detektálja, és megtegye a szükséges lépéseket. Az üzleti modell elemzésének eredményeit az MNB felhasználja a SREP vizsgálat összes további elemének értékeléséhez, az értékelések alátámasztásához. Az üzleti modell elemzésének eredménye alapján indokolt esetben – ha az intézmény üzleti modelljének életképessége, illetve stratégiájának fenntarthatósága nem, illetve nem megfelelően alátámasztott – az MNB többlettőkekövetelmény tartását és az üzleti modell fejlesztésével, az üzleti és stratégiai kockázatok kezelésével kapcsolatos előírások meghatározását tarthatja szükségesnek.

Az üzleti modell elemzés teljes folyamata során az MNB elsősorban négy lényegi kérdésre keresi a választ:

1. Hogyan termel az intézmény nyereséget jelenleg?
2. Melyek az eredményt befolyásoló legfőbb tényezők?
3. Hogyan tervezi az intézmény nyereség elérését a jövőben?
4. Hogyan fognak a jövedelmezőséget befolyásoló legfőbb tényezők változni, és mi vezérli a változásaikat?

Az üzleti modell elemzésének folyamata az alábbi hét fontosabb lépésből áll.

(1) Előzetes elemzés készítése és az elemzés fókuszának meghatározása. Annak érdekében, hogy meghatározhatóak legyenek a lényegi üzleti területek, az MNB előzetes elemzést végez, melynek során áttekintésre kerül a vizsgált intézmény csoportszerkezete, főbb üzletágai, termékei, valamint az intézmény földrajzi kiterjedése.

Az előzetes elemzés eredményeként az MNB meghatározza különösen az intézmény leglényegesebb földrajzi területeit, leányvállalatait/fióktelepeit, üzletágait, termékköreit a nyereséghez való hozzájárulás, a kockázatok, illetve a szervezeti/törvényben meghatározott prioritások alapján. Meghatározza továbbá az intézmény peer groupját (hasonló intézményekből álló csoportját), továbbá az előzetes elemzés eredményeit figyelembe veszi az arányosság elve alkalmazásának elősegítésére, az intézmény arányossági kategóriákba való besorolása érdekében.

E fázis részeként meghatározásra kerülnek az elemzés fókuszpontjai is (kiemelt vizsgálati területek, illetve a vizsgálat irányai abban az esetben, ha az adott vizsgálat célja nem igényli teljes részletezettségű, mindenre kiterjedő üzleti modell elemzés végzését). A kisebb intézmények esetén – az arányosság elvének figyelembe vételével, a méretéhez és tevékenységéhez mérten – az üzleti modell elemzés a főbb témakörökre koncentráltan kerül végrehajtásra, amelynek során egyes témakörök vizsgálata elhagyható.

¹¹⁴ Az üzleti modell azon módszerek, eszközök és struktúrák összessége, amelyek alkalmazásán keresztül az intézmény működik, nyereséget termel és növekszik.

(2) Üzleti környezet értékelése. Az üzleti környezet az intézmények stratégiájának megvalósulására ható kulcstényező. Az értékelés során az MNB elsősorban a gazdasági környezetre, a szabályozói környezetre, a versenyhelyzetre és az intézmény működésére ható piaci tendenciákra fókuszál.

Az MNB fő fókuszai ennek körében: a működésre jelenleg/a jövőben ható kulcsfontosságú makrogazdasági változók, a versenykörnyezet és annak várható alakulása a peer group tagjai tevékenységének figyelembe vételével, valamint az intézmény teljesítményére és jövedelmezőségére potenciális hatást gyakorló piaci trendek (szabályozási-, technikai, technológiai-, társadalmi, demográfiai trendek, stb.) azonosítása, elemzése.

(3) Az üzleti modell kvantitatív elemzése. Az MNB elemzi az intézmények főbb pénzügyi és számviteli kimutatásait, valamint értékeli az intézmény pénzügyi teljesítményét a meghirdetett és megfigyelt kockázati étvágy viszonylatában.

Ennek során az MNB értékeli különösen az intézmény eredménykimutatását, mérlegét, annak szerkezetét, az azokban kimutatható koncentrációkat, a szavatoló tőkét, illetve ezek változásának tendenciáit, az alapul szolgáló trendeket, továbbá az intézmény kockázatvállalási hajlandóságát, a kapcsolódó limiteket és a limitkezelés megfelelőségét.

(4) Az üzleti modell kvalitatív elemzése. Az MNB megvizsgálja az intézmények eredményes működésére ható tényezőket és a főbb külső és belső függőségi viszonyokat, továbbá az ügyfelekkel, üzleti partnerekkel, beszállítókkal fennálló kapcsolat minőségét, illetve azokat a területeket, amelyeken az intézménynek versenyelőnye van a hasonló intézményekkel szemben.

(5) Stratégia és pénzügyi tervek értékelése. Az intézmények stratégiai tervének és pénzügyi előrejelzéseinek vizsgálata során az MNB áttekinti az alkalmazott feltételezéseket, valamint átfogó képet kap az üzleti modell megvalósíthatóságáról és kockázatosságáról.

Ennek körében az MNB értékeli különösen az intézmény átfogó stratégiáját, a fő kvantitatív és kvalitatív vállalatiirányítási célkitűzéseket, vizsgálja a pénzügyi teljesítményre vonatkozó előrejelzéseket, azonosítja a stratégiai és pénzügyi terv megvalósításának sikertényezőit, vizsgálja az intézmény stratégiája és előrejelzései mögött álló feltételezések realizáltságát, következetességét, valamint az intézmény végrehajtási képességét annak alapján, hogy a vezetőség a múltban hogyan igazodott a stratégiához és az előrejelzésekhez, valamint, hogy a kidolgozott stratégia összetettsége és törekvései hogyan viszonyulnak az intézmény jelenlegi üzleti modelljéhez.

(6) Az MNB álláspontjának kialakítása. A megvalósított üzleti modell elemzése, az előrettekintő stratégia és pénzügyi tervek értékelése, valamint a jegybank saját várakozásai és előrejelzései alapján az MNB kialakítja álláspontját a jövőbeni üzleti modell megvalósíthatósága, a stratégia fenntarthatósága és a sebezhetőségi pontok (elsősorban: várhatóan gyenge pénzügyi teljesítmény, nem reális stratégia, túlzott koncentráció vagy volatilitás, túlzott kockázatvállalás, aggályok a finanszírozási struktúráról illetően, és/vagy jelentős külső veszélyek) vonatkozásában.

Az üzleti modell életképességének megítélése körében az MNB elsősorban arra fókuszál, hogy a fentebb említett tényezőket figyelembe véve az intézmény képes-e elfogadható bevételt termelni a következő 12 hónapban. Az MNB ennek körében vizsgálja különösen, hogy az üzleti modell a tőkearányos jövedelmezőség és a tőkeköltség összehasonlítása alapján tőkeköltségen felüli hozamot generál-e, az intézmény finanszírozása, annak szerkezete megfelelő-e az üzleti modell és a stratégia szempontjából, valamint hogy az intézmény üzleti modellje, stratégiája akár általánosságban, akár az egyedi kockázatok tekintetében az elfogadható megtérülések érdekében megfelelő kockázatvállalási hajlandóságra támaszkodik-e.

A stratégia fenntarthatóságának értékelése tekintetében az MNB elsősorban azt vizsgálja, hogy az intézmény a tervek és az előrejelzések alapján, az üzleti környezet felügyeleti értékelését is figyelembe véve képes-e elfogadható megtérülést generálni egy legalább 3 éves, jövőbeni időszakban. Ennek körében az MNB vizsgálja különösen, hogy az intézmény feltevései és pénzügyi teljesítményének előrejelzései milyen mértékben tekinthetők realizáltnak, valamint az MNB kialakítja álláspontját az

üzleti környezetnek az intézmény pénzügyi teljesítmény előrejelzésére gyakorolt hatásairól is. Ezen túlmenően az MNB értékeli az intézmény stratégiájának kockázati szintjét (a stratégia összetettségét és törekvéseit a jelenlegi üzleti modellhez képest) és a siker ebből következő valószínűségét az intézmény végrehajtási képessége alapján.

Az MNB a fenti értékelés alapján alakítja ki az üzleti modell életképességére és a stratégia fenntarthatóságára vonatkozó átfogó véleményét.

(7) Felügyeleti intézkedések meghatározása. A vizsgálat céljától és fókuszától, valamint az üzleti modell elemzés eredményétől függően az MNB szükség szerint határozza meg a feltárt kockázatok kezelésére irányuló felügyeleti intézkedéseket.

VIII. A kis intézmények belső tőkeszükséglet-számítására, likviditás megfelelésére vonatkozó felügyeleti elvárások és a vonatkozó felügyeleti felülvizsgálati folyamat

VIII.1 Arányosság elvének alkalmazása

Az arányosság elve a felügyeleti felülvizsgálatok során kiemelt szempont. A belső tőkeszükséglet számítására, a likviditás megfelelésre vonatkozó felügyeleti elvárások mértéke függ az adott intézmény

- típusától,
- méretétől,
- tevékenységének összetettségétől
- és természetesen annak kockázatosságától.

Az arányos követelmény tehát relatív fogalom és a fenti több tényező vizsgálatának eredménye. Megjegyzendő, hogy az arányosság elvének érvényesítése az összes CRD IV hatálya alá tartozó intézményre vonatkozik, azaz a fenti tényezők alapján a felügyeleti felülvizsgálati folyamat mélysége és az intézménnyel folytatott dialógus is különböző intenzitású lesz. A felügyeleti felülvizsgálat során külön meg kell említeni és meg kell különböztetni az úgynevezett kis intézményeket.

VIII.2 A kis intézmény meghatározása

Kis intézménynek azok a hitelintézetek vagy befektetési vállalkozások tekinthetők, amelyek megfelelnek az alábbiakban felsorolt jellemzők többségének:

- tevékenysége nem bonyolult és csak termékek egy jól behatárolható körére irányul,
- relatíve kis piaci részesedéssel rendelkezik,
- nem alkalmaz az MNB által jóváhagyott módon fejlett módszert a hitelezési, a működési vagy a piaci kockázati tőkekövetelmény számítására,
- elsősorban Magyarország területén nyújtja szolgáltatásait és nem végez jelentős határon átnyúló szolgáltatásokat,
- saját véleménye szerint kis intézménynek minősíthető.

Arról, hogy egy intézmény kis intézményként kezelhető, a végső döntést az MNB hozza meg.

A kis intézmények belső tőkeszükséglet-számítási és likviditás megfelelés-biztosítási rendszereinek kidolgozása során az MNB ajánlja, hogy az érdekképviselői szervezetek, központi szervezetek, szakmai szövetségek koordináló, irányító szerepet töltsenek be. Ezen szervezetek kidolgozhatnak olyan útmutatást és belső tőkeszükséglet-számítási, likviditás megfelelés-biztosítási módszert a tagintézmények számára, amelyet azok átvesznek és a működésük során alkalmaznak. Ebben az esetben az MNB egyeztet a módszereket kidolgozó érdekképviselői és más központi szervezetekkel a módszerek megfeleléséről, de a módszerek alkalmazását az intézmények működésének vizsgálata során egyedileg is ellenőrzi.

VIII.3 Kis intézmények belső tőkeszükséglet-számítására vonatkozó felügyeleti elvárások

Annak ellenére, hogy az egyes elvek arányosan alkalmazhatóak, a kisebb intézményeknek is meg kell felelniük valamennyi, az intézmények belső tőkeszükséglet számításával kapcsolatban megfogalmazott felügyeleti elvárásnak¹¹⁵.

A belső tőkeszükséglet-számítási folyamat során tehát valamennyi releváns kockázatot figyelembe kell venni. A belső tőkeszükséglet-számítás előírásának célja nem pusztán a tőkekövetelmény-szabályozásnak való megfelelés biztosítása, hanem az, hogy az váljon a törvény hatálya alá tartozó pénzügyi szereplők vezetésének egyik kulcseszközévé. A belső tőkeszükséglet-számítás bevezetésének és rendszeres alkalmazásának célja az intézmények kockázat-tudatos vezetésének erősítése, az adott intézmény kockázati szintjének rendszeres mérése, valamint az előre nem látható veszteségekre fedezetül szolgáló tőke mértékének meghatározása. A belső tőkeszükséglet-számítás rendszere több olyan elemet tartalmaz, amelyet az intézmények már eddig is alkalmaztak részben a szokásos éves üzleti terv és a stratégiai tervezés keretében, részben pedig a mindmáig egységesen előírt tőkemegfelelési mutató számításának elvégzésekor.

A kis intézmények oly módon is megfelelhetnek a hazai szabályozás belső tőkeszükséglet-számítási kötelezettségeinek, hogy megvizsgálják a jelen ajánlásban felsorolt kockázati típusoknak való kitettségüket és az azok fedezetül szolgáló tőke összegét. Felmerülhetnek azonban olyan kockázatok is, amelyek jelen anyagban nem szerepelnek, ebben az esetben az intézmény felelősége, hogy a belső tőkeszükséglet-számítás az ilyen kockázatokot is figyelembe vegye. A pénzügyi intézményeknek azzal is tisztában kell lenniük, hogy a tőke a kockázatok fedezésének csak végső eszköze, amelynek mértékét a hatékonyabb kockázatkezelési és ellenőrző funkciók alkalmazása révén a kockázatok mértékének csökkentésével mérsékelni lehet.

VIII.4 Kis intézmények által alkalmazott módszertanok

A belső tőkeszükséglet-számítás módszerére nem csak egyetlen megközelítési lehetőség létezik. A kis intézmények például választhatnak olyan módszert, amely az 1. pillérben meghatározott tőkekövetelményből indul ki, és azt méri, hogy szükség van-e az 1. pillérben nem szereplő kockázati típus miatt többlet-tőkekövetelményre.

Annak az intézménynek, amelyik ezt a módszert választja, annak az alábbiakat kell megbecsülnie:

- az 1. pillér szerint számított tőkekövetelmény kockázatonként megfelelően tükrözi-e a tényleges kockázatokot;
- mennyi tőkét kell allokálni a 2. pillér, valamint a külső tényezők miatti kockázatokra.

Ugyanígy a kis intézmények választhatják az építőkövek elven működő módszert, amely valamennyi kockázati típusra külön-külön kiszámított tőkekövetelményeket összegzi. A módszer választása során az intézménynek figyelembe kell vennie, hogy mennyire képes a módszer működtetéséhez szükséges információk összegyűjtésére, valamint rendelkezik-e a tőkekövetelmény számításához szükséges eszközökkel.

Az az intézmény, amelyik ezt a módszert választja, külön-külön méri fel valamennyi 1. és 2. pillér szerinti, valamint a külső tényezőkből származó kockázatokot, és összegzi a kockázati típusokra egyenként számított tőkekövetelményeket. Annak meghatározása, hogy egy kockázati típus relevánsnak minősül-e, érzékenység-vizsgálati elemzésekkel történhet.

¹¹⁵ Az arányosság a felügyeleti elvárásban csak az ICAAP 6-10 alapelvek érvényesülésére értendő. Az első öt ICAAP alapelvnek minden intézménynek maradéktalanul meg kell felelnie.

VIII.5 A belső tőkeszükséglet-számítás lépései

Bármelyik módszert is választja az intézmény, mindenképpen szükséges, hogy annak eredményét összehasonlítsa a jelenlegi, valamint a jövőbeni várhatóan rendelkezésre álló tőkájével. A tőketerv készítése kiemelt fontosságú. A belső tőkeszükséglet-számítás több részből áll, egyrészt a kockázati kitétségek meghatározásából, másrészt azok alapján a tőkekövetelmény számításából:

- Kockázatok azonosítása - az intézménynek első lépésben el kell készítenie a releváns kockázati típusok listáját. Ennek meghatározása során azt kell megvizsgálni, hogy a múltban elsősorban milyen okokból következtek be veszteségek, és mennyire valószínű, hogy hasonló veszteségek újra be fognak következni. A lista összeállítása során a múltbeli információkon túl, a várható jövőbeli eseményeket is figyelembe kell venni.
- A tőkeszükséglet-számítás - valamennyi, a releváns kockázatok listáján szereplő kockázati típus esetén meg kell becsülni, hogy abból az intézménynek mekkora vesztesége származhat, amelyeket összegezve számítható az azok fedezetére számítható szolgáló tőke összege.
- Tőketervezés - az intézménynek nem csak a jelen helyzetre, hanem a jövőre nézve is meg kell becsülnie, hogy várhatóan mennyi tőke fog a rendelkezésre állni, és hogy az összhangban van-e az üzleti tervéből valószínűsíthető jövőbeni tőkeszükségletére.
- Eredmény.

Az intézménynek a fentiek alapján az aktuális helyzetre és a várható jövőbeni eseményekre becsült eredmények alapján kell meghatározni a belső tőkeszükséglet összegét és fel kell mérnie, hogy a kockázatok fedezéséhez milyen minőségű és arányú tőkeelemekre van szükség.

VIII.6 Kis hitelintézetek tipikus kockázatai

A kis hitelintézetek vonatkozásában jellemzően az alábbi fő kockázatok értékelendők:

- ellenőrzési/vezetési kockázat (internal governance),
- hitelkockázat,
- koncentrációs kockázat (egyedi ügyfelek, földrajzi, szektorális),
- kamatláb-kockázat,
- likviditási kockázat,
- működési kockázat,
- stratégiai kockázat,
- külső tényezők kockázata.

Természetesen egyes hitelintézeteknél további kockázatok is lehetnek, amelyeket az intézménynek értékelnie kell.

VIII.7 A befektetési vállalkozások esetében a szokásostól eltérő többlet kockázatot generáló tevékenységek

A befektetési vállalkozások vonatkozásában többlet kockázat jellemzően az alábbi tevékenységeknél fordulhat elő:

- nagy tőkeáttételű ügyletekre vonatkozó szolgáltatás nyújtása vagy közvetítése,
- „high frequency trading” szolgáltatás nyújtása vagy közvetítése,

- befektetési hitel vagy halasztott pénzügyi teljesítés szolgáltatás,
- saját számlás kereskedés (saját számláról ügyfél javára végrehajtott ügyletek esetében).

VIII.8 Felügyeleti felülvizsgálatok a kis intézményeknél

A kis intézmények esetében az MNB évente egyszerűsített, kérdőíves felülvizsgálatot folytat le, illetve a 3 éves gyakoriságú átfogó vizsgálatok során végez nagyobb intenzitású felülvizsgálatot. Ezzel a módszerrel biztosítható, hogy a kis intézmények nagy száma mellett is hatékonyan begyűjthetők és feldolgozhatók legyenek mindazon információk, amelyekre a felügyeleti felülvizsgálatok keretében az MNB-nek a döntései meghozatalához szüksége van.

A kérdőíves felmérést az MNB minden évben elvégzi, annak eredményeit összehasonlítja az adatszolgáltatásból, valamint a helyszíni és nem helyszíni ellenőrzésekből szerzett információkkal, melynek eredményeképpen kiszűri azokat az intézményeket, amelyekkel szemben a felügyeleti felülvizsgálat keretében valamilyen felügyeleti intézkedés meghozatala szükséges.

Amennyiben a kis intézmény a maga számára az ICAAP alkalmazása során magasabb tőkekövetelményt tart szükségesnek, és az MNB ezen felül nem állapít meg többlet-tőkekövetelményt, az intézmény által számított magasabb tőkekövetelményt tekinti az MNB a SREP tőkeszükségletének.

Az egyes intézmények likviditás megfelelőségének értékelése is a felügyeleti felülvizsgálati folyamat része. A felülvizsgálat során az MNB értékeli az intézmény likviditási pufferét, finanszírozási politikáját, szabályzatát és mechanizmusait a likviditási és finanszírozási kockázatok mérésére, kezelésére. A kis intézmények likviditás megfelelőségének értékelésekor az MNB a megfelelő kockázatkezelést preferálja többlettőke-puffer megképzésével szemben.

VIII.9 A befektetési vállalkozások esetében a legjellemzőbb többlet-tőkekövetelmény előírások

Az MNB a SREP eljárásban azon intézmények SREP tőkekövetelményét, amelyeknek az elérendő tőkeszintet az engedélyezés feltételeként előírt legkisebb jegyzett tőke jelenti – a forint euró árfolyam továbbra is magas volatilitásának a negatív hatását ellensúlyozandó – egységesen a Bszt. 13. cikkében euróban meghatározott induló tőkének, a megfigyelés időpontját megelőző egy naptári évben, az MNB által közzétett legmagasabb devizaárfolyam 95%-ával történő forintosított értékében határozza meg.

A SREP eljárásban a harmadik fél partnerekkel szembeni koncentrációs kockázat figyelembe vételére azon intézmények esetében kerül sor, amelyeknek a nem hazai partnerekkel szembeni kitétsége a - KELLER-rel szembeni kitétség figyelembe vétele nélkül számított - koncentrációja meghaladja a 15%-ot. Ebben az esetben az MNB a pótlólagos tőkekövetelményt az 5%-ot meghaladó részarányú partnerekkel szembeni kitétségek után határozza meg. A meghatározás – az 1. pillér általános módszertanával összhangban – 20%-os kockázati súly és 8%-os tőkekövetelmény alkalmazásával történik.

A White Label szerződések partnerkockázati kitétségére a nyitott pozíciós állomány tízszeres tőkeáttételt meghaladó ügyletei esetén a kötéskori elvi főösszeg és a fedezet nyitáskori értékének a különbségének az 1%-2,5%-a pótlólagos tőkekövetelményként kerül előírásra.

A működési veszteség (káresemény) figyelembe vételére azon intézmények esetében került sor, amelyek működési vesztesége meghaladta a működési kockázat 1. pilléres tőkekövetelményének 5%-át. Ebben az esetben a működési kockázat pótlólagos tőkekövetelményét az MNB a működési veszteség 100%-ában állapítja meg.

VIII.10 Felügyeleti intézkedések a kis intézményekkel szemben

A felügyeleti felülvizsgálat fő célja a kis intézmények esetében sem a pótlólagos tőkeképzés, hanem a kockázattudatos működés és a hatékony prudenciális felügyelet biztosítása. Amennyiben azonban az 1. pilléres vagy ICAAP tőkekövetelményt az MNB az intézmény belső vagy külső sajátosságai alapján nem

találja a vállalt kockázatokkal összhangban állónak, úgy a nagyobb intézményekhez hasonlóan pótlólagos tőkeszükségletet ír elő.

A kis intézményeknél feltárt hiányosságok és a felügyeleti felülvizsgálat keretében alkalmazandó felügyeleti lépések közötti kapcsolatot mellékletben szereplő táblázatok mutatják be (a befektetési vállalkozások esetén a tipikusan előforduló működési kockázat tevékenységenkénti megbontását külön táblázat részletezi). A táblázatokat, a hiányosságok kategóriába sorolását és többlettőke előírás megadását az MNB kiinduló alapnak szánja, a gyakorlatban további szempontok is felmerülhetnek, és mérlegelésre kerülhetnek.

A felügyeleti felülvizsgálat keretében hozott intézkedéseknek nem kizárólagos eszköze a többlettőkekövetelmény meghatározása, hanem az lehet a kockázatok csökkentésére szóló felhívás, a kockázatkezelés minőségének a javítására, a belső szabályzat módosítására, szervezeti átalakításra való felszólítás, belső oktatás, képzés megkövetelése, új vezető vagy szakértő alkalmazására vonatkozó javaslat. Amennyiben az adott probléma vagy hiányosság megoldásra kerül, az MNB azt a következő felülvizsgálat keretében veszi figyelembe. Indokolt esetben, ha az intézmény piaci pozíciójában, üzleti tevékenységében, kockázati profiljában vagy kockázatkezelési rendszerében a belső tőkeszükséglet számottevően befolyásoló változások történnek, az intézmények kezdeményezhetik az előírt tőkearány évközi felülvizsgálatát, illetve az MNB dönthet soron kívüli felülvizsgálat lefolytatásáról.

VIII.10.1 Felügyeleti intézkedések kis hitelintézeteknél

A felügyeleti felülvizsgálat keretében intézkedésre kell felszólítani azokat a hitelintézeteket, illetve esetlegesen többlettőkekövetelményt kell számukra előírni, amelyeknél a következőkben felsorolt kockázatok valamelyike fennáll, és ez hiányos belső kontrollrendszerrel párosul, tőkével nem megfelelően fedezett, és így a prudens működés összességében nem biztosított:

- az átlagoshoz képest kockázatosabb körülmények között (pl. földrajzi környezet, magasabb kockázatú ügyfélkör) működnek,
- valamely mutatójuk magasabb kockázati szintet jelez (pl. rossz eszközminőség, működési veszteségek, likviditási nehézségek, magas kamatláb kockázat, koncentrációs kockázat stb.),
- az MNB vagy egyéb külső vizsgálat, vezetési, kockázatkezelési vagy belső ellenőrzési problémát tár fel,
- olyan csalás, visszaélés vagy működési probléma állt fent a közelmúltban, ami veszélyezteti a hosszú távú működést,
- olyan tevékenységet végez, amely nem megszokott egy kis intézménytől (pl. határon átnyúló szolgáltatások, fejlett derivatív eszközökkel való kereskedés, külföldi értékpapírok vásárlása),
- az intézmény működésére várhatóan döntő hatással járó új típusú tevékenységbe kezd, vagy új piacokra tör be, folyamatos akvizíciós lépéseket hajt végre,
- az intézmény stratégiai céljaival ellentétben jelentősen veszít működési területének piaci részarányából, a további működést veszélyeztető mértékben csökken az ügyfélszáma és üzleti volumene,
- az intézmény által kínált pénzügyi kondíciók lényegesen eltérnek a piacon megszokottól, és az MNB értékelése szerint ez hosszú távon nem fenntartható üzleti modellt jelent,
- az intézmény nem tart be alapvető, felügyeleti ajánlásokban és módszertani kézikönyvekben leírt eljárásokat, amelyek veszélyeztetik a prudens működését,
- nem áll rendelkezésére olyan vezetői, szakértői ismeret vagy technikai, informatikai feltétel, amely az általa végzett tevékenységhez, annak kockázataihoz feltétlenül szükséges lenne,
- az intézménnyel szembeni bizalom az ügyfelei vagy piaci partnerei részéről megromlott,

- az intézmény stratégiája a várható makrogazdasági és szektoron belüli körülmények, valamint az intézmény helyzete, gazdálkodása alapján nem tekinthető megalapozottnak,
- az intézmény által alkalmazott ICAAP/ILAAP minősége nem megfelelő,
- az intézmény érzékenységi vizsgálatokat vagy stressz-teszteket nem végez annak megállapítására, hogy jelentős gazdasági recessziók esetén milyen mértékben növekednek meg lényeges kockázatai, és mekkora a fedezésükhöz szükséges tőke mennyisége,
- az intézmény tulajdonosainak magatartása nem teszi lehetővé a hatékony tulajdonosi kontroll működését.

A személyre szabott értékelés korlátozott lehetősége miatt a többlet-tőkekövetelmény nagysága előre szabályozott módon, az MNB által súlyosnak (I. kategóriás), közepesnek (II. kategóriás) és gyengének (III. kategóriás) ítélt kockázatok relatív előfordulási arányának megfelelően kerül kiszámításra. Irányadó jelleggel a gyenge, közepes, és erős kockázatok jellemző fennállása a szabályozói tőkekövetelmény 33, 66, illetve 100 százalékát kitevő többlettőke-előírást eredményez, ugyanakkor a végső mérték legtöbbször további mérlegelés eredményeképp alakul ki.

VIII.10.2 Felügyeleti intézkedések befektetési vállalkozásoknál

A befektetési vállalkozások esetén az MNB a szokásostól eltérő többlet kockázatot generáló üzleti modellnek vagy szervezeti mechanizmusnak különösen az alábbiakat tekinti:

- ügyfélszámlák felett az üzletkötő meghatalmazással rendelkezhet,
- az üzletkötők a megszokottnál magasabb limitekkel és/vagy hatáskörrel rendelkeznek,
- függő számlák, átvezetési számlák, technikai számlák megnyitása, vezetése (indokolatlanul, kontrollálatlanul),
- határon átnyúló szolgáltatások,
- fejlett derivatív eszközökkel való kereskedés, külföldi értékpapírok vásárlása,
- harmadik fél letétkezelők igénybevétele,
- a front office terület méretéhez képest nem biztosítanak elegendő anyagi vagy humán erőforrást a back office vagy az ellenőrzési terület számára,
- a kereskedési és a back office rendszerek fizikai és logikai elkülönítésének a hiánya,
- az intézmény tulajdonosi viszonyai nem teszik lehetővé a hatékony tulajdonosi kontroll működését,
- az MNB vagy egyéb külső vizsgálat, vezetési, kockázatkezelési vagy belső ellenőrzési problémát tár fel,
- olyan csalás, visszaélés vagy működési probléma állt fent a közelmúltban, ami veszélyezteti a hosszú távú működést,
- az intézmény működésére várhatóan döntő hatással járó új típusú tevékenységbe kezd, vagy új piacokra tör be,
- az intézmény nem tart be alapvető, felügyeleti ajánlásokban és módszertani kézikönyvekben leírt eljárásokat, amelyek veszélyeztetik a prudens működését,
- nem áll rendelkezésére olyan vezetői, szakértői ismeret vagy technikai, informatikai feltétel, amely az általa végzett tevékenységhez, annak kockázataihoz feltétlenül szükséges lenne,
- az intézménnyel szembeni bizalom az ügyfelei vagy piaci partnerei részéről megromlott,

- az intézmény stratégiája a várható makrogazdasági és szektoron belüli körülmények, valamint az intézmény helyzete, gazdálkodása alapján nem tekinthető megalapozottnak,
- az intézmény által alkalmazott ICAAP minősége nem megfelelő.

Befektetési vállalkozások esetében amennyiben a felügyeleti felülvizsgálati eljárás, illetve az adatszolgáltatások vagy felügyeleti vizsgálatok során feltárt problémák túlnyomó részt a III. kategóriába esnek, a SREP tőkekövetelmény 8-10% TMM vagy 100-120% induló tőke; amennyiben a II. kategóriába esnek 8-12% TMM vagy 100-160% induló tőke; amennyiben az I. kategóriába esnek 8-16% TMM vagy 100-200% induló tőke.

A hatályos jogszabályok a felügyeleti felülvizsgálat keretében előírható maximum többlet-tőkekövetelményt az 1. pillér szerint kiszámított tőkekövetelmény alapján állapítják meg úgy, hogy a SREP tőkekövetelmény (az 1. pillér szerinti tőkekövetelmény és a felügyeleti felülvizsgálati eljárásban előírt többlet-tőkekövetelmény összege) legfeljebb a Bszt. 105. cikk (2) bekezdésében meghatározott tőkekövetelmény kétszerese lehet. A SREP tőkekövetelmény azoknál a befektetési vállalkozásoknál, amelyeknél az 1. pilléres tőkekövetelményt a Bszt. 105. (1) bekezdés b) pontja határozza meg 8%-tól 16%-ig terjedő tőkemegfelelési mutató elérésének előírásaként, míg azoknál a befektetési vállalkozásoknál, amelyeknél az 1. pilléres tőkekövetelményt a Bszt. 105. (1) bekezdés a) pontja határozza meg, a tevékenység megkezdéséhez szükséges induló tőke 100%-tól 200%-ig terjedő előírásaként kerül meghatározásra.

VIII.11 A felügyeleti felülvizsgálat lezárása

A kérdőívek feldolgozása után a felülvizsgálat eredményéről (esetleges konzultációk eredményével egyetemben) az MNB prudenciális levélben tájékoztatja az intézményeket. A felügyeleti felülvizsgálati folyamat számszerű eredményét az MNB a prudenciális levélhez csatolt SREP áttekintő lapon dokumentálja. Amennyiben az előírt SREP tőkekövetelménynek (TSCR), teljes tőkekövetelménynek (OCR) való megfelelést az MNB nem látja biztosítottnak, a szükséges tőkepótlásra határozatban hívhatja fel az intézményt.

Ha az MNB átfogó vizsgálat keretében folytatja le a felügyeleti felülvizsgálatot, a lezárásra a vizsgálat lezárásának keretében kerül sor.

IX. Dokumentum-lista

A felügyeleti felülvizsgálatra az intézményeknek az általuk alkalmazott tőke megfelelés belső értékelési eljárást be kell mutatniuk. Az MNB-nek átadott, hivatalos ICAAP és ILAAP dokumentációnak minden esetben a már felső vezetői jóváhagyással bíró, implementált módszerek bemutatását kell tartalmaznia.

A megfelelő következtetések levonásához szükséges, hogy a dokumentációban beadott adatok a legfrissebb információkat tartalmazzák. Ellenkező esetben az MNB kénytelen pótlólagos konzervativizmust érvényesíteni a tőkeellátottság, likviditás megfelelés megítélésakor, amennyiben nem fér hozzá az aktualizált számokhoz, módszertanokhoz.

Ez a fejezet csak javaslatot ad a beadandó anyag elkészítésénél megfontolandó témakörökkel kapcsolatban, de mind a forma, mind a tartalom az intézmények döntésére van bízva. A dokumentáció összeállításánál azonban szükséges figyelemmel lenni arra, hogy a tőkekövetelmény-számítás módszereit és eredményét, a likviditás megfelelést biztosító rendszert az intézménynek kell bemutatnia és meg kell védenie. A benyújtott anyaggal szemben felügyeleti elvárás, hogy az intézmény hozzon fel minden érvet a kalkulációi védelmére.

IX.1 Összefoglaló

- Egyéni, illetve csoport szintű kockázati stratégia bemutatása önálló dokumentumként (az ICAAP és az ILAAP folyamatának dokumentálásánál többek között kellő hangsúlyt kell fektetni az intézmény kockázatkezelési szervezeti, irányítási és felügyeleti funkciójának, valamint a belső ellenőrzési mechanizmusainak bemutatására).
- Az intézmény/csoport lényeges tevékenységeinek/üzletágainak rövid bemutatása. Csoport esetében kerüljön ismertetésre, hogy a tőke- és a likviditás megfelelési folyamat mely cégcsoport- tagokat fed le.
- Áttekintés az alkalmazott belső tőkeszükséglet számítási módszerekről, az alkalmazott módszer(ek) esetleges változtatásáról.
- Use teszt dokumentálása. Szükséges bemutatni, hogy milyen területeken használja fel a tőkekövetelmény-számítás eredményét az intézmény, a bemutatás jelentősen befolyásolhatja a tőkeszámítások megbízhatóságának felügyeleti megítélését. A belső tőkeszükséglet-számítás eredménye és a rendelkezésre álló tőke kapcsolata.
- Az intézmény kockázatkezelési módszerei megfelelésének értékelése.
- Az intézményi belső önértékelések (GAP analízis) és ezek alapján megfogalmazott feladattervek ismertetése, ICAAP és ILAAP éves felülvizsgálat eredményének bemutatása.
- Az intézmény lényeges kockázatainak rövid értékelése, az előző értékeléshez képest bekövetkezett változások.
- A tőke-megfelelési, likviditás megfelelési vizsgálat ideje, mely cégcsoport-tagokra terjed ki, ki végezte és ki hagyta jóvá.

IX.2 A jelenlegi és a tervezett tőkehelyzet bemutatása

A tőketerv részletezése, ezen belül a tőkeigény-tőkefelhasználás, belső/külső források, osztalék-politika.

IX.3 Tőke megfelelési számítás részletes ismertetése

- a kockázatok (ezen belül az egyéb kockázatok) feltárására és kezelésére kialakított módszertan dokumentációja;
- a számítási módszer és eredmény részletes ismertetése, gazdasági tőkekövetelmény-számítási módszer esetében a konfidencia-szint, feltételek megadása;
- a számítás időpontja és időhorizontja;
- a kockázatok (ezen belül az egyéb kockázatok) térképe, a kockázatok definíciója;
- a számítás során figyelembe vett lényeges kockázatok ismertetése, ahol szükséges, összehasonlítás az 1. pillér számítás eredményével, az adott kockázatra vonatkozó intézményi kockázati étvággal (limittel) való összehasonlítás;
- a kockázatot csökkentő elemek;
- a módszertan és feltételezések ismertetése (a kockázatok mérésének módszere);
- az egyéb kockázatok belső tőkeallokáció folyamatában történő figyelembevétel;
- a stressz-teszt és forgatókönyv-teszt eljárások feltevéseinek és eredményeinek ismertetése;
- az aggregálási eljárás ismertetése, a figyelembe vett korrelációs, diverzifikációs hatások és azok indoklása;
- az intézmény kockázatkezelési módszereinek és folyamatainak megfelelőségi értékelése (önértékelés: gyenge pontok, hiányosságok, cselekvési terv (action plans)).

A benyújtott dokumentációval kapcsolatosan követelmény, hogy az általános módszertani rész (elmélet, modellek, stb.), illetve a konkrét számszerű eredmények (tőkeszámok, modellparaméterek, stb.) ne váljanak el egymástól, mivel ez megnehezíti a számszerű eredmények megítélését, illetve a tőke megfelelés elégségességének vizsgálatát. Részletesen be kell mutatni, hogy a vonatkozó kockázattípus tőkekövetelménye milyen módon áll elő. Az MNB a vonatkozó kockázati tőkekövetelményt csak az alkalmazott modellek ismeretében és fényében tudja megítélni. Ennek hiányában kénytelen fenntartásokkal kezelni a számszerű eredményeket. Amennyiben az intézmény folyamatokkal (vagyis nem tőkével) fedez egy adott kockázati típust - tipikusan pl. stratégia, reputációs kockázatot - elvárás, hogy döntését meggyőző érvekkel támassza alá.

IX.4 A belső tőkeszükséglet-számítási módszertan beépülése a folyamatokba

- annak értékelése, bemutatása, hogy a belső tőke megfelelés folyamatai mennyire képezik a döntési folyamat integráns részét;
- ICAAP felülvizsgálat eredménye, főbb megállapítások;
- az ICAAP folyamatokban tervezett, illetve folyamatban lévő változtatások.

Az ICAAP-et az MNB a kockázati ciklushoz kapcsolódóan, a vizsgálati tervben meghatározottak szerint, annak keretében vizsgálja. Ezért a vonatkozó dokumentációt az MNB kérésére kell benyújtani, kivéve, ha lényeges változások következnek be az ICAAP mechanizmusban. Ebben az esetben a jelentősebb változtatásokról az MNB-t tájékoztatni szükséges.

IX.5 A likviditás megfelelőségének belső értékelési folyamatának ismertetése

Az ICAAP folyamat értékeléséhez minimálisan az alábbi dokumentumokat kell az intézménynek benyújtania:

- aktuális likviditási stratégia, kiemelve a megelőző likviditási stratégiához képest bekövetkezett változásokat;
- a vizsgálatot megelőző év likviditási terve visszamérve, aktuális likviditási terv és aktuális likviditási válságterv (LCP);
- likviditási kockázati riportok (negyedéves és havi riportok az elmúlt egy évre vonatkozóan, heti és napi riportok a vizsgálat vonatkozási napjának hónapjára vonatkozóan);
- likviditási stressz-tesztek (feltételezések, eredmények);
- kapcsolódó aktuális belső likviditási szabályzatok és a belső finanszírozási transzferárak szabályzata;
- korai figyelmeztető jelek elmúlt egy évi értékei, küszöbértékei (early warning indicators), esetleges jelzésekre történt reakció bemutatásával;
- betétkiáramlás számszerűsítéséhez alkalmazott modellek, feltételezések, szegmentációk, idősorok;
- likviditási kockázattal összefüggő belső ellenőri jelentés;
- limitek teljes listája a vizsgálatot megelőző év változásait feltüntetve, valamint gyakoriságuknak megfelelően a limitkihasználtságok mérésének adatai Excel táblában a vizsgálat időpontját megelőző 1 évre vonatkozóan ;
- likviditási fedezeti ráta (LCR), nettó stabil finanszírozási mutató (NSFR) számításának levezetése a vizsgálat vonatkozási dátumára vonatkozóan;
- csoportfinanszírozási ügyletek listája.

X. Mellékletek

1. számú melléklet: A feltárt hiányosságokra adható felügyeleti válaszlépések a kis hitelintézeteknél
2. számú melléklet: A feltárt hiányosságokra adható felügyeleti válaszlépések a befektetési vállalkozásoknál
3. számú melléklet: A befektetési vállalkozásoknál tipikusan előforduló működési kockázatok tevékenységenkénti bontásban
4. számú melléklet: Kockázatos portfóliókról szóló tájékoztató (külön található az MNB honlapján)
5. számú melléklet: Adatbekérés a kockázatos portfóliók ellenőrzéséhez (külön található az MNB honlapján)
6. számú melléklet: A devizaárfolyam-kockázat számítására alkalmazni kért belső modell (külön található az MNB honlapján)
7. számú melléklet: Hitelintézetek SREP áttekintő lap (külön található az MNB honlapján)
8. számú melléklet: Befektetési vállalkozások SREP kérdőív (külön található az MNB honlapján)
9. számú melléklet: Befektetési vállalkozások SREP áttekintő lap (külön található az MNB honlapján)

1. számú melléklet: A feltárt hiányosságokra adható felügyeleti válaszlépések a kis hitelintézeteknél

Feltárt hiányosság, probléma	Felügyeleti intézkedés	Probléma kategória	Elsődleges információforrások
Az átlagoshoz képest kockázatosabb körülmények közötti működés, makrogazdasági ciklusok negatív hatásai	Felhívás a tevékenység diverzifikációjára	II.	Adatszolgáltatás, kérdőív, MNB vizsgálatok
Magas geográfiai koncentrációs kockázat	Fokozottabb figyelem a kockázatkezelés során	III.	Kérdőív, MNB vizsgálat, szektorelemzés
Az intézmény stratégiája nem megalapozott	Felhívás a stratégia megváltoztatására	II.	MNB vizsgálat, adatszolgáltatások
A tulajdonosok osztalékpolitikája nem teszi lehetővé a szavatoló tőke szükséges növekedését	A tulajdonosok figyelmének felhívása a lehetséges problémákra	II.	Adatszolgáltatás, kérdőív
Bizalom megromlása (reputációs kockázat)	A tevékenység fokozottabb felügyeleti figyelemmel kísérése	I.	MNB vizsgálat, piaci információk, kérdőív
Tulajdonosi kontroll hiánya, vagy gyengesége	Felhívás a tulajdonosi kontroll erősítésére	III.	Adatszolgáltatás, MNB vizsgálat
Vezető állású személy képességeiben meglévő vagy szakértői hiányosságok	Felszólítás a hiányosságok megszüntetésére, oktatás, továbbképzés elrendelése	I.	MNB és egyéb szervezetek vizsgálatai, prudenciális megbeszélések tapasztalatai.
Nem engedélyezési hatáskörbe tartozó vezetők végzettségével, szakmai gyakorlatával kapcsolatos problémák	Szakmai továbbképzésre felhívás	III.	Kérdőív, MNB vizsgálatok
Korábbi felügyeleti határozatok be nem tartása	Felügyeleti határozatok betartására kötelezés, bírság	I.	MNB vizsgálat, kérdőív
MNB ajánlások, módszertani kézikönyvek be nem tartása	Ajánlások, kézikönyvek betartására való	II.	MNB vizsgálat

	figyelemfelhívás		
Egyéb felügyeleti felhívás (pl. vezetői levél, vezetői körlevél) figyelmen kívül hagyása	A felügyeleti felhívások követésének szorosabb figyelemmel kísérése	II.	MNB vizsgálat, kérdőív
Az MNB vagy egyéb külső vizsgálat vezetési-ellenőrzési, kockázatkezelési vagy belső ellenőrzési problémát tár fel	Kockázatkezelési és ellenőrzési hiányosságok kijavítására kötelezés	I.	MNB és más szervek vizsgálati anyagai
Jelentős hiányosságok a piaci kockázat kezelési és ellenőrzési rendszerben	Kockázatkezelési és ellenőrzési hiányosságok kijavítására kötelezés	I.	MNB vizsgálatok, adatszolgáltatás
Az intézmény által nyújtott szolgáltatások és termékek elavultak, nem illeszkednek a piaci igényekhez	Felhívás termék és szolgáltatási kínálatának, üzleti modelljének módosítására	III.	MNB és más szervek vizsgálati anyagai, adatszolgáltatás
Kis intézménytől nem megszokott tevékenység végzése	A tevékenység fokozottabb felügyeleti figyelemmel kísérése	III.	Kérdőív, MNB vizsgálat, adatszolgáltatás
Új típusú tevékenységek, piacok	Új tevékenységek és piacok fokozottabb felügyeleti figyelemmel kísérése	III.	Adatszolgáltatás, MNB vizsgálat, kérdőív
Piaci részarány csökkenése/növekedési ütem elmaradása a szektor átlagtól	Felhívás üzleti modelljének, üzletpolitikájának módosítására	III.	MNB vizsgálat, kérdőív, adatszolgáltatás, Pszáf elemzések
Az intézmény ügyfélstruktúrája problémás, erősen koncentrált ágazat, termék vagy kor szerint.	Felhívás ügyfélstruktúrájának módosítására	II.	MNB és más szervek vizsgálati anyagai, adatszolgáltatás
Az MNB vagy egyéb külső vizsgálat engedély nélküli tevékenységet tár fel	Az engedély nélküli tevékenységek megszüntetésére kötelezés	II.	MNB és más szervek vizsgálati anyagai, adatszolgáltatás

Az intézmény megengedhetetlen eszközöket alkalmaz akvizíciós, marketing és közzétételi politikájában.	Felhívás akvizíciós, marketing és közzétételi politikájának megváltoztatására.	II.	MNB és más szervek vizsgálati anyagai, adatszolgáltatás
Eszközminőség a hasonló hitelintézetekhez képest az alsó 10 és 20% között van	Hitelkockázatok csökkentésére szóló felhívás	III.	Adatszolgáltatás
Eszközminőség a hasonló hitelintézetekhez képest az alsó 10%-ban van	Hitelkockázatok csökkentésére szóló felhívás	II.	Adatszolgáltatás
Jelentős, éves szinten a saját tőke 5 %-át meghaladó hitelezési veszteségek az elmúlt 3 évben.	Hitelezési veszteségek keletkezésének kivizsgálása	II.	MNB vizsgálat, adatszolgáltatás, Kérdőív
A függővé tett kamatok aránya legalább 30 %-kal magasabb a szektorátlagnál.	Hitelezési veszteségek keletkezésének kivizsgálása	III.	Adatszolgáltatás
Jelentős hiányosságok a hitelezési kockázat kezelési és ellenőrzési rendszerben	Kockázatkezelési és ellenőrzési hiányosságok kijavítására kötelezés	I.	MNB vizsgálat, más szervezetektől kapott vizsgálati anyagok
Átlagosnál nagyobb hitelkockázatú partnerkör a minősítések és az ágazati kockázatok alapján.	Részletesebb jelentések, szigorúbb kockázatkezelési eljárások megkövetelése	III.	Kérdőív, MNB vizsgálat
Új hitelezési termékek bevezetése, különös tekintettel a magyar piacon nem szokványos és bejáratott konstrukciókra.	Új termékek figyelemmel kísérése	III.	Kérdőív, MNB vizsgálat
A hitelintézet a jogszabályokban előírt prudenciális korlátok határértékeihez közeli mutatókkal működik (10 %-nál alacsonyabb eltérés)	Prudenciális korlátok szigorúbb figyelemmel kísérése	III.	Adatszolgáltatás
Magas országhoz tartozó kockázat	A tevékenység fokozottabb felügyeleti figyelemmel kísérése	Többlet-tőkekövetelmény előírása külön	Adatszolgáltatás

		módszertan szerint	
Jelentős, a piaci kockázatból jelentkező veszteségek az elmúlt 3 évben	Piaci kockázat veszteségek keletkezésének kivizsgálása	II.	Kérdőív
Átlagostól eltérő kondíciójú termékek	Kondíciók felülvizsgálatára való felhívás	III.	MNB vizsgálatok, kérdőív
Kamatláb érzékenységi vizsgálat magas kockázatot jelez	Kamatláb kockázat kezelési technikák fejlesztésére felhívás	Többlet-tőkekövetelmény előírása külön módszertan szerint	MNB vizsgálatok, adatszolgáltatás
Gyakori likviditási nehézségek, többlet forrásbevonási lehetőségek hiánya, GAP analízis magas lejáratú különbségeket mutat	Likviditási kockázat kezelési technikák fejlesztésére felhívás	II.	Kérdőív, adatszolgáltatás, MNB elemzés
Jelentős, működési kockázatból származó veszteségek az elmúlt 3 évben	Működési kockázat veszteségek keletkezésének kivizsgálása	II.	Kérdőív
Jelentős tevékenységek kiszervezése, nem kellő figyelem a kiszervezett tevékenységet végzőre	Kiszervezett tevékenység fokozottabb figyelemmel kísérésére felhívás	III.	Adatszolgáltatás, MNB ellenőrzés, kérdőív
Nyilvántartási, adminisztrációs problémák (Nem csak a működési kockázatok nyilvántartásának vonatkozásában)	Nyilvántartási hiányosságok kiküszöbölésére vonatkozó felhívás	II.	MNB vizsgálat, ügyfélpanaszok, adatszolgáltatások

Informatikai hiányosságok	Informatikai hiányosságok kiküszöbölésére vonatkozó felhívás	II.	Helyszíni és nem helyszíni vizsgálatok, ügyfélpanaszok
Az 1. pillérnél magasabb ICAAP érték	Többlet-tőkekövetelmény előírása ICAAP értéktől és az MNB kockázatértékelés eredményétől függően	I.	Adatszolgáltatás, kérdőív
Szavatoló tőke előző év végi állapothoz képest 10%-nál nagyobb csökkenése	Tőketerv készítésére kötelezés	II.	Adatszolgáltatás

2. számú melléklet: A feltárt hiányosságokra adható felügyeleti válaszleptések a befektetési vállalkozásoknál

Feltárt hiányosság, probléma	Felügyeleti intézkedés	Probléma kategória	Elsődleges információforrások
Az átlagoshoz képest kockázatosabb körülmények közötti működés, makrogazdasági ciklusok negatív hatásai	Felhívás a tevékenység diverzifikációjára	II.	Adatszolgáltatás, kérdőív, felügyeleti vizsgálatok
Tulajdonosi kontroll hiánya, vagy gyengesége	Felhívás a tulajdonosi kontroll erősítésére	III.	Adatszolgáltatás, felügyeleti vizsgálat
Az intézmény stratégiája nem megalapozott	Felhívás a stratégia megváltoztatására	II.	Felügyeleti vizsgálat, adatszolgáltatások
Bizalom megromlása (reputációs kockázat)	A tevékenység fokozottabb felügyeleti figyelemmel kísérése	I.	Felügyeleti vizsgálat, piaci információk, kérdőív
Vezető állású személy képességeiben meglévő vagy szakértői hiányosságok	Felszólítás a hiányosságok megszüntetésére, oktatás, továbbképzés elrendelése	I.	Felügyeleti és egyéb szervezetek vizsgálatai, prudenciális megbeszélések tapasztalatai.

Nem engedélyezési hatáskörbe tartozó vezetők végzettségével, szakmai gyakorlatával kapcsolatos problémák	Szakmai továbbképzésre felhívás	III.	Kérdőív, felügyeleti vizsgálatok
Korábbi felügyeleti határozatok be nem tartása	Felügyeleti határozatok betartására kötelezés, bírság	I.	Felügyeleti vizsgálat, kérdőív
Felügyeleti ajánlások, módszertani kézikönyvek be nem tartása	Ajánlások, kézikönyvek betartására való figyelemfelhívás	II.	Felügyeleti vizsgálat
Egyéb felügyeleti felhívás (pl. vezetői levél, vezetői körlevél) figyelmen kívül hagyása	A felügyeleti felhívások követésének szorosabb figyelemmel kísérése	II.	Felügyeleti vizsgálat, kérdőív
Az MNB vagy egyéb külső vizsgálat vezetési-ellenőrzési, kockázatkezelési vagy belső ellenőrzési problémát tár fel	Kockázatkezelési és ellenőrzési hiányosságok kijavítására kötelezés	I.	Felügyeleti és más szervek vizsgálati anyagai
Az intézmény által nyújtott szolgáltatások és termékek elavultak, nem illeszkednek a piaci igényekhez	Felhívás termék és szolgáltatási kínálatának módosítására	III.	Felügyeleti és más szervek vizsgálati anyagai, adatszolgáltatás
Új típusú tevékenységek, piacok	Új tevékenységek és piacok fokozottabb felügyeleti figyelemmel kísérése	III.	Adatszolgáltatás, Felügyeleti vizsgálat, kérdőív
Az intézmény ügyfélstruktúrája erősen koncentrált ágazat vagy termék szerint.	Felhívás ügyfélstruktúrájának módosítására	II.	Felügyeleti és más szervek vizsgálati anyagai, adatszolgáltatás
Az MNB vagy egyéb külső vizsgálat engedély nélküli tevékenységet tár fel	Az engedély nélküli tevékenységek megszüntetésére kötelezés	I.	Felügyeleti és más szervek vizsgálati anyagai, adatszolgáltatás
Az intézmény megengedhetetlen eszközöket alkalmaz akvizíciós, marketing és közzétételi politikájában.	Felhívás akvizíciós, marketing és közzétételi politikájának	II.	Felügyeleti és más szervek vizsgálati anyagai, adatszolgáltatás

	megváltoztatására.		
Jelentős hitelezési kockázatból jelentkező veszteségek az elmúlt 3 évben	Hitelezési veszteségek keletkezésének kivizsgálása	II.	Felügyeleti vizsgálat, adatszolgáltatás, Kérdőív
Jelentős hiányosságok a hitelezési kockázat kezelési és ellenőrzési rendszerben	Kockázatkezelési és ellenőrzési hiányosságok kijavítására kötelezés	I.	Felügyeleti vizsgálat, más szervezetektől kapott vizsgálati anyagok
Jelentős piaci kockázatból jelentkező veszteségek az elmúlt 3 évben	Piaci kockázat veszteségek keletkezésének kivizsgálása	II.	Kérdőív
Jelentős hiányosságok a piaci kockázat kezelési és ellenőrzési rendszerben	Kondíciók felülvizsgálatára való felhívás	III.	Felügyeleti vizsgálatok, kérdőív
Gyakori likviditási nehézségek	Likviditási kockázat kezelési technikák fejlesztésére felhívás	II.	Kérdőív, adatszolgáltatás, felügyeleti elemzés

3. számú melléklet: A befektetési vállalkozásoknál tipikusan előforduló működési kockázatok tevékenységenkénti bontásban

Tevékenységek/Veszteségekategória	Működési kockázatok	Probléma kategória
Megbízás felvétele és továbbítása, megbízás végrehajtása, portfóliókezelés		
Ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat vagy Belső csalás (amennyiben szándékos)	ügylet végrehajtása megbízás adása nélkül	I.
Ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat vagy Belső csalás (amennyiben szándékos)	megbízás felvétele nem megfelelően dokumentált módon (pl. hangrögzítés hiánya)	I.
Ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat vagy Belső csalás (amennyiben szándékos)	megbízások felvételére vonatkozó előírások be nem tartása (előírt üzleti helyiségeken kívüli üzletkötés, mobil eszközök alkalmazása a belső szabályokban meghatározottaktól eltérő módon)	I.
Ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat	dolgozói tévedés, hiba (ügyfélmegbízás hibás rögzítése, fat finger)	II.
Ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat vagy Belső csalás (amennyiben szándékos)	fedezet nélküli ügyletkötések	I.
Ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat vagy	téves allokáció	II.

Tevékenységek/Veszteségkategória	Működési kockázatok	Probléma kategória
Belső csalás (amennyiben szándékos)		
Ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat vagy Belső csalás (amennyiben szándékos)	ügyfelek kereskedési aktivitása és a megfelelési tesztek esetleges ellentmondásainak feltárása, figyelmeztető jelzések hiánya	I.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	helytelen végrehajtás, hibás teljesítés (pl. duplikált végrehajtás, végrehajtás elmulasztása)	II.
Ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat vagy Belső csalás (amennyiben szándékos)	kockázatos ügyletek korlátozásának hiánya, fokozott ellenőrzés hiánya (magas tőkeáttételes ügyletek)	I.
Ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat vagy Belső csalás (amennyiben szándékos)	üzletkötői mulasztás, tájékoztatás hiányossága	II.
Munkáltatói gyakorlat és munkabiztonság	személyes üzleti tevékenység szabályozásának hiánya (korlátok nélküli kereskedési lehetőség)	II.
Munkáltatói gyakorlat és munkabiztonság	ügyszámlák fölött üzletkötő rendelkezhet meghatalmazással (kvázi portfóliókezelés)	I.
Munkáltatói gyakorlat és munkabiztonság	az ügyfelek és alkalmazottak közötti kapcsolat ellenőrzésének hiánya	II.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	kereskedési rendszerekben beállított limitek hiánya	II.
Végrehajtás, teljesítés és	üzletkötői limitek hiánya	II.

Tevékenységek/Veszteségkategória	Működési kockázatok	Probléma kategória
folyamatkezelés		
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	limitek rendszeres felülvizsgálatának hiánya	III.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	programozott kereskedési rendszerek kontroll nélküli alkalmazása (robotok, algoritmusok (High-frequency Tradingnek (HFT), azaz magas frekvenciájú kereskedés)	I.
Munkáltatói gyakorlat és munkabiztonság	brókereknek biztosított túlzott hatáskör (Rogue trader)	I.
Munkáltatói gyakorlat és munkabiztonság	jogosultságok kezelése (üzleti terület back-office rendszerhez hozzáfér, ügyfeladatokhoz való jogosulatlan hozzáférés)	II.
Ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat	ügylet teljesülését követő monitoring hiánya (pl. üzleti terület készlet teljesítési visszaigazolást)	II.
Pénzügyi eszköz letéti őrzése és nyilvántartása, valamint az ehhez kapcsolódó ügyfélszámla vezetése, a letétkezelés, valamint az ehhez kapcsolódó értékpapírszámla vezetése, nyomdai úton előállított értékpapír esetében ennek nyilvántartása és az ügyfélszámla vezetése		
Belső csalás	hamis egyenlegközlők, számlakivonatok, egyéb dokumentumok készítése az ügyfél részére	I.
Ügyfelek, termékek és üzleti gyakorlat	nem jutnak el a visszaigazolások az ügyfélhez (helyben maradónak kéri, üzletkötőn keresztül kapja meg)	II.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	rögzítési hiba, stornó tételek ellenőrzésének hiánya, nem megfelelő dokumentáltság	III.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	partnerkockázat - harmadik fél letétkezelővel szembeni magas kitettség, partnerkockázati limitek hiánya	II.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	Ügyfélszámlák (tartozások) kezelése, tartozást felhalmozó ügyfelek	III.
Végrehajtás, teljesítés és	Szegregációs hiányosságok	I.

Tevékenységek/Veszteségkategória	Működési kockázatok	Probléma kategória
folyamatkezelés		
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	az ügylet megkötését követően az ügylet adatai és bizonylatai nem jutnak el haladéktalanul a back-office területéhez	III.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	függő számlák, átvezetési számlák, technikai számlák megnyitása, vezetése (indokolatlanul, kontrollálatlanul)	I.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	fiktív számlák megnyitásának lehetősége, fiktív számlák kiszűrésének hiánya (fiktív kliensszámlákat kreálva egymásra épülő pozíciók felvétele a viszonylag alacsony kereskedési limitet sokszorosán meghaladó értékben)	I.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	határidők be nem tartása (pl. utalás, transzfer indításánál) informatikai leálláson kívül	I.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	nincs kölcsönös megerősítés, visszaigazolás egymás felé az üzleti partnerekkel az ügylet részleteit illetően	II.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	az elszámolás alapját képező bizonylatokat a back-office nem ellen jegyzi	II.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	a front-office és back-office rendszerek között nem egyeztetnek	II.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	az üzletkötések napi egyeztetésének hiánya az ellenoldali partnerrel	II.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	nyitott pozíciók és a hozzájuk tartozó fedezetek összhangjának hiánya (fedezet nem megalapozott, pozíciók nem pontos nyilvántartása)	I.
Sajátszámlás kereskedés		
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	nincsenek limitek meghatározva	I.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	limitek napi ellenőrzésének hiánya	II.

Tevékenységek/Veszteségkategória	Működési kockázatok	Probléma kategória
Kockázatkezelés, ellenőrzés		
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	nincs megfelelő testület a működési kockázat kezelésére	III.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	ügynökök nem megfelelő ellenőrzése	II.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	fiókok tevékenységének nem megfelelő ellenőrzése	II.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	nem tartják nyilván a veszteség eseményeket, az incidenseket nem elemzik (jelszósértések, egyéb visszaélések, fiktív dokumentumok előállítása)	III.
Üzletmenet rendszerhiba fennakadása és	a rendszerek behatolás és beavatkozás elleni védelmének nem megfelelő biztosítása	I.
Üzletmenet rendszerhiba fennakadása és	IT kockázat, rendszerhiba, rendszerleállás, megszakadt hálózati kapcsolat (pénzügyi tranzakciókat nem tudják időben indítani)	I.
Üzletmenet rendszerhiba fennakadása és	új informatikai fejlesztés élessé tétele nem megfelelő tesztelés után (fedezetszámítás, stb.)	II.
Üzletmenet rendszerhiba fennakadása és	éles és teszt rendszerek nem megfelelő elkülönítése (átjárás ne legyen)	II.
Üzletmenet rendszerhiba fennakadása és	kereskedési rendszer leállása, megakadó üzletmenet	I.
Üzletmenet rendszerhiba fennakadása és	zárt és manipulálhatatlan informatikai rendszer alkalmazásának hiánya	I.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	front office terület méretéhez képest nem biztosítanak megfelelő humán erőforrást az ellenőrzéshez	I.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	front office terület méretéhez képest nem biztosítanak megfelelő humán erőforrást a back-office területen	II.

Tevékenységek/Veszteségkategória	Működési kockázatok	Probléma kategória
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	üzleti területet érintő nem megfelelő ellenőrzések gyakorisága (napi szintű kontroll hiánya)	I.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	üzleti terület működését nem ellenőrzik folyamatosan	I.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	a kereskedési és back-office rendszerek fizikai és logikai elkülönítésének hiánya)	I.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	a hibás, módosított és érvénytelenített tranzakciók felülvizsgálatának hiánya (tranzakciók száma, gyakoriság, indokoltság, stb.)	III.
Végrehajtás, teljesítés és folyamatkezelés	nincs napi riport a szokatlan eseményekről (ügyletek visszavonása, kereskedési időn kívüli, vagy piaci ártól eltérő kereskedés adatai, elszámolási hibák)	II.
Humán kockázatok kezelése		
Munkáltatói munkabiztonság gyakorlat és	nincs olyan eszközrendszer amelyek alkalmazásával kiszűrhetők a potenciális munkavállalók közül azok, akik erkölcsileg, mentálisan veszélyeket hordoznak a cég számára	II.
Munkáltatói munkabiztonság gyakorlat és	felvétel, kiválasztás során referenciák kérésnek hiánya	I.
Munkáltatói munkabiztonság gyakorlat és	kereskedők és az üzleti partnerek kapcsolatára vonatkozó szakmai elvárások megfogalmazásának hiánya	III.
Munkáltatói munkabiztonság gyakorlat és	kereskedők és kereskedési partnerek közötti kapcsolat felügyeletének, nyomonkövetésének hiánya	III.
Munkáltatói munkabiztonság gyakorlat és	kilépés, áthelyezés nem megfelelő szabályozása	II.
Munkáltatói munkabiztonság gyakorlat és	kötelező szabadságolás hiánya (egy bizonyos ideig más üzletkötő tartsa a kapcsolatot az ügyféllel)	II.
Munkáltatói munkabiztonság gyakorlat és	kötelező vizsgák hiánya (belső, külső)	III.

Tevékenységek/Veszteségkategória	Működési kockázatok	Probléma kategória
munkabiztonság		
Munkáltatói gyakorlat és munkabiztonság	veszteséget nem hárítják tovább a felelős személyre	III.
Munkáltatói gyakorlat és munkabiztonság	ügyvezetésben nincs olyan szakember, aki átlátja a kereskedési tevékenységet	I.
Munkáltatói gyakorlat és munkabiztonság	nem megfelelő javadalmazási politika alkalmazása (jutalékbevételek maximalizálására törekvés az ügyfél érdekei ellen hatnak)	I.
Munkáltatói gyakorlat és munkabiztonság	nem megfelelően részletezett hatásköri szabályozás az üzleti területre (üzletkötések jellege, mérete, vállalható pozíciók nagysága előre meghatározott limiteken belül maradjon)	I.

